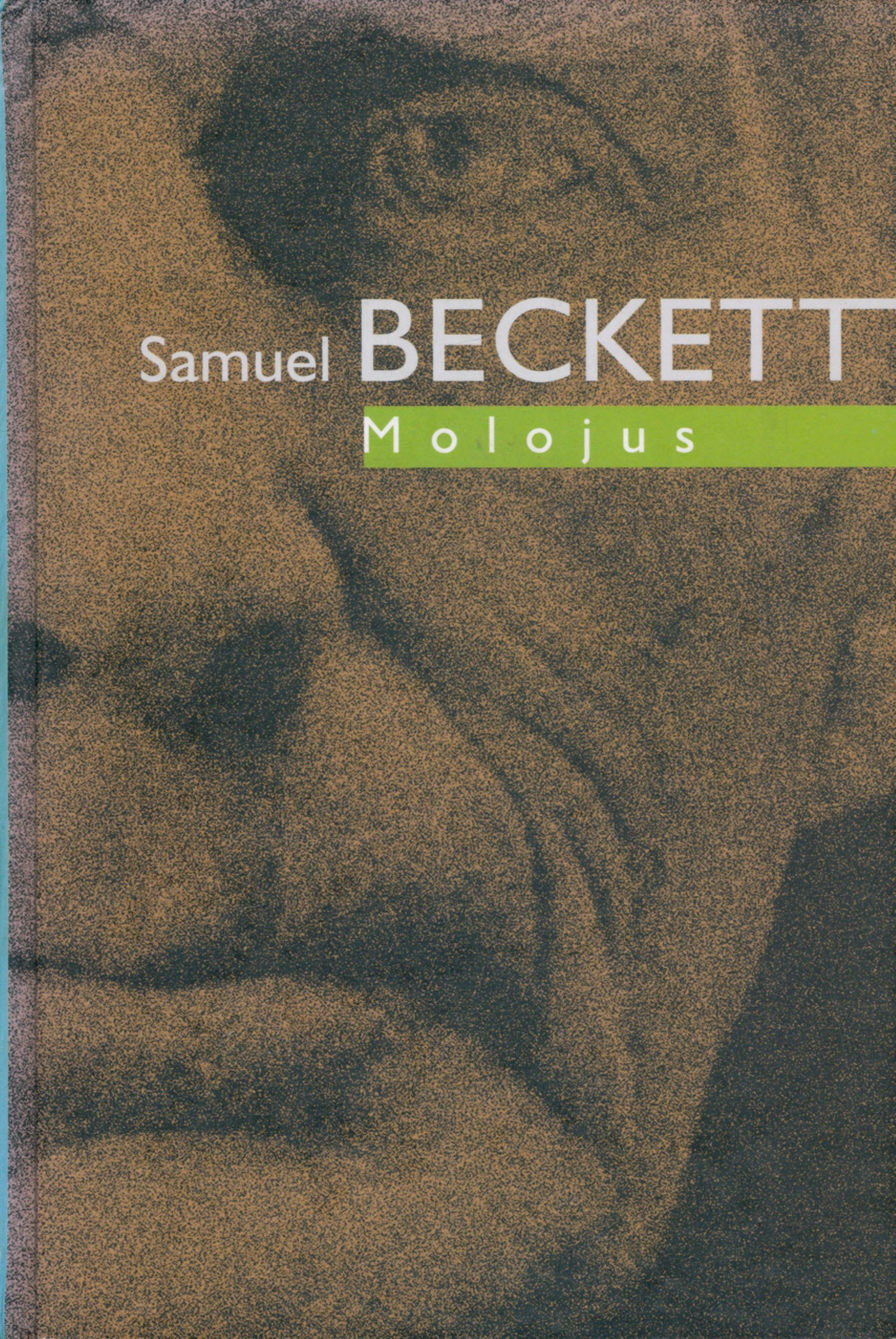
Samuel BECKETT

Molojus

Samuel **BECKETT**

Molojus

ROMANAS

IŠ PRANCŪZŲ KALBOS VERTĖ

VIOLETA TAURAGIENĖ

LIETUVOS

RAŠYTOJŲ SĄJUNGOS

LEIDYKLA

VILNIUS

KNYGOS IŠLEIDIMĄ RĖMĖ
KULTŪROS IR SPORTO RĖMIMO FONDAS

Versta iš:
Samuel Beckett, *Molloy,*
Les Éditions de Minuit, 1951

UDK 840-3
Be49
ISBN 9986-39-322-1

© Les Éditions de Minuit, 1951
© Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004
© Vertimas, Violeta Tauragienė, 2004
© Dizainas, Dovydas Čiuplys, 2004

I

Esu savo motinos kambaryje. Dabar čia gyvenu aš. Nežinau, kaip čia atsidūriau. Gal mane atvežė greitosios pagalbos automobilis, na, kokia nors transporto priemonė, be jokios abejonės. Man padėjo. Pats vienas nebūčiau atvykęs. Toks vyras lankosi kas savaitę, tikriausiai ir atsidūriau čia jo dėka. Jis sako, kad ne. Duoda man truputį pinigų ir pasiima tuos puslapius. Kiek puslapių, tiek ir pinigų. Taip, dabar aš dirbu, panašiai kaip kitados, tik kad jau nebemoku dirbti. Bet, regis, tai ir nesvarbu. Dabar norėčiau kalbėti apie tuos dalykus, kurie man dar liko, atsisveikinti, baigti mirti. Jie nenori. Taip, regis, jų – ne vienas. Nors ateina visados tas pats. Padarysite tai vėliau, – sako jis. Gerai. Suprantat, man jau stinga valios. Kai jis ateina pasiimti naujų puslapių, atneša praėjusios savaitės puslapius. Jie būna išmarginti man nesuprantamais ženklais. Šiaip ar taip, aš jų nebeskaitau. Kai būnu nepadaręs nieko, jis man nieko neduoda ir mane bara. Tačiau aš dirbu ne dėl pinigų. Tada dėl ko? Nežinau. Atvirai kalbant, aš ne ką težinau. Pavyzdžiui, kad ir mano motinos mirtis? Ar ji jau buvo mirusi, kai atvykau? Ar mirė kiek vėliau? Tai yra mirė taip, kad ją reikėjo palaidoti. Nežinau. Gal ji dar ir nepalaidota. Kad ir kaip būtų, jos kambarys dabar priklauso man. Aš miegu jos lovoje. Tuštinuosi į jos puodą. Aš užėmiau jos vietą. Matyt, darausi kaskart vis panašesnis į ją. Man trūksta

tiktai sūnaus. Gal ir turiu jį kur nors. Nors nemanau. Dabar jis būtų jau senas, beveik toks pats kaip aš. Tai buvo tokia tarnikė. Tai nebuvo tikra meilė. Tikra meilė slypėjo kitoje. Pamatysit vėliau. Na štai, ir vėl pamiršau jos vardą. Kartais man atrodo, kad aš net pažinojau savo sūnų, kad rūpinausi juo. Paskui ir sakau sau, kad šitai neįmanoma. Neįmanomas dalykas, kad būčiau galėjęs kuo nors rūpintis. Ir dar aš pamiršau rašybą ir pusę žodžių. Regis, tai nesvarbu. Sutinku. Tas, kuris mane lanko, – keistas tipas. Atrodo, jis ateina kas sekmadienį. Kitomis dienomis jis užsiėmęs. Visada ištroškęs. Būtent jis ir pasakė man, kad blogai pradėjau, kad reikėjo pradėti kitaip. Sutinku. Įsivaizduokit sau, aš pradėjau nuo pradžios, kaip koksai senas pautas. Štai manoji pradžia. Jie visgi saugo ją, jei gerai supratau. Aš daug plūkiausi su ja. Štai ji. Ji suteikė man daug vargo. Tai buvo pradžia, suprantate. O dabar – beveik pabaiga. Ar tai, ką darau dabar, – geriau? Nežinau. Tai visai nesvarbu. Štai manoji pradžia. Ji turėtų šį bei tą reikšti, kitaip jie jos nesaugotų. Štai ji.

Šįkart, paskui, manau, dar kartą, paskui, manau, viskas bus baigta ir su šiuo pasauliu. Toksai priešpaskutiniosios pojūtis. Viskas apsiblausia. Dar kiek – ir jau būsi aklas. Šitai tūno galvoje. Ji nebeveikia, ji sako: Aš nebeveikiu. Be to, pradedi kursti, ir garsai silpsta. Vos peržengei slenkstį, ir viskas jau va šitaip. Matyt, tai galvai jau visko gana. Taigi sakai sau: Šįkart man dar pavyks, paskui gal dar sykį, o paskui jau bus viskas. Tą mintį sunku suformuluoti, nes tam tikru atžvilgiu ji – viena. Tada norisi sutelkti dėmesį, dėmesingai apsvarstyti visus tuos neaiškius dalykus, skaudžiai prisipažįstant, kad tai juk tavo kaltė. Kaltė? Būtent tas žodis buvo pavartotas. Bet kokia gi kaltė? Tai ne sudie, ir kokia magija glūdi tuose neaiškiuose dalykuose, kuriems bus laikas pa-

sakyt sudie, kai jie praslinks pro šalį dar kartą. Nes reikia pasakyt sudie, kvaila būtų nepasakyt sudie, kai ateina laikas. Jeigu galvoji apie andainykščius kontūrus bei šviesą, tai – be gailesčio. Bet apie šitai beveik negalvoji, kuo gi galvotum apie tai? Nežinau. O dar pro šalį praeina žmonės, iš kurių aiškiai išsiskirti ne taip jau lengva. Šitai ir varo į nusiminimą. Būtent taip išvydau A ir B, iš lėto einančius vienas kito link ir nesuprantančius, ką daro. Tai buvo stulbinamai plikame kely, noriu pasakyti kely, kuriame nebuvo nei gyvatvorių, nei sienų, nei kokių nors šaligatvių kraštų, – kaime, nes bekraštėse pievose rupšnojo karvės, gulėdamos ar stovėdamos vakaro tyloje. Gal aš kiek ir prasimanau, gal kiek pagražinu, bet apskritai taip ir buvo. Jos parupšnoja, tada nuryja, paskui, po menkos pertraukėlės, ir vėl peša kitą kuokštą be jokių pastangų. Kaklo sausgyslės kruta, nasrai ir vėl ima malti. Bet gal tai tik prisiminimai. Kelias, kietas ir baltas, randavo švelnias pievas, kilo ir leidosi, tenkindamas kalvų įnorius. Miestas buvo netoli. Tai buvo du vyrai, čia apsirikti neįmanoma, žemas ir aukštas. Jie išėjo iš miesto, iš pradžių vienas, paskui kitas, ir pirmasis, pavargęs ar prisiminęs kažin kokį įsipareigojimą, pasuko atgal. Buvo vėsu, mat jie vilkėjo paltais. Panėšėjo vienas į kitą, bet ne labiau negu kiti. Iš pradžių juodu skyrė didžiulė erdvė. Jie nebūtų matę vienas kito, net ir pakėlę galvas ir paieškoję vienas kito akimis, dėl tos plačios erdvės ir dar dėl to, kad ta vieta buvo kalvota ir šiaušė kelią bangomis, ne itin, bet pakankamai, pakankamai. Tačiau atėjo metas, kai jie abu pradėjo leistis į tą pačią daubą ir būtent toje dauboje galiausiai susitiko. Teigti, kad jie pažįstami, ne, niekas šito nelaiduoja. Bet – gal išgirdę vienas kito žingsnius arba įspėti kokios miglotos nuojautos – jiedu pakėlė galvas ir stebėjo viens kitą gerus penkiolika

žingsnių, prieš sustodami vienas priešais kitą. Taip, jiedu ne prasilenkė, o sustojo vienas priešais kitą, kaip dažnai atsitinka kaime, vakare, tuščiam kely dviem keliauninkams, kurie vienas kito nepažįsta, ir čia juk nėra nieko ypatingo. Bet gal jie vienas kitą pažinojo. Kad ir kaip būtų, dabar jie jau pažįsta vienas kitą, jau atpažins, manau, ir pasisveikins net pačioje miesto tirštynėje. Abudu pasisuko į jūrą, dūlančią aukštai blykštančio dangaus fone toli rytuose, už laukų, ir apsikeitė keliais žodžiais. Paskui kiekvienas nužingsniavo savo keliu. Paskui kiekvienas nužingsniavo savo keliu, A – miesto link, B – per vietoves, kurias, regis, menkai tepažinojo ar visai nepažinojo, mat žengė netvirtai, dažnai sustodamas apsidairyti, kaip tas, kuris stengiasi įtvirtint savo sąmonėj gaires, nes gal kada teks pargrįžti tuo pat keliu, juk niekad nežinai. Tas išdavikiškas kalvas, į kurias niro su baime, jis aiškiai pažinojo tik iš tolo, gal išvydo pro langą savo kambaryje ar nuo viršūnės to paminklo, kai, neturėdamas ką ypatinga veikti, ieškodamas paguodos aukštyje, vieną dieną, apniktas liūdesio, sumokėjo tuos tris ar šešis pensus ir užkopė sraigtiniais laiptais iki pat jų viršaus. O iš ten jau turėjo matyti viską: slėnį, jūrą, paskui – tas pačias kalvas, kurias kai kas vadina ir kalnais, kartais indigo atspalvių vakarėje žaroje, besispaudžiančias viena prie kitos kiek tik akis užmato, kertamas nematomų, bet nuspėjamų dėl kintamų spalvų bei kitų žodžiais neišreiškiamų ir net mintimis nesuvokiamų žymių slėnių. Tačiau visų jų nenuspėji, netgi iš tokio aukščio, ir dažnai ten, kur regi tik vieną statų šlaitą, vieną keterą, iš tiesų yra du – du statūs šlaitai, dvi keteros, atskirti slėnio. Bet dabar jis jau pažįsta tas kalvas, kitaip tariant, geriau jas pažįsta, ir jeigu jam dar kada vėl teks stebėti tas kalvas iš tolo, manau, kad žvelgs į jas kitomis akimis, ir ne tik jos, bet ir

vidus, visa ta vidinė erdvė, kurios mes niekada nematome: smegenys, širdis ir kitos ertmės, kur šėlsta jausmai ir mintys, visa šitai jau bus išdėstyta kitaip. Jis išrodo senas, ir gailesys suima, kai regi jį taip žengiant vienui vieną po tiekos metų, tiekos dienų ir naktų, nesvarstant atiduotų tam gaudesiui, kuris sukyla gimstant ir net prieš tai, tam nepasotinamam *Kaipgi pasielgti? Kaipgi pasielgti?,* čia tyliam, tik šnabždesiui, čia aiškiam, kaip metrdotelio *Ką gersite?,* vėliau dažnai ištvinstančiam iki riaumojimo. Kad galiausiai ar beveik galiausiai patrauktum pats vienas nežinomais keliais, nakčiai leidžiantis, su lazda. Tai buvo stambi lazda, jis ja naudojosi skindamasis kelią ir savigynai, jeigu prireiktų atsimušti nuo šunų ir plėšikų. Taip, leidosi naktis, bet tas žmogus buvo nekaltas, didžiai nekaltas, jis nieko nebijojo, o vis dėlto bijojo, nors nereikėjo bijoti nieko, jie nieko negalėjo jam padaryti, ar bent jau labai mažai. Bet jis, aišku, to nežinojo. Aš irgi nebūčiau to žinojęs, jei būčiau pagalvojęs apie tai. Jis jautė grėsmę, savo kūnui, savo protui, gal jam ir grėsė kas, nors ir buvo nekaltas. O kuo čia dėtas nekaltumas? Koks čia ryšys su nesuskaitomomis blogio šmėklomis? Neaišku. Man regis, jis buvo užsivožęs trikampę skrybėlę. Ji mane pribloškė, pamenu, nors nebūčiau buvęs priblokštas, išvydęs kepurę su snapeliu ar katiliuką. Žiūrėjau, kaip jis tolsta, perlietas jo nerimo, bent jau to nerimo, kuris gal ir nebuvo būtent jo nerimas, tačiau lietėsi vis dėlto su juo kažin kuria dalim. O gal tai buvo mano nerimas, pasiekęs jį, kas žino. Manęs jisai nematė. Buvau užsiglaudęs virš aukščiausios kelio vietos ir prisiplojęs prie uolos, kurios spalva buvo tokia pati kaip mano, kitaip tariant, pilka. Galimas daiktas, kad jis tą uolą pastebėjo. Dairėsi, tarsi norėdamas įrėžt į sąmonę būdingus to kelio bruožus, ir turėjo išvysti

uolą, kurios šešėlyje prisiglaudžiau tarsi Belakva ar Sordelas, nebepamenu. Tačiau žmogus, o juolab aš, – ne kelio bruožas, ne. Turiu galvoje, jeigu, atsitikus kam nors neįprastam, jam kartais teks pro čia praeiti vėl, po ilgo laiko, nugalėtam ar ieškant kokio pamiršto daikto, ar norint ką nors sudeginti, jis ims ieškoti akimis uolos, o ne to atsitiktinumo jos šešėlyje, to daikto, judančio ir laikino, kuris yra dar gyvas kūnas. Ne, jis tikrai manęs nematė, dėl priežasčių, kurias nurodžiau, ir dar dėl to, kad jam ne tai tą vakarą rūpėjo, nes jam rūpėjo ne gyvieji, o veikiau tai, kas nekruta iš vietos, ar kruta taip lėtai, kad vaikas iš to tik pasijuoktų, o ką jau kalbėti apie senį. Kad ir kaip buvo, turiu galvoje, matė jis mane ar nematė, kartoju, stebėjau, kaip jis nutolsta, kovodamas (aš) su pagunda atsistoti ir sekti paskui jį, gal net pabūti su juo vieną dieną, kad jį geriau pažinčiau, kad pats būčiau ne toksai vienišas. Tačiau, nors mano siela jos įtemptos gumelės gale buvo linkus nuskrieti jo link, aš mačiau jį prastai, nes buvo jau tamsu, ir dar dėl tos vietovės, tarp kurios klosčių jis retkarčiais pradingdavo, kad vėl išnirtų kiek tolėliau, bet ypač, manau, dėl kitų dalykų, kurie mane masino ir prie kurių manoji siela irgi veržėsi čia prie vieno, čia prie kito ir be jokios tvarkos, pašėlusiai. Aš, žinoma, kalbu apie tas bąlančias nuo rasos pievas ir apie gyvulius, kur liaujasi po jas klajoję, taisydamiesi nakčiai, ir apie jūrą, apie kurią nepasakysiu nieko, ir apie tą kaskart aštresnį keterų brėžį, ir apie dangų, kur jaučiau virpant pirmąsias žvaigždes, jų nematydamas, ir apie savo ranką, nuleistą ant kelio, o ypač apie antrąjį keleivį, A arba B, jau nebepamenu, paklusniai traukiantį namo. Taip, mano rankos link irgi, kurią keliu pajutau virpant, o akys matė tik jos riešą, labai gyslotą plaštaką ir tas blyškias pirmas falangas. Tačiau ne apie ją, ne apie ranką

noriu dabar kalbėti, viskam ateina savo laikas, o apie tą A ar B, traukiantį miestan, kurį ką tik paliko. O pagaliau jo eigastis; kas gi joje buvo itin miestietiško? Jis buvo vienplaukis, avėjo kiltiniais bateliais ir rūkė cigarą. Judėjo su savotišku bastūno vangumu, kuris man nežinia kodėl atrodė išraiškingas. Nors visa tai ničnieko neįrodė, nieko neneigė. Gal jis atėjo iš toli, iš kito salos galo, gal ėjo į tą miestą pirmąkart arba pargrįžo ilgai jame nebuvęs. Jam iš paskos bidzeno mažas šunelis, manau, kad špicas, bet ne, nemanau. Nebuvau dėl to tikras tada ir šiandien dar nesu, nors tą dalyką esu labai menkai apmąstęs. Tasai šunelis sekė jį labai nevykusiai, kaip tai ir daro špicai, sustodavo, sukdavo palengva ratus, liaudavosi, paskui ir vėl pradėdavo iš naujo kiek tolėliau. Špicų vidurių užkietėjimas – geros sveikatos požymis. Stojus tam tikrai valandėlei, iš anksto numatytai, jei jums šitai patinka, neprieštarauju, tasai ponas sugrįždavo, paimdavo šunelį ant rankų, išsitraukdavo iš burnos cigarą ir panardindavo veidą į oranžinio atspalvio vilną. Jis buvo ponas, tai buvo akivaizdu. Taip, tai buvo oranžinio atspalvio špicas, juo labiau apie jį galvoju, juo labiau esu dėl to tikras. Ir vis dėlto. Taigi ar šitas ponas bus atėjęs iš toli, vienplaukis, kiltiniais bateliais, su cigaru burnoje, lydimas špico? Ar neatrodė jis veikiau išlindęs iš už tvirtovės sienų pasivaikščiot su šunimi po gerų pietų, svajojant, bezdant, kaip tai daro daugybė miestiečių, kai lauke gražus oras. O tas cigaras, ar iš tikrųjų jis nebuvo trumpa pypkutė, o kiltiniai bateliai – dulkių nubalinti kaustyti batai, o tasai šuo, kas gi jam trukdė būti benamiu šunimi, kurį priglobi ir pasiimi ant rankų perimtas užuojautos arba todėl, kad taip ilgai klajojai vienas ir tau bendrakeleiviais buvo tik tie galo neturintys keliai, smėlynai, žvirgždas, pelkės, viržiai, tik ta gamta, paklūstanti kitokiam

teisingumui, tik retkarčiais koks vargo brolis kalinys, prie kurio norisi prieiti, jį apkabinti, pažįsti, pažindyti ir pro kurį praeini nutaisęs piktą žvilgsnį, iš baimės, kad tik jis neįpultų į familiarumą. Kol pagaliau ateina ta diena, kai, nebetverdamas šiame pasaulyje, kuris neturi rankų tau, savosiomis suglėbi nušašusius šunis ir juos neši tiek laiko, kiek reikia, kad jie pamiltų tave, tu – juos, o paskui numeti. Ko gero, jis jau buvo priėjęs tokią būseną, nepaisant išvaizdos. Jis dingo nunarinęs galvą ant krūtinės, su tuo degančiu daiktu rankoje. Pasiaiškinsiu. Nuo tolydžio išnykstančių daiktų aš nusuku akis kur kas anksčiau. Stebeilyti į juos iki paskutinės akimirkos, ne, taip aš negaliu. Jis dingo būtent šita prasme. Nusigręžęs vis dar galvojau apie jį, sakiau sau: Jis nyksta, nyksta. Žinojau, ką turėjau galvoje. Žinojau, kad galiu jį prisivyti, kad ir koks buvau luošas. Pakako tik panorėti. Ir visgi ne, nes aš norėjau to. Atsistoti, išeit į kelią, nušlubčioti jam įkandin, pašaukti jį, kas gali būt lengviau. Jis išgirsta mano šauksmus, atsisuka, manęs palaukia. Ir štai aš stoviu priešais jį, priešais tą šunį ir gaudau orą tarp ramentų. Jis manęs šiek tiek bijo, šiek tiek gaili. Aš jam pusėtinai šlykštus. Nesu gražus pažvelgti, nekvepiu maloniai. Ko aš noriįs? Ak, tasai tonas, man taip gerai pažįstamas, susidedąs iš baimės, gailesčio, pasibjaurėjimo. Aš noriu pamatyti šunį, pamatyti žmogų, iš arti, sužinoti, kas rūksta, ištyrinėti jo batus ir išsiaiškinti kitus dalykus. Jis geras, pasako man šį bei tą, iš jo aš daug ką sužinau, iš kur jisai atėjęs ir kur einąs. Aš juo tikiu, žinau, kad tai – mano vienintelė galimybė pa... – mano vienintelė galimybė, aš patikiu viskuo, kas man pasakoma, aš pernelyg viską atmesdavau per savo ilgą gyvenimą, dabar aš viską ryju, godžiai. Man reikia būtent istorijų, ilgai užtruko, kol šitai supratau. Beje, nesu dėl to tikras. Tai štai, aš

jau patyriau šį bei tą, žinau jau ir šį bei tą apie tą žmogų, tai, ko dar nežinojau, ką troškau sužinoti, ir netgi tai, kas man iš viso nerūpėjo. Nieko sau tauškalai. Aš netgi sugebėjau sužinoti jo profesiją, aš, taip profesijomis besidomintis. Tik pamanykit, aš darau viską, kas įmanoma, kad tiktai nekalbėčiau apie save. Netrukus prabilsiu apie karves, dangų, pamatysite. Na štai, jis jau mane palieka, jis skuba. Neatrodė skubąs, stoviniavo, jau tai minėjau, bet po trijų minučių pokalbio su manimi jau nebeturįs laiko, jam jau reikią skubėti. Aš juo tikiu. Na, aš ir vėl, nesakyčiau vienas, ne, man šitai nebūdinga, bet, kaipgi čia pasakius, nežinau, sugrąžintas sau, ne, juk niekad nebuvau savęs palikęs, laisvas, būtent, nežinau, ką tai reiškia, bet tai žodis, kurį aš noriu pavartoti, laisvas daryti ką? nieko nedaryti, žinoti, bet ką? gal sąmonės dėsnius? pavyzdžiui, mano sąmonės, kad vanduo pakyla tiek, kiek tu į jį pasineri, ir kad geriau būtų, ar bent jau ne blogiau, ištrinti tekstus, užuot prijuodinus jų paraštes, sukimšt juos taip, kad viskas taptų balta ir glotnu, ir kad visa toji nesąmonė įgautų savo tikrąjį pavidalą, beprasmiško ir išeities neturinčio absurdo. Tad aš, matyt, gerai pasielgiau, na, bent jau ne blogai, kad nesijudinau iš savo stebėjimo posto. Tačiau, užuot stebėjęs, pasidaviau silpnybei sugrįžti mintimis prie ano kito, prie vyro su lazda. Tada ir vėlei sukilo murmesiai. Grąžinti tylą – daiktų vaidmuo. Sakiau sau: „Kas žino, ar tik jis neišėjo vien pakvėpuoti grynu oru, atpalaiduoti raumenis, prasimankštinti, išlaisvint smegenis nuo priplūdusio kraujo, nukreipti jį į kojas, kad laiduotų sau gerą naktį ir džiugų nubudimą, žavią rytdieną“. Ar jis tik krepšį nešėsi? Bet ta jo eigastis, neramūs žvilgsniai, tas vėzdas, argi juos galima suderinti su samprata dalyko, kuris vadinamas išeiti truputėlį pasivaikščioti? Nors toji skrybė-

lė, ji buvo miesto skrybėlė, palaikė, bet miesto, menkiausias vėjas neneštų ją kuo toliausiai. Nebent ji būtų parišta po smakru virvele ar gumute. Nusivožiau savąją skrybėlę ir pažvelgiau į ją. Ilgas raištelis nuo amžių laiko ją pritvirtinęs prie sagos kilpos, visada tos pačios, kad ir koks būtų metų laikas. Vadinasi, aš vis dar gyvas. Naudinga tai žinoti. Ranką, sugriebusią tą skrybėlę ir ją dar laikančią aš atitraukiau kiek galima toliau nuo savęs ir sukau ją lanku. Šitai darydamas apžiūrinėjau savo palto atvartą, mačiau, kaip jis čia prasiskėsdavo, čia susiglausdavo. Dabar jau suprantu, kodėl toj sagos kilpoj niekada nenešiojau gėlės, nors ji buvo pakankamo didumo, kad sutalpintų visą puokštelę. Mano sagos kilpa buvo skirta skrybėlei. Gėlėmis aš puošdavau savo skrybėlę. Tačiau dabar nenoriu kalbėti nei apie savo skrybėlę, nei apie savo paltą, tai būtų dar per anksti. Aš, žinoma, kalbėsiu apie juos vėliau, kai reikės išvardyti savo mantą ir turtą. Jei nepamesiu jų iki to laiko. Bet, net ir pamesti, jie užims savo vietą mano mantos inventoriuje. Tačiau esu ramus, aš nepamesiu jų. Kaip ir savo ramentų. Bet gal išmesiu juos vieną gražią dieną. Matyt, esu ant kažin kokios ypatingos aukštumos viršūnės ar šlaitų, kitaip kaipgi galėčiau pasinert žvilgsniu į tieką artimų ir tolimų, pritvirtintų ir judančių dalykų. Bet ką gi daro aukštuma šitam vos tevilnijančiam peizaže? Ir ką aš atėjau čia veikti? Štai šitai ir pabandysim sužinoti. Beje, nežiūrėkim rimtai į tuos dalykus. Gamtoje, regis, esama visko, ir užgaidų joje gausu. O gal aš painioju kelis skirtingus atvejus, ir skirtingus laikus, gilumoje, o giluma – tai mano būstinė, ak, ne pačiam gelmės dugne, o kažin kur tarp dumblo ir putų. Ir gal tai buvo A vieną dieną vienoje vietoje, paskui tas kitas B kitoje, o trečią – uola ir aš, ir taip toliau kas dėl kitų sudedamųjų dalių: karvių, dangaus, jūros,

kalnų. Negaliu patikėti tuo. Ne, nemeluosiu, suvokiu tai lengvai. Nesvarbu, tęskime, elkimės taip, tarytum viskas atsirado iš tojo paties nuobodulio, kraukim, kraukim viską į krūvą iki visiškos juodumos. Tikras dalykas yra tai, kad tasai vyras su lazda negrįžo šįvakar pro čia, kitaip būčiau išgirdęs jį. Netvirtinu, kad būčiau jį pamatęs, sakau, kad būčiau jį išgirdęs. Miegu mažai, ir mažumą, kurią miegu, aš miegu dieną. Na, anaiptol ne sistemingai, savo beribiame gyvenime man teko išmėginti įvairių miegų, bet tais laikais, kurie dabar išplaukia mano atmintyje, nusnūsdavau tik dieną, ir dargi rytą. Tegu man nekalba apie mėnulį, mano nakty nėra mėnulio, ir jeigu atsitinka taip, kad prabylu apie žvaigždes, tai tik netyčia. Taigi nė vienas tos nakties triukšmų nebuvo garsas jo žingsnių, sunkių ir netvirtų, nebuvo garsas vėzdo, kuriuo jis kartais taip trenkdavo į žemę, kad ji net sudrebėdavo. Kaip malonu, kai po ilgesnio ar trumpesnio svyravimų laikotarpio tau pasitvirtina pirmieji įspūdžiai. Ko gero, tai ir sušvelnina mirties kančias. Anaiptol nebuvau taip visiškai įsitikinęs, aš noriu pasakyti garantuotas, dėl savo pirmojo įspūdžio apie – palaukit – B. Kadangi, kai vos prieš aušrą pravažiavo, skardžiai trinksėdami, tie vežimai ir karučiai su vaisiais, sviestu, sūriais bei kiaušiniais, gabenamais į turgų, jis, galimas daiktas, buvo viename iš jų, priveiktas nuovargio arba nusiminimo, o gal net ir negyvas. Arba jis galėjo grįžti miestan kitu keliu, per tolimu, kad būčiau išgirdęs, kas ten dedasi, arba kokiais mažais keliukais per laukus, tyliai mindamas žolę ir trypdamas bežadę žemę. Štai šitaip aš ir vilkinau aną tolimą naktį, tvyrojusią tarp mano mandagiai apstulbusios būtybės murmesių ir tų tokių skirtingų murmesių (ar tokių jau ir skirtingų?) viso to, kas išlieka ir praeina tarp dviejų saulėtekių. Žmogaus balso – nė kartelio. O

karvės, kai pro jas praeidavo valstiečiai, bergždžiai mūkė, kad jie ateitų jas pamelžti. A ir B niekados neberegėjau. Bet gal dar išvysiu. Tik ar besugebėsiu atpažinti? Ir ar esu toks tikras, kad niekad jų neberegėjau? Ir ką aš vadinu regėti ir išvysti? Tylos akimirką, stojančią tada, kai dirigentas suduoda per piupitrą ir pakelia rankas prieš painių vietų griausmą. Dūmai, lazdos, kūnai, plaukai, vakaras, tolumos, apsiautę brolio geismą. Žinau, kaip išsišaukti tuos skarmalus, kad jais uždengčiau savo gėdą. Kažin ką visa šitai reiškia. Juk ne visuomet jausiu stygių. O dėl brolio geismo, tai pasakysiu, jog nubudęs tarp vienuolikos ir vidurdienio (netrukus išgirdau varpus, kviečiančius Švenčiausiosios Panelės maldai, primenančius inkarnaciją) pasiryžau nueiti aplankyti savo motinos. Kad pasiryžčiau nueiti aplankyt tą moterį, man reikėjo ypač svarbių priežasčių, ir tos priežastys, kadangi nežinojau, ką daryti nei kur eiti, man buvo vaiko žaidimas, vienturčio vaiko žaidimas: užgriozti jomis savo sąmonę taip, kad bet koks kitas rūpestis būtų iš jos išguitas ir kad imčiau virpėti vien nuo minties, kad kas nors gali sutrukdyti man ten, kitaip tariant, pas savo motiną, nueiti, dabar pat. Tad atsistojau, pasitaisiau ramentus ir išėjau į kelią, – ten radau savo dviratį (žiūrėk tu man, aš to nesitikėjau) ten pat, kur, matyt, buvau jį palikęs. O šita aplinkybė leidžia man atkreipti dėmesį į tai, jog, kad ir koks buvau luošas, aš tais laikais gana sėkmingai užsiropšdavau ant dviračio. Štai kaip aš tai darydavau. Pririšdavau ramentus prie rėmo skersinio, po vieną iš abiejų pusių, įremdavau nelanksčiosios kojos (nebepamenu, kurios, dabar jos jau abi nelanksčios) pėdą į priekinio rato atsikišusį veleną, o su kita mindavau pedalą. Tai buvo dviratis be grandinės, su laisvu ratu, jeigu toks egzistuoja. Brangusis dviratis, aš nevadinsiu tavęs ratais,

tu buvai nudažytas žaliai, kaip aibė tavo laidos dviračių. Nežinau kodėl. Mielai regiu jį vėl. Man būtų malonu smulkiau jį aprašyti. Jis turėjo ragelį arba trimitą vietoj jūsų laikų skambučio. Patūtuoti tuo rageliu man būdavo didžiausias malonumas, beveik gašli aistra. Pasakysiu ir dar daugiau, pasakysiu: jeigu turėčiau surašyti dalykus, kurie ne itin skaudžiai daužė man per pautus tos mano begalinės egzistencijos metu, tai skambinimas rageliu šiame sąraše užimtų garbingą vietą. Ir kai man teko išsiskirti su savo dviračiu, nukabinau ragelį ir pasiėmiau. Regis, tebeturiu jį kažkur, ir jeigu juo nesinaudoju, tai tik todėl, kad jis neteko žado. Net automobiliai šiandien nebeturi ragelio, kaip aš tai suprantu, arba turi labai retai. Kai kartais užmatau tokį gatvėje pro nuleistą stovinčio automobilio langą, sustoju ir paskambinu. Visa šitai reikėtų perrašyti būtuoju atliktiniu laiku. Kokia atvanga kalbėti apie dviračius ir ragelius. Visa bėda, – turiu kalbėti ne apie juos, o apie tą, kuri išleido mane į pasaulį pro savo šiknos skylę, jeigu gerai prisimenu. Pirmasis sušiktumo pojūtis. Taigi dar tik pridursiu, kad maždaug kas kiekvieną šimtą metrų sustodavau pailsint kojų, ir gerosios, ir luošosios, ir ne tik kojų, ne tik kojų. Aš nenulipdavau nuo dviračio sėdynės tikrąja to žodžio prasme, likdavau jį apžergęs ir abiem kojom remdavaus į žemę, rankom į vairą, galvą padėdavau ant rankų ir laukdavau, kol man pasidarys geriau. Bet, prieš paliekant šį žemės rojų, pakibusį tarp jūros ir kalnų, saugų nuo kai kurių vėjų ir atvirą visam kam, ką Pietūs atneša į tą prakeiktą šalį, kvaptims ir šilumai, man būtų nesmagu, jei nutylėčiau šiurpulingąjį griežlių klyksmą: jos laksto kiauras vasaros naktis javuose, pievose ir virpina savo terkšles. Be to, šitai man duoda galimybę sužinoti, kada gi prasidėjo ta nereali kelionė, –

priešpaskutinis blykštantis pavidalas tarp visų blykštančių pavidalų, – kurią, negaišdamas daug laiko ceremonijoms, skelbiu prasidėjus birželio antrąją ar trečiąją savaitę, kitaip tariant, vieną sunkiausiųjų laiko tarpų, kai virš to, kas vadinama mūsų pusrutuliu, saulė plieskia užvis žiauriausiai, o ant mūsų vidurnakčių pradeda myžt Arkties švytėjimas. Būtent tuomet girdėti tie klyksmai. Mano motina noriai matydavosi su manim, kitaip tariant, noriai mane priimdavo, nes jau senokai nieko nebematė. Pasistengsiu kalbėti apie tai ramiai. Mudu buvom tokie seni, ji ir aš, ji susilaukė manęs tokia jauna, jog rodės, kad mudu – seni kūmai, be lyties ir be giminystės ryšių, su tais pačiais prisiminimais, vienodomis pagiežomis, vienodomis godomis. Ji niekad nevadino manęs sūnumi, beje, nebūčiau to pakentęs, tik Danu, nežinau kodėl, mano vardas – ne Danas. Danas tikriausiai buvo mano tėvo vardas, taip, tikriausiai ji laikė mane mano tėvu. Aš ją laikiau savo motina, o ji mane laikė mano tėvu. „Danai, prisimeni tą dieną, kai aš išgelbėjau kregždutę. Danai, prisimeni tą dieną, kai tu palaidojai žiedą." Štai šitaip ji su manim kalbėdavo. Ir aš prisiminiau, prisiminiau, aš noriu pasakyti, kad apytikriai žinojau, apie ką ji kalbėjo, ir nors ne visad pats asmeniškai buvau tų įvykių, kuriuos ji primindavo, dalyvis, viskas vykdavo taip, tarsi būčiau juo buvęs. Kai reikėdavo ją pavadint vardu, vadindavau ją Mag. Ir vadinau ją Mag todėl, kad man atrodė, net nežinau kodėl, jog raidė g panaikina skiemenį ma ir nusispjauna ant jo, taip sakant, kur kas geriau nei bet kuri kita raidė būtų galėjusi tai padaryti. O sykiu patenkindavau tą giluminį, aiškiai neišreikštą poreikį turėti ma, kitaip tariant, mamą, ir paskelbti šitai balsu. Juk prieš ištardamas mag, neišvengiamai ištari ma. O da mano kraštuose reiškia tėtį. Beje, tas klausimas nekildavo man

tuo metu, į kurį aš dabar stengiuosi įsigraužti, kitaip tariant, kaip ją vadinti ma, Mag ar grafiene Kaka, nes ji jau visą amžinybę buvo kurčia kaip pėdas. Man regis, ji darydavo po savimi ir didelį, ir mažą reikalą, tačiau savotiškas drovumas vertė mus vengti šitos temos per mūsų pokalbius, todėl man taip ir nepavyko tuo įsitikinti. Beje, visa šitai buvo labai jau menka, keletas ožkos spirų, šykščiai palaistomų kas dvi ar tris dienas. Kambarys tvoskė amoniaku, ak, žinoma, ne vien tik amoniaku, bet amoniaku, amoniaku. Mane ji pažindavo iš kvapo. Jos senas susitraukęs ir apžėlęs veidas nušvisdavo, ji būdavo patenkinta mane užuodusi. Artikuliavo ji prastai, garsiai barškėdama dantų protezais, dažniausiai nesuvokdama, ką kalba. Bet kuris kitas mano vietoje sutriktų, klausydamasis to tarškančio veblenimo, kuris nutrūkdavo tiktai trumpomis jos sąmonės išblėsimo valandėlėmis. Beje, ateidavau ne tam, kad jos pasiklausyčiau. Bendravimą pradėdavau tapšnojimu per josios kiaušą. Vienas pliaukštelėjimas reiškė taip, du – ne, trys – nežinau, keturi – pinigus, penki – sudie. Buvo nelengva įkalt tą kodą į jos sugriautą, kliedesingą nuovoką, tačiau galiausiai pavyko. O kad ji painiojo taip, ne, sudie ir nežinau, man buvo nė motais, aš ir patsai juos painiojau. Tik nieku gyvu negalėjau leisti, kad keturi papliaukšt asocijuotųsi jai su kuo nors kitu, o ne su pinigais. Todėl dresuodamas, kai tik sušerdavau jai keturis kartus per kiaušą, iškart pakišdavau banknotą po nosimi arba į burną. Koks aš buvau naivuolis! Regis, ji buvo visiškai praradusi, jei ne bet kokią matų nuovoką, tai bent gebėjimą skaičiuoti daugiau nei iki dviejų. Suprantate, nuo dviejų iki keturių jai buvo baisiai ilgas nuotolis. Pajutusi ketvirtą smūgį, manydavo, kad tai tik antras, nes du pirmieji išsitrindavo iš atminties taip visiškai, tarsi ji niekada nebūtų jų

patyrusi, nors aš gerai nesuprantu, kaip niekad nepatirtas daiktas galėtų išsitrint iš atminties, o vis dėlto tai atsitinka gana dažnai. Matyt, ji manė, kad aš jai visą laiką sakau ne, nors šitai buvo kuo toliausiai nuo mano tikslo. Po tokių svarstymų nušvitus protui ieškojau ir galiausiai suradau daug veiksmingesnį būdą įsprausti jai į sąmonę pinigų sampratą. Vietoj keturių taukštelėjimų per kiaušą smiliumi, aš trenkdavau jai kumščiu vieną ar kelis (priklausomai nuo mano poreikio) kartus. Šitai jinai suprasdavo. Beje, ateidavau ne pinigų. Paimdavau iš jos ir pinigų, tačiau ateidavau ne jų. Aš nelabai pykstu ant savo motinos. Žinau, kad ji padarė viską, kad manęs neturėtų, išskyrus, aišku, tą svarbiausią daiktą, o jei jai nepavyko nukrapštyt manęs, tai tik todėl, kad man likimas paruošė ne išmatų, o kitą duobę. Tačiau josios ketinimas buvo puikus, ir man šito pakanka. Ne, man šito nepakanka, tačiau aš vertinu jos, savo motinos, pastangas savo atžvilgiu. Ir jai atleidžiu, kad pirmaisiais mėnesiais ji mane pakratydavo ir sugadino tą vienintelį beveik pakenčiamą mano be galo ilgos istorijos periodą. Ir dar esu dėkingas jai už tai, kad, mano pavyzdžio pamokyta, ji to nepakartojo arba sustojo pačiu laiku. O jeigu kada nors man teks ieškoti savo gyvenimo prasmės, juk niekad nežinai, tai knist pradėsiu nuo čia, nuo tos vargšelės vienavaikės kekšės ir nuo savęs, paskiausios išperos tos purvinos veislės, norėčiau sužinot kokios. Pridursiu, prieš pateikdamas tos tolimos vasaros popietės faktus, kadangi jie iš tikro, regis, yra faktai, kad su tąja sena, kurčia, akla, bejėge ir beprote moterim, kuri vadino mane Danu, o aš ją – Mag, ir tik su ja aš – ne, negaliu to pasakyti. Kitaip tariant, galėčiau pasakyti tai, bet nesakysiu, taip, man būtų nesunku tai pasakyti, nes šitai nebūtų tiesa. Ką aš matydavau tos moters? Galvą – visuomet, plaštakas – kartais, ran-

kas – retai. Galvą visuomet. Plaukuotą, raukšlėtą, apėjusią purvu ir seilėmis. Galvą, kuri tamsino orą. Ne todėl, kad matyti yra svarbu, bet tai šiokia tokia pradžia. Būtent aš ir ištraukdavau iš po pagalvės raktą, paimdavau iš stalčiaus pinigus ir vėl pakišdavau raktą po pagalve. Bet aš ateidavau ne pinigų. Regis, dar buvo tokia moteris, kuri ateidavo ten kas savaitę. Kartą prisiliečiau, nesąmoningai ir skubotai, lūpomis prie tos mažos pilkšvos ir susirukšlojusios kriaušės. Fui! Ar jai tai buvo malonu? Nežinau. Valandėlę ji liovėsi vapėjusi, paskui ir vėl įniko. Tikriausiai klausė savęs, kas jai nutiko. Gal pasakė sau fui. Užuodžiau siaubingą kvapą. Matyt, jis sklido iš vidurių. Senumo aromatas. O, aš nekritikuoju jos, aš irgi nedvelkiu Arabija. Ar reikėtų aprašyti ir tą kambarį? Ne. Ko gero, turėsiu progos padaryti tai vėliau. Kai imsiu ieškoti jame prieglobsčio, kai būsiu viską jau išsėmęs, išgėręs visą gėdą, įbrukęs savo gaidį į išeinamąją angą, kas žino. Gerai. Dabar, kai žinome, kur einame, eime. Taip gera, kai žinai, kur eini, iš pat pradžių. Tai kone atima tau norą ten eiti. Buvau išsiblaškęs, nors šiaip jau išsiblaškęs nebūnu, nes kodėl gi turėčiau toks būti, ir dar labiau nei paprastai jaučiausi netikras dėl savo judesių. Naktis, matyt, mane nuvargino, bent jau jėgas pakirto, o saulė, kopdama vis labyn į rytus, apnuodijo mane, kol miegojau. Reikėjo prieš užsimerkiant įgrūst tarp jos ir savęs uolos luitą. Aš painioju rytus su vakarais, ašigalius taip pat, mielai juos perstatau. Jaučiausi kaip ne savo kailyje. Mano kailis gauruotas, toks šuns kailis, ir aš retai kada jaučiuosi iš jo išsprūdęs. Todėl ir pranešu jums apie tai. Ir vis dėlto be jokių kliūčių nusiboginau keletą mylių ir pasiekiau tvirtovės sienas. Čia nulipau nuo dviračio sėdynės, kaip reikalauja taisyklės. Taip, įvažiuojant į miestą ir iš jo išvažiuojant policija reikalauja, kad dviratininkai

nuliptų nuo dviračio sėdynės, kad automobiliai imtų važiuoti pirmąja pavara, o arkliais kinkyti vežimai judėtų žingine. Manau, kad šių taisyklų priežastis yra tokia – įvažiavimai į šitą miestą ir, aišku, išvažiavimai iš jo yra siauri ir dar užtamsinti didžiulių skliautų, be jokios išimties. Ta taisyklė gera, ir aš uoliai jos laikausi, nors man sunku judėti priekin naudojantis ramentais ir sykiu stumti dviratį. Šiaip taip susitvarkiau. Reikėjo to tikėtis. Taip mudu įveikėme tuos sunkumus, mano dviratis ir aš, vienu metu. Bet kiek vėliau išgirdau save šaukiant. Pakėliau galvą ir išvydau policininką. Tai eliptinė kalbos forma, nes tik vėliau, indukcijos ar dedukcijos būdu, nebežinau kuriuo, aš supratau, kas tai buvo. Ką jūs čia darote? – paklausė jis. Esu pripratęs prie to klausimo, ir jį išsyk supratau. Ilsiuosi, – atsakiau. Jūs ilsitės, – pakartojo jis. Ilsiuosi, – pritariau. Tai ar atsakysite į mano klausimą? – užrėkė. Štai kas man nuolatos nutinka, kai būnu įvarytas į aklavietę konfabuliacijos, aš nuoširdžiai manau atsakęs į man pateiktus klausimus, o iš tikrųjų taip toli gražu nėra. Man nepavyks atkurti to pokalbio su visais jo išvingiavimais. Galiausiai supratau, kad mano ilsėjimosi būdas ir poza to poilsio metu, apžergus dviratį, sudėjus rankas ant vairo ir nunarinus ant jų galvą, buvo pasikėsinimas į balažin ką: į viešąją tvarką, į santūrumą. Kukliai parodžiau į savo ramentus ir drįsau išlementi kelis garsus apie savo luošumą, kuris ir vertė mane ilsėtis veikiau taip, kaip galiu, o ne kaip privalau. Regis, tada ir supratau, kad nesama dviejų įstatymų, vieno sveikiems, kito luošiems, o tiktai vienas, kuriam privalo paklusti vargšai ir turtingi, jauni ir seniai, laimingi ir liūdni. Jis buvo gražbylys. Aš atkreipiau jo dėmesį, kad nesu liūdnas. Na ir driokstelėjau! Jūsų popieriai, – pareikalavo jis, kaip aš susivokiau po valandėlės. Ką jūs, – atsakiau, – ką

jūs. Jūsų popieriai! – užrėkė jis. Ak, mano popieriai. O vieninteliai popieriai, kuriuos nešiojuosi su savimi, yra laikraščio skiautė nusišluostyt, suprantate, kai nueinu į išvietę. Ak, nesakau, kad šluostausi kiekvieną kartą, kai nueinu į išvietę, ne, bet man patinka žinoti, kad, jeigu reikia, galiu tai padaryti. Man regis, tai natūralu. Apimtas siaubo išsitraukiau tą skiautę iš kišenės ir pakišau jam po nosimi. Oras buvo gražus. Mudu patraukėme ramiomis šalutinėmis saulės nutviekstomis gatvelėmis, aš šokčiojau tarp ramentų, o jis delikačiai stūmė mano dviratį baltai pirštinėta ranka. Nebuvau, nesijaučiau nelaimingas. Akimirką pasitelkęs drąsą stabtelėjau, pakėliau ranką ir paliečiau skrybėlės viršų. Jis degte degė. Jaučiau, kaip mums praeinant į mus atsigręžia veidai, linksmi ir ramūs, vyrų, moterų, vaikų veidai. Vienu metu man pasirodė, kad girdžiu tolumoje muziką. Sustojau, kad įsiklausyčiau. Nestoviniuokite, – paliepė jis. Paklausykit, – pasakiau. Nestoviniuokit, – paliepė. Man nebuvo leista klausytis muzikos. Tai galėjo sukelti grūstį. Jis kukštelėjo man į nugarą. Buvau paliestas, ak, ne į odą, bet vis dėlto mano oda pro visus apdangalus tai pajuto, tą kietą žmogaus kumštį. Kaip įmanydamas grakščiau tolydžio žengdamas į priekį atsidaviau šiai auksinei akimirkai, sakytum, čia buvau ne aš, o kas nors kitas. Tai buvo atvangos valanda tarp ryto ir popietės darbo. Ko gero, patys išmintingiausieji, išsipleikę skveruose ar sėdėdami ant savo namų slenksčių, mėgavosi jos ilgesinga pabaiga, užmiršę ką tik sukilusius rūpesčius ir abejingi būsimiems. O kiti, priešingai, naudojosi ja kurdami planus, surėmę galvą rankomis. Ar buvo tarp jų bent vienas, kuris būtų panoręs atsidurti mano vietoje, pajusti, kaip menkai aš tuomet buvau tasai, kuriuo esąs atrodžiau, ir kokios tame menkume būta galios – lynai buvo įtempti

taip, kad, rodėsi, tuojau sprogs. Galimas daiktas. Taip, aš veržiaus į tą netikrą gelmę, į melagingus jos rimtumo ir ramybės pažadus, skverbiaus į ją visomis savo seno kartėlio išgalėmis, žinodamas, kad visiškai niekuo nerizikuoju. Po mėlynu dangum, lydimas sergėtojo žvilgsnio. Užmiršęs motiną, išlaisvintas nuo bet kokių veiksmų, įtviręs į tą kitų būtybių valandą ir vis kartojantis: Atokvėpis, atokvėpis. Kai atvykau į policijos postą, buvau pristatytas labai keistam tarnautojui – vilkįs civiliniais drabužiais, vienmarškinis, jis sėdėjo išsipleikęs fotelyje, kojas užkėlęs ant rašomojo stalo, jam ant galvos buvo užvožta šiaudinė skrybėlė, o iš burnos kyšojo plonas lankstus daiktas, kurio nepajėgiau identifikuoti. Kol jis mane paleido, turėjau laiko pastebėti visas tas smulkmenas. Jis išklausė savo pavaldinio ataskaitą, paskui įniko mane klausinėti tonu, kuris, man regis, buvo dar didžiai taisytinas. Jo klausimus nuo mano atsakymų, aš kalbu apie tuos, į kuriuos buvo verta atsižvelgti, skyrė labiau ar mažiau ilgi ir triukšmingi intervalai. Esu šitaip nepratęs, kad mane ko klaustų, kad, kai mane ko klausia, man reikia laiko susivokti, ko manęs klausia. Ir visa bėda, jog, užuot ramiai pamąstęs apie tai, ką išgirdau ką tik, ir dargi kuo puikiausiai, kadangi mano klausa, nors ir iškaršusi, pakankamai jautri, aš skubu atsakyti kas papuola, matyt, iš baimės, kad tylėjimas neužrūstintų mano pašnekovo. Esu baikštus, baimėje nugyvenau visą gyvenimą, baimėje, kad mane primuš. Įžeidimus, plūdimąsi pakeliu lengvai, tačiau priprasti prie smūgių nepavyko. Keista. Mane dar tebeskaudina net spjūviai. Bet jei su manim elgiamasi nors truputį švelniau, kitaip pasakius, jei manęs nemuša, aš apskritai retai kada galiausiai nesuteikiu jiems satisfakcijos. Tad komisaras, pasitenkinęs tuo, kad pagrasino man cilindrine liniuote, pamažėle

buvo atlygintas, kai sužinojo, kad aš neturiu popierių ta prasme, kurią jis teikė tam žodžiui, nei kokio nors užsiėmimo, nei namų, ir kad kol kas man niekaip nepavyko prisiminti savo pavardės, ir kad vykau aš pas savo motiną, kurios išlaikomas tik galavausi mirtimi. Jos adreso nežinojau, bet puikiai žinojau, kaip ten nukakti, netgi patamsyje. Kvartalas? Skerdyklų, gerbiamasis, kadangi pro uždarytus langus motinos kambaryje josios tauškimą užgoždavo galvijų maurojimas, tasai aršus, kimus ir virpantis bliovimas, ne ganyklų, o miesto, skerdyklų ir galvijų turgų. Taip, kiek pamąsčius, gal ir paskubėjau mažumą sakydamas, kad mano motina gyvena prie skerdyklų, mat vieta, prie kurios jinai gyveno, galėjo kuo puikiausiai būti ir galvijų turgus. Nurimkite, – pasakė komisaras, – juk tai tas pats kvartalas. Pasinaudojęs tyla, kuri lydėjo tuos malonius žodžius, atsigręžiau į langą, nors iš tikrųjų nieko nemačiau, nes užsimerkiau, atsukęs tam mėlio ir aukso švelnumui tik veidą ir kaklą, o mano makaulė irgi buvo tuščia arba beveik tuščia, nes, regis, pagalvojau, ar man neatsisėdus po to, kai taip ilgai stovėjau, tada prisiminiau, ką jau žinojau apie tai, o būtent, kad sėdimoji padėtis – jau nebe man dėl tos mano trumpos ir nebelanksčios kojos, kad man likusios tik dvi padėtys: vertikali, susmukus tarp ramentų, miegant stačiomis, ir horizontali, išsipleikus ant žemės. O vis dėlto tas noras kartais atsisėsti mane apnikdavo, sugrįždavo iš dingusio pasaulio. Ir, nors ir būdavau įspėtas, ne visada jam atsispirdavau. Taip, mano protas aiškiai juto tas nuogrimzdas, balažin kaip judančias, tarsi tai būtų smulkus žvyras balos dugne, o mano veidą ir didžiulį Adomo obuolį tuo tarpu slėgė tas nuostabus dangus ir vasaros giedra. Ir staiga aš prisiminiau savo pavardę: Molojus. Mano pavardė – Molojus, – sušukau netikėtai, – Molojus, dabar jau

prisimenu. Niekas nevertė manęs pateikti tą informaciją, bet aš ją pateikiau, tikriausiai vildamasis, kad tuo įtiksiu. Jie leido man pasilikti skrybėlę. Kažin kodėl? Tai jūsų mamos pavardė, – pasakė komisaras, jis, matyt, buvo komisaras. Molojus, – pakartojau, – mano pavardė Molojus. Ar tai jūsų mamos pavardė? – paklausė komisaras. Kaip? – perklausiau. Jūsų pavardė Molojus, – pakartojo komisaras. Taip, – patvirtinau, – staiga prisiminiau. O jūsų mamos? – paklausė komisaras. Nesumečiau, ko jis klausia. Ar jos pavardė irgi Moloj? – paklausė komisaras. Ar jos pavardė Moloj? – perklausiau. Taip, – patvirtino komisaras. Aš pagalvojau. Jūsų pavardė Molojus, – pasakė komisaras. Taip, – atsakiau. O jūsų mamos, – pakartojo komisaras, – ar jos pavardė irgi Moloj? Aš pagalvojau. Jūsų mamos pavardė... – pasakė komisaras. Leiskite pagalvoti! – sušukau. Šiaip ar taip, įsivaizduoju, kad tai turėjo vykti šitaip. Pagalvokite, – pasakė komisaras. Ar mamos pavardė Moloj? Tikriausiai. Jos pavardė irgi turėtų būti Moloj, – pasakiau. Mane nuvedė, regis, į areštinę ir ten liepė atsisėsti. Pradėjome aiškintis. Nesileisiu į smulkmenas. Gavau leidimą, jei ir ne atsigult ant suolo, tai bent stovėti remdamasis į sieną. Salė buvo tamsi ir joje į visas puses šmižinėjo skubantys žmonės: nusikaltėliai, policininkai, teisininkai, kunigai ir, regis, žurnalistai. Nuo viso to aplinkui darėsi tamsu, tamsūs pavidalai grūdosi tamsioje erdvėje. Į mane jie nekreipė menkiausio dėmesio, ir aš jiems atsakiau tuo pačiu. Bet iš kur galėjau žinoti, kad jie nekreipia į mane jokio dėmesio ir kaip galėjau atsakyti jiems tuo pačiu, jeigu jie nekreipė į mane dėmesio? Nežinau. Aš tai žinojau ir atsakiau jiems tuo pačiu, taškas. Bet štai priešais mane netikėtai išniro aukšta ir stora moteriškė juodais, veikiau violetiniais drabužiais. Dar ir šiandien savęs paklausiu, ar ji nebuvo

socialinės rūpybos darbuotoja. Ji padavė man puodelį ant lėkštelės iš kito indų rinkinio, sklidiną pilkšvo srėbalo, kuris, matyt, buvo žalioji arbata, pasaldinta sacharinu, pabalinta pieno milteliais. Ir šitai buvo dar ne viskas, nes tarp puodelio ir lėkštelės netvirtai laikėsi didžiulė sausos duonos riekė, ir aš vis sau kartojau tarytum sunerimęs: Ji tuoj nukris, ji tuoj nukris, tarsi, ar ji nukris, ar ne, būtų svarbu. Netrukus jau aš pats rankoms drebant laikiau tąją krūvelę nevienarūšių svyrančių daiktų, – ten vienas greta kito buvo kietas, skystas ir minkštas kūnai, – nesupratęs, kaipgi įvyko tasai perdavimas. Pasakysiu jums vieną dalyką: kai socialinės rūpybos darbuotojai pasiūlo jums ką nors, nuo ko nereiktų nusigręžti, dykai, o tai – jų manija, kad ir kaip trauktumeis atgal, jie eis paskui tave ligi pasaulio krašto, atkišę tą vimdomąją priemonę. Neką geresni ir Gelbėjimo armijos darbuotojai. Ne, kiek man žinoma, nuo labdaringo mosto gynybos būdų nėra. Nulenki galvą, ištiesi virpančias, sudėtas draugėn rankas ir sakai: Ačiū, ačiū, ponia, ačiū, mano geradare. Tam, kuris nieko neturi, nemėgti mėšlo draudžiama. Skystis liejosi per kraštus, puodelis tarškėdamas siūbavo, lyg kas kalentų dantimis, tik jau ne aš, aš neturėjau jų, o sušlapusi duona vis labiau linko. Kol galiausiai, perlietas panikos, sviedžiau viską šalin. Visa tai nenukrito tiesiog ant žemės, ne, mėšlungiškai pastūmęs abiem rankom, nusviedžiau viską taip, kad, atsitrenkę į grindis ar sieną, – taip toli nuo manęs, kiek tiktai leido mano jėgos, – viskas sudužo. Kas nutiko paskui, nepasakosiu, man jau įgriso ta vieta, noriu eiti toliau. Buvo gerokai įdienoję, kai man pasakė, kad esu laisvas. Man patarė ateityje elgtis geriau. Suvokęs savo paklydimus ir jau žinodamas, dėl ko buvau suimtas, jautrus prasižengimams, kuriuos išryškino tas mano tardymas, stebėjausi taip greit

atgavęs laisvę, jei tai iš tikro buvo ji, ir kad likau nenubaustas. Gal, pats to nežinodamas, turėjau kokį nors globėją aukštose sferose? Ar, pats to nepajutęs, pelniau to komisaro pagarbą? O galgi jiems pavyko susisiekti su mano motina, ir ji ar jos kvartalo gyventojai patvirtino dalį mano parodymų? Gal jie pamanė, kad neverta traukti manęs atsakomybėn? Nuolatos bausti tokį padarą kaip aš ne taip jau paprasta. Gali tai padaryti, bet išmintis nepataria. Geriau jau tokiu atveju pasikliauti policininkais. Nežinau. Jei taip jau būtina nešiotis su savimi asmenybę paliudijantį popierių, kodėl gi jie nereikalavo, kad įsigyčiau jį? Mat tai kaštuoja pinigus, o aš jų neturiu? Ar tokiu atveju jie negalėjo nusavint mano dviračio? Tikriausiai ne, be teismo nuosprendžio. Visa tai nesuprantama. Tikra yra tik tai, kad taip aš niekados daugiau nesiilsėjau: nešvankiai nuleidęs žemyn kojas, rankomis įsirėmęs vairą, galvą nunarinęs ant rankų ir ją atpalaidavęs, nusvarinęs. Tai iš tikrųjų buvo liūdnas vaizdas ir liūdnas pavyzdys tiems miestelėnams, kuriuos taip būtina padrąsinti sunkiam jų triūse, jiems privalu matyt aplink save tiktai stiprybės, džiaugsmo ir drąsumo apraiškas, kitaip į dienos pabaigą susmuks ir drėbsis žemėn. Man tiktai reikia pasakyti, ką reiškia padoriai elgtis, ir aš elgsiuos padoriai, kiek šitai leidžia mano kūnas. O šituo požiūriu aš niekad nesilioviau savęs tobulinęs, mat... mat buvau protingas ir žvitrus. O dėl geros valios, tai ji man liejos per kraštus, toji irzli per daug jau sunerimusių žmonių gera valia. Taigi manasis leistinų pozų repertuaras nesiliovė turtėjęs nuo pat pirmųjų žingsnių iki paskutiniųjų, kuriuos aš žengiau pernai. Ir jei visuomet elgdavaus kaip kiaulė, tai kaltas dėl to buvau ne aš, o mano vyresnieji, taisę mane tik smulkmenose, užuot parodę man, kaip šitai daroma didžiuosiuose Anglijos koledžuose, sistemos

esmę bei svarbiausius gerą elgesį nulemiančius dėsnius ir kaip reikėtų pereiti nuo vienų prie kitų neklystant ir sugrįžti prie kurios nors konkrečios pozos ištakų. Nes šitai man būtų leidę prieš viešą tam tikrų įpročių, susijusių vien tik su kūno patogumais, pavyzdžiui, įsikišti pirštą į nosį, pasikrapštyti pautus, išsišnirpšti nosį be nosinės ir šlapintis einant, demonstravimą susieti juos su pagrindinėmis racionalios teorijos taisyklėmis. Taip, šiuo klausimu mano suvokimas buvo tiktai negatyvus ir empiriškas, o tai tolygu pasakyti, jog didžiumą laiko mane gaubė tamsa ir dar itin tiršta, nes mano per visą amžių surinkti stebėjimai vertė mane suabejoti etiketo pagrindais, netgi ribotoje erdvėje. Bet tiktai nuo tada, kai lioviausi gyvenęs, galvoju apie tuos dalykus ir apie kitus. Būtent ramiai sau pūdamas aš ir prisimenu tą ilgai trukusį neaiškų jausmą, kuris ir buvo mano gyvenimas, ir jį teisiu, kaip yra pasakyta, kad Dievas mus nuteis, ir aš darau tai ne mažiau įžūliai. Pūti – irgi gyventi, aš tai žinau, aš tai žinau, nevarginkit manęs, nors kartais šitai pamiršti. Beje, ir apie tą gyvenimą, ko gero, aš malonėsiu jums papasakoti kada nors, tądien, kai patirsiu, jog tardamasis, kad žinau, aš tik egzistavau, ir kad kančia, be formos ir be stočių, nugraužė mane iki pat kūno puvėsių, ir kad, šitai žinodamas, aš nieko nežinau, o tik rėkiu, kaip visad rėkdavau, garsiau arba tyliau, atviriau arba santūriau. Tad lai išrėksiu, tai laikoma teigiamu dalyku. Taip, lai aš išrėksiu šįkart, paskui gal dar kartą. Te išrėksiu taip, kad saulė, leisdamasi, visa užlietų baltą areštinės fasadą. Sakytum, atsidūrei Kinijoje. Ant fasado krito painus šešėlis. Tai buvom aš ir mano dviratis. Puoliau vaidinti: skėtriojau rankomis, mojavau skrybėle, stumdžiau dviratį prieš save – pirmyn, atgal, pirmyn atgal, tūtavau rageliu. Žiūrėjau į namo sieną. O jie žiūrėjo į mane pro tuos grotuotus

langus, jaučiau įsmeigtas jų akis. Prie durų budintis policininkas liepė man dingti iš akių. Būčiau nurimęs ir be paliepimo. Juk pagaliau šešėlis – visai ne įdomiau už kūną. Prašiau policininko, kad manęs pasigailėtų, padėtų man. Jis nesuprato. Pasigailėjau nusviedęs tą socialinės rūpybos darbuotojos užkandį. Ištraukiau iš kišenės akmenuką ir ėmiau čiulpti. Jis buvo glotnus nuo čiulpimo ir nuo audros ridenimų. Apskritas ir glotnus akmuo burnoje nuramina, atgaivina, nubaido alkį, apgauna troškulį. Policininkas žengė manęs link, jam nepatiko, kad buvau toks lėtas. Jie žiūrėjo pro langus ir į jį. Kažkur kažin kas juokėsi. Manyje irgi kažkas juokėsi. Suėmiau rankomis skaudamą koją ir perkėliau per rėmą. Pasišalinau. Užmiršau, kur traukiau. Sustojau pagalvoti. Galvoti minant pedalus sunku, man. Kai mindamas pedalus noriu galvoti, netenku pusiausvyros ir nuvirstu. Kalbu esamuoju laiku, kai kalbi apie praeitį, taip lengva kalbėti esamuoju laiku. Tai mitinis esamasis laikas, nekreipkit į jį dėmesio. Jau susmukau kaip mazgotė, kai prisiminiau, kad to daryti nederėjo. Vėl patraukiau keliu, apie kurį, kaip apie kelią, ničnieko nežinojau, jis buvo tik šviesus ar tamsus, lygus ar išmuštas duobių paviršius, bet pagalvojus visad man brangus; o dar tasai brangus išnykstančio dalyko, kurį palydi dulkių debesėlis, kai būna sausa, garsas. Štai aš jau prie kanalo kranto, nors neprisimenu, kad išėjau iš miesto. Tasai kanalas kerta miestą, aš tai žinau, aš tai žinau, jų netgi du. Bet tos gyvatvorės, laukai? Nesikankink, Molojau. Staiga žiūriu – dešinė mano koja, anuomet nelanksti. Sunkiai plušėdamas palei baržų vilkikų kelią, išvydau prieš save kitoj kanalo pusėj ateinant pilkų asiliukų kinkinį ir išgirdau piktus šauksmus bei duslius smūgius. Nuleidau koją žemėn, kad būt geriau matyti barža – ji artėjo taip lengvai, kad net

vanduo nesuribėjo. Barža buvo prikrauta medienos ir vinių ir, matyt, plaukė pas kokį nors dailidę. Mano žvilgsnis susitiko su asilo žvilgsniu, ir aš nuleidau akis į jo smulkiais delikačiais ir narsiais žingsneliais minančias kojas. Vairininkas buvo alkūne atsirėmęs į kelį, galvą pasidėjęs ant rankos. Visus tuos tris ar keturis kartus, kai patraukdavo dūmą, neištraukęs iš burnos pypkės, nusispjaudavo vandenin. Horizonte žara švytėjo sieros ir fosforo spalvomis, ir aš ėjau jų link. Galiausiai nulipau nuo sėdynės, pasišokčiodamas pasiekiau griovį ir atsiguliau jame greta dviračio. Išsidriekiau jame kaip ilgas, rankas išskėčiau kryžiumi. Virš manęs palinko balta gudobelė, tik visa bėda, kad aš nemėgstu gudobelės kvapo. Žolė griovyje buvo tanki ir aukšta, aš nusivožiau skrybėlę ir priglaudžiau prie veido ilgus lapuotus stiebus. Tada užuodžiau žemę, jos kvapą skleidė žolė, kurią mano rankos virpino virš veido taip, kad net buvau jos apakintas. Dar ir užvalgiau jos truputį. Atmintyje išplaukė, lygiai taip nesuprantamai, kaip ką tik mano vardas, kad šios jau besibaigiančios dienos rytą išėjau aplankyti motinos. Kokios buvo to sumanymo priežastys? Pamiršau jas. Tačiau žinojau, maniau žinąs, man tereikėjo jas prisiminti, ir būčiau skriste nuskridęs pas savo motiną gražiai pakirptais būtinybės sparnais. Taip, nuo tos akimirkos, kai jau žinai kodėl, viskas daros lengvai, tai paprasčiausiai magijos reikalas. Svarbiausia – žinoti šventąjį, į kurį privalu kreiptis, bet kuris idiotas sugebėtų tai padaryti. O dėl detalių, jeigu jums rūpi detalės, nėra ko pult į neviltį, galiausiai gali pataikyt į deramas duris ir deramu būdu. Regis, ne, visumai nėra burtažodžių. O gal ir visumos nėra, nebent tik pomirtinė. Nereikia būti labai gudriam, kad rastum raminamųjų vaistų mirusiųjų gyvenimams. Tai ko gi tuomet laukiu, jei noriu išvaryti savo piktąsias

dvasias? Tatai ateina, tatai ateina, aš jau iš čia girdžiu tą kauksmą, kuris nutildys viską, net jei kaukiu ne aš. O belaukiant beprasmiška manyti, kad išėjai anapilin, juk dar neišėjai, juk dar rangaisi, plaukai auga, nagai ilgėja, viduriai tuštinasi, visi laidotuvių biuro tarnautojai negyvi. Kažkas užtraukė užuolaidas, galgi tu pats. Ir – nė menkiausio garso. Kurgi garsiosios musės? Daros akivaizdu: miręs ne tu, mirę visi kiti. Taigi atsikeli ir trauki pas motiną, kuri dar mano esanti gyva. Taip man atrodo. Tačiau dabar man reikės išsikapstyti iš šito griovio. Mielai jame pradingčiau, grimzdamas vis gilyn, gilyn lyjant lietums. Tikriausiai kada nors į jį sugrįšiu, ar į panašią įdubą, šiuo požiūriu aš savo kojomis pasitikiu, kaip kad tikriausiai vieną dieną vėl susitiksiu tą komisarą ir jo padėjėjus. Ir jeigu, perdėm pasikeitęs, kad atpažinčiau juos, nepatikslinsiu, kad jie – tie patys, neapsirikite, jie bus tie patys, nors pasikeitę. Kadangi ryškiai pavaizduoti žmogų, vietovę, vos nepasakiau valandą, nors ir neketinu nieko užgauti, ir paskui to neišnaudoti, būtų, kaip čia pasakius, nežinau. Nenorėti pasakyti, nežinoti, ką nori pasakyti, nesugebėti pasakyti to, ką manai norįs pasakyti ir niekad ar beveik niekad nesiliauti sakius, – štai ką svarbu laikyti atminty kūrybos įkarštyje. Toji naktis nebuvo tokia kaip ana, jei būtų buvusi, būčiau žinojęs. Mat kai stengiuosi prisimint tą naktį, kai ėjau palei kanalą, nematau nieko, jokios nakties tikrąja šio žodžio prasme, tiktai Molojų griovyje ir tobuliausią tylą, o po sumerktais akių vokais – tokia menka naktelė, kurioje ryškios dėmės švysteli, sužėri, užgesta, čia godžiai ryjančios, čia pasisotinusios, kokia būna liepsna, kurioje dega atmatos ir šventieji. Sakau, šita naktis, bet gal jų buvo keletas. Išduokime, išduokime tą išdavikę mintį. Bet vėl regiu tą rytą, vieną rytą, rytą įdienojus, ir kaip tada nusnūdau

savo papročiu, ir tą jau aidinčią ir vėlei erdvę, ir piemenį, kuris spoksojo į mane miegantį ir kuriam spoksant aš atsimerkiau. O greta jo – švokščiantis šuo, jis irgi į mane spoksojo, tačiau ne taip įdėmiai, kaip jo šeimininkas, nes kartais liaudavosi į mane stebeilijęs ir tūžmastingai puldavo kandžiotis tas vietas, kur, matyt, darbavosi erkės. Ar jis palaikė mane juodu avinu, įstrigusiu brūzgynuose, ir laukė šeimininko paliepimo mane iš ten ištraukti? Nemanau. Avinu aš neatsiduodu, nors ir norėčiau atsiduoti avinu ar ožiu. Pirmuosius dalykus, kuriuos nubudęs išvystu, regiu gan aiškiai ir suprantu juos, jei jie nebūna itin sudėtingi. Paskui akis ir galvą užpila dulksna, tarsi iš laistytuvo galvutės. Ir būtent tai yra svarbu. Tad aš iš karto supratau, kad priešais mane, veikiau jau virš manęs, – piemuo ir jo šuo, nes jie nuo kelio nesitraukė. Ir bliovimą bandos, jau sunerimusios, kad jai ant kulnų nemina šuo, aš irgi atskyriau be jokio vargo. Būtent tokiu metu ir žodžių prasmė man būna mažiausiai neaiški, tad ir paklausiau, ramiai, tvirtai: – Kur jūs juos vedate – į pievas ar į skerdyklą? Matyt, buvau visai praradęs krypties jausmą, tarsi kryptis turėtų ką nors bendra su tuo klausimu. Net jeigu jis ir traukė miestan, kas gi jam trukdė jį aplenkti arba išeiti pro kitus vartus ir taip nukakti į nenuėstas pievas, o jei jis nuo pievų tolo, tai ir šitai nieko nereiškė, nes juk skerdyklų esama ne tiktai miestuose, jų esama visur, kaimuose irgi, kiekvienas mėsininkas turi savo skerdyklą ir teisę skersti gyvulius, nelygu poreikis. Bet ar dėl to, kad nesuprato, ar nenorėjo atsakyti, jis neatsakė, o nuėjo nė žodžio neprataręs, noriu pasakyti, neprataręs nė žodžio man, nes jis kalbėjosi su savo šunimi, o šis jo dėmesingai klausėsi ausis pastatęs. Atsiklaupiau, ne, taip netinka, atsistojau ir žiūrėjau, kaip tasai mažas karavanas tolsta. Girdėjau, kaip piemuo švilpė,

mačiau, kaip lazda suko ratus ir kaip šuo lakstė aplink bandą, kuri be jo tikriausiai būtų įvirtus į kanalą. Ir visa tai – pro žvilgančias dulkes, paskui netrukus dar pro dulksną, kuri kasdien įduoda mane sau pačiam, o visa kita atskiria nuo manęs šydu ir mane patį atskiria šydu nuo manęs paties. Bliovimas pamažėle tilo – gal kad avys aprimo, gal kad nutolo, arba aš pats girdėjau nebe taip aiškiai, kaip prieš tai, nors šitai būtų keista, kadangi mano klausa vis dar labai jautri, tiktai prieš aušrą truputį apsilpsta, o jeigu atsitinka, kad nieko neišgirstu kiauras valandas, tai tik dėl man visai neaiškių priežasčių arba todėl, kad retkarčiais aplink mane viskas nutyla iš tikrųjų, nors teisiesiems pasaulio triukšmas niekad nenurimsta. Tai šit kaip prasidėjo antroji diena, jei ji nebuvo trečioji ar ketvirtoji, ir tai buvo prasta pradžia, nes ji ilgam sutrikdė mane dėl tų avių judėjimo krypties, avių, tarp kurių buvo ir ėriukų, ir aš dažnai paklausdavau savęs, ar jos iš tikro pasiekė tuščią ganyklą, ar susmuko kur nors nuo kūjo smūgių, perskeltais kiaušais, lūžtant plonytėms kojoms, ant kelių – iš pradžių, o paskui ant vilnonio šono. Tačiau tuose menkuose sutrikimuose esama ir gerų dalykų. O Viešpatie, kokia tai kaimiška šalis, visur aplinkui – keturkojai galvijai. Ir šitai – dar ne viskas, čia esama dar ir arklių bei ožkų, jei paminėsim vien tik juos, jaučiu juos mane stebint, kad stotų skersai kelio. Man to nereikia. Aš neišleidau iš akių savo tiesioginių tikslų, kitaip pasakius, kaip galima greičiau pasiekti motiną, ir atsistojęs griovyje kviečiausi į pagalbą tas rimtas priežastis, privertusias mane ten vykti negaištant nė akimirkos. Ir nors aš sugebėdavau atlikti daugelį dalykų negalvodamas, net nežinodamas, ką veiksiu, kol suveikdavau, motinos lankymas tiems dalykams nepriklausė. Suprantat, mano kojos niekad nenuvesdavo manęs

pas motiną be įsakmaus liepimo iš aukščiau tai padaryti. Tas oras, nuostabus, be galo nuostabus, būtų pradžiuginęs bet kurį kitą mano vietoje. Bet man nėra ko džiaugtis saule ir vengiu tai daryti. Tą karščio, šviesos ištroškusį Egėjo pakrančių gyventoją aš užmušiau, jis nusižudė manyje labai anksti. Rūškani lietingų dienų šešėliai labiau pritiko mano skoniui, ne, pasakiau ne taip, mano nuotaikai, ne, ir ne taip, aš neturėjau nei nuotaikos, nei skonio, praradau juos labai anksti. Ko gero, noriu pasakyti, kad tie rūškani šešėliai ir pan. geriau mane paslėpdavo, nors dėl to ir nebuvo man ypač malonūs. Chameleonas prieš savo valią, – štai Molojus, išvystas tam tikru kampu. Ir žiemą apsivyniodavau laikraščio skiautėmis po paltu, o nusiplėšdavau jas tik balandį, žemei nubudus iš tikrųjų. Literatūrinis laikraščio *Times* priedas puikiai tiko tam tikslui, buvo be galo tvirtas ir neperšlampamas. Net perdžiant jis nesuplyšdavo. Ką padarysi, dujos veržiasi iš pačių mano gelmių menkiausia dingstimi, tad esu priverstas primint jas retkarčiais, nepaisant pasišlykštėjimo, kurį man šitai sukelia. Sykį visa tai suskaičiavau. Trys šimtai penkiolika pirstelėjimų per devyniolika valandų, arba vidutiniškai daugiau kaip šešiolika pirstelėjimų per valandą. Apskritai tai ne toks jau milžiniškas skaičius. Keturi pirstelėjimai kas ketvirtį valandos. Visiškas niekis. Neišeina netgi po vieną kas keturias minutes. Neįtikėtina. Kur jau, kur jau, aš visiškai nekoks pirdalius, be reikalo ir prasižiojau apie tai. Net nuostabu, kaip matematika padeda pažinti save. Beje, tas klimatas, kad ir koks jis būtų, visai manęs nejaudino: bet kokį jovalą suvirškindavau. Todėl pridursiu tik, kad šiuos kraštuos rytai dažniausiai būdavo saulėti maždaug iki dešimtos, pusės vienuoliktos, paskui dangus apniukdavo, užeidavo lietus, ir lydavo iki pat vakaro. Po to saulė išlįsdavo ir nu-

sileisdavo, sudrėkusi žemė valandėlę pažėrėdavo, paskui užgesdavo, šviesai pradingus. Štai aš ir vėl ant dviračio sėdynės, širdis nutirpo, būgštavimams dilgsint, lyg vėžininko, kai jam reikia kreiptis į dantistą. Mat nežinojau, ar esu gerame kely. Man tai visi keliai geri, labai jau retas atvejis, kad kuris nors netikdavo. Tačiau kai eidavau pas motiną, geras būdavo tiktai vienas kelias, tasai, kuris nuvesdavo pas ją, arba vienas iš tų, kurie nuvesdavo pas ją, nes pas ją vedė ne visi keliai. Nežinodavau, ar esu viename iš tų gerų kelių, ir tai mane trikdydavo, kaip visa, kas primena gyvenimą. Tad galite įsivaizduoti, kaip man palengvėjo, kai už šimto žingsnių priešais save išvydau išnirusį gerai man pažįstamą pylimą. Jį peržengęs atsidūriau nepažįstamame kvartale, aš, puikiai pažinojęs miestą, kuriame gimiau ir nuo kurio man niekada nėra pavykę nutolt daugiau kaip kokių penkiolika ar dvi dešimtis mylių, taip jis laikė mane savo gniaužtuose, nežinau kodėl. Tad vos neuždaviau sau klausimo, ar iš tikrųjų esu tame mieste, į kurį taikiau, tame, kur pirmąsyk išvydau dienos tamsą ir kuriame kažin kur prisiglaudusi mano motina, ar tik, padaręs klaidingą posūkį, nebūsiu atsidūręs kokiam kitam mieste, kurio net vardo nežinojau. Nes pažinojau tik miestą, kuriame gimiau, į jokį kitą nebuvau įkėlęs kojos. Nors buvau skaitęs, ir dėmesingai, dar tuomet, kai skaityt mokėjau, laimingesnių nei aš keliautojų aprašymus, kur buvo kalbama apie kitus miestus, tokius pat gražius kaip ir manasis, ir netgi gražesnius, nors ir gražius kitokiu grožiu. O dabar atminty ieškojau vardo to vienintelio miesto, kurį man duota pažinti, ketindamas, kai tik jį prisiminsiu, sustoti ir kreiptis į kokį nors praeivį, nukėlęs skrybėlę: „Atsiprašau, pone, ar čia ir yra X“; o X – tai mano miesto vardas. Man atrodė, kad vardas, kurio ieškojau, prasidėjo B arba P

raide, bet, nepaisant tos nuorodos, o gal kaip tik todėl, kad ji buvo klaidinga, man nepavyko prisiminti kitų raidžių. Suprantat, aš gyvenau toli nuo žodžių jau taip ilgai, kad man pakako, tarkim, pamatyti savo miestą, sykis jau kalbam apie mano miestą, kad mane suimtų negalė, suprantat. Tai pernelyg sunku išreikšti žodžiais, man. Lygiai taip pat ir mano tapatybės suvokimą aptraukdavo kažin koks anonimiškumas, kurį dažnokai būdavo sunku įveikti, kaip, regis, mes jau matėme. Panašiai ir visi kiti dalykai, krėtę išdaigas su mano pojūčiais. Taip, net anais laikais, kai viskas, bangos ir dalelės, jau blausėsi, daiktas galėjo būti tik bevardis, ir atvirkščiai. Dabar aš taip kalbu, bet iš esmės ką gi dabar žinau apie anuos laikus, dabar, kai žodžiai suledėjusiomis prasmėmis krinta ant manęs it kruša ir kai pasaulis irgi miršta, niekingai, sunkiai įvardytas? Apie juos težinau tik tiek, kiek žino žodžiai ir negyvi daiktai, ir tai sudaro gražią sumelę, su jos pradžia, viduriu ir pabaiga, kaip būna gražiai sukurptuose sakiniuose ir ilgoje lavonų sonatoje. Ir iš tikrųjų nesvarbu, ką aš sakau: tą, aną ar dar ką. Sakyti – tai išgalvoti. Klaidingą kaip teisingą. Neišgalvoji nieko, manai, kad išgalvoji, kad pabėgi, o tiktai burbleni tą savo pamoką, atkarpas tos papildomos, už bausmę gautos užduoties, kurią išmokai atmintinai ir seniai pamiršai, gyvenimas be ašarų, kokį jį apverki. Tegu jį galas. Bet grįžkime prie reikalo. Nepajėgdamas prisiminti savo miesto pavadinimo, nusprendžiau sustoti ties šaligatvio kraštu, palaukti draugiškai ir supratingai nusiteikusio praeivio, nukelti skrybėlę ir šypsodamasis paklausti: Atleiskit, pone, atsiprašau, pone, gal malonėtumėte pasakyti, kuo vardu šitas miestas? Mat ištaręs žodį būčiau jau žinojęs, ar tai tas žodis, kurį stengiausi prisiminti, ar kitas. Iš susivokčiau, kur esąs. Įvykdyt tą sprendimą, kurį man

pavyko priimti nesiliaujant minti pedalų, sutrukdė viena absurdiška nesėkmė. Apskritai mano sprendimai buvo tuo ypatingi, kad, vos priėmus juos, nutikdavo kas nors, kas nesiderindavo su galimybe juos įvykdyti. Matyt, kaip tik todėl dabar esu kur kas neryžtingesnis nei tais laikais, apie kuriuos kalbu, o tais laikais buvau kur kas neryžtingesnis nei kitados. Nors, tiesą sakant (tiesą sakant!), aš niekad nebuvau itin ryžtingas, kitaip tariant, linkęs priimti sprendimus, veikiau jau buvau linkęs nerti stačia galva į šūdą, nežinodamas, kas ant ko šika nei kieno pusėj užsiglausti man naudingiau. Bet ir tas polinkis niekados manęs netenkino, ir jei aš taip jo niekad ir nepajėgiau atsikratyti, tai ne dėl to, kad būčiau šito nenorėjęs. Regis, faktas, jog visa, ko gali tikėtis, – kad pabaigoje būsi kiek mažiau tas padaras, kuris buvai iš pradžių ir vėliau. Mat dar nespėjęs išrutulioti mintyse savo plano, aš žiauriai įvažiavau į kažin kokį šunį, kaip vėliau paaiškėjo, ir nuvirtau ant žemės; tas nerangumas buvo juolab neatleistinas, kad šuo, vedamas už pasaitėlio, buvo ne gatvėje, o ant šaligatvio, ir bidzeno paklusniai greta savo šeimininkės. Atsargumo priemonių, kaip ir sprendimų, reikia imtis atsargiai. Toji ponia tikriausiai manė apsaugojusi šunį nuo visų netikėtumų, iš teisybės, ji tiktai metė iššūkį visai gamtai, kaip ir aš su savo beprotiškomis pretenzijomis ką nors išsiaiškinti. Tačiau, užuot mėginęs prisimeilinti primindamas senyvą savo amžių ir luošumą, aš tiktai viską dar labiau pabloginau mėgindamas pabėgti. Netrukus mane pasivijo gauja abiejų lyčių ir skirtingo amžiaus užtarėjų, nes pamačiau baltas barzdas ir kone angeliškus snukučius; jie buvo jau besumalą mane į šipulius, kai įsikišo ta ponia. Ji pareiškė trumpai drūtai, vėliau man tai pati prisipažino, ir aš ja patikėjau: Duokit ramybę tam vargšui seniui. Jis užmušė Tedį, dėl

to nekyla jokių abejonių, Tedį, kurį mylėjau kaip vaiką, bet tai ne taip svarbu, kaip kad atrodo, nes aš kaip tik vedžiau jį pas veterinarą, kad jo kančioms ateitų galas. Nes Tedis buvo senas, aklas, kurčias, suluošintas reumato ir nuolat darė po savim, dieną ir naktį, ir namuose, ir sode. Taigi šis vargšas senis padėjo man išvengti skausmingos užduoties, ką jau kalbėti apie išlaidas, kurias man būtų buvę sunku sau leisti, nes vieninteliai mano ištekliai – karo pensija brangaus mano velionio vyro, žuvusio už tėvynę, kurią jis laikė sava ir iš kurios, kai buvo gyvas, nesusilaukė jokios naudos, tik įžeidimų ir nuolat kaišiojamų į ratus pagalių. Minia jau išsiskirstė, pavojus praėjo, bet ta ponia dar tik įsivažiavo. Jūs pasakysit, – kalbėjo ji, – kad jis blogai pasielgė norėdamas pabėgti, kad jis turėjo manęs atsiprašyti, pasiaiškinti. Sutinku. Bet juk aiškiai matyti, kad jam – ne visi namie, kad jis nebepriklauso sau dėl priežasčių, kurios mums nėra žinomos, ir dėl kurių visi tikriausiai susigėstume, jei jas žinotume. Kažin ar jis supranta, ką padaręs. Tas monotoniškas jos balsas skleidė tokią nuobodybę, kad jau rengiausi vėl patraukti savu keliu, kai staiga prieš mane išdygo neišvengiamas policijos seržantas. Jis sunkiai nuleido didelę ir plaukuotą raudoną leteną man ant vairo, aš pats tai pastebėjau, ir, regis, pradėjo tokį pokalbį su ta ponia: „Atrodo, šis individas sutraiškė jūsų šunį, ponia?“ „Būtent taip, seržante, ir kas iš to?“ Ne, negaliu perteikti to idiotiško apsikeitimo replikomis. Tik pasakysiu, kad policijos seržantas galiausiai irgi išgaravo, ne, tas žodis ne per stiprus, niurnėdamas, lydimas likusių žioplių, netekusių vilties, kad man tai blogai baigsis. Bet jis sugrįžo ir pasakė: „Tuoj pat pašalinkite savo šunį“. Galiausiai laisvas pajudėt iš vietos, pasiruošiau derama poza. Bet ta ponia, kažin kokia ponia Lua, verčiau jau pasakyti tai

iš karto, ar Lus, nebežinau, jos vardas panėšėjo į Sofi, patraukė mane atgal už skverno, sakydama (reikia manyt, kad žodžiai, kuriuos aš išgirdau, buvo tie patys kaip ir ištarti pirmą kartą): „Pone, man jūsų reikia“. Matyt, pamačiusi iš mano veido išraiškos, kuri lengvai mane išduoda, kad aš ją supratau, ji tarė sau: „Jei jis supranta šitai, supras ir visa kita“. Ir ji neapsiriko: netrukus pasijutau apimtas tam tikrų minčių ar požiūrių, kurie galėjo atsirasti tik iš jos, o būtent: kad užmušęs jos šunį privalėjau padėti jai parnešti jį namo ir palaidoti, kad ji nenorinti paduoti ieškinio dėl to, ką padariau, bet juk ne visada gali daryti tai, ko nenori, kad aš jai simpatingas, nors mano išvaizda šlykšti, kad jai būtų malonu man pagelbėti, ir nežinau ką dar. Ak, taip, atrodė, kad ir man jos reikėjo. Jai manęs reikėjo, kad padėčiau atsikratyti šuns, o man jos reikėjo nežinau kam. Matyt, ji man šitai pasakė, nes būtent tos insinuacijos aš negalėjau iš padorumo nutylėti, kaip nutylėjau visa kita, ir aš nesivaržiau jai pasakyti, kad man nereikia nei jos, nei kieno kito, nors tai gal buvo truputį perdėta, juk man, matyt, reikėjo motinos, priešingu atveju, kurių galų taip įnirtingai geisčiau pas ją nukakti? Tai viena iš priežasčių, dėl kurių aš stengiuosi kalbėti kuo mažiau. Kadangi visad pasakau arba per daug, ar per mažai, o tai mane, be galo mylintį teisybę, žiauriai skaudina. Ir prieš apleisdamas šią temą, prie kurios tikriausiai nebeturėsiu progos sugrįžti, taip žiauriai susikaupus debesims, padarysiu štai tokią įdomią pastabą, – anais laikais, kai dar kalbėjau, dažnai nutikdavo, jog pasakydavau per daug, manydamas, kad pasakiau per maža, ir pasakydavau per maža, manydamas, kad pasakiau per daug. Kitaip tariant, pasvarsčius, mano žodžių gausa ilgainiui pasirodydavo veikiau jau varganumas ir atvirkščiai. Viskas keistai apsiverčia vien tik dėl

to, kad bėga laikas, argi ne taip. Kitaip tariant, kad ir ką pasakyčiau, to niekada nebūdavo nei pakankama, nei pakankamai maža. Aš niekada neužsičiaupdavau, kad ir ką kalbėčiau, neužsičiaupdavau niekada. Dieviškoji analizė, padedanti pažinti save patį ir savo artimuosius, jei tokių turite. Mat sakydamas, kad man niekas nereikalingas, pasakydavau ne per daug, o tik mažytę dalelę to, ką privalėčiau pasakyti, nesugebėčiau pasakyti, turėčiau nutylėti. Mano motinos poreikis! Taip, iš tikrųjų žodžiais nenusakomas poreikio, kuris mane žudyte žudė, geismas. Taigi, matyt, ji, dabar aš vėl kalbu apie Sofi, išsakė man priežastis, dėl kurių man reikėjo jos, jeigu leidau sau paprieštarauti jai šia tema. Ir pasistengęs tikriausiai prisiminčiau jas, bet pasistengti – ačiū, tik šito man ir trūko. Ir man gana jau šito bulvaro, tai, regis, buvo bulvaras, visų šitų pro šalį einančių teisiųjų, tų tykančių policininkų, visų tų kojų, rankų, kurios mina, neša, bergždžiai sugniaužtos, burnų, kurios išdrįsta staugti tik turėdamos tam pagrindą, ir to dangaus, kuris jau pradeda lašėti, man jau gana būti lauke, įviliotam į spąstus, matomam. Kažin koks ponas baksnojo tą šunį savo lazdelės galu. Tai buvo visiškai geltonas šuo, matyt, mišrūnas, aš vargiai atskiriu mišrūnus nuo veislinių šunų. Jam jo mirtis, ko gero, buvo mažiau skaudi nei man mano kritimas. Be to, jis buvo nebegyvas. Mes permetėme jį per dviračio sėdynę ir leidomės pirmyn, balažin kaip, matyt, padėdami vienas kitam laikyti tą lavoną, stumti į priekį dviratį ir skintis kelią pro tą mus traukiančią per dantį minią. Namai, kuriuose Sofi, – ne, nebegaliu jos taip vadinti, pamėginsiu vadinti ją Lus, tiesiog Lus, be ponios, – taigi namai, kuriuose Lus gyveno, buvo netoli. Nebuvo jie ir arti, man visko jau buvo per akis, kai atvykau ten. Kitaip tariant, manai, kad visko turi jau per

akis, o iš tikrųjų turi to labai retai. Tiktai todėl, kad suvokiau atvykęs, aš ir turėjau visko per akis, o jei man būtų tekę sukart dar mylią, būčiau turėjęs visko per akis tiktai po valandos. Štai šitaip viskas sutvarkyta. Ar man reikėtų aprašyti tuos namus? Nemanau. Nedarysiu to, ir tai – viskas, kas man kol kas aišku. Gal kiek vėliau, kai pamažėle juos pažinsiu. O Lus? Čia jau sunku nukirsti kaip kirviu. Tačiau pirmiausia skubiai palaidokime šunį. Būtent Lus iškasė duobę, po medžiu. Visada laidoji savo šunį po medžiu, nežinau kodėl. Kitaip tariant, čia aš turiu savo minčių. Taigi būtent ji iškasė tą duobę, nes aš, nors ir vyras, nebūčiau sugebėjęs to padaryti dėl savo kojos. Kitaip tariant, būčiau galėjęs iškasti ją su sodininko mentele, bet su kastuvu – gink Dieve. Mat kasant kastuvu, viena koja palaiko kūno svorį, kita tuo tarpu, susilenkdama ir atsitiesdama stumia tą kastuvą į žemę. Taigi nesveika mano koja, nebežinau kuri, šiuo atveju tai nesvarbu, nepajėgė nei kasti, nes nesilankstė, nei pati viena būti man ramsčiu, nes būtų neišlaikiusi. Kitaip tariant, disponavau tik viena koja, buvau moraliai vienakojis, ir būčiau buvęs laimingesnis, lengvesnis, jei ji būtų amputuota ties kirkšnim. Ir jeigu ta pačia proga jie būtų man pašalinę kelias sėklides, nieko nebūčiau jiems pasakęs. Kadangi iš manų sėklidžių, karančių ant skystos virvelės iki vidurio šlaunies, nieko nebeišspausi, tai taip akivaizdu, kad aš ir nenorėjau ko nors iš jų išspausti, veikiau norėjau pamatyti, kaip dingsta tos liudytojos, už ir prieš, tame ilgai užtrukusiame mano kaltinimo procese. Nes jos kaltino mane, kad jas apkvailinau, bet ir dėkojo man už tai iš savo kiauro kapšo gelmių, dešinė kiek žemiau už kairę, ar atvirkščiai, nebežinau, garbieji cirko broliai. Ir dar blogiau – jos trukdė man vaikščioti ir atsisėsti, lyg būtų negana tos mano luošos kojos, o kai

užsėsdavau važiuot ant dviračio, jos atsitrenkdavo į viską. Tad man rūpėjo, kad jos dingtų, ir būčiau pats padaręs tai peiliu ar sodininko žirklėmis, jei ne ta fizinio skausmo ir pūliuojančių žaizdų baimė, nuo kurios aš tiesiog virpėjau. Taip, visą gyvenimą nugyvenau bijodamas pūliuojančių žaizdų, aš, niekad nepūliuodavęs; toks buvau rūgščių pertekęs. Mano gyvenimas, mano gyvenimas, kartais aš apie jį kalbu kaip apie baigtą reikalą, kartais kaip apie tebesitęsiantį pokštą, ir klystu, nes jis jau baigės ir sykiu dar trunka, tik kokiu gi veiksmažodžio laiku šitai išreikšti? Laikrodžiu, kurį prisukęs laikrodžių meistras prieš numirdamas palaidoja, ir vieną gražią dieną jo iškrypęs mechanizmas pradės kalbėti apie Dievą kirminams. Nors apskritai turėčiau būti prisirišęs prie tų pautų, branginti juos, kaip kiti brangina savo randus ar šeimos nuotraukų albumą. Šiaip ar taip, kasti man trukdė ne jie, o mano koja. Lus kasė duobę, kol aš laikiau ant rankų tą šunį. Jis buvo jau sunkus ir šaltas, bet dvokti dar nepradėjo. Smirdėjo, jei norite, tačiau smirdėjo kaip senas, ne kaip padvėsęs šuo. Jis irgi rausdavo duobes, ir gal net toje pat vietoje. Tokį mes jį palaidojom, be jokio apvalkalo ar dėžės, kaip kartūzų vienuolį, tačiau su antkakliu ir pasaitėliu. Būtent jinai paguldė jį į duobę, nes dėl luošumo aš negaliu nei pasilenkti, nei atsiklaupti, ir jeigu kada nors taip atsitiktų, kad užsimiršęs, kas esu, pasilenkčiau ar atsiklaupčiau, netikėkit, tai būsiu ne aš, o kas nors kitas. Numest jį ton duobėn man būtų buvę viskas, ką būčiau sugebėjęs, ir būčiau tai mielai padaręs. Tačiau nepadariau. Ak, visi tie dalykai, kuriuos mielai atliktum, ne džiūgaudamas, bet mielai, kurių nepadaryti, regis, nėra jokios priežasties, tačiau kurių nepadarai! Ar dėl to, kad mes nesame laisvi? Šitai reikėtų dar išsiaiškinti. Bet kuo gi aš prisidėjau prie to palaidojimo? Juk bū-

tent ji ir iškasė tą duobę, ji ir paguldė į ją šunį, ji užpylė tą duobę žemėmis. Aš buvau tik dalyvis tos procedūros. Prisidėjau prie jos tik savo buvimu. Tarsi tai buvo mano laidotuvės. O taip ir buvo. Tai buvo maumedis. Jis – vienintelis medis, kurį aš sugebu atskirti nedvejodamas. Keista, kad ji parinko vietą palaidot savo šuniui būtent po tuo vieninteliu medžiu, kurį aš sugebu atskirti nedvejodamas. Jūros žalumo spygliai – tarsi šilkiniai ir, kaip man visada atrodė, nutaškuoti mažų rausvų taškelių. Šuniui į ausis buvo įsisiurbusios erkės, – tokiems dalykams turiu akį, – jos irgi buvo palaidotos drauge su juo. Užlyginusi griovį, ji padavė man kastuvą ir susimąstė. Pamaniau, kad ji tuoj pravirks, akimirka tam tiko, tačiau ji, priešingai, pradėjo juoktis. Gal būtent taip ji verkė. O gal suklydau aš, ir iš tikrųjų, leisdama juoko garsus, ji verkė. Verksmas ir juokas, – jie man beveik kaip kinų raštas. Ji mat nebematysianti to savo Tedžio, kurį mylėjusi kaip vaiką. Kažin kodėl, taip akivaizdžiai pasiryžusi palaidot šunį savo namuose, ji neišsikvietė veterinaro, kad šis sunaikintų tą padarą čia pat. Ar ji iš tikro ėjo pas veterinarą tuomet, kai susikirto mudviejų keliai? Ar tvirtino tai tik norėdama sumažint mano kaltę? Apsilankymai į namus, aišku, brangiau kainuoja. Ji nusivedė mane į svetainę, pagirdė ir pavalgydino, aišku, gerais dalykais. Visa bėda, kad aš ne itin mėgstu valgyti gerus dalykus. Bet pasigerdavau mielai. Nors ji gyveno vargingai, to nebuvo matyti. Tokio pobūdžio vargingumą aš pajuntu iš karto. Matydama, kaip mane vargina sėdėjimas, pastūmė mano nelanksčiai kojai kėdę. Tolydžio man paduodama skanėstus ji nesiliovė postringavusi, nors supratau tik šimtąją jos šnekų dalį. Ji savo rankomis nukėlė mano skrybėlę ir kažkur nunešė ją pakabinti, matyt, ant vagio, nusistebėjo, kai tas raištelis sulaikė jos veržlų žingsnį. Ji

dar turėjo papūgiuką, labai gražų, visų labiausiai vertinamų spalvų. Jį aš suprasdavau geriau negu jo šeimininkę. Nenoriu pasakyti, kad aš jį suprasdavau geriau nei jį suprato ji, noriu tik pasakyti, kad aš jį suprasdavau geriau, negu jo šeimininkę. Kartais jis pakartodavo: „Sukrušta kekšė madam apsišikusi subinė". Matyt, prieš patekdamas pas Lus, jis priklausė kokiam nors prancūzui jūrininkui. Gyvūnai juk dažnai pakeičia šeimininkus. Daugiau jis nekartojo nieko ypatingo. Ak, taip, dar jis kartojo: *Fuck!* Juk ne prancūzas ar prancūzė išmokė jį sakyti *Fuck!* Gal jis ir pats šitai susigalvojo, nenustebčiau. Lus mėgino įpratint jį sakyti „Gražutė Polė"! Manau, tai buvo per vėlu. Palenkęs į šoną galvą, jis pasiklausydavo, pagalvodavo, paskui ištardavo: „Sukrušta kekšė madam apsišikusi subinė". Buvo matyti, kad jis stengėsi kaip įmanydamas. Ir jį Lus teks palaidoti vieną gražią dieną. Gal jo narvelyje. Mane irgi, jei būčiau pasilikęs, ji būtų palaidojusi. Jei turėčiau jos adresą, parašyčiau, kad ji ateitų manęs palaidoti. Užmigau. Nubudau kažin kokioje lovoje, nurengtas. Buvo prieita iki tokios begėdystės, kad mane numazgojo, sprendžiant iš mano skleidžiamo kvapo, nebeskleidžiamo. Nuėjau prie durų. Užrakintos. Prie lango. Užkaltas grotomis. Dar nebuvo visai tamsu. Ką dar galėtum pamėginti, kai jau pamėginai duris ir langą? Gal kaminą. Pasiieškojau drabužių. Radau vieną šviesos jungiklį ir pasukau jį. Jokio rezultato. Na ir istorija! Dėl viso to man buvo beveik nei šilta, nei šalta. Susiradau ramentus, jie buvo atremti į fotelį. Gali atrodyt keista, kad aš galėjau atlikti minėtus judesius be jų pagalbos. Man tai atrodo keista. Pabudęs juk ne iškart suvoki, kas esi. Ant vienos kėdės radau baltą naktinį puodą su vidun įdėtu tualetinio popieriaus rulonu. Niekas nebuvo palikta savieigai. Aš smulkiai pasakoju apie tas akimirkas,

jaučiu, kad tai palengvina man būsimuosius įvykius. Pristūmiau prie kėdės fotelį, atsisėdau į jį, užkėliau ant kėdės nelanksčią koją. Tas kambarys buvo sausakimšai prigrūstas kėdžių ir fotelių, mane apgaubusiose sutemose jie užpildė visą erdvę. Buvo ir apvalių staliukų su viena koja, taburečių, komodų ir pan., gausiai. Keistas sausakimšumo įspūdis nyko drauge su nykstančia šviesa, nors ir įsižiebė sietynas – jį palikau įjungtą. Mano veidui trūko barzdos, pajutau tai vedžiodamas per jį sunerimusią ranką. Mane nuskuto, nukirpo retą barzdą. Kaip mano miegas galėjo atlaikyti šitiek familiarumų? Mano miegas, šiaip jau toks lengvas, jautrus. Atsakymų į šitą klausimą radau nemaža. Bet nežinojau, kuris jų buvo geras. Gal jie visi buvo netikę. Iš tikro barzda man augo tik ant smakro ir ant pagurklio. Ten, kur kitiems auga gražūs šeriai, man jie neauga.

Bet jie apkarpė tą mano barzdą tokią, kokia ji buvo. Gal jie dar ir nudažė ją, neturėjau jokių įrodymų, kad taip nebuvo padaryta. Maniau, kad esu nuogas tame fotelyje, tačiau galiausiai supratau, kad buvau apvilktas be galo plonais naktiniais marškiniais. Jei jie ateitų pranešti man, kad būsiu užmuštas prieš aušrą, ir tai man pasirodytų natūralu. Koks gali būti kvailas. Ir man dar pasirodė, kad buvau iškvepintas, gal levandos aromatu. Kvapus skiriu prastai. Ir pasakiau sau: „Jei tavo vargšė motina tave išvystų“. Aš ganėtinai mėgstu banalius pasakymus. Mano motina! Ji man atrodė esanti labai toli, nutolus nuo manęs, ir vis dėlto buvau arčiau jos nei praėjusį vakarą, jeigu mano skaičiavimai buvo tikslūs. Bet ar jie buvo tikslūs? Jei aš buvau tame mieste, kuriam reikėjo būti, vadinasi, žengiau į priekį. Bet ar buvau? Jei, priešingai, buvau kitam mieste, kur mano motinos tikrai nėra, tada aš traukiausi. Matyt, buvau užmigęs, nes štai lange jau bu-

vo įsirėminęs milžiniškas mėnulis. Du skersiniai dalijo jį į tris dalis: vidurinė buvo nekintama, o dešinioji tolydžio pasipildydavo ta dalimi, kurią prarasdavo kairioji. Kadangi mėnulis slinko iš kairės į dešinę arba iš dešinės į kairę slinko kambarys, arba, galimas daiktas, abu slinko sykiu, arba abudu slinko iš kairės į dešinę, tik kambarys slinko lėčiau negu mėnulis, arba iš dešinės į kairę, tik mėnulis slinko lėčiau už kambarį. Bet argi galima kalbėti apie kairę ir dešinę tokiomis aplinkybėmis? Dėl to, kad tas judėjimas buvo be galo sudėtingas, rodos, nekilo jokių abejonių, ir vis dėlto koks paprastas iš pažiūros dalykas buvo toji didžiulė geltona šviesa, iš lėto plaukianti už mano skersinių, pamažėle ryjama tos neperregimos sienos, kol galiausiai ir buvo jos užtemdyta. Tada rami josios tėkmė brėžės ant sienos dryžuotos iš viršaus į apačią šviesos pavidalu, lapai kelias akimirkas ją virpino, jeigu tai buvo lapai, paskui dingo ir ji, palikusi mane tamsoj. Kaip sunku santūriai kalbėti apie mėnulį! Juk jis toks kvailas. Tikriausiai tai, ką jis mums rodo visą laiką – jo subinė. Matot, buvo laikai, kai aš domėjaus astronomija. Neneigsiu to. Paskui nemažai laiko man surijo geologija. Po to trumpai krušausi su antropologija, kitomis disciplinomis, pavyzdžiui, psichiatrija, kurios su ja čia siejasi, čia atsisieja, paskui ir vėlei susisieja, anot paskiausių atradimų. Kalbant apie antropologiją aš mėgau jos neigimo galią, jos nenumaldomą gebėjimą nupasakoti žmogų pagal Dievo panašumą, taikant apibrėžimus to, kuo jis nėra. Bet mano mintys šia tema visada buvo labai painios, nes prastai pažinojau žmones ir nelabai jau nutuokiau, ką reiškia būti. Ak, esu išmėginęs viską. Galiausiai magijai teko garbė įsikurti mano griuvėsiuose, ir dar šiandieną, kai po juos vaikštau, randu jos pėdsakų. Tačiau dažniausiai jie – vieta be jokio plano

ir ribų, ir aš juose nieko nesuprantu, netgi iš ko jie sudaryti, jau nekalbant apie išsidėstymą. O tas griuvėsiais virtęs daiktas, – aš nežinau, kas tai yra nei kas jis buvo ir net, ar čia mes turim reikalo ne su griuvėsiais, o jau veikiau su nesunaikinamu amžinų dalykų chaosu, jei toks pasakymas yra teisingas. Kad ir kaip būtų, tai vieta, kuri neturi paslapties, magija ją apleido, nes ji neturi paslapties. Ir jeigu aš einu ten ne mielai, tai gal mieliau negu bet kur kitur, nustebęs ir ramus, vos nepasakiau kaip sapne, bet anaiptol, anaiptol. Tačiau šita vieta – ne iš tų vietų, kur eini, o ta, kurioj atsiduri, kartais, nežinia kaip, ir kurios nepaliksi panorėjęs, vieta, kurioj atsiduri be jokio malonumo, bet gal mieliau nei tose, iš kurių norėtum pasišalinti, padėjęs pastangų, – iš paslaptingų vietų, kur gausu žinomų paslapčių. Klausausi ir girdžiu sustingusį pasaulį, kaskart prarandantį pusiausvyrą, apgaubtą kažkokios blankios, ramios šviesos, pakankamos, kad joje matytum, suprantat, ir taip pat sustingusios. Ir girdžiu murmant, kad viskas geibsta, linksta, tarytum po sunkia našta, bet čia jokios naštos nėra, o žemė irgi ne itin tinka nešti, kaip ir šviesa, einanti į pabaigą, kuri, atrodo, niekad neateis. Nes kokia gali būti pabaiga tiems tyrams, kur iš tikrųjų niekada nebuvo nei tikros šviesos, nei stačio daikto, nei paprasčiausio pamato, o vien tik tie nulinkę, tolydžio smunkantys ir trupantys daiktai po dangumi, kurie neprisimena nei ryto, nei viliasi sulaukti vakaro. Šitie daiktai, kokie daiktai, iš kur jie atsiradę, iš ko jie padaryti? Ir, rodos, kad čia niekas nejuda, niekada nejudėjo ir niekad nejudės, išskyrus tik mane, irgi nejudantį, kai čia esu, tik žiūrintį ir matomą. Taip, tai besibaigiantis pasaulis, kad ir koks jis atrodytų iš pažiūros, jo pabaiga jį ir pagimdė, jis prasidėjo baigdamasis, ar tai pakankamai aišku? Aš irgi besibaigiantis, kai esu jame,

ir mano akys užsimerkia, kančios liaujasi, aš baigiuosi, nunykęs, kaip to nesugeba gyvieji. Ir jeigu dar klausyčiausi to tolimo, seniai nuščiuvusio šnabždėjimo, kurį jau pagaliau girdžiu, tai sužinočiau dar kitų dalykų šia tema. Tačiau kol kas nesiklausysiu tolimojo šnabždėjimo, nes jis man nepatinka, aš net bijau jo. Juk tas garsas – ne toks, kaip tie kiti garsai, kurių klausaisi, kai nori, kuriuos gali nutildyti nueidamas ar užsikimšdamas ausis, ne, tai garsas, kuris įninka šnarėti tavo galvoje, nežinia kaip nei kodėl. Girdi jį galva, ausys čia niekuo dėtos, ir negali jo sustabdyti, bet jis nurimsta pats, kai užsigeidžia. Tad nesvarbu, ar aš klausausi, ar nesiklausau jo, aš jį girdėsiu visąlaik, ir joks griaustinis nepajėgs manęs iš jo išlaisvint, kol jis pats nesiliaus. Bet niekas manęs neverčia kalbėti apie jį, kai to nenoriu. O aš kol kas nenoriu to. Ne, dabar norėčiau baigti su mėnulio istorija, ji taip ir liko nebaigta, aš juk žinau. Ir jeigu man pavyks ją baigti ne taip sėkmingai, kaip būčiau baigęs, jei mano protas būtų nesutrikęs, aš ją vis tiek užbaigsiu kaip įmanydamas geriau, bent jau aš taip manau. Taigi, jei pagalvosim, tasai mėnulis staiga priverčia mane nustėrti, veikiau nustebti. Taip, aš savotiškai galvojau apie jį, visiškai abejingai, savotiškai ir vėl regėjau jį mintyse, kai staiga mane perliejo didžiulė baimė. Ir pamanęs, kad vis dėlto vertėjo įkišti į tai savo nosį, aš įkišau ją ir padariau netrukus tokį atradimą, tarp kitų, nors ir apsiribojau tik šituo: kad tą mėnulį, ką tik praslinkusį pro mano langą, tokį išdidų, tokį pilną, vakar ar užvakar, greičiausiai užvakar, mačiau jaunutėlaitį ir plonytį, aukštielninką, na, tokią drožlę. Tada tariau sau: Matai, prieš leisdamasis nežinomais keliais, vedančiais į pietus, jis palaukė jauno mėnulio. O paskui, palūkėjęs: O kas, jei eičiau aplankyti mamos rytoj. Juk viskas laikos draugėje šventosios dvasios veikimu, kaip

sakoma. Ir jei nepaminėjau šios aplinkybės deramoje vietoje, tai tik todėl, kad negali juk visko paminėti deramoje vietoje, privalai rinktis iš dalykų, kurie nėra verti to, kad juos minėtum, ir tų, kurie to dar mažiau verti. Nes jei norėtum paminėti viską, niekad nebaigtum, o juk visų svarbiausia – baigti, kad būtų baigta. Ak, aš žinau tai, net jeigu paminėsi tik kai kurias aplinkybes, vis tiek nebaigsi, aš tai žinau, aš tai žinau. Bet juk mėšlą keiti. Ir jei visi mėšlai panašūs viens į kitą, kas anaiptol nėra teisybė, tai irgi nieko baisaus, pakeisti mėšlą – naudinga, retkarčiais pereiti kiek toliau, prie kito mėšlo, na, tarkim, paplasnoti kaip drugeliui, taip, tarsi būtum vienadienis. Ir jei suklysti, o tu suklysti, turiu minty, paskelbdamas aplinkybes, kurias verčiau reikėjo nutylėti, bei tildydamas kitus, kad ir teisingai, jei jums patinka, tačiau, kaip čia pasakius, nepamatuotai, teisingai, bet nepamatuotai, kaip kad tas jaunas mėnulis, dažnai tai padarai nuoširdžiai, labai nuoširdžiai. Taigi tarp tos nakties ant kalno, nakties, kada išvydau tuodu plėšikus ir tos nakties, kai pasiryžau nueiti aplankyti savo motiną, ir štai šitos nakties, prabėgo daugiau laiko, nei maniau, kitaip pasakius, ištisos dvi savaitės ar beveik tiek. O tokiu atveju kas gi nutiko su tomis dviem visomis ar beveik savaitėmis ir kur jos nuplaukė? Ir kaip būtų įmanoma, kad ir koks jų turinys, įterpti jas į tokią griežtą įvykių, kuriuos ką tik išgyvenau, seką?

Ar ne geriau jau būtų tarti, kad mano užvakar išvystam mėnesiui, anaiptol ne jaunam, kaip aš maniau, tai buvo išvakarės, kai jis virto pilnatim, arba kad mėnuo, išvystas Lus namuose, – toli gražu ne pilnatis, kaip pasirodė man, iš tikro tik įžengė į savo pirmąjį ketvirtį, arba kad buvo du mėnuliai, vienodai tolimi ir jaunačiai, ir pilnačiai, ir savo išlinkiu jau taip panašūs vienas į kitą, kad buvo sunku juos atskirti plika akim ir kad visa, kas

prieštaravo toms hipotezėms, buvo tik dūmai ir iliuzija? Šiaip ar taip, būtent šitų samprotavimų dėka man pavyko nusiraminti ir gamtos išdaigų akivaizdoje atgauti tą ataraksiją, kuri verta to, ko verta. Ir dar prisiminiau, kai miegas vėl užvaldė mano sąmonę, kad mano naktys buvo be mėnulio ir kad mėnulis ten buvo niekuo dėtas, taigi mėnulis, kurį ką tik regėjau slenkant pro tą langą, grąžino mane prie kitų naktų, kitų mėnulių, aš niekada nesu jo matęs, aš pamiršau, kas esąs (atleistina) ir taip kalbėjau apie save, tarsi būčiau kalbėjęs apie ką kitą, jeigu man būtų būtina kalbėti apie ką kitą. Taip, man pasitaiko ir pasitaikys dar pamiršti, kas aš esu, ir vaikštinėti savo paties akivaizdoje, lyg kokiam svetimam. Būtent tuomet ir regiu dangų ne tokį, koks jis yra, ir žemė taip pat apsigaubia netikromis spalvomis. Tai panašu į kažin kokį poilsį, bet taip toli gražu nėra, patenkintas aš įsmunku kitų švieson, ton, kuri kitą kartą turėjo būti, nesakau, jog ne taip, mano šviesa, paskui užplūsta sugrįžimo nerimas, nepasakysiu kur, negaliu, matyt, į nebuvimą, juk privalu tenai sugrįžti, tai viskas, ką žinau, negerai jame likti, negerai jį palikti. Rytojaus dieną pareikalavau savo drabužių. Tarnas nuėjo išsiaiškinti. Grįžęs pranešė, kad juos sudegino. Aš toliau tyrinėjau kambarį. Iš pirmo žvilgsnio tai buvo tobulas kubas. Pro aukštą langą išvydau šakas. Jos pamažu lingavo, tačiau ne visą laiką, retkarčiais jas supurtydavo staigūs trūksniai. Pastebėjau, kad sietynas neužgesintas. Mano drabužiai, – pasakiau, – mano ramentai. Pamiršau, kad ramentai buvo čia pat, atremti į fotelį. Jis vėl mane apleido, duris palikęs atviras. Pro tas duris mačiau didelį langą, didesnį už duris – jis jas pranoko iš visų pusių ir buvo matinis. Tarnas sugrįžo ir pasakė, kad mano drabužiai buvo išsiųsti į dažyklą blizgesiui nuimti. Jis padavė man ramentus, kas man turė-

jo pasirodyt keista, bet, priešingai, atrodė natūralu. Paėmiau vieną ir ėmiau daužyti juo baldus, bet nelabai stipriai, tik tiek, kad jie apvirstų, bet nesulūžtų. Baldų buvo mažiau nei naktį. Tiesą pasakius, veikiau juos stumdžiau nei daužiau, veikiau įdurdavau į juos, smūgiuodavau, kas anaiptol nereiškia stumdyti, tačiau tai panašiau į stumdyti, nei į daužyti. Bet prisiminęs, kas esu, iš karto numečiau ramentą ir sustingau kambario vidury, nusprendęs nieko nebeklausti, nebeatrodyti įsiutęs. Mat jei norėjau atgauti drabužius, o aš maniau, kad to norėjau, nebuvo pagrindo dėtis supykusiam, kai man jų buvo atsakyta. Vėl pasilikęs vienas, ėmiau apžiūrinėti kambarį iš naujo ir jau buvau beatrandąs kitų jo ypatybių, kai tarnas grįžo ir pasakė, kad jie jau pasiuntė parnešti mano drabužių ir kad netrukus juos atgausiu. Paskui jis ėmė tvarkyti baldus, kuriuos aš apverčiau, statyt juos į vietas, kas kartą nuvalydamas jų dulkes plunksnine šluotele, staiga išdygusia jo rankoje. Kaip įmanydamas, aš puoliau jam padėti vien tik norėdamas parodyti, jog nepykstu ant nieko. Ir nors man nepavykdavo nuveikti nieko rimto dėl nelanksčiosios kojos, vis tiek dariau tai, ką galėjau, žodžiu, vieną po kito griebdavau baldus, vos jis juos pastatydavo, ir brukdavau į deramą jiems vietą su maniakišku tikslumu, tada pakėlęs rankas žengdavau atgal, norėdamas geriau įvertint rezultatą, ir vėl prišokdavau prie jų ir pataisydavau ką nors nežymiai. Pasikaišęs naktinių marškinių skvernus, mitriai jais perbraukdavau baldų paviršius. Bet ir šitas gestikuliavimas greitai mane nuvargino, ir sustingau staiga kambario vidury. Tačiau pamatęs, kad jis jau ruošiasi išeiti, žengiau žingsnį jo link ir pasakiau: „Mano dviratis“. Ir tol kartojau šitą sakinį, kol, regis, jis suprato, ką sakau. Nežinau, kokiai rasei priklausė tas tarnas, smulkus, neaiškaus amžiaus, bet tikrai ne

baltųjų. Gal jis buvo rytietis, rytietis – neaiški sąvoka, tekančios saulės šalies vaikas. Jis mūvėjo baltomis kelnėmis, vilkėjo baltais marškiniais, geltona liemene, sakytum, zomšos, su aukso spalvos sagomis ir avėjo sandalais. Retai kada taip aiškiai suvokiu, ką dėvi žmonės, todėl jaučiuos labai patenkintas galįs suteikti jums progos pasinaudoti tuo. Šitai galėtų būti paaiškinama tuo, kad visą rytą kalbėjome vien tiktai apie drabužius, manuosius. Matyt, aš sau tariau trumpai drūtai: Tik pažiūrėkite į jį, jis visiškai ramus savuos drabužiuos, o aš tuo tarpu plūduriuoju svetimuose naktiniuose, ir dar, ko gero, moteriškuose, nes jie juk buvo rožiniai, permatomi ir dar papuošti kaspinėliais, raukiniais ir nėriniais. O kambarį mačiau prastai – kiekvieną syk, kai tik vėl imdavau jį tyrinėti, jis man atrodydavo pasikeitęs, o tai įvardijama kaip prastai matyti esamoje kompetencijos stadijoje. Atrodė, kad net šakos pasistūmė kažkur kitur, tarsi būtų apdovanotos savo orbitiniu greičiu, ir durys jau nebesilaikė didžiuliame tamsiame lange, o buvo mažumėlę pasislinkusios į dešinę ar kairę, nebežinau, taip, kad į lango rėmą jau tilpo ruožas baltos sienos, kur man pavykdavo, atliekant tam tikrus judesius, iššaukti šiokius tokius šešėlius. Bet esu linkęs sutikt su tuo, kad visa tai įmanoma paaiškinti gamtinėmis priežastimis, nes, regis, gamtos ištekliai – neriboti. Tai aš buvau nepakankamai gamtiškas, kad lengvai įsiterpčiau į tą dalykų dermę, įvertinčiau jos subtilybes. Tačiau buvau įpratęs matyti saulę patekant pietuose ir nežinoti nei kur einu, nei ką palieku, nei kas man darosi, taip nenuosekliai ir savavališkai viskas aplinkui mane sukos. O eit pas motiną tokiomis aplinkybėmis, jūs su manim sutiksit, nėra patogu, kur kas mažiau patogu nei eiti nenoromis pas kokias nors Lus arba į nuovadą, ar į kitas vietas, kurios manęs jau laukia, aš tai jaučiu.

Tačiau tarnui atnešus mano drabužius, suvyniotus į popierių, – jį jis priešais mane išvyniojo, – konstatavau, kad ten nebuvo mano skrybėlės, ir šitai privertė mane pareikšti: „O mano skrybėlė?“ Ir kai tarnas suprato, ko noriu, išėjo ir netrukus grįžo nešinas mano skrybėle. Tada jau nieko nebetrūko, nebent raištelio skrybėlei pririšti prie sagos kilpos, bet neturėjau jokių vilčių, kad jis šitai supras, tad neprasitariau nė vienu žodžiu. Seną raištelį susirasi visada, raištelis netarnauja amžinai, kaip kad drabužiai, tikri drabužiai. O dėl dviračio, tai aš tvirtai tikėjausi, kad jis laukia manęs kur nors apačioje, gal net prie priekinių durų, pasiruošęs nugabenti tolių toliausiai nuo šitų baisių vietų. Tad nemačiau prasmės vėl užsiminti apie jį, primesti mudviem, jam ir sau, tą naują sunkų išbandymą, kai buvo galimybė apsieiti ir be to. Tie samprotavimai perskriejo per mano sąmonę gan greitai. Drabužių kišenių, – iš viso jų buvo keturios, – turinį patikrinau tarno akivaizdoje ir konstatavau, kad ten šio bei to trūksta. O būtent: jose nebebuvo čiulpiamo akmens. Bet čiulpiamų akmenų nesunku rasti mūsų paplūdimiuose, jeigu žinai, kur jų ieškoti, tad nusprendžiau, kad bus geriau, jei nutylėsiu apie tai, juoba kad jis galėjo po valandos diskusijų išeit į sodą ir surasti man akmenį, kurio, kad ir kaip norėdamas, nepačiulpsi. Šitą sprendimą aš irgi priėmiau beveik akimoju. O dėl kitų dingusių daiktų, tai kurio galo apie juos kalbėti, jei tiksliai nežinojau, kas tai per daiktai. Ir gal juos atėmė iš manęs nuovadoje man nežinant arba aš praradau juos krisdamas ar kokiu nors kitu metu, arba juos išmečiau, nes kartais, sukilus apmaudui, viską išmesdavau, ką tik turėdavau. Tai kurio galo apie tai kalbėti. Tačiau nusprendžiau garsiai pareikšti, neberadęs peilio, labai jau dailaus peilio, ir kartojau tai šitiek kartų ir taip sėkmingai, kad gavau dailų

daržovių peilį, vadinamąjį nerūdijantį, bet man neilgai truko, kad jis surūdytų, be to, jis užsilenkdavo ir atsilenkdavo, priešingai nei visi kiti daržovių peiliai, kuriuos aš esu laikęs rankose, ir dar jis turėjo vieną saugos įrantą, kuri netrukus nebesaugojo nuo nieko, tad aibė įpjovų nubėrė man visus pirštus: jie užstrigdavo tarp rankenos iš vadinamojo airiško rago ir raudonų nuo rūdžių ašmenų, taip atšipusių, kad, iš teisybės, tai buvo ne įpjovos, o veikiau kontūzijos. Ir jeigu aš taip ilgai kalbu apie tą peilį, tai tik todėl, kad, regis, vis dar turiu jį kažin kur tarp mantos ir pakalbėjus apie jį taip ilgai šitoje vietoje, man jau nebereikės kalbėti apie jį atėjus laikui – jei toks išties ateis – išvardyt visą savo mantą, ir tai bus palengvėjimas tuomet, kai man to palengvėjimo reikės, aš tai jaučiu. Juk normalu, kad apie tai, ką praradau, kalbu ne taip plačiai kaip apie tai, ko prarasti negalėjau, tai savaime suprantama. Ir jeigu aš ne visada laikausi to principo, tai tik todėl, kad retkarčiais jis man išsprūsta iš galvos ir dingsta, visiškai taip, tarytum niekada nebūčiau jo suformulavęs. Beprotiškas sakinys, bet tiek jau to. Mat nebežinau nei ką darau, nei kodėl, tai dalykai, kuriuos aš suprantu kaskart mažiau, neslepiu to, nes kam gi turėčiau slėpti, ir nuo ko, nuo jūsų, nuo kurių nieko neslepiu? Be to, darymas užlieja mane tokiu, na, nežinau, neįmanoma išsakyti, man, dabar, po šitiek laiko, suprantate, tad aš ir nesustoju, kad išsiaiškinčiau dėl kokio principo. Juolab kad, nors ir ką daryčiau, kitaip tariant, nors ir ką sakyčiau, tai visada bus, taip sakant, tas pats dalykas, taip, taip sakant. Ir jei aš kalbu apie principus, kai jų nėra, vadinas, nieko nepadarysi. Kur nors jie turi būti. Ir jeigu visada daryti tą patį, taip sakant, nereiškia laikytis to paties principo, tada ir čia nieko nepadarysi. Beje, kaip sužinoti, ar jo lai-

kaisi, ar ne? Ir kaip čia panorėjus tai sužinoti? Ne, visa šitai neverta, kad ties tuo sustotum, ir vis dėlto, nesuvokdamas vertybių, sustoji. O prie vertų dalykų nesustoji, palieki juos nuošaly dėl tos pačios priežasties ar skatinamas išminties, suvokdamas, kad visos tos vertybių istorijos – ne tau, jau nebežinančiam nei ką darai, nei kam, ir privalančiam toliau to nežinoti, gresiant, kam gi, klausiu, taip, klausiu. Mat apie nieką blogesnį už tai, ką aš darau, nesuvokdamas ką, nei kodėl, niekad nenutuokiau netgi per nago juodymą, ir tai manęs nestebina, nes niekad ir nemėginau nutuokti. Mat jeigu būčiau galėjęs nutuokti ką nors blogiau nei nutuokiau, būčiau kaip įmanydamas stengęsis tai padaryti, kiek save pažįstu. Ir to, ką turiu, to, kas esu, man pakanka, visad pakako, o dėl savo brangiosios ateitėlės aš irgi ramus – nuobodžiauti neketinu. Taigi apsirengiau, iš anksto įsitikinęs, kad mano drabužių būklė nepasikeitė, kitaip tariant, apsimoviau kelnes, apsivilkau paltą, užsivožiau skrybėlę, apsiaviau batus. Mano batai. Jie siekė man iki tos vietos, kur būtų buvusios, jei būčiau jas turėjęs, blauzdos ir pusiau užsisagstė (arba būtų užsisagstę, jeigu būtų turėję sagas), pusiau užsivarstė; regis, aš vis dar juos kažkur turiu. Paskui pasiėmiau ramentus ir išėjau iš kambario. Visa diena susieikvojo toms nesąmonėms, ir vėlei stojo prieblanda. Leisdamasis laiptais žemyn, aš tyrinėjau langą, kurį jau buvau matęs pro duris. Jis buvo užliejęs laiptus savo šviesa, aršia rusva šviesa. Lus buvo sode ir triūsinėjo prie šuns kapo. Sėjo žolę, tarsi žolė nebūtų pasisėjusi pati savaime. Naudojos tuo, kad karštis nuslūgo. Pamačiusi mane, širdingai prisiartino ir davė man pavalgyti bei atsigerti. Pasistiprinau stačias, akimis ieškodamas savo dviračio. Ji vis kalbėjo. Greit pasisotinęs, ėmiau ieškoti savo dviračio. Ji ėjo man iš paskos. Galiausiai

suradau jį, jis buvo atremtas į minkštą krūmą, ir pusė jo jau buvo nematomai į jį panirusi. Numečiau ramentus ir suėmiau jį rankomis už vairo ir sėdynės, ketindamas pasukti jo ratus keliskart į priekį ir atgal, prieš ant jo užsėsdamas ir suvisai palikdamas šitas prakeiktas vietas. Bet kad ir kiek aš būčiau stūmęs, traukęs, ratai nesisuko. Sakytum, stabdžiai buvo užblokuoti, nors iš tikrųjų taip nebuvo, nes mano dviratis buvo be stabdžių. Staiga pajutęs baisų nuovargį, nors tokiu paros metu būnu labiausiai gyvastingas, numečiau dviratį į krūmus ir atsiguliau ant žemės, vejoje, nepaisydamas jau iškritusios rasos, aš niekad nesibaiminau rasos. Kaip tik tada, pasinaudojusi mano nusilpimu, Lus atsiklaupė prie manęs ir ėmė reikšti man pasiūlymus, kuriuos, turiu prisipažinti, aš išsiblaškęs išklausiau, kadangi nebuvo ką daugiau daryti, ir netgi negalėdamas daryti nieko kito, o dar tikriausiai ji įpylė man į alų kažko, kas privalėjo mane suglebinti, suglebinti išglebėlį Molojų, taigi aš pavirtau tirpia vaško mase. Iš tų pasiūlymų, kuriuos ji išsakė lėtai, kiekvieną skirsnį pakartodama kelis kartus, galiausiai išskyriau štai ką, ir tai tikriausiai buvo jų esmė. Aš negalėjau sukliudyti jai jausti potraukį man, ji irgi negalėjo to padaryti. Man vertėtų likti pas ją, kur jausčiaus kaip namie. Turėčiau ką gerti, valgyt ir rūkyti, jeigu rūkau, už dyką, ir mano gyvenimas čia slinktų be jokių rūpesčių. Atstočiau, taip sakant, jai tą šunį, kurį užmušiau ir kuris buvo jai kaip vaikas. Padėčiau tvarkyti sodą, namus, kada norėčiau, jeigu norėčiau. Į gatvę neišeičiau, nes, sykį išėjęs, sugrįžti jau nebesugebėčiau. Pasirinkčiau labiausiai man pritinkantį gyvenimo ritmą, kelčiausi, gulčiau ir valgyčiau, kada norėčiau. Jei nenorėčiau būti švarus, vilkėti padoriais drabužiais, praustis ir pan., niekas manęs neverstų to daryti. Ją šitai liūdintų, bet ką gi reiškė jos

liūdesys palygint su manuoju? Viskas, ko jinai prašė, – tai jaustis esant jos namuose, su ja, ir kad ji retkarčiais galėtų kontempliuoti tą ypatingą kūną, ir besiilsintį, ir judantį. Retkarčiais ją nutraukdavau, paklausdamas, kokiame mieste atsidūriau. Bet ar todėl, kad ji nesugebėjo manęs suprasti, ar kad norėjo palikti mane nežinioje, į šitą klausimą ji neatsakė, tik vis kalbėjo, su beribe kantrybe, vis pakartodama, ką pasakiusi, paskui pamažėle, švelniai vis stūmėsi į priekį atskleisdama pranašumus, kuriuos turėsiu pas ją apsistojęs, ir tuos, kuriuos gaus ji, mane turėdama. Kol pagaliau neliko nieko, tik tas jos monotoniškas, vienodas balsas sūdrėjančioje naktyje ir kvapas drėgnos žemės bei labai kvapios gėlės, kurios tuomet man nepavyko atpažinti, tačiau kurią vėliau atpažinau kaip levandą. Jos lysvių šitame sode buvo visur, nes Lus mėgo levandas, matyt, pati man tai pasakė, kitaip nebūčiau to žinojęs, ji mėgo jas labiausiai iš visų žolių, gėlių dėl to jos kvapo ir dėl jos varpų bei spalvos. Ir jeigu būčiau išsaugojęs uoslės pojūčius, levandos kvapas man visada primintų Lus, čia suveiktų tas gerai žinomas asociacijos mechanizmas. Ir, mano galva, tą levandą ji nuskindavo jai subrendus, išdžiovindavo, prikimšdavo jos į maišelius, tada sudėdavo tuos maišelius į spintas, kad iškvepintų savo nosines ir apatinius bei lovos baltinius. Ir vis dėlto aš retkarčiais išgirsdavau mušant valandą – varpus, sieninius laikrodžius, kaskart ilgiau, paskui staiga labai trumpai, paskui ir vėl kaskart ilgiau. Tai padės jums suprasti, kiek laiko ji sugaišo mane įkalbinėdama, ir nutuokti apie jos fizinę ištvermę ir kantrybę, nes visą tą laiką ji tupėjo ar klūpojo prie manęs, o aš tuo metu ramiai sau drybsojau ant vejos, čia aukštielninkas, čia kniūbsčias, čia ant vieno, čia ant kito šono. Ir ji kalbėjo be paliovos, o aš teprasižiodavau tik tam, kad retkarčiais, kaskart vis

silpnesniu balsu paklausčiau, kokiame mes mieste. Galiausiai tikra dėl savo pergalės arba tiesiog suvokusi, kad padarė viską, kas buvo josios galioje, ir kad spirtis toliau nėra jokios prasmės, ji atsistojo ir nuėjo nežinia kur, nes aš likau kur buvęs, apgailestaudamas, bet santūriai. Mat manyje visada buvo du pajacai, tarp kitų, tasai, kuris nenori nieko kito, tik pasilikti ten, kur yra, ir tas, kuris įsivaizduoja, kad tolėliau bus truputį geriau. Tad tam tikru požiūriu aš visad gaudavau, ko panorėjęs, šitoje srityje, kad ir ką daryčiau. Ir visad nuolaidžiaudavau pakaitomis tiems liūdniems apsukruoliams, kad leisčiau jiems suprasti savo klaidą. Tą naktį negalėjo būti jokios kalbos apie mėnulį nei apie kokią kitą šviesą, tačiau tai buvo pasiklausymų naktis, naktis, skirta menkiausiems šiugždesiams, atodūsiams, kurie tolydžio virpina tuos nedidukus pramogų sodus naktį, pritvinkusius drovaus lapų ir žiedlapių šėlo ir dar oro, kuris čia sūkuriuoja visai kitaip nei ten, kur suvaržymų mažiau, ir visiškai ne taip, kaip dieną, kai galima jį prižiūrėti ir griežtai nubausti, ir dar pritvinkusius kažin ko kito, neaiškaus, nes tai nei oras, nei tai, ką jis sujudina. Gal tai tas tolimas vienodas gausmas, kurį išspengia žemė ir kurį nustelbia kiti garsai, bet neilgam. Mat jis neatliepia gausmo, kurį girdi, kada klausaisi iš tikrųjų, kai viskas, regis, jau nuščiuvę. Ir buvo dar kitas gausmas, gausmas mano gyvenimo, susitapatinančio su tuo sodu, kai jis joja ta prarajų ir dykumų žeme. Taip, kartais aš užmiršdavau ne tik, kas aš esu, bet kad esu, – užmiršdavau būti. Tada jau nebebūdavau uždara dėžė, kuriai buvau skolingas, kad taip gerai išsilaikiau – viena jos pertvara nuvirsdavo, ir aš priplūsdavau šaknų bei, tarkim, sukultūrintų stiebų, seniai jau sutrūnijusių medinių ramsčių, kurie netrukus tikriausiai bus sudeginti, naktinės pertraukos ir saulės pate-

kėjimo laukimo ir dar žlegėjimo planetos, turinčios gerą kuprą, nes ji riedėjo žiemos link, žiema išlaisvins ją iš tų niekingų šašų. Arba aš būdavau ankstyva tos žiemos ramybė, sniego tirpimas, kuris ničnieko nepakeičia, ir siaubas viską vėl pradėt iš naujo. Bet tai nutikdavo man nedažnai, didžiumą laiko aš išbūdavau savo dėžėje, kuri nepažinojo nei metų laikų, nei sodų. Ir taip buvo geriau. Bet joje turi būt atsargus ir klausinėti savęs, pavyzdžiui, ar dar esi ir, jeigu ne, kada tai baigėsi, o jeigu taip, tai kiek dar laiko šitai truks, klaust bet ko, kas sukliudys tau pamesti šio sapno giją. Mielai užduodavau sau klausimus, vieną po kito, tik tam, kad galėčiau į juos pasigilinti. Ne, ne mielai, o išprotaudamas, kad patikėčiau, jog vis dar čia esu. Ir visgi tai, kad dar buvau čia, man nieko nereiškė. Įvardijau tai kaip mąstymą. Mąsčiau beveik nesustodamas, sustoti nedrįsau. Gal būtent tai ir buvo mano nekaltumo priežastis. Jis buvo apiblukęs ir lyg apskuręs ties kraštais, bet aš buvau patenkintas, kad jį išsaugojau, taip, ganėtinai patenkintas. Ganėtinai ačiū, kaip man kartą pasakė toks berniūkštis, kurio stiklo rutuliuką pakėliau nežinia kodėl, niekas nevertė manęs to daryti, be to, jis tikriausiai būtų mieliau pakėlęs jį pats. O gal jo pakelti nereikėjo. Ir kiek man tai kainavo pastangų dėl tos nelanksčios kojos! Tie žodžiai įstrigo atmintin visiems laikams, matyt, todėl, kad pagavau juos iš pirmo karto, kas man nutinka nedažnai. Ne dėl to, kad meška būtų užlipusi man ant ausies – mano klausa buvo gan subtili, ir kai garsai neturėdavo kokios nors labai tvirtai nusistovėjusios prasmės, aš juos suvokdavau, galimas daiktas, geriau nei bet kas kitas. Kas gi tuomet tai buvo? Gal yda supratimo, kuris pradėdavo vibruoti tik paskatintas daug sykių, arba vibruodavo, jei jums tai labiau patinka, žemesniu nei loginio samprotavimo dažniu,

jeigu tai galima suvokti, o tai suvokti galima, nes aš tai suvokiu. Taigi žodžiai, kuriuos išgirsdavau, o aš išgirsdavau juos puikiai, turėdamas gana subtilią klausą, būdavo išgirsti pirmą kartą ir netgi antrą, o dažnai net ir trečią kartą kaip gryni, jokios prasmės neturintys garsai, ir tikriausiai tai bus viena iš priežasčių, dėl kurių pokalbis vargindavo mane neapsakomai. O žodžiai, kuriuos ištardavau aš pats ir kurie kone visada pareikalaudavo įtempti protą, dažniausiai man primindavo vabzdžio dūzgimą. Ir šis mano sunkus gebėjimas suprasti ne vien tai, ką man sakydavo kiti, bet net ir tai, ką jiems sakydavau aš pats, paaiškina, kodėl buvau toks nešnekus. Žinoma, pasitelkę kantrybės atsargas, galiausiai mes vieni kitus suprasdavom, bet ką gi mes suprasdavom, aš jūsų klausiu, ir koks gi buvo to supratimo tikslas. Ir į gamtos triukšmus, ir į žmogaus sukurtus darbus, man regis, aš reaguodavau savaip, be jokio noro pasimokyti iš to. Be to, mano akis, sveikoji, irgi, matyt, buvo prastai susijusi su voru, nes sunkiai įvardydavau tai, kas ten atsispindėdavo, dažniausiai labai ryškiai. Ir nesileisdamas į tokį kraštutinumą, kaip tvirtinimas, jog mačiau pasaulį atvirkščiai (tai būtų per daug paprasta), tikrai mačiau jį pernelyg formaliai, nors nė trupučio nebuvau nei estetas, nei menininkas. O kadangi tik viena mano akis iš dviejų funkcionavo daugmaž padoriai, aš sunkiai perprasdavau nuotolį, atskirdavusį mane nuo to kito pasaulio, ir neretai tiesdavau ranką prie to, kas buvo akivaizdžiai jai nepasiekiama, dažnokai atsitrenkdamas į vos įžvelgiamus kietus kūnus horizonte. Bet toks buvau jau, regis, tuomet, kai dar turėjau dvi akis, nors gal ir ne, juk tas mano gyvenimo tarpsnis – nutolęs balažin kur, ir man išliko labai jau sudarkytas jo prisiminimas. Kai pagalvoju, ir mano pastangos pajusti skonį bei užuosti buvo nedaug sėk-

mingesnės, uosdavau ir ragaudavau nesuvokdamas, ką uodžiu ir ragauju, ir netgi ar tas kvapas bei tas skonis – malonūs, ar nemalonūs, be to, retai kada man pasitaikydavo du sykius paeiliui tas pats dalykas. Manau, kad būčiau buvęs puikus sutuoktinis, nesugebantis pasibodėti savo žmona ir svetimaujantis tiktai per išsiblaškymą. O štai dabar man tiesiog neįmanoma jums pasakyti, kodėl likau su Lus geroką laiko tarpą. Kitaip tariant, man, aišku, tai pavyktų, jei pasivarginčiau. Bet kam turėčiau vargintis? Kad nepaneigiamai įrodyčiau, jog pasielgt kitaip man buvo neįmanoma? Nes juk galiausiai prieičiau tokią išvadą. Aš, šitaip mėgęs įvaizdį to jauno mirusio seno Gelenkso, suteikusio man laisvę juodame Ulikso laive laisvai šliaužti deniu į rytus. O tam, kuris nėra apdovanotas pionieriška dvasia, tai – didžiulė laisvė. Ir pasilenkęs virš bangų laivagalyje, toks liūdnai džiūgaujantis vergas, aš lydžiu akimis išdidų, bergždžią kilvaterį. Kuris, netolindamas manęs nuo jokios tėvynės, neartina prie jokio laivo sudužimo. Taigi gerokas laiko tarpas su Lus. Gerokas laiko tarpas – neaiški sąvoka, gal keli mėnesiai, gal vieneri metai. Žinau, kad mano išvykimo dieną vėl atšilo, bet tai nieko nereiškė ten, kur gyvenu, kur, regis, bet kuriuo metų laiku būdavo šilta, šalta arba tiesiog gaivu, kur dienų kreivė leisdavos žemyn anaiptol ne švelniai, ne, ne švelniai. Bet gal nuo tų laikų viskas pasikeitė. Taigi žinau tik tiek, kad oras buvo beveik toks pats ir man išvykus, ir atvykus, kiek sugebėjau tąsyk suvokti orą. Ir aš jau taip seniai buvau lauke, visokių oru, kad neblogai atskirdavau juos vienus nuo kitų, mano kūnas atskirdavo ir netgi vienus mėgo, regis, labiau, kitus mažiau. Atrodo, kad gyvenau keliuose kambariuose, vienam po kito ar pakaitomis, nebežinau. Mano galvoj išlikę keli langai, tuo aš neabejoju, bet gal tai buvo visad tas

pats langas, kaskart kitaip atvertas į nuolat atsiskleidžiantį pasaulį. Tas namas nejudėjo, ko gero, šitai aš ir noriu pasakyti kalbėdamas apie skirtingus kambarius. Sodas ir namas buvo sustingę, nežinau, kokio kompensacinio mechanizmo dėka, ir aš, kai likdavau ramus, o šitaip būdavo didesnę laiko dalį, irgi būdavau sustingęs, o kai judėdavau iš vietos vieton, judėdavau nepaprastai lėtai, lyg būčiau kokiame narve anapus laiko, kaip sakoma moksleiviu žargonu, ir, savaime suprantama, anapus erdvės. Mat būti anapus vieno nebūnant anapus kito tinka gudresniems negu aš, aš nebuvau gudrus, veikiau jau paikas. Nors galiu visiškai klysti. Ir tie skirtingi langai, atsiveriantys mano galvoje, kai palinkstu ties tuo laikotarpiu, galimas daiktas, egzistavo iš tikrųjų ir, galimas daiktas, vis dar egzistuoja, nors manęs ten jau nebėra, noriu pasakyti – žiūrinčio į juos, juos atidarančio, uždarančio ar užsiglaudusio kambario gale ir spoksančio su nuostaba į daiktus, kurie ten įsirėmina. Bet aš neapsistosiu ties šiuo epizodu, tokiu juokingai trumpu ir tokio skurdaus turinio. Mat nepadėdavau nei namuose, nei sode ir nieko neišmaniau apie dieną naktį ten dirbamus darbus, kurių garsai mane pasiekdavo: duslūs garsai, šaižūs garsai, o dar dažnai tas, kaip man atrodė, stipriai plakamo oro garsas – tai, ko gero, buvo paprasčiausias degimo garsas. Sodas man buvo mielesnis nei namai, jei spręsim pagal ilgas valandas, kurias jame praleisdavau, nes jame praleisdavau ilgiausią dienos ir nakties dalį, nesvarbu, ar oras būdavo gražus ar prastas. Žmonės plušo jame be perstogės, nežinau, kokius darbus jie dirbo. Mat sodas aiškiai likdavo toks pats, diena po dienos, išskyrus tuos nežymius pakitimus, kurie susiję su įprastiniais gimimų, gyvenimų ir mirčių ciklais. Ir aš vis klaidžiodavau tarp tų žmonių, kaip koks nukritęs lapas ant spyruoklių, arba

gulėdavau ant žemės, tada jie peržengdavo per mane atsargiai, lyg būčiau brangių gėlių lysvė. Taigi tikriausiai jie taip plušėjo stengdamiesi, kad sodas nepasikeistų. Mano dviratis vėl dingo. Kartais kildavo noras vėl jo paieškoti, kad vėl jį pamatyčiau ir išsiaiškinčiau, kas jam nutiko, ar kad galėčiau pasivažinėti sodo takais takeliais, jungiančiais įvairias jo dalis. Tačiau, užuot mėginęs patenkinti tą norą, aš ir toliau nepajudėdavau iš vietos, kur vis kontempliavau, jeigu galiu išdrįsti šitaip pasakyti, kontempliavau tą norą, o jis rukšlojos pamažėle ir galiausiai išnyko, kaip ta garsioji šagrenės oda, tik daug greičiau. Mat, regis, norų akivaizdoje elgiamasi dvejopai, aktyviai ir kontempliatyviai, ir nors abu šie būdai duoda tą patį rezultatą, aš buvau labiau linkęs į antrąjį, matyt, čia dėtas mano temperamentas. Sodą juosė aukšta tvora, kurios viršus buvo pašiauštas peleko formos stiklo šukėmis. Tačiau visiškai netikėtas dalykas – joje buvo įsprausti varteliai, pro kuriuos laisvai galėjai išeit į gatvę, nes jie nebuvo užrakinti, aš tuo buvau beveik tikras, mat buvau atidaręs ir uždaręs juos be jokio vargo ne vieną kartą, ir dieną, ir naktį, ir mačiau, kaip kiti, ne tik aš, pro juos įeidavo ir išeidavo. Iškišdavau lauk nosį, paskui skubiai įtraukdavau. Dar kelios pastabos. Nė sykio nemačiau jokios moters šitoje aptvertoje teritorijoje, – o kaip aptvertą teritoriją aš suvokiu ne tiktai sodą, kaip tikriausiai turėčiau, bet dar ir namą, – vien tiktai vyrus, išskyrus, aišku, Lus. Tai, ką mačiau ir ko nemačiau, aišku, nieką tereiškė, bet aš vis tiek šitai nurodau. Lus matydavau retai, ji beveik nesirodė man, matyt, iš santūrumo, bijodama mane išgąsdinti. Bet manau, kad ji mane uoliai šnipinėjo, pasislėpusi už krūmų ar už užuolaidų, arba užsiglaudusi antro aukšto kambario kertėje, gal su žiūronais. Argi ji man neprasitarė, kad labiausiai už viską norėtų ma-

ne matyti, ir vaikštinėjantį pirmyn atgal, ir sustingusį poilsio valandėlę? O kad gerai matytum, reikia rakto skylutės, mažytės properšos tarp lapų, viso, kas trukdo būti nematomam ir sykiu parodo tik to matomo objekto fragmentus. Ne? Taip, ji mane tyrinėjo, fragmentas po fragmento, ir, žinoma, net intymiausiomis akimirkomis – kai guldavau į lovą, ji tyrinėdavo mano miegą, mano kėlimąsi ir tuos rytus, kai atsiguldavau miegoti. Mat čia likau ištikimas savo įpročiui – miegoti rytais, kai išvis miegodavau. Nes kartais iš viso nemiegodavau kelias dienas ir dėl to nejausdavau jokio nepatogumo. Mat mano būdravimas buvo savotiškas miegas. Ir ne visada miegodavau toje pačioje vietoje, kartais miegodavau sode, – jis buvo didelis, – kartais namuose, – jie irgi buvo dideli, iš tikrųjų be galo erdvūs. O toji nežinia dėl mano miego valandų ir vietos, matyt, suteikdavo daug džiaugsmo Lus, kaip aš įsivaizduoju, ir suteikdavo jai galimybę labai maloniai leisti laiką. Tačiau bergždžia apsistoti ties šiuo mano gyvenimo tarpsniu. Nuolat vadindamas tai savo gyvenimu, aš galiausiai tuo patikėsiu. Tai reklamos dėsnis. Šitas mano gyvenimo tarpsnis. Kai pagalvoju apie jį, iškart prisimenu orą vandentiekio vamzdyje. Tad tik pridursiu, kad toji moteris ir toliau pamažėle mane nuodijo, įberdama arba įpildama, nežinau, kokių nuodingų medžiagų į tai, ką duodavo man gerti arba valgyti, o gal ir ten, ir ten, o gal vieną dieną vienur, kitą dieną kitur. Tai rimtas kaltinimas, ir išsakau jį nelengvabūdiškai. Darau tai be pagiežos, taip, aš be pagiežos kaltinu ją apnuodijus man maistą kenksmingais ir beskoniais milteliais bei skysčiais. Beje, jei jie būtų turėję skonį, niekas nebūtų pasikeitę, būčiau viską prarijęs su tokiu pat patiklumu. Na kad ir tas garsusis migdolų dvokas, jau tik ne jis būtų sugadinęs man apetitą. Mano

apetitas! Truputį pakalbėkim apie jį. Koks nuostabus dalykas tas mano apetitas. Jis buvo labai menkas, aš lesdavau kaip paukštis, tačiau tą mažumą, kurią suvalgydavau, prarydavau su nirtuliu, kuris veikiau priskirtinas ėdrūnams, nors ir klaidingai, nes ėdrūnai šiaip jau valgo lėtai, metodiškai, tai netgi aiškėja iš paties ėdrūno apibrėžimo. O aš, – aš puldavau tą vienintelį patiekalą, prarydavau jo pusę arba ketvirtį dviem piranijos kąsniais, noriu pasakyti, nekramtydamas (kuo gi kramtyčiau?), paskui nustumdavau jį kuo toliausiai su pasišlykštėjimu. Sakytumei, valgiau tam, kad gyvenčiau! Lygiai taip pat išgerdavau penkis šešis alaus bokalus, vienu mauku, paskui nieko negerdavau visą savaitę. Ko gi norėti, esi tas, kas esi, bent iš dalies. Nieko nepadarysi arba mažai ką. O dėl produktų, kuriuos ji šitaip patyliukais įbrukdavo į įvairias mano sistemas, tai nesugebėčiau pasakyti, ar jie buvo stimuliantai, ar veikiau depresantai. Tiesą pasakius, kinestezijos požiūriu aš, aišku, jausdavaus beveik taip pat kaip visada, kitaip tariant, – dėmesio, išsiduosiu, – mane suimdavo toks nervingas drebulys, jog dėl to savotiškai prarasdavau jautrumą, kad nepasakyčiau – sąmonę, ir plūduriuodavau apimtas negailestingo sąstingio, tarpais nusmelkiamo trumpų ir šlykščių blyksnių, garbės žodis. Kuo gi galėjo rungtis šitokia harmonija Lus varganos stebukladarės šaknys, patiekiamos, matyt, labai mažomis dozėmis, kad malonumas prasitęstų. Ne, nedrįsčiau teigti, jog šitai buvo visai neveiksminga. Mat retkarčiais pagaudavau save atliekant ore šuoliuką, bent dviejų ar trijų pėdų, aš, niekad nepašokdavęs aukštyn. Tai panėšėjo į levitaciją. O kartais, nors tai nebuvo taip nuostabu, eidamas ar netgi atsirėmęs į kokią pasparą staiga susmukdavau tarytum koks pajacas, kurio virveles paleido, ir taip ilgokai išgulėdavau ant žemės, be kaulų tikra to žo-

džio prasme. Taip, šitai man pasirodė mažiau keista, nes buvau pripratęs prie tokių jėgų išsekimų, skirtumas buvo tik tas, kad pajusdavau juos besiartinant ir pasiruošdavau jiems, kaip daro patyręs epileptikas artėjant krizei. Kitaip tariant, žinodamas, kad tuoj parkrisiu, atsiguldavau ar įsisprausdavau ten, kur stovėdavau, – taip sumaniai, jog tik žemės drebėjimas būtų galėjęs pajudinti mane iš vietos, – ir laukdavau. Bet tokių atsargumo priemonių aš griebdavaus ne visada – verčiau sutikdavau parkristi, užuot sunkiai triūsti guldamasis arba sprausdamasis. O būdamas pas Lus tiesiog nespėdavau pergudrauti tų kritimų. Ir vis dėlto jie užklupdavo mane rečiau, jie buvo man labiau pavaldūs nei tie šuoliukai. Mat neprisimenu, kad būčiau šokinėjęs net vaikystėje – nei įsiūtis, nei skausmas nepriversdavo manęs pašokti, net vaikystėje, kad ir koks esu menkai kvalifikuotas kalbėti apie tuos laikus. O dėl maisto tai, regis, aš jį valgydavau kaip, kada ir kur man būdavo patogiau. Man niekad nereikėdavo jo reikalauti. Jį atnešdavo ant padėklo, kad ir kur būčiau atsidūręs. Vis dar regiu tą padėklą, beveik galiu išvysti jį kada tik panorėjęs – jis buvo apskritas, su neaukštu krašteliu, kad daiktai nenukristų, padengtas raudonu laku, tarpais sueižėjusiu. Be to, jis buvo mažas, kaip ir pritiko padėklui, ant kurio tilpo tik lėkštė ir stora duonos riekė. Mat mažmožį, kurį suvalgydavau, susigrūsdavau į burną pirštais, o butelius, kuriuos ištuštindavau tiesiai į gerklę, man atnešdavo atskirai, krepšyje. Bet tas krepšys man nepaliko jokio įspūdžio, nei blogo, nei gero, todėl nesugebėčiau pasakyti, kaip jis atrodė. Ir dažnokai, dėl vienos ar kitos priežasties pasišalinęs iš tos vietos, kur man atnešdavo maisto produktus, nebepajėgdavau jų vėlei susirasti, kai man užeidavo noras pavalgyti. Tuomet aš puldavau visur ieškoti, dažnai sėkmingai, nes neblo-

gai žinojau tas vietas, kur maistas galėjo būti laikomas, nors dažnokai, būdavo, ir bergždžiai. Arba iš viso neieškodavau, bemeilydamas kęsti badą ir troškulį, užuot varginęs save ieškojimu, iš anksto nežinodamas, ką rasiu, ar reikalavimu, kad man atneštų kitą padėklą su kitu krepšiu, o gal ir tuos pačius, ten, kur buvau. Būtent tada ir pasigailėdavau, kad nebeturiu to savo čiulpiamo akmens. Ir kai kalbu, pavyzdžiui, apie meilijimą arba apgailestavimą, nereikia manyti, kad aš rinkdavausi mažesnį blogį ir jį priimdavau, nes tai būtų klaida. Bet tiksliai nežinodamas, ką dariau ar ko vengiau, aš tai darydavau ir to vengdavau, neįtardamas, jog vieną gražią dieną, kur kas vėliau, būsiu priverstas grįžti prie viso to, ką padariau ir ko išvengiau, ką jau išblukino ir pagražino laiko nuotolis, kad visa tai įtraukčiau į eudemonistines pamazgas. Nors turiu pasakyti, kad pas Lus mano sveikata nepablogėjo arba pablogėjo labai mažai. Kitaip tariant tai, kas jau buvo manyje suirę, iro kaskart labiau, pamažėle, kaip to ir reikėjo tikėtis. Tačiau neįsižiebdavo joks naujas kentėjimo ar užkrato židinys, išskyrus, savaime aišku, tuos, kurie radosi išsiplėtus jau esantiems pertekliams ar trūkumams. Tiesą pasakius, čia sunku teigti ką nors tvirtai. Mat jeigu kalbėsime apie būsimuosius sutrikimus, pavyzdžiui, apie mano kairės kojos pirštų netektį, ne, klystu, dešinės kojos, kas žino, kokiu būtent metu tos pragaištingos sėklos, na, žinoma, man to nepageidaujant, įkrito į mano dirvą. Taigi visa, ką galiu pasakyti, o aš kaip įmanydamas stengiuosi nepasakyt daugiau, – kad man viešint pas Lus patologiniame lygmeny nepasireiškė nieko stulbinančio arba netikėto, nieko, ko nebūčiau galėjęs numatyti, jei būčiau galėjęs, nieko, ką būtų galima palyginti su staigia pusės mano kojų pirštų netektimi. Mat tai dalykas, kurio aš niekada nebūčiau galėjęs nu-

matyti, kurio taip niekad ir neperpratau, turiu galvoje, jo ryšio su kitais mano negalavimais, matyt, dėl to, kad man stinga medicinos žinių. Juk viskas glūdi ilgoje kūno beprotybėje, aš tai jaučiu. Tačiau neverta toliau pasakoti apie tąją mano, tąją mano egzistencijos atkarpą, nes, mano supratimu, tai beprasmiška. Tai tešmuo, iš kurio, kad ir kiek tampyčiau, eina tik burbulai ir seilės. Taigi pridursiu tik kelias štai tokias pastabas, kurių pirmoji yra ta, kad Lus buvo be galo plokščia moteris, turiu galvoje, fiziškai, tokia plokščia, kad dar šįvakar labai jau sąlygiškoje paskutinio mano būsto tyloje aš savęs klausiu, ar ji nebuvo veikiau vyras ar bent jau androginas. Jos veidas buvo truputį plaukuotas, o gal tik taip įsivaizduoju, kad pasakoti būtų patogiau? Vargšelė, aš taip mažai mačiau ją ir taip mažai į ją žiūrėjau. Ir ar jos balsas nebuvo įtartinai sodrus? Tokią regiu ją štai dabar. Nesikankink, Molojau, vyras ar moteris, koks skirtumas? Bet negaliu susilaikyti nepaklausęs savęs štai tokio klausimo. Ar kokia nors moteris būtų galėjusi sustabdyti mano veržimąsi prie motinos? Tikriausiai. O dar geriau, ar toks susitikimas buvo įmanomas, turiu galvoje, mano ir moters? Prie vyrų aš esu šiek tiek prisilytėjęs, prie kelių, tačiau prie moterų? Ką gi, nebenoriu to slėpti, taip, buvau prisilytėjęs prie vienos. Kalbu ne apie savo motiną, prie jos aš labiau negu prisilytėjau. Be to, jeigu neprieštarausit, mano motiną mes paliksim nuošalėj nuo šių istorijų. O apie kitą, kuri galėjo būti mano motina ir net, manau, senelė, jei atsitiktinumas nebūtų kitaip nulėmęs. Tik paklausykit, jis kalba apie atsitiktinumą. Būtent ji suteikė man galimybę pažinti meilę. Ji vadinosi romiu Rutos vardu, man regis, nors to laiduoti negaliu. Gal ji vadinosi Edita. Ji turėjo tarp kojų skylę, ak, ne statinės angą, kaip visada įsivaizduodavau, o tiktai plyšį, ir aš

įkišdavau, veikiau ji įsikišdavo mano vadinamąjį vyrišką organą vidun, anaiptol ne be skausmo, o aš vis stumdavau ir švankšdavau, kol pratrūkdavau arba kol liaudavausi stengęsis tai daręs, arba kol ji pradėdavo manęs maldauti atsisakyti šitai darius. Idiotų žaidimas, mano galva, be to, ilgainiui varginantis. Bet aš gana noriai jam atsiduodavau, žinodamas, kad tai – meilė, nes ji man tai pasakė. Dėl savo reumatizmo ji persilenkdavo per kampinę sofą, ir aš įsmigdavau į ją iš užpakalio. Tai buvo vienintelė padėtis, kurią ji galėjo ištverti dėl savo reumato. Man tai atrodė natūralu, nes mačiau, kaip šitai daro šunys, ir nustebau, kai ji man paslapčiom pasakė, kad galima tai padaryti ir kitaip. Kažin ką būtent ji tuo norėjo pasakyti. Gal šiaip ar taip ji įkišdavo mane į savo užpakalinę angą. Man šitai buvo absoliučiai vis vien, nors jūs tuo abejojate. Bet argi tai tikroji meilė, užpakalinėje angoje? Štai kas man kelia nerimą. Negi aš niekad taip ir nesu patyręs meilės? Ji irgi buvo itin plokščia moteris ir artindavosi smulkiais kietais žingsneliais, pasiremdama juodmedžio lazda. Gal ir ji buvo vyras, dar vienas. Bet argi tokiu atveju mums spurdant mūsų sėklidės nebūtų daužiusios vienos į kitas? O gal ji tyčia laikydavo savąsias suspaudusi rankoje, kad to neatsitiktų. Ji dėvėjo plačius ir šėlstančius apatinius sijonus, raukinius ir kitokius baltinius, kurių įvardyti nemokėčiau. Visa tai pasikeldavo aukštyn, putodavo, čežėdavo, paskui, sueičiai jau įvykus, užgriūdavo mus lėtomis kaskadomis. Taigi mačiau tik tą geltoną sprandą, taip įtemptą, jog, rodėsi, tuoj sprogs, – jį kartkartėmis pakandžiodavau, tokia jau ta instinkto galia. Susipažinome mudu vienoje dykroje, aš atpažinčiau ją iš tūkstančio, ir vis dėlto tos dykros baisiai viena į kitą panašios. Nežinau, ko ji ten atėjo. Aš gi vangiai varčiau visokias atmatas, tikriausiai sau sakydamas, nes tais laikais

dar, regis, gebėjau apibendrinti: Štai toks mano gyvenimas. Ji neketino prarasti daug laiko, o aš, man nebuvo, ką prarasti, aš būčiau mylėjęsis ir su ožka, kad tiktai sužinočiau, kas yra meilė. Jos butas buvo labai skoningas, ne, ne skoningas, tiesiog jis kėlė norą susirasti ten savo kertę ir nebeišjudėti. Jis man patiko. Jis buvo pilnas dailių baldų, nuo mūsų pašėlusio kalimo kampinė sofa išvažiuodavo į priekį ant ratukų, viskas aplinkui krisdavo žemyn, būdavo tikras pragaras. Tiems mūsų santykiams nestigo ir švelnumo, ji virpančia ranka nukirpdavo man kojų nagus, o aš jai įtrindavau pasturgalį Bengė kremu. Mudviejų idilija truko neilgai. Vargšė Edita, aš tikriausiai pagreitinau jos galą. Kad ir kaip būtų, viską pradėjo būtent ji toj dykroj perbraukusi man ranka per prakarpą. Tiksliau pasakius, aš buvau palinkęs prie atmatų krūvos, tikėdamasis rasti joje ką nors, kas man sukeltų šleikštulį ir šitaip nubaidytų alkį, o ji priėjo prie manęs iš užpakalio, įkišo man tarp kojų lazdą ir ėmė ja kutenti mano organus. Ji duodavo man pinigų po kiekvieno susiėjimo, man, kuris būčiau sutikęs pažinti meilę ir ją ištirti iki pat gelmių dykai. Bet ji nebuvo praktiška moteris. Manau, kad man būtų buvusi mielesnė ne tokia sausa ir ne tokia didelė anga, manau, tada tikriausiai būčiau susidaręs kilnesnę nuomonę apie meilę. Bet ką darysi. Tarpas tarp nykščio ir smiliaus teikia nepalyginamai daugiau malonumo. Tačiau meilei, matyt, nė motais tokie niekingi atsitiktinumai. Ir gal visai ne tada, kai jautiesi gerai, o tada, kai josios patrakęs organas ieško pertvaros, į kurią galėtų pasitrinti ir kad būtų pateptas trupučio gleivių, o nesuradęs jų, nepasitraukia, išsaugodamas savo paburkimą, gal būtent tą akimirką ir gimsta tikroji meilė ir nuskrieja aukštai virš niekingų problemų. Ir kai prie šito dar prisideda truputis pedikiūro ir masažo, neturinčių

tiesiogiai nieko bendra su pačia ekstaze, man susidaro įspūdis, kad šia tema jau jokios abejonės nebeleistinos. Vienintelis dalykas, mane trikdantis ryšium su tuo, – abejingumas, kurį aš pajutau, patyręs apie jos mirtį vieną vėlų vakarą, kai pas ją šliaužiau, tiesa, abejingumas, atmieštas liūdesio dėl to, jog vienas pajamų šaltinis jau išseko. Ji mirė maudydamasi šilto vandens puskubilyje, kaip buvo pratusi daryti prieš mane priimdama. Taip ji prasimankštindavo. Kai pagalvoju, kad ji galėjo padelsti, ir šitai būtų atsitikę mano glėbyje! Puskubilis apvirto, ir purvinas vanduo išsklido visur aplinkui, net iki apatinės kaimynės – ji pakėlė triukšmą. Žiūrėk tu man, o aš ir nemaniau, jog taip gerai žinau šią istoriją. Ir vis dėlto, matyt, ji buvo moteris, jei būtų buvę priešingai, visi būtų žinoję tame kvartale. Teisybė, jei jau kalbėsim apie seksualinius dalykus, mano kraštuose visi buvo nepaprastai santūrūs. Nežinau, kaip ten viskas vyksta dabar. Tad labai galimas dalykas, kad tas faktas, jog ten, kur laukta moters, būta vyro, būtų iš karto užgniaužtas viduje ir pamirštas tų, kurie turėjo nelaimės tai sužinoti. Ir, galimas dalykas, visi tai jau žinojo ir apie tai kalbėjo, išskyrus tik mane vieną. Tačiau vienas dalykas mane kankina, kai užduodu sau ta tema klausimus, o būtent – ar visas mano gyvenimas taip ir prabėgo be jokios meilės, ar aš patyriau ją iš tikrųjų su Ruta. Galiu laiduoti tik tai, kad niekada nebesistengiau atnaujinti to patyrimo, matyt, nujausdamas, kad šis buvo unikalus ir tobulas tos rūšies patyrimas, išrutuliotas iki galo ir nepakartojamas, ir kad derėjo išsaugot jo prisiminimą savo širdyje be jokio pamėgdžiojimo, nors retkarčiais ir griebiantis tų tariamų džiaugsmų, kuriuos suteikia vadinamieji vienatviški malonumai. Nekalbėkite man apie tą tarnikę, man nereikėjo jos išvis minėti, tai buvo daug anksčiau, aš sirgau, o gal

tarnikės visai nebuvo mano gyvenime. Molojus arba gyvenimas be tarnikės. Ir visa tai tik tam, kad parodyčiau, jog faktas, kad sutikau Lus ir net lankydavausi pas ją, tam tikru atžvilgiu visiškai nebuvo jos lyties įrodymas. Ir aš ir toliau noriu tikėti, kad tai buvo sena moteris, našlė, sudžiūvusi, o Ruta buvo kita, nes ir ji kalbėjo apie savo velionį vyrą ir apie tai, kaip esant ten, kur jis dabar yra, jam neįmanoma patenkinti jos teisėtus audringus geismus. Būna dienų, kaip kad šis vakaras, kai mano atmintyje jos susimaišo, ir man kyla pagunda matyti jas kaip vieną, ir netgi senę, gyvenimo suplokštintą, įsiutintą. Ir tegu Dievas atleidžia man, kad išduodu jums savo baisiausią siaubą, – mano motinos įvaizdis kartais sutampa su jų įvaizdžiais, o tai – tiesiog nepakenčiama, tarytum būtum nukryžiuotas, nežinau kodėl ir nenoriu žinoti. Tačiau galiausiai vieną karštą ir tvankią naktį aš palikau Lus, neatsisveikinęs, ką bent jau privalėjau padaryti, ir jai nepamėginus manęs sulaikyti kaip nors kitaip, kaip tik kerais tikriausiai. Nors ji tikriausiai matė, kaip išėjau, kaip atsikėliau, pasiėmiau ramentus ir išėjau, pasišokčiodamas tarp jų ore. Ir ji turėjo pamatyti, kaip tie varteliai paskui mane užsidaro, nes užsidarė jie savaime, spyruoklei susitraukus, ir ji turėjo suprasti, kad išėjau suvis. Nes ji žinojo, kaip aš elgdavausi, kai nueidavau prie tų vartelių, kad, vos iškišęs nosį lauk, tuojau pat įtraukdavau atgal. Taigi ji nemėgino manęs sulaikyti, o gal nuėjo ir atsisėdo prie to šuns kapo, kuris savotiškai buvo ir mano kapas ir ant kurio, tebūnie probėgšmais pasakyta, ji pasėjo ne žolę, kaip maniau, o visokiausių margaspalvių gėlyčių ir sodrių žolinių augalų, taip parinktų, jog, vos vieniems nuvytus, kiti išsiskleidžia, aš tai jaučiu. Aš palikau jai dviratį, kurio pradėjau nebemėgti, įtardamas, kad jis – žalingai veikianti transporto priemonė ir,

galimas daiktas, mano pastarojo laiko nelaimių priežastis. Vis tiek būčiau jį pasiėmęs, jeigu būčiau žinojęs, kur jis ir kad jis vis dar geba važiuoti. Bet tų dalykų nežinojau. Ir bijojau, kad pamėginęs sužinoti nuvarginsiu tą ploną balselį, nuolat kartojantį: „Dink iš čia, Molojau, čiupk savo ramentus ir dink“, – jį aš taip ilgai stengiausi suprasti, nes juk girdėjau jį labai seniai. Ir gal aš jį klaidingai supratau, bet supratau, ir būtent tai buvo naujovė. Be to, man dar atrodė, kad gal aš nebūtinai išvykstu suvis ir galgi vieną dieną beformėmis, painiomis kilpomis sugrįšiu prie jos židinio. Ir galgi aš dar nesu priėjęs kelio galo. Gatvėje pūtė vėjas, tai buvo kitas pasaulis. Nežinodamas, kur esu nei kuria kryptimi man būtų naudinga vykti, leidausi vėjo kryptimi. Ir kai tvirtai pakibęs tarp ramentų patraukiau priekin, jaučiau, kaip jis man padeda, tas menkas vėjas, pučiantis Dievas žino iš kurio kvartalo. O apie žvaigždes man net ir nekalbėkit, man jos visos vienodos, ir aš nemoku jų skaityti, nors ir studijavau astronomiją. Bet aš įžengdavau į pirmą pasitaikiusią pastogę ir pasilikdavau tenai iki aušros, nes žinojau, jog pirmas pasitaikęs policininkas nepraleistų progos užtvert man kelią ir paklausti, ką gi aš čia veikiu, klausimą, į kurį niekada nesugebėjau atsakyti deramai. Tačiau, matyt, tai buvo netikra pastogė, ir aš nepasilikau joje iki aušros, nes kažkoks vyras kiek vėliau ten įsibrovė ir mane išvarė. Nors ten užteko vietos dviem. Man regis, jis buvo kažkoks naktinis sargas, vyras, be jokios abejonės, ir tikriausiai turėjo prižiūrėti nežinia kokius kasimo darbus. Regiu gorę. Matyt, jau rudenio šalna pakando želmenis, kaip sakoma. Todėl žengiau toliau ir patogiai įsitaisiau vieno vargingo namo laiptinėje, nes ten nebuvo durų ar jos neužsidarė, nebežinau. Dar gerokai prieš aušrą tasai varganas namas ėmė tuštėti. Žmonės lipo laiptais že-

myn. Aš prigludau prie sienos. Niekas nekreipė į mane jokio dėmesio, niekas manęs neužgavo. Galiausiai išėjau ir aš, kai pamaniau, jog dėl to nėra jokio pavojaus, ir klaidžiojau po miestą, ieškodamas kokio pažįstamo paminklo, kad galėčiau pareikšti: Šiaip ar taip esu savam mieste ir buvau jame visą laiką. Miestas budo, durys ties slenksčiais varstėsi, triukšmas jau darės impozantiškas. Bet aš, nužvelgęs siaurą skersgatvį tarp dviejų aukštokų pastatų, apsidairiau ir įsmukau į jį. Tik mažučiai langeliai žvelgė į jį iš vienos pusės ir iš kitos, po vieną kiekviename aukšte. Išdėstyti simetriškai, jie buvo įstatyti vienas priešais kitą. Be jokios abejonės, tai buvo tualetų langai. Visgi pasitaiko kartais dalykų, pasiperšančių supratimui su aksiomų galia, ir tu nesupranti kodėl. Tasai skersgatvis buvo aklinas, taigi veikiau ne tikras skersgatvis, o aklagatvis. Gale buvo du sutvirtinimai, ne, ne tas žodis – vienas prieš kitą, abu apšnerkšti įvairiausių atmatų ir ekskrementų, šuns, šeimininko, vieni buvo sausi, be kvapo, kiti dar drėgni. Ak, jau tie popieriai, kurių niekas nebeskaitys, gal niekad ir neskaitė. Naktį, matyt, čia buvo mylimasi ir keičiamasi priesaikomis. Aš įžengiau į vieną kertę, tik tiek, atsirėmiau į sieną. Geidavau atsigulti, ir nebuvo jokių tam prieštaraujančių ženklų. Bet iš pradžių aš tenkinausi tuo, kad atsirėmiau į sieną, kojos buvo toli nuo jos, stovėjau slystančiojo poza, nors turėjau ir kitų atramos taškų – savo ramentų galus. Tačiau po keleto minučių perėjau per tą aklagatvį ir įžengiau kiton koplyčion, pavadinkim ją taip, kur maniau pasijausiąs šiek tiek geriau, ir išsidėsčiau ten tokia pat įžambia poza. Ir iš pradžių man pasirodė, kad ten iš tikro truputį geriau. Bet pamažėle įsitikinau, kad anaiptol. Dulkė smulkus lietus, aš nusikėliau skrybėlę, kad jis tikštų palaimingai ant mano kiaušo, susiraukšlėjusio, sutrūkinėjusio ir deg-

te degančio. Bet nusikėliau skrybėlę dar ir todėl, kad sienai spaudžiant ji lindo man už sprando. Taigi turėjau dvi rimtas priežastis ją nusikelti, ir to nebuvo per daug, vienos, manau, nebūtų pakakę man pasiryžti. Nusviedžiau ją nerūpestingu, plačiu mostu; pririšta virvele ar raišteliu, ji vėl prišoko prie manęs ir pasišokčiojusi sustojo man prie šono. Galiausiai pradėjau mąstyti, kitaip tariant, labiau įsiklausyti. Nedaug šansų, kad čia mane kas rastų, buvau ramus tol, kol galėjau ištverti tą ramybę. Nė akimirkai nepraėjus nutariau ten įsikurti, paversti tą vietą savo irštva ir prieglobsčiu, nė akimirkai nepraėjus. Išsitraukiau iš kišenės daržovių peilį ir pamėginau atlenkti juo savo delną. Tačiau netrukus mane priveikė skausmas. Iš pradžių sušukau, paskui lioviausi lenkęs, suglaudžiau peilį ir vėl įsikišau jį į kišenę. Mano nusivylimas buvo nedidelis – širdies gilumoje kitokios baigties ir nesitikėjau. Taigi. Recidyvai visada mane liūdindavo, tačiau, regis, gyvenimas susideda iš recidyvų, matyt, ir mirtis yra savotiškas recidyvas, nenustebčiau, jeigu taip būtų. Ar minėjau, kad vėjas nuščiuvo? Kai dulkia smulkus lietus, kažkaip visai liaujiesi galvojęs apie vėją. Mano keliai – milžiniški, aš ką tik juos išvydau, kai atsikėliau valandėlei. Abi mano kojos nelanksčios kaip teisingumas, ir vis dėlto aš retkarčiais atsikeliu. Ko norėti. Taigi retkarčiais aš priminsiu savo dabartinę egzistenciją, nes toji, apie kurią aš pasakoju, palyginti su ja – vaikų žaidimas. Bet tiktai retkarčiais, kad, esant reikalui, galėtum pasakyti sau: „Ar iš tikro įmanoma, kad šitas daiktas dar gyvena?“ Arba: „Bet tai juk tik dienoraštis, netrukus jis pasibaigs“. Iš pažiūros nematyti, kokią reikšmę gali turėti tai, kad mano keliai milžiniški, kad aš dar retkarčiais atsikeliu. Tad aš juolab teikiu tam didelės reikšmės. Taigi išėjęs iš aklagatvio, kur pusiau stovėdamas, pusiau gulėda-

mas aš ką tik snūstelėjau, nes tam atėjo metas, patraukiau, norit tikėkit, norit ne, saulės link, nesugalvojęs nieko geresnio, mat vėjas buvo jau nurimęs. Ar veikiau link mažiausiai tamsaus lopinio danguje, kurį didžiulis debesis uždengė nuo zenito iki horizonto. Būtent iš to debesies ir lijo lietus, kurį aš jau minėjau. Matote, kaip viskas sukimba draugėn. O nuspręsti, kuris dangaus lopinys mažiausiai tamsus, buvo nelengva. Nes iš pirmo žvilgsnio dangus atrodė apsiniaukęs vienodai. Bet pasistengęs, nes gyvenime aš kartais pasistengiu, pasiekiau šiokį tokį rezultatą, kitaip tariant, priėmiau šiuo klausimu sprendimą. Taigi galėjau vėl patraukti keliu, sakydamas sau: „Einu saulės link, kitaip pasakius, iš esmės į rytus, o gal į pietryčius, nes aš jau – nebe pas Lus, o vėl pačioje šerdyje tos pirmapradės harmonijos, skleidžiančios tokią švelnią muziką, esančios tokia švelnia muzika tam, kas moka jos klausytis. Žmonės dažnai piktai ir skubriai šmižinėjo pirmyn ir atgal, kas pasislėpęs po skėčiu, kas dengiamas, gal ir ne taip veiksmingai, neperšlampamo lietpalčio. Mačiau ir pasislėpusių po medžiais bei skliautais. Ir tarp tų, kurie, būdami drąsesni arba mažiau gležni, zujo pirmyn atgal, ir tarp tų, kurie sustojo, saugodamiesi labiau sušlapti, nemaža buvo tokių, kurie sau sakė: „Geriau jau būčiau pasielgęs taip kaip jie“, tuos „jie“ suvokdami kaip kategoriją, kuriai jie patys nepriklausė, bent jau aš taip manau. Lygiai taip pat turėjo būti nemaža ir tokių, kurie džiaugėsi dėl savo išmonės ir šėlo ant prasto oro, privertusio jos griebtis. Tačiau išvydęs kažkokį jauną apgailėtinos išvaizdos senį, drebantį siaurame prieduryje, staiga prisiminiau planą, kurį sugalvojau tądien, kai sutikau Lus ir jos šunį, ir kurio tas susitikimas neleido man įvykdyti. Taigi atsistojau greta to senio, apsimesdamas, viliuosi, tuo, kuris sau sako: „Šitas tai

jau gudruolis, paseksiu jo pavyzdžiu". Bet man dar nespėjus kreiptis į jį tais keliais žodžiais, kuriuos norėjau ištarti natūraliai, todėl ir neišpyškinau kaip iš pypkės, jis žengė į lietų ir nuėjo. Mat savo turiniu tie žodžiai privalėjo, jeigu ir ne įžeisti, tai bent nustebinti. Todėl buvo svarbu ištarti juos reikiamu momentu ir deramu tonu. Atsiprašau dėl šitų smulkmenų, netrukus viskas vyks greičiau, daug greičiau. Nenumatau, kad tektų vėl įklimpti į smulkmeniškas ir dvokiančias pastraipas. Bet savo ruožtu tai pagimdys didžiules freskas, tapytas su pasišlykštėjimu. *Homo mensura* negali apsieiti be gipsinių lipdinių pagražinimų. Tad štai aš savo ruožtu likau pats vienas tame prieduryje. Nelaukiau, kad kas nors ateis ir atsistos greta manęs, ir vis dėlto neatmečiau tos galimybės. Tai nebloga mano to meto dvasios būsenos karikatūra. Išdava – likau ten, kur buvau. Išsinešiau iš Lus šiek tiek sidabrinių įrankių, ak, ne kažin ką, daugiausiai masyvius arbatos šaukštelius, na ir dar keletą smulkių daikčiukų, – kaip juos pritaikyti net nežinojau, – bet jie atrodė turį vertės. Tarp pastarųjų buvo toks vienas, kuris dar ir dabar kartais neduoda man ramybės. Jis susidėjo iš dviejų X, per susikirtimą sujungtų strypo, ir priminė mažutį medkirčio ožį, skirtumas buvo tik tas, kad tikrojo ožio iksai – ne tobuli, o viršuj nupjauti, tuo tarpu to daikčiuko, apie kurį kalbu, iksai buvo tobuli, kitaip sakant, abudu susidėjo iš dviejų vienodų V, vienos viršutinės, atsiveriančios į viršų, kaip, beje, visos V, ir apatinės, atsiveriančios į apačią, arba, tiksliau pasakius, iš keturių visiškai vienodų V, dviejų, kurias aš ką tik paminėjau, ir dar dviejų kitų, vienos dešinėje, kitos kairėje, atsiveriančių atitinkamai į dešinę ir į kairę. Bet gal čia nedera kalbėti apie dešinę ir kairę, apie apačią ir viršų. Mat tas daikčiukas, regis, neturėjo pagrindo tikrąja to žodžio prasme, o laikėsi

vienodai tvirtai ant bet kurio iš keturių savo pagrindų ir dėl to jo išorė nė kiek nesikeitė, nors su tikru ožiu taip nebūna. Aš vis dar, regis, kažkur turiu tą keistą įrankį, taip niekad ir nesugebėjau pasiryžti jo parduoti, net ir tada, kai buvo visai striuka, nes niekaip negalėjau suvokti, kam gi jis reikalingas, ir netgi sumanyti ta tema menkiausios hipotezės. Tad kartais išsitraukdavau jį iš kišenės ir nustebęs stebeilydavau, nesakysiu, kad meiliai, nes būti meilus nesugebu. Nors vienu metu jis, regis, įkvėpdavo man savotiškos pagarbos, nes buvau įsitikinęs, kad tai ne šiaip sau ypatingas daiktas, bet turintis kažin kokią išskirtinę funkciją, kuri man taip ir liko nežinoma. Taigi galėjau niekuo nerizikuodamas sukti sau dėl jo galvą į valias. Mat nieko nežinoti – niekis, nenorėti nieko žinoti – taip pat, bet neįstengti nieko žinoti, žinoti, kad nieko neįstengi žinoti, – štai kada įžengia ramybė į nesmalsaus ieškotojo sielą. Būtent tada ir prasideda tikroji dalyba, pavyzdžiui, dvidešimt du iš septynių, ir sąsiuviniai galiausiai prisipildo tikrų skaičių. Bet nenorėčiau nieko tvirtinti šia tema. Priešingai, nepaneigiama man atrodo tai, kad priveiktas akivaizdybės veikiau labai jau tvirtos tikimybės, aš išėjau iš to priedurio ir iš lėto nulingavau pirmyn per bekraštę erdvę. Šlubio su ramentais eigastis turi, turėtų turėti kažin ką keliančio didžiulį susižavėjimą. Nes tai eilė mažyčių skrydžių palei žemę. Čia pakyli, čia nusileidi minioj vikruolių, nedrįstančių pakelti nuo žemės kojos, kol neprismeigia prie jos kitos. Net pats džiugiausias jų bėgsmas – ne toks orinis kaip mano šlubčiojimas. Bet tai tik tyrimu pagrįsti svarstymai. Ir nors tas rūpestis dėl motinos vis dar tūnojo mano galvoje, kartu su noru sužinoti, ar aš prie jos jau priartėjau, abu jie tolydžio mažėjo, gal dėl sidabro įrankių kišenėse, nors nemanau, be to, tai buvo seni rūpesčiai, o protas juk negali

visą laiką gromuliuoti tų pačių rūpesčių, kartais jam būtina pakeisti juos vienus kitais, kad deramu metu ir su išaugusia energija galėtų grįžti prie senųjų. Bet ar čia galima kalbėti apie senus ir naujus rūpesčius? Nemanau. Nors man būtų sunku šitai įrodyti. Aš galiu tvirtinti, be baimės, kad... be baimės, būtent, kad man iš tikro pamažėle darėsi nesvarbu žinoti, kokiam esu mieste ir ar netrukus pasimatysiu su savo motina ir mudu sutvarkysime tą reikalą, kuris mus domino. Ir netgi to reikalo esmė tolydžio blausėsi, nors dar ir neišsivadėjo galutinai. Nes tai nebuvo menkas reikalas, ir aš jį branginau. Man regis, aš jį branginau visą gyvenimą. Taip, tiek, kiek sugebėjau ką nors branginti visą štai šitokį gyvenimą, aš siekiau sutvarkyti tą mudviejų su motina reikalą, bet padaryti to man nepavyko. Ir nuolat sau kartodamas, kad tai skubu ir kad netrukus gali būti per vėlu, kad gal jau per vėlu pradėti tvarkyt šį reikalą, jaučiausi nešamas prie kitų rūpesčių ir prie kitų iliuzijų. Kur kas labiau nei sužinoti, kokiam mieste dabar esu, man knietėjo iš jo išeiti, tegu jis ir buvo tas, kurio man taip reikėjo, tas, kuriame mano motina taip ilgai laukė ir, ko gero, tebelaukia. Ir man dingojos – jeigu eisiu tiesiai, galų gale iš jo išeisiu, būtinai. Būtent šitai ir stengiausi daryti, visomis išgalėmis, turėdamas galvoje traukimąsi į dešinę nuo tos menkos šviesos, kuria vadovavausi. Ir to siekiau taip įnirtingai ir sėkmingai, kad galiausiai, vakarui nusileidus, priėjau tvirtovės pylimą, apsukęs mažų mažiausiai ketvirtį rato dėl to, kad nemokėjau laviruoti. Bet reikia pasakyt ir tai, kad aš dažnai sustodavau tik tam, kad pailsėčiau, tegu tie sustojimai buvo ir trumpi, nes jaučiausi raginamas, gal ir klaidingai. Nors kaime iškyla aikštėn kitas teisingumas ir kiti teisėjai, iš pradžių. Ir turiu pripažinti, kad man perėjus tą pylimą dangus pradėjo giedrytis, prieš

vėlei apsisiausdamas kita drobule, nakties. Taip, tas didžiulis debesis tolydžio brizgo, ir šen bei ten pro jį išlįsdavo blyškus ir mirštantis dangus. O saulė, matoma jau ne kaip diskas, plykčiojo geltonais ir rausvais ugnies liežuviais, skriejančiais zenito link, išnykstančiais ir vėlei įsižiebiančiais, kaskart menkiau, blyškiau, pasmerktais užgesti vos įsižiebus. Šis reiškinys, jeigu galiu pasitikėti savo stebėjimų prisiminimais, buvo būdingas mano kraštui. Šiandien gal viskas vyksta kitaip. Nors aš, niekad neišsigavęs iš savo krašto, ne itin suprantu, kokią teisę turiu kalbėti apie jo būdingus bruožus. Ne, niekad nebuvau iš čia pabėgęs ir netgi nežinau, kur mano krašto ribos. Bet man atrodė, kad jos pakankamai nutolusios. Nors tas tikėjimas nebuvo pagrįstas nieku rimtu, tai buvo tiesiog tikėjimas. Juk jeigu mano kraštas baigtųs ten, kur galiu nueiti pėsčias, manau, pajusčiau, kaip jis savotiškai iš lėto keičiasi. Nes, kiek man žinoma, kraštai nesibaigia staiga, o įsilieja vieni į kitus nepastebimai. Tačiau man niekada neteko regėti nieko panašaus. Bet kad ir kaip toli būčiau nuėjęs į vieną ar į kitą pusę, visur buvo tas pats dangus, ta pati žemė, riktik, diena iš dienos, naktis iš nakties. Kita vertus, jeigu kraštai įsilieja vieni į kitus nepastebimai, vadinasi, nors šitai reikia dar įrodyti, visai galimas daiktas, kad aš ne kartą buvau iš savojo išėjęs, manydamas, kad dar esu jame. Nors aš bemeilijau tvirtai laikytis savo paprastučio įsitikinimo, kuris man sakė: Molojau, tavo kraštas didžiulis, tu niekad nebuvai iš jo išėjęs ir niekad neišeisi. Ir kad ir kur tu klaidžiotum bekraštėse jo ribose, viskas bus visada tas pats, riktik. Kas pirštų mintį, jog mano kilnojimaisi vienur kitur visiškai nesusiję su vietovėmis, kurias jie priversdavo išnykti, o priklauso nuo kažko kito, nuo išklaipyto rato, kuris vis stumdė mane netikėtais trūksniais nuo nuovargio prie poilsio ir,

tarkim, atvirkščiai. Tačiau dabar aš niekur nebeklaidžioju ir net beveik nebekrutu, o vis dėlto niekas nepasikeitė. Ir mano kambario, lovos bei kūno ribos yra nutolusios nuo manęs lygiai taip, kaip buvo nutolusios mano krašto ribos mano žydėjimo laikais. Tas ciklas vis dar tęsiasi, su kresčiojimais, pabėgimais ir bivakais beribiame Egipte, be vaiko ir be motinos. Ir kai žiūriu į savo plaštakas ant paklodės, kurią jos mėgsta glamžyti, jos – nebe mano plaštakos, labiau ne mano, nei buvo kada nors, dilbių aš neturiu, jos – sutuoktinių pora, ji žaidžia su paklode, gal tai meilės žaidimai, o gal jos stengiasi užlipti viena ant kitos. Tačiau tai trunka neilgai, aš pamažėle vėl pritraukiu jas prie savęs, ir tai jau poilsis. Ir lygiai taip mano kojos, kartais, kai jas išvystu kojūgalyje, vieną su pirštais, kitą – be. O jos dargi labiau vertos būti pastebėtos. Mat mano kojos, kurios čia atstoja ką tik minėtus dilbius, dabar abi nelanksčios ir labai jautrios, ir nederėtų jų pamiršti, kaip kad galiu pamiršti savo dilbius, kurie, taip sakant, yra sveiki. Ir vis dėlto aš pamirštu jas ir žiūriu į tą sutuoktinių porą – jie stebi vienas kitą, taip toli nuo manęs. Bet savo kojų, kai jos ir vėlei tampa kojomis, aš nepritraukiu, nes negaliu, tačiau jos lieka ten, taip toli nuo manęs, nors ir ne taip toli, kaip ką tik prieš tai. Ščiūva signalas grįžti. Jūs galit pasakyti, jog išėjęs iš to miesto ir atsigręžęs pažvelgti į jį, į tai, kas buvo matyti iš jo visumos, jūs galit pasakyti, kad būtent tuomet turėjau susivokti, ar tai mano miestas, ar ne. Anaiptol, aš bergždžiai žvelgiau į jį ir nieko, matyt, neklausiau, tiktai nusigręžiau, suteikdamas likimui šansą. Gal aš tiesiog apsimečiau žiūrįs į jį. Nesiilgėjau savo dviračio, ne, iš tikrųjų ne. Ir man nebuvo atgrasu judėti priekin, švytuojant skrydžiais pažeme, kaip jau minėjau, tamsoj, mažais tuščiais kaimo keliukais. Sakiausi turįs maža šansų būti įbaugin-

tas, veikiau aš pats sukelsiu nerimą kitiems, jeigu jie mane pamatys. Slėptis reikia iš ryto. Žmonės nubunda žvalūs ir energingi, ištroškę grožio, tvarkos ir teisingumo, reikalaujantys atlygio. Taip, nuo aštuonių ar devynių iki vidurdienio – gan pavojingas metas. Tačiau apie vidurdienį viskas susikrato, labiausiai nenumaldomi jau būna pasisotinę, grįžta namo, viskas ne itin tobula, tačiau jie padirbėjo neblogai, būta ir išsigelbėjusių, bet jie jau nebepavojingi, kiekvienas suskaičiuoja savo žiurkes. Viskas gali vėl prasidėti po vidurdienio, po banketo, po iškilmių, po prakalbų ir sveikinimų, bet tai tik niekis, tik pavojinga situacija palyginti su tuo, kas buvo ryte. Savaime aišku, apie ketvirtą penktą jau sukruta naktinė pamaina, nakties sargai. Tačiau diena jau baigiasi, šešėliai pailgėja ir pagausėja sienų, slenki palei tas sienas, paklusniai susilenkęs ir pasiruošęs pataikauti, nebeturėdamas ko slėpti ir slėpdamasis tik iš baimės, nebežiūrėdamas į dešinę, nei į kairę, slėpdamasis, tačiau ne tiek, kad keltum pyktį, pasirengęs ir pasirodyti, šypsotis, klausyti, šliaužioti, šleikštus, nors ir be užkrato, veikiau ne žiurkė, o rupūžė. Paskui – tikra naktis, irgi pilna pavojų, nors palanki tam, kuris ją pažįsta, moka jai atsiverti, kaip gėlė saulei, tam, kuris pats yra naktis, dieną ir naktį. Ne, naktis irgi ne įstabi, tačiau, palygint su diena, ji įstabi, o ypač, palyginti su rytu, ji – nenuginčijamai įstabi. Mat tą nakties išvalymą atlieka techniniai darbuotojai, dažniausiai. Jie vien tik tai ir daro, didžioji dalis gyventojų jame nedalyvauja, apsvarstę visus už ir prieš, jie renkas šiltą lovą. Linčiuojama dieną, nes miegas – šventas daiktas, o ypač rytą, tarp pusryčių ir pietų. Taigi pirmasis mano rūpestis, sukorus kelias mylias per tuščią aušrą, buvo susiieškoti vietą miegui, nes miegas – irgi savotiška apsaugos priemonė, kad ir kaip tai atrodytų paradoksa-

lu. Mat miegas nors ir skatina grobuonišką instinktą, regis, numaldo žudymo instinktą, primygtinį ir kruviną, jums tai patvirtins bet kuris medžiotojas. Judančiam arba savo lindynėje tykančiam monstrui nejauti jokio pasigailėjimo, o tas, kuris leidžiasi užklumpamas miegodamas turi šansų pasinaudoti kitais jausmais, priversiančiais nuleisti šautuvo vamzdį ir susikišti į makštis malajišką durklą. Nes juk širdies gilumoje medžiotojas – tik silpnas ir jaudulingas padaras, turintis daug švelnumo ir gebėjimo atjausti atsargų, jos tik ir siekia išsilieti per kraštus. Ir būtent tam saldžiam nuovargio ar baikštumo miegui daugelis niekšiškų, vertų išnaikinti gyvūnų turi būti dėkingi už galimybę ramiai sulaukti dienų galo zoologijos sode, kur dažnai trykšta nekaltas vaikų ir supratingas suaugusiųjų juokas sekmadieniais ir švenčių dienomis. O aš asmeniškai visada mieliau rinkdavausi vergystę, o ne mirtį, veikiau nužudymą. Nes mirtis – tai būsena, kurios patenkinamo vaizdo man niekada nėra pavykę susikurti, tad ji negali būti teisėtai įtraukta į laimingų ir nelaimingų nutikimų suvestinę. Tuo tarpu apie nužudymą turėjau supratimą, kuriuo galėjau pasikliauti, teisingai ar klaidingai, ir kuriuo remtis tam tikromis aplinkybėmis man atrodė leistina. Ak, tai nebuvo toks supratimas kaip jūsiškis, jis buvo kaip maniškis, kupinas pasišokčiojimų, prakaito, virpėjimo, jame nebuvo nė vieno sveiko proto ar šalto kraujo atomo. Bet aš juo tenkinausi. Kad jums parodyčiau, kokį mastą pasiekdavo mano minčių apie mirtį painiava, prisipažinsiu atvirai, neatmečiau galimybės, kad kaip būsena ji galėtų būti dar baisesnė už gyvenimą. Taigi man atrodė normalu į ją neskubėti, o užsimiršus taip, jog imdavau mėginti tai daryti, laiku sustoti. Tai vienintelis mano pasiteisinimas. Tad, regis, įšliaužsaid davau į kokią skylę ir pusiau miegodamas, pusiau

dūsuodamas laukdavau, kada nurims mano rytinis šėlas, dejuodamas ir juokdamasis arba graibydamas rankomis kūną, kad įsitikinčiau, jog jame nėra pakitimų. Paskui ir vėlei sukdavau savo ratus. O pasakoti, kaip gyvenau ir kur ėjau vėlesniais mėnesiais, o gal ir metais, neketinu. Nes man jau pradeda pabosti šitos išmonės ir jau vilioja kitos. Bet, kad prijuodinčiau dar kelis puslapius, prisipažinsiu, jog šiek tiek pabuvau prie jūros, be jokių nutikimų. Yra žmonių, kuriems jūra netinka, kuriems kalnai ar lygumos kur kas mielesni. Aš asmeniškai nesijaučiu prie jos blogiau negu kitur. Didžiulė mano gyvenimo dalis nusiautėjo prieš tas virpančias platybes, ošiant aukštoms ir žemoms bangoms bei grybšint gožos nagams. Ką gi aš čia kalbu – priešais, ne priešais, o drauge su ja, išdrikusia ant smėlio ar kokiam urve. Smėlis buvo mano stichija – aš leisdavau jį pro pirštus, rausdavau jame duobes, kurias tuoj pat sulygindavau arba jos pačios susilygindavo, svaidžiau rieškučiomis į orą, voliojausi jame. O urve, kur naktį skverbdavosi švyturių žibintų šviesos, žinojau, kaip elgtis, kad nesijausčiau ten prasčiau negu kitur. Ir tai, kad mano žemė nesidriekė niekur tolyn, bent jau iš vienos pusės, man visiškai nebuvo nemalonu. Ir jausti, kad yra bent jau viena kryptis, kur negaliu patraukti iš pradžių nesušlapęs, o paskui nenuskendęs, man buvo saldu. Nes aš sau visada sakydavau: Iš pradžių išmok vaikščiot, o jau paskui galėsi imtis ir plaukiojimo pamokų. Bet nemanykite, kad mano kraštas apsiribojo jūros krantu, tai būtų rimta klaida. Nes jis buvo ir šita jūra, ir šitie rifai, ir tos tolimos salos, ir tos nematomos bedugnės. Aš irgi kartą plaukiojau ten savotiškoje valtyje be irklų, pasidaręs mentės pavidalo irklą iš baslio, išmesto į krantą. Ir kartais savęs paklausiu, ar aš grįžau iš ano pasiplaukiojimo. Mat nors ir regiu save išplau-

kiantį į jūrą ir ilgai besisūpuojantį ant jos bangų, grįžtančio savęs nematau, kaip nematau ir šokio ant bangolaužio ir negirdžiu girgždant ant kranto smėlio to trapaus luoto. Pasinaudojau ta viešnage prie jūros ir apsirūpinau čiulpiamais akmenimis. Tai buvo akmenėliai, bet aš juos vadinu akmenimis. Taip, šįkart pasidariau geras jų atsargas. Išskirsčiau juos po lygiai į visas keturias kišenes ir visus paeiliui čiulpiau. Taip atsirado problema, kurią išsprendžiau iš pradžių taip. Tarkim, turėjau šešiolika akmenų, po keturis kiekvienoje iš keturių kišenių – dviejose kelnių ir dviejose palto. Ištraukęs vieną akmenį iš dešinės palto kišenės ir įsidėjęs jį į burną, aš ji pakeisdavau dešinėje palto kišenėje akmeniu iš dešinės kelnių kišenės, o pastarąjį – akmeniu iš kairės kelnių kišenės, šį pakeisdavau akmeniu iš kairės palto kišenės, o tą pakeisdavau akmeniu iš burnos, kai tiktai baigdavau jį čiulpti. Taigi taip visada būdavo po keturis akmenis kiekvienoje iš mano keturių kišenių, tik jie nebūdavo kaskart tie patys. Ir vėl sukilus norui čiulpti, aš vėlei išsitraukdavau akmenį iš dešinės palto kišenės, būdamas tikras, kad jis – ne tas pats, kurį išsitraukiau paskutinį kartą. Jį čiulpdamas vėl perdėdavau kitus akmenis tokia tvarka, kaip ką tiktai paaiškinau. Ir taip toliau. Bet toks sprendimas mane patenkino nevisiškai. Mat negalėjau atsikratyt minties, jog kokio nors ypatingo atsitiktinumo dėka galėjo nutikti taip, kad ratu visą laiką sukosi tie patys keturi akmenys. Ir tokiu atveju, užuot čiulpęs visus šešiolika akmenų paeiliui, aš iš tikrųjų čiulpiau tik keturis, visąlaik tuos pačius, paeiliui. Bet aš gerai juos sumaišydavau kišenėse prieš pradėdamas čiulpti ir čiulpdamas, prieš pradėdamas kilnoti juos iš vienos vietos į kitą, taip vildamasis, kad akmenų cirkuliavimas iš kišenės į kišenę bus visuotinesnis. Nors tai buvo tik laikina priemonė, kuria toks

žmogus kaip aš ilgai tenkintis negalėjo. Taigi ėmiau ieškoti kitokios išeities. Ir pirmiausia savęs paklausiau, ar ne geriau būtų kėlinėti tuos akmenis po keturis, užuot kėlinėjus po vieną, kitaip tariant, bečiulpiant paimti tris akmenis, likusius dešinėje mano palto kišenėje, ir pakeisti juos keturiais akmenimis iš dešinės mano kelnių kišenės, o į jų vietą sudėti tuos keturis iš kairės palto kišenės ir galiausiai į jų vietą sudėti tuos tris iš dešinės palto kišenės bei tą, kuris buvo burnoje, kai tik baigsiu jį čiulpti. Taip, iš pradžių man atrodė, kad šitaip darydamas pasieksiu geresnį rezultatą. Bet geriau pagalvojęs, turėjau pakeisti nuomonę ir prisipažinti, kad dėliodamas akmenis po keturis pasieksiu lygiai tokį patį rezultatą kaip ir dėliodamas juos po vieną. Mat nors ir būčiau tikras, kad kiekvieną kartą dešinėje palto kišenėje rasiu keturis akmenis, visiškai skirtingus nuo tų, kurie buvo prieš tai, galimybė, kad vis viena užtaikysiu ant to paties akmens kiekviename ketverte ir tokiu būdu, užuot čiulpęs šešiolika akmenų iš eilės, kaip to norėjau, iš tikrųjų čiulpsiu tik keturis, visąlaik tuos pačius, pakaitomis, išlieka nė kiek ne mažesnė. Taigi reikėjo ieškoti išeities kitur, ne cirkuliacijoje. Nes kad ir kaip būčiau sukęs ratu tuos akmenis, visada susidurdavau su ta pačia rizika. Buvo akivaizdu, jog didindamas kišenių skaičių aš sykiu didinau galimybes pasinaudoti savo akmenimis taip, kaip ketinau, kitaip tariant, vienu po kito, kol išnaudosiu visą jų kiekį. Pavyzdžiui, jeigu turėčiau aštuonias kišenes vietoj turimų keturių, tai netgi pats šėtoniškiausias atsitiktinumas negalėtų sutrukdyti man čiulpti bent jau aštuonis iš šešiolikos savo akmenų, paeiliui. Taigi iš teisybės, kad būčiau visiškai ramus, man reikėtų šešiolikos kišenių. Ir ilgą laiką buvau apsistojęs ties šia išvada – jog neturėdamas šešiolikos kišenių, su akmeniu kiekvienoje iš jų, aš niekad nepa-

sieksiu užsibrėžto tikslo, nebent netyčia atsitiktų kas nors nepaprasta. Ir jei dar būtų galima įsivaizduoti, kad padvigubinsiu savo kišenių skaičių, tegu ir padalijęs kiekvieną jų pusiau kokiais nors, tarkim, dvigubais žiogeliais, tai tų kišenių suketurgubinimas jau pranoko mano galimybes. O aš visai nebuvau linkęs vargintis dėl pusinių priemonių. Nes jau buvau pradėjęs prarasti saiko jausmą murkdydamasis šitoj istorijoj ir sau kartojau: Tai bus arba viskas, arba nieko. Ir jei akimirką buvau linkęs sukurti teisingesnę proporciją tarp savo akmenų ir kišenių, sulygindamas vienų skaičių su skaičiumi kitų, tai buvo tik akimirka. Mat tai būtų buvę tolygu prisipažinti, kad esi nugalėtas. Tad sėdėdamas ant smėlėto kranto priešais jūrą, išsidėliojęs tuos šešiolika akmenų sau prieš akis, įdėmiai žvelgiau į juos, kupinas pykčio ir suglumęs. Mat kaip sunkiai aš atsisėsdavau ant kėdės arba į krėslą dėl savo nelanksčios kojos, suprantat, taip lengva man buvo atsisėsti ant žemės dėl savo nelanksčios ir jau tampančios nelanksčia kojų, nes būtent apie tą laikotarpį mano sveikoji koja, sveika ta prasme, kad nebuvo nelanksti, ėmė darytis nelanksti. Man reikėdavo ramsčio po pakinkliu, suprantat, ir net per visą kojos ilgį, žemės ramsčio. Ir taip bežiūrint į savo akmenis, perkratinėjant galvoje tuos skaičiavimus, visus vienodai netobulus, ir gniaužant smėlio saujas taip, kad jis sunkėsi man tarp pirštų ir vėl byrėjo ant kranto, taip, laikant va šitaip įtemptą protą ir vieną kūno dalį, kartą man šovė mintis, kad gal aš sugebėčiau pasiekti savo tikslą ne didindamas kišenių skaičių ir ne mažindamas akmenų skaičių, o tik atsisakęs tokio proporcingo balasto išdėstymo principo. Suvokti tos galimybės, staiga sugaudusios many tarsi Izaijo ar Jeremijo versetas, prasmę prireikė šiek tiek laiko, ir man ilgai buvo neaiškus tas negirdėtas terminas: proporcin-

gas balasto išdėstymas. Tačiau galiausiai, regis, aš atspėjau, kad terminas proporcingas balasto išdėstymas negalėjo reikšti nieko kito, nieko geriau, kaip tiktai tų šešiolikos akmenų padalijimą į keturias grupes po keturis, po grupę kiekvienai kišenei, ir kad tai buvo atsisakymas ieškoti bet kokio kito padalijimo, išskyrus tą, kuris iškreipė visus mano iki šiol atliktus skaičiavimus ir padarė tą problemą tiesiog neišsprendžiamą. Tad būtent remiantis tokiu aiškinimu, nesvarbu, ar jis geras, ar prastas, man galiausiai pavyko rasti atsakymą, žinoma, nelabai elegantišką, bet užtat patikimą, tikrai patikimą. Dabar aš linkęs tikėti ir net tvirtai tikiu, kad galėjo būti ir netgi vis dar esti kitokie tos problemos sprendimai, tokie pat patikimi kaip tas, kurį tuoj pamėginsiu aprašyti, tik elegantiškesni. Ir dar tikiu, kad pasitelkęs truputį daugiau užsispyrimo, truputį daugiau atkaklumo, ir pats būčiau galėjęs juos surasti.

Bet aš buvau pavargęs, tikrai pavargęs ir niekingai pasitenkinau pirmuoju šios problemos sprendimu, vienu iš daugelio. Taigi nesigilinant į esmę tų širdį veriančių etapų, kuriuos aš perėjau, kol jį pasiekiau, – štai jums mano sprendimas visu jo bjaurumu. Pradžiai reikėjo tik (tik!) įdėti, tarkim, šešis akmenis į dešinę palto kišenę, nes ji visada yra tiekiančioji kišenė, penkis į dešinę kelnių kišenę ir galiausiai penkis į kairę kelnių kišenę, tada dukart penki plius šeši išeitų šešiolika, ir nieko nedėti į kairę palto kišenę, – ji liktų trumpam tuščia, – turima galvoje, be akmenų, mat įprastinis jos turinys taip joje ir liko, kaip ir laikinai atsiradę joje daiktai. Nes kaip jūs manote, kur aš slėpiau savo daržovių peilį, sidabro įrankius, ragą ir visa kita, ko neišvardijau, ko gal niekada ir nevardysiu? Gerai. Dabar jau galiu pradėti čiulpti. Stebėkite įdėmiai. Išsiimu vieną akmenį iš deši-

nės palto kišenės, čiulpiu jį, nebečiulpiu, įsidedu į kairę palto kišenę, tuščiąją (be akmenų). Išsiimu antrą akmenį iš dešinės palto kišenės, čiulpiu jį, įdedu į kairę palto kišenę. Ir taip toliau, kol dešinė palto kišenė ištuštėja (išskyrus įprastinius ir laikinus daiktus), ir šeši ką tik čiulpti vienas po kito akmenys visi atsiduria kairėje palto kišenėje. Tada sustojęs, susikaupęs, nes svarbu nepadaryti kokios nors kvailystės, perdedu į dešinę palto kišenę, kur nebeliko akmenų, penkis akmenis iš dešinės kelnių kišenės, kuriuos pakeičiu penkiais akmenimis iš kairės kelnių kišenės, o tuos pakeičiu šešiais akmenimis iš kairės palto kišenės. Taigi kairėje palto kišenėje akmenų vėl nebėra, o dešinėje palto kišenėje jų vėl atsirado, ir atsirado būtent tokiu būdu, kokiu reikėjo, kitaip tariant, tai ne tie patys akmenys, kuriuos ką tik čiulpiau, ir savo ruožtu aš pradedu juos čiulpti, vieną po kito, ir palaipsniui dėti į kairę palto kišenę, būdamas įsitikinęs, kiek tai įmanoma šitaip mąstant, kad čiulpiu ne tuos pačius akmenis, kuriuos ką tik čiulpiau, o kitus. Ir kai dešinė mano palto kišenė vėl ištuštėja (joje nelieka akmenų), o tie penki, kuriuos ką tik čiulpiau, visi be išimties atsiduria kairėje palto kišenėje, aš vėl pradedu tą patį perskirstymą kaip ir prieš tai arba analogišką, kitaip tariant, perdedu į dešinę palto kišenę, vėl laisvą, penkis akmenis iš dešinės kelnių kišenės, kuriuos pakeičiu šešiais akmenimis iš kairės kelnių kišenės. Ir štai aš jau vėl pasiruošęs daryti viską iš pradžių. Ar turėčiau tęsti? Ne, nes aišku, kad pasibaigus kitai čiulpimų ir perdėjimų serijai bus atstatyta pradinė padėtis, kitaip tariant, aš vėl turėsiu šešis pirmuosius akmenis tiekiančioje kišenėje, kitus penkis dešinėje savo senų kelnių kišenėje ir galiausiai penkis paskutiniuosius kairėje tų pačių kelnių kišenėje, ir šitaip mano šešiolika akmenų bent kartą bus čiulpti

nepriekaištinga seka, taip, kad nė vienas jų nebuvo čiulptas du kartus, taip, kad nė vienas jų neliko nečiulptas. Tikra teisybė, kad viską pradėdamas iš naujo aš vargiai galėjau tikėtis, jog čiulpsiu savo akmenis tokia pat tvarka kaip ir pirmąjį kartą ir, pavyzdžiui, pirmasis, septintasis ir dvyliktasis pirmojo ciklo akmenys galėjo kuo puikiausiai tapti šeštuoju, vienuoliktuoju ir šešioliktuoju antrajame cikle, pačiu blogiausiu atveju. Bet būtent čia ir buvo vienas nepatogumas, kurio negalėjau išvengti. Ir jeigu ciklų visumoje reikėjo tikėtis neišnarstomos painiavos, tai bent jau dėl to, kas vyksta kiekvieno ciklo eigoje, aš buvau ramus, na, toks ramus, koks tik galiu būti tokio pobūdžio veikloje. Mat tam, kad visi ciklai būtų tapatūs, turint galvoje akmenų seką mano burnoje, o Dievas žino, aš to troškau, man reikėjo arba šešiolikos kišenių, arba kad tie akmenys būtų sunumeruoti. Ir užuot pasidaręs dar dvylika papildomų kišenių arba sunumeravęs akmenis, aš buvau linkęs pasitenkinti visiškai sąlygiška ramybe, kuria naudojausi kiekvieno paskiro ciklo eigoje. Nes sunumeruoti akmenis būtų buvę dar ne viskas, man dar būtų reikėję, kiekvienąsyk, kai dėdavausi akmenį į burną, prisiminti jo tikslų numerį ir paieškoti kišenėje. O tai būtų atgrasinę mane nuo akmens, ir labai greitai. Mat niekada nebuvau tikras, kad neapsirikau, nebent būčiau turėjęs savotišką žurnalą, kur kiekvieną sykį, pačiulpęs, būčiau pasižymėjęs tuos savo akmenis. Nors, man regis, nebūčiau sugebėjęs to padaryti. Ne, vienintelis tobulas sprendimas būtų buvęs šešiolika kišenių, simetriškai išdėstytų, kiekviena su savo akmeniu. Tada man nebūtų reikėję nei numerių, nei galvoti, o tiktai čiulpiant vieną iš akmenų perstumti priekin kitus penkiolika, kiekvieną iš atskiros kišenės, – gana delikatus darbas, žinoma, bet tiek aš sugebu, – ir užėjus

norui čiulpti, traukti akmenį visada iš tos pat kišenės. Taip būčiau buvęs ramus ne tik dėl kiekvieno atskiro ciklo, bet ir dėl jų visumos, tegu jie būtų buvę ir beribiai. Bet kad ir koks netobulas buvo mano asmeninis sprendimas, aš veikiau buvau patenkintas, kad radau jį pats, taip, ganėtinai patenkintas. Ir nors jis nebuvo toks patikimas, kaip maniau perlietas pirmojo atradimo įkarščio, tai jau elegancijos jis labai stokojo. O ypač neelegantiškas, mano galva, jis buvo tuo, kad nevienodas akmenų išdalijimas man buvo skausmingas, fiziškai. Teisybė, savotiška pusiausvyra nusistovėdavo tam tikru momentu, kiekvieno ciklo pradžioje, o būtent po trečiojo čiulpimo ir prieš ketvirtąjį, tačiau tai trukdavo neilgai. O visą likusį laiką aš jausdavau tą svorį akmenų, tempiančių mane tai į dešinę, tai į kairę. Taigi išsižadėjęs proporcingo balasto išdėstymo, aš išsižadėjau kažko daugiau nei principo, – išsižadėjau kūniškos reikmės. Nors čiulpti akmenis, kaip jau minėjau, ne bet kaip, o metodiškai, man regis, irgi buvo kūniška reikmė. Taigi tai buvo dvi kūniškos reikmės, kurios nesutaikomos vaidijosi. Tokių dalykų būna. Tačiau širdies gilumoje man buvo nusispjaut, kad jaučiausi netekęs pusiausvyros, tempiamas čia į dešinę, čia į kairę, čia į priekį, čia atgal, kaip kad man buvo visiškai vis vien ir tai, ar čiulpiu kaskart vis kitą akmenį, ar tą patį, nors ir iki dienų galo. Nes visų jų skonis buvo vienodas. Ir jeigu aš prisirinkau jų šešiolika, tai ne tam, kad vienaip ar kitaip apsikraučiau ar kad galėčiau čiulpti juos pakaitomis, o tik tam, kad turėčiau šiokią tokią atsargą, kad nepristigčiau. Bet jei pristigčiau jų, tai širdies gilumoje man irgi buvo nusispjaut – kai jau nebeturėsiu jų, tai ir nebeturėsiu, dėl to blogiau nepasijusiu ar bent jau ne itin blogai. O sprendimas, ties kuriuo galiausiai susitelkiau, buvo išmesti lauk visus tuos akme-

nis, išskyrus vieną, kurį laikiau čia vienoje kišenėje, čia kitoje, ir kurį, aišku, netrukus pamečiau ar išmečiau, ar kam atidaviau, ar prarijau. Ta pakrantės dalis buvo ganėtinai laukinė. Neprisimenu, kad būčiau buvęs ten rimtai nuskriaustas. Aš, mažas juodas taškelis blyškioje smėlio begalybėje, kaip gali kilti noras padaryti jam ką bloga. Kas nors prie jo prieidavo pasižiūrėti, kas tai per daiktas, ar tik nebus kas nors vertinga, audros į krantą išmesta sudužus laivui. Bet pastebėjęs, kad tas išmestas į krantą daiktas – gyvas, padoriai, nors ir neturtingai, apsirengęs, nusisukdavo. Senos moterys, jaunos irgi, taip, žinoma, atėjusios čia pasirinkti malkų, iš pradžių užsidegdavo, mane pamačiusios. Tačiau jos visad būdavo tos pačios, ir kad ir kiek aš būčiau keitęs vietą, visos galiausiai sužinodavo, kas aš per daiktas, ir laikydavosi atokiai. Rodos, kartą viena jų atsiskyrė nuo savo bendražygių, priėjo ir pasiūlė valgyt, o aš nieko neatsakydamas žvelgiau į ją, kol pasišalino. Taip, rodos, tais laikais nutiko panašaus pobūdžio incidentas. Bet gal aš painioju su ta kita viešnage, ankstesne, mat ši bus mano paskutinė, – mano priešpaskutinė, paskutinės nebūna niekada, – viešnagė prie jūros. Kad ir kaip būtų, regiu moterį, kuri, nors artinasi prie manęs, kartais sustoja ir atsigręžia į savo drauges. Susispietusios kaip avys jos žiūri, kaip ji tolsta, ir moja jai padrąsinamai, tikriausiai juokdamosi, nes man atrodo, kad tolumoje girdžiu juoką. Paskui matau ją iš nugaros, ji grįžta, o štai dabar atsigręžia į mane, bet nesustodama. Nors gal sulieju į vieną du kartus ir dvi moteris, vieną, kuri eina prie manęs, nedrąsiai, lydima draugių šauksmų ir juoko, ir kitą, kuri nutolsta, veikiau nužingsniuoja ryžtingu žingsniu. Mat žmones, kurie ėjo prie manęs, išvysdavau ateinant iš toli, tai vienas paplūdimio pranašumų. Aš juos išvysdavau kaip juodus taškelius

tolumoje, galėjau sekti jų manevrą, sau sakydamas: „Jis mažėja“ arba: „Jis didėja“. Taip, būti užkluptam iš netyčių buvo, taip sakant, neįmanoma, nes aš dažnokai atsigręždavau ir į žemės pusę. Pasakysiu jums vieną dalyką – prie jūros aš mačiau geriau! Taip, naršydama po tas platumas, taip sakant, be jokio daikto, be jokios vertikalės, visomis kryptimis, mano sveikoji akis veikė geriau, o dėl blogosios, tai būdavo dienų, kai ir jai tekdavo nusigręžti. Ir aš ne tik geriau matydavau, bet man dar buvo lengviau sukurpti žodį tiems retiems daiktams, kuriuos matydavau, aprengti. Tai ir yra šiokie tokie jūros pakrantės pranašumai bei trūkumai. O gal keičiausi aš, kodėl gi ne? Ir iš ryto savo urve, ir netgi kartais naktį, kai siausdavo audra, jausdavausi ganėtinai apsisaugojęs nuo stichijos ir nuo žmonių. Bet ir čia reikia sumokėti savo kainą. Savo dėžėje, savo urvuose irgi privalai sumokėti savo kainą. Ir kurį laiką moki ją noriai, bet negali mokėti jos amžinai. Juk pirktis visąlaik tą patį daiktą iš tos menkutės rentos neįmanoma. Deja, yra dar ir kitų reikmių, be reikmės ramiai sau pūti, ne, ne tas žodis, aš, aišku, kalbu apie savo motiną, – jos paveikslas, kurį laiką prigesęs, dabar vėl ėmė mane kamuoti. Taigi grįžau į krašto gilumą, nes mano miestas, griežtai kalbant, nebuvo pajūrio miestas, kad ir ką būtų galima pasakyti šia tema. Ir norint jį pasiekti, reikėjo atsitraukt nuo jūros, bent jau aš nežinojau kito kelio. Tačiau tarp mano miesto ir tos jūros driekėsi tarsi pelkė, kurią, kiek pamenu, o kai kurie mano prisiminimai šitaip nugrimzta į artimąją praeitį, visą laiką buvo ketinama nusausinti, matyt, kanalais, arba paversti erdviu ištobulintu uostu, arba miestu ant polių darbininkams, žodžiu, vienaip arba kitaip ją panaudoti. O drauge dar būtų panaikinta ir ta didžiulė gėda – dvokianti ir rūkstanti pelkė prie jų metropolio vartų, kur kas

metai prasmegdavo nesuskaičiuojama daugybė žmonių, statistika dabar man išgaravo iš galvos ir, matyt, visada bus išgaravusi, toks jau aš abejingas šitam to klausimo aspektui. Aš netgi nemėginsiu neigti, kad tie darbai buvo pradėti iš tikrųjų, o kai kurios jų sritys net lig šiolei geba atsispirti priešiškumui, nesėkmėms, lėtam kadrų naikinimui ir viešųjų darbų valdžios inercijai. Tačiau tarp šito teiginio ir tvirtinimo, kad mano miesto pylimus skalauja jūra, – toli šaukia. Ir aš asmeniškai niekada neprisidėsiu prie tokio iškraipymo (tiesos), nebent būsiu priverstas tai daryti arba pajusiu, kad taip daryti reikia. O tą pelkę aš truputį pažinojau, nes ten keletą kartų atsargiai rizikavau gyvybe tą savo gyvenimo laikotarpį, kuris buvo turtingesnis iliuzijų nei šis, kurį paskubomis kurpiu čionai, kitaip tariant, turtingesnis vienų iliuzijų ir skurdesnis kitų. Taigi pasiekti mano miestą tiesiogiai, jūros keliu, nebuvo jokių galimybių, tam reikėjo išlipti į krantą gerokai šiauriau arba piečiau ir leistis keliais, pamėginkit įsivaizduoti, nes geležinkeliai dar buvo tik numatomi, pamėginkit įsivaizduot ir tai. O dabar mano judėjimas į priekį, visada lėtas ir sunkus, apsunko ir sulėtėjo kaip niekada dėl tos sutrumpėjusios ir nelanksčios kojos, kuri, kaip man atrodė, buvo pasiekus nelankstumo ribą jau seniai, bet kur tau, ji darėsi vis nelankstesnė ir nelankstesnė, kas man atrodė tiesiog neįmanoma, ir tuo pat metu kas dieną vis labiau trumpėjo, bet ypač – dėl kitos – kojos – ji irgi labai sparčiai iš lanksčios, kokia buvo, darėsi nelanksti, tačiau, deja, dar netrumpėjo. Mat kai abidvi kojos trumpėja vienu metu ir vienodu ritmu, nieko baisaus, tikrai ne. Bet kai viena trumpėja, o kita lieka tokia pati, tada jau pradedi nerimauti. Na, nesakyčiau, kad aš nerimavau, tačiau man tai buvo nemalonu, taip. Mat taip rizikingai manevruodamas

nebežinojau, ant kurios kojos nusileisti. Pasistenkime išsiaiškinti šią dilemą. Toji nelanksti koja, sekite mano mintį, man skaudėjo, tai suprantamas dalykas, tad ramstis arba pastovas man šiaip jau būdavo kita koja. Bet staiga atsitiko taip, kad pastaroji, matyt, dėl to, kad darės nelanksti, o tai neapsiėjo be šiokios tokios gyslų ir sausgyslių sumaišties, pradėjo man skaudėti dar labiau negu ana. Nieko sau istorija, duok Dieve, su ja nesusimauti. Mat prie senų kančių, suprantate, prie jų aš jau buvau savotiškai pripratęs, taip, savotiškai. O prie naujųjų, nors jos ir buvo lygiai tos pat rūšies, prisitaikyti dar nespėjau. Nepamirškim ir to, jog turėdamas vieną netikusią koją, o kitą dar apygerę, galėjau pastarąją pataustoti ir sumažinti iki minimumo, iki maksimumo jos kančias, naudodamasis – su ramentais – vien pirmąja koja. Tačiau tos atsargos aš jau nebeturėjau! Mat jau nebeturėjau vienos netikusios kojos ir vienos apygerės, dabar abi jos buvo netikusios. Ir blogesnė, mano galva, buvo toji, kuri lig šiolei buvo gera, na, tarkim, sąlygiškai gera, ir prie kurios pasikeitimo aš dar nepripratau. Taigi tam tikru požiūriu, jei norite žinoti, aš vis dar turėjau netikusią ir gerą koją, veikiau mažiau netikusią, tik kad toji mažiau netikusi jau nebuvo tokia pat kaip anksčiau. Taigi lig šiolei tarp dviejų ramentų mostų aš dažniausiai norėdavau atsiremti būtent į tą buvusią netikusią koją. Mat nors ji ir liko baisiai jautri, vis dėlto buvo mažiau jautri už kitą ar bent jau tiek pat jautri, jei norit žinoti, bet man taip neatrodė dėl to, kad tai jau buvo įsisenėję. Tačiau aš negalėjau to padaryti! Ko? Remtis į ją. Nes ji trumpėjo, neužmirškime, o kita, tegu ir darėsi nelanksti, dar netrumpėjo arba taip atsiliko nuo savo draugės, jog atrodė tarsi, tarsi, aš susipainiojau, tai niekis. Jei dar būčiau galėjęs sulenkti ją per kelį ar bent per šlaunį, būčiau galėjęs sutrumpinti

dirbtinai tiek pat, kiek pirmąją tuomet, kai leisdavausi ant tikros trumposios, prieš vėl pakildamas. Bet negalėjau to padaryti! Ko? Jos sulenkti. Nes kaipgi galėčiau ją sulenkti, jeigu ji buvo nelanksti? Taigi buvau priverstas varginti tą pačią koją, kaip ir anksčiau, nors ji ir tapo, bent jau pojūčių lygmeny, netikiausia iš dviejų ir ta, kurią labiausiai reikėjo tausoti. Teisybė, kartais, kai man pavykdavo užtaikyti į deramai išlenktą kelią arba pasinaudoti ne itin giliu grioviu ar bet kokiu kitu tinkamu panaudoti lygio skirtumu, aš sugebėdavau suveikti taip, kad trumpam pailgindavau trumpąją koją ir priversdavau ją dirbti vietoj kitos. Bet ji jau taip ilgai buvo be darbo, kad nežinojo, kaip tai padaryti. Ir, manau, lėkščių krūsnis man būtų buvusi geresnis ramstis negu ji, ji, taip puikiai mane palaikydavusi, kai buvau dar mažylis. Beje, čia noriu pasakyti – kai aš va šitaip pasinaudodavau tais žemės nelygumais, rasdavos dar ir kitas pusiausvyros praradimo elementas, turiu galvoje savo ramentus: norint išsilaikyti vertikalioje padėtyje, man reikėjo, kad vienas būtų trumpas, kitas ilgas. Ne? Nežinau. Bet kokiu atveju mano keliai dažniausiai būdavo siauri miško takeliai, tai juk suprantama, kur lygių skirtumas, jei jo ir pasitaikydavo gausiai, būdavo pernelyg painus ir permainingas, kad galėčiau juo pasinaudoti. Tačiau galų gale ar skausmui buvo toks jau didžiulis skirtumas dėl to, kad mano koja gali švęsti ar kad jai reikia dirbti? Nemanau. Mat skausmas tos, kuri nieko neveikė, buvo pastovus ir monotoniškas. Tuo tarpu toji, kuri buvo pasmerkta iškęsti skausmo prieaugį dėl darbo, žinojo, ką reiškia sumažėjęs skausmas paliovus dirbti, kad ir vienai akimirkai. Bet aš tariuosi esąs žmogus, ir tokia dalykų padėtis veikė mano judėjimą į priekį, ir jis iš to lėto, skausmingo judėjimo į priekį, koks buvo visada, kad ir ką apie tai

sakyčiau, tolydžio virto, atleiskit už pasakymą, tikra Kalvarija su nesibaigiančiomis jos stotelėmis, be vilties būt nukryžiuotam (sakau tai be jokio apsimestinio kuklumo) ir be Simono, ir versdavo mane dažnai sustoti. Taip, judėdamas į priekį turėdavau kaskart dažniau sustoti, tie sustojimai buvo vienui vienas būdas judėt į priekį. Ir nors į mano netvirtus ketinimus neįeina išsamus paaiškinimas tų trumpų neatmenamo atpirkimo akimirkų, kaip jos to nusipelnė, aš vis dėlto trumpai nusakysiu jas keliais žodžiais, iš geros širdies, kad mano pasakojimas, lig šiolei toks aiškus, nesibaigtų tamsa, tamsa tų milžiniškų ištekinių miškų, tos nesibaigiančios lapijos, kur aš vis kebekštuoju, įsiklausau, krentu ir vėl atsikeliu, įsiklausau, kebekštuoju, kartais paklausdamas savęs (ar verta tai sakyti), ar kada nors išvysiu tą nekenčiamą, bent jau nemylimą šviesą, blyškiai nutįsusią tarp paskutinių medžių kamienų, ir savo motiną, kad sutvarkyčiau mūsų reikalą, ir ar nebus geriau, ar bent jau taip pat gerai, jei pasikarsiu pasirišęs lianą ant šakos. Mat, atvirai pasakius, ne taip jau ir branginau tą šviesą, o dėl motinos, tai ar galėjau tikėtis – kad ji vis dar laukia manęs, šitiek laiko? Ir ta mano koja, mano kojos. Tačiau savižudiškos mintys neturėjo man didelės įtakos, nebežinau kodėl, maniau žinąs, tačiau matau, kad ne. Ypač mintį apie pasismaugimą, kad ir kokia ji būtų masinanti, aš visada įveikdavau po neilgų grumtynių. Ir pasakysiu jums vieną dalyką – niekad neturėjau jokių nemalonumų su kvėpavimo takais, išskyrus, aišku, tai sistemai būdingas bėdas. Taip, aš galėčiau, būčiau galėjęs suskaičiuoti tas dienas, kai oras, kuriame, regis, esama deguonies, nebenorėdavo pripildyt mano krūtinės nei, galiausiai pripildęs, leistis iš jos išstumiamas. Ak, taip, ta mano astma, kiek kartų jaučiau pagundą padaryti jai galą persipjovęs miego arte-

riją arba trachėją. Tačiau atsilaikiau. Mane išduodavo tas triukšmas, tapdavau violetinis. Dažniausiai astmos priepuolis užeidavo man naktį, ir aš vis taip ir nežinodavau, ar tuo reikėjo džiaugtis, ar piktintis. Juk jeigu staigūs spalvos pasikeitimai naktį ne tokie svarbūs, tai pats menkiausias neįprastas garsas, priešingai, nakties tyloje ypač girdimas. Bet tai buvo tik krizės, o krizės – menkniekis, palyginti su visu tuo, kas niekad nesiliauja, nepatiria nei potvynio, nei atoslūgio savo švino spalvos paviršiumi ir pragariškomis gelmėmis. Nė žodžio, nė žodelio prieš krizes, kurios suimdavo mane į savo gniaužtus, išgręždavo ir galiausiai švelniai išmesdavo, niekam nepranešusios. Taigi apsivyniodavau galvą paltu, taip prislopindamas tą nepadorų dusimo garsą, arba maskuodavau jį užsikosėjimu, visuotinai pripažintu ir priimtu, kurio vienintelis nepatogumas tas, kad rizikuoji susilaukt užuojautos. Ir gal dabar kaip tik atėjo laikas pastebėti, geriau vėliau nei niekada, jog teigdamas, kad mano judėjimas į priekį ėjo lėtyn dėl to, kad pagedo mano sveikoji koja, aš pasakau tik mažulytę dalį tiesos. Nes iš tikrųjų aš turėjau ir kitų silpnų vietų, tai čia, tai ten, jos irgi darėsi kaskart silpnesnės, kaip ir galėjai numatyti. Bet negalėjai numatyti tos spartos, su kuria jų silpnumas augo nuo tada, kai palikau pajūrį. Mat kol buvau pajūry, mano silpnosios vietos, kaskart silpnėdamos, kaip ir reikėjo laukti, silpnėjo tik vos vos. Taip kad vargiai, pavyzdžiui, užčiuopęs išeinamąją angą, būčiau galėjęs pasakyti: Žiūrėk tu man, šiandieną ji kur kas prastesnė negu vakar, sakytum, tai jau nebe ta pati skylė. Atsiprašau, kad dar kartą grįžtu prie tos nepadorios angos, to geidžia mano mūza. Gal čia reikėtų įžvelgti ne tiek įvardintąją kliaudą, kiek tų, kurias nutyliu, simbolį, išskirtinumą, suteikiamą jai centriškumo ir jos, kaip sąsajos tarp kito ekskremento ir

manęs, laikysenos. Mes, mano galva, nepakankamai įvertinam tą mažą angą, vadinam ją išeinamąja ir dedamės žiūrį į ją su panieka. Bet argi ji nėra veikiau tikrieji žmogaus vartai, o garsioji burna – tik šalutinis įėjimas? Pro juos nepraeina niekas ar beveik niekas, kas nebūtų tuojau pat ar beveik tuojau pat atmesta. Tai angai beveik viskas, kas patenka į ją iš lauko, – atgrasu, o dėl to, kas patenka jon iš vidaus, irgi nepasakytum, kad ji ardytųsi. Ar tai nėra reikšmingi faktai? Šitai įvertins istorija. Ir vis dėlto ateityje aš pasistengsiu skirti jai mažiau vietos. Ir tai nebus man labai sunku, nes ateitis, apie ją nekalbėkim, ji anaiptol nėra netikra. O dėl esminių dalykų nepaisymo, regis, nutuokiu apie tai, juolab kad gaunu tik prieštaringą informaciją apie tą reiškinį. Bet grįždamas prie savo silpnųjų vietų, pakartosiu – pajūryje jos vystėsi normaliai, taip, nesu pastebėjęs nieko nenormalaus. Gal todėl, kad visas atsidavęs savo puikiosios kojos metamorfozei neteikiau tam pakankamai reikšmės, gal todėl, kad iš tikrųjų nebuvo nieko ypatingo, ką būt reikėję pabrėžti ta proga. Bet vos tik palikau tą paplūdimį, genamas baimės, kad vieną gražią dieną atsibusiu toli nuo motinos, o abi mano kojos bus tokios pat nelanksčios kaip ir ramentai, kai tos silpnosios mano vietos tik strykt į priekį, ir iš silpnų pavirto besigaluojančiomis mirtimi tikrąja tų žodžių prasme, su visais iš to išplaukiančiais nepatogumais, kaip būna, kai turim reikalo su ne gyvybiškai svarbiais dalykais. Tam laikotarpiui aš priskiriu niekšišką savo kojos pirštų dezertyravimą, taip sakant, pačiame mūšio lauko viduryje. Jūs man paprieštarausite, kad tai viena iš mano kojų istorijų, kad ji nėra svarbi, nes, šiaip ar taip, juk nebegalėjau pastatyti ant žemės minėtos kojos. Sutinku. Bet ar bent žinote, apie kurią koją čia kalbame? Ne. Aš irgi. Palaukit, tuoj jums pasakysiu.

Nors jūs ir esat teisūs – jie, tie mano kojos pirštai, tiesą sakant, – ne silpnoji vieta, aš maniau, kad jų būklė kuo puikiausia, išskyrus tas kelias nuospaudas, skaudulius, nagus, įaugusius į mėsą, ir polinkį į mėšlungį. Ne, tikros mano silpnosios vietos buvo kitur. Ir jeigu aš nevardiju čia pat jų įspūdingo sąrašo, vadinasi, jų niekad neišvardysiu. Ir aš tikrai jų niekad neišvardysiu, o ne, galimas daiktas, kad išvardysiu. Be to, nenorėčiau sudaryti klaidingo savo sveikatos vaizdo – ji, anaiptol nebūdama tokia, kokią galėtum pavadinti žydinčia arba įžūlia, iš esmės buvo negirdėtai tvirta. Priešingu atveju, kaip būčiau prigyvenęs tokį milžinišką amžių, kurį prigyvenau? Moralinių savybių dėka? Tinkamos higienos? Gryno oro? Neprivalgymo? Miego stokos? Vienatvės? Persekiojimo? Ar tų ilgų ir nebylių staugsmų (staugti juk pavojinga)? To kasdienio geismo, kad mane pasiglemžtų žemė? Kurgi, kurgi. Likimas – kerštingas, bet ne tiek. Pažvelkit į mamytę. Nuo ko gi ji galiausiai nusprogo? Aš savęs klausiu. Nenustebčiau, jeigu ji būtų buvusi palaidota gyva. Ak, ta karvė, ji man iš tikro perdavė nemažą dozę nesunaikinamų chromosomų bjaurasčių. Kad aš nuo ankstyvos vaikystės visas buvau pašiauštas šunvočių, gražu, ar ne! Širdis man daužos, ir dar kaip. Kad mano šlapimtakiai... ne, šia tema – nė žodžio. Ir plėvelės. Ir šlapimo pūslė. Ir šlaplė. Ir liaukos. *Santa Maria.* Pasakysiu jums vieną daiktą – aš jau nebesišlapinu, garbės žodis. Bet iš mano apyvarpės, *sat verbum,* sunkiasi šlapimas, dieną ir naktį, na, aš bent manau, kad tai šlapimas, nes tvoskia inkstais. Aš, praradęs uoslę. Ar šitokiomis aplinkybėmis gali kalbėti apie šlapinimąsi? Nesąmonė. Mano prakaitas irgi, – o aš nieko kito ir nedarau, kaip tiktai prakaituoju, – turi keistą kvapą. Manau, jo esama ir mano seilėse, visad gausiose. Ak, aš savo atliekų atsikratau, uremija

užmerks akis ne man. Mane jie irgi palaidotų gyvą, iš nevilties, jei teisingumas egzistuotų. Ir šį savo silpnųjų vietų sąrašą, kurio niekada nesurašysiu iš baimės, kad nusibaigsiu, aš gal ir surašysiu kada nors, kai reikės suinventorinti savo turtą ir mantą. Mat tądien, jei ta diena kada išauš, man bus ne taip baisu nusibaigti, kaip šiandieną. Mat jeigu šiandien ir nesijaučiu esąs savo distancijos pradžioje, tai nemanau esąs ir atvykimo prieigose. Taigi tausoju save prieš sprintą. Mat negalėti griebtis sprinto išmušus valandai, ne, tada verčiau jau liautis išvis. Bet liautis ir net akimirkai sustoti – draudžiama. Taigi aš laukiu, apdairiai judėdamas į priekį, kad varpas man ištars: Molojau, nebetausok savęs, tai – galas. Štai šitaip aš ir samprotauju, pasitelkęs vaizdus, ne itin derančius prie mano situacijos. Ir manęs jau nebeapleidžia ar beveik nebeapleidžia jausmas, nežinau kodėl, kad vieną dieną turėsiu išsakyti visa, kas man lieka iš to, ką būčiau turėjęs. Bet tam turiu palaukti, kol būsiu tikras, jog nieko nebegaliu nei įsigyti, nei prarasti, nei išmesti, nei duoti. Tada be baimės apsirikti galėsiu pasakyti, kas man galiausiai lieka iš mano turto. Mat tai bus sąskaitos pabaiga. Ir nuo tada galiu nuskursti, praturtėti, ak, žinoma, ne taip, kad nuo to keistųsi mano padėtis, tačiau pakankamai, kad liaučiaus skelbęs, kas man lieka iš viso to, ką būčiau turėjęs, idant turėjau dar ne viską. Tačiau aš nieko nenutuokiu apie tą nuojautą, ir, mano galva, labai dažnai nutinka taip, kad nieko nenutuoki apie geriausias nuojautas. Taigi, matyt, tai tikra nuojauta, gebanti pasitvirtinti. O tos netikros nuojautos, ar jos labiau suprantamos? Manau, kad taip, manau, kad visa, kas yra netikra, leidžiasi dar labiau sutrumpinama į aiškias ir griežtas sąvokas, skirtingas nuo visų kitų sąvokų. Nors galiu ir apsirikti. Juk buvau būtybė, kuriai būdingos ne nuojau-

tos, o tik jausmai, veikiau jau epijausmai, jei drįsčiau šitaip pasakyti. Mat žinodavau prieš tai, ir šitai trukdė man nujausti. Pasakysiu net dar daugiau (ką man tai reiškia?) – žinodavau aš tik prieš tai, nes pačiu tuo momentu aš jau nebežinodavau, tikriausiai jūs tai pastebėjote, arba žinodavau tiktai susimokėjęs antžmogiškomis pastangomis, paskui, laikui praėjus, ir vėl nieko nebežinodavau, sugrįždavau į nežinojimo būseną. Ir sudėjus viską į krūvą, jei tai įmanoma, būtų galima paaiškinti daugelį dalykų, ir būtent mano nuostabą keliančią senatvę, kartais dar tokią kupiną jėgų, turint galvoje, kad mano sveikatos būklė, nepaisant viso, ką apie ją esu kalbėjęs, buvo nepakankama to priežastis. Tik prielaida, niekam neįpareigojanti. Bet jau minėjau, kad toje stadijoje, kurią aš pasiekiau, mano judėjimas į priekį ėjo vis lėtyn, taip, ir darėsi vis skausmingesnis, ir šitai buvo ne tik dėl mano kojų, bet dar ir dėl daugybės silpnųjų vietų, taip sakant, su kojomis neturinčių nieko bendra. Nebent tik darysim prielaidą, nors niekas tam neskatina, kad jos ir mano kojos buvo susijusios su tuo pačiu sindromu, kuris šiuo atveju būtų velniškai sudėtingas. Faktas yra tas, ir aš dėl jo apgailestauju, tačiau jau per vėlu ką nors daryti, kad per visas tas klajones pernelyg pabrėždavau savo kojas visų kitų dalykų sąskaita. Juk vulgarus luošys nebuvau, anaiptol, ir būdavo tokių dienų, kai mano kojos buvo geriausias mano turimas dalykas, išskyrus smegenis, gebančias suformuluoti tokį sprendimą. Taigi buvau priverstas sustoti kaskart dažniau, tai kartoti man niekada nenusibos, ir atsigulti, nepaisant reglamento, čia aukštielninkas, čia kniūbsčias, čia ant vieno šono, čia ant kito, pakėlęs kojas kaip įmanoma aukščiau galvos, kad išjudinčiau kraujo krešulius. O toks gulėjimas užkėlus kojas aukščiau galvos, kai tavo kojos yra nelanks-

čios, – toli gražu ne lengvas reikalas. Bet būkit ramūs, man tai pavykdavo. Kai mano patogumams grėsė bėdos, aš savo vargo netausojau. Aplinkui mane buvo miškas, ir šakos, pindamosi viena su kita tam pasakiškam aukštyje, palygint su manuoju, saugojo mane nuo šviesos ir darganų. Buvo dienų, kai nužengdavau ne daugiau kaip trisdešimt ar keturiasdešimt žingsnių, prisiekiu. Pasakyti, kad klupinėjau neperregimoje tamsoje, ne, to pasakyti negalėčiau. Aš klupinėjau, tačiau tamsa nebuvo neperregima. Mat joje viešpatavo kažin koks mėlynas šešėlis, labiau negu pakankamas mano regos reikmėms. Stebėjausi, kad jis ne žalias, koks veikiau turėtų būti, tačiau regėjau jį kaip mėlyną. Ir toks jisai, matyt, ir buvo. Saulės raudonis, sumišęs su lapų žaluma, davė mėlyną rezultatą, štai šitaip samprotavau. Tačiau tik retkarčiais. Retkarčiais. Kiek gerumo tuose žodeliuose, kiek nuožmumo. Bet retkarčiais užeidavau tarytum kryžkelę, na, žvaigždės pavidalo, kaip būna net labiausiai neištirtuose miškuose. Tada metodiškai vis pasisukdamas į tuos takus, kurie iš jos išėjo kaip spinduliai, apimtas nežinia kokios vilties, aš apsisukdavau 360 laipsnių kampu, ar mažesniu, ar didesniu, taip tie takai buvo panašūs vienas į kitą. Šešėlis tose vietose būdavo skystesnis, ir aš skubėdavau nuo jo pabėgti. Man nepatinka, kai šešėlis darosi šviesesnis, čia jau kažkas įtartina. Tame miške aš, aišku, turėjau keletą susitikimų, kur jų nepasitaiko, nors nereikšmingų. O būtent – susitikau angliadegį. Manau, jis būtų man patikęs, jei būčiau buvęs jaunesnis septyniasdešimt metų. Nors negaliu to garantuoti. Juk tuomet ir jis būtų buvęs tiek pat jaunesnis, na ne visai tiek pat, bet daug jaunesnis. Aš iš tikrųjų niekad neturėjau atliekamo švelnumo, bet vis dėlto, kai buvau mažas, turėjau savo nedidukę kvotą, ir atitekdavo ji seniams.

Net manau, kad man užteko laiko pamilti jų vieną arba du, ak, žinoma, ne ta tikrąja meile, – ji neturėjo nieko bendro su ta sene, ir vėlei pamiršau jos vardą, Rožė, ne, pagaliau jūs gi suprantat, apie ką kalbu, – bet vis tiek, kaip čia pasakius, švelniai, kaip tuos, jau pažadėtus geresnei žemei. Ak, buvau anksti subrendęs, kai buvau mažas, ir toks likau suaugęs. Dabar man suka vidurius, nuo tų trūnėsių, lygiai kaip ir nuo tų žalių bei nesubrendusių. Tikėkite ar netikėkite, jis puolė prie manęs, maldaudamas dalintis su juo jo trobele. Visiškai svetimas žmogus. Tikriausiai sergantis vienatve. Pasakiau angliadegys, bet apskritai to nežinau.

Matau kažin kur dūmus. Dūmai – toks dalykas, kurį aš visad pastebiu. Po to įvyko ilgas dialogas, pertraukiamas dejonių. Negalėjau paklausti jo kelio į savo miestą, kurio vardo vis niekaip negalėjau prisiminti. Aš jo paklausiau kelio į patį artimiausią miestą, radau tam reikiamus žodžius ir kirčius. Jis nežinojo. Matyt, jis buvo gimęs miške ir ten praleido visą gyvenimą. Maldavau, kad man paaiškintų, kaip kuo greičiausiai išsigauti iš to miško. Tapau net iškalbingas. Jo atsakymas buvo be galo painus. Arba aš nieko nesupratau, ką jis man sakė, arba jis nieko nesuprato, ką aš jam sakiau, arba jis nieko nežinojo, arba norėjo sulaikyti mane prie savęs. Esu linkęs kukliai pasilikti prie ketvirtos hipotezės, nes vos tik man panorus pasišalinti jis sulaikė mane už rankovės. Skubiai išlaisvinau vieną ramentą ir gerai tvojau jam per kiaušą. Tatai jį nuramino. Pasibjaurėtinas senis. Aš atsistojau ir vėl patraukiau savo keliu. Tačiau vos žengęs kelis žingsnius, o tais laikais keli žingsniai man buvo šis bei tas, apsisukau ir sugrįžau prie jo pasižiūrėti, kaip jis laikosi. Pamatęs, kad dar kvėpuoja, pasitenkinau keliskart šiltai įspyręs jam kulnu į pašo-

nę. O padariau tai šitaip. Tinkamai pasirinkau vietą už kelių žingsnių nuo to kūno, aišku, pasisukęs į jį nugara. Paskui, tvirtai įsirężęs į ramentus, ėmiau švytuoti į priekį ir atgal, suglaudęs pėdas, veikiau suspaudęs kojas, nes kaip galėčiau suglausti pėdas, turint galvoje mano kojų būklę? Bet kaip gali prispausti kojas vieną prie kitos, turint galvoj jų būklę? Aš jas suspaudžiau, tai viskas, ką galiu jums pasakyti. Taškas. Arba nesuspaudžiau. Koks gi skirtumas? Aš supausi, štai kas buvo svarbiausia, kaskart vis labiau įsisupdamas, kol galiausiai nusprendžiau, kad jau atėjo metas, ir iš visų jėgų mečiaus į priekį, o po akimirkos bloškiaus atgal, ir šitai davė laukiamą rezultatą. Iš kur manyje radosi tas jėgų priepuolis? Tikriausiai iš silpnumo. Tas smūgis, aišku, mane parvertė. Padariau kūlį. Aš dažnai pastebėdavau, kad negali gauti visko, ko nori. Kiek pailsėjau, tada atsistojau, pakėliau ramentus, priėjau prie to kūno iš kitos pusės, ir metodiškai pakartojau tą patį pratimą. Aš visada turėjau simetrijos maniją. Tačiau nutaikiau kiek per žemai, ir vienas mano kulnas įsmigo į kažką minkštą. Na, jei ir nepataikiau tuo kulnu į šonkaulius, tai tikriausiai trenkiau į inkstą, ak, ne taip stipriai, kad jis susprogtų, ne, nemanau. Žmonės įsivaizduoja, jei esi senas, vargšas, luošas, baikštus, vadinasi, nesugebi apsiginti, ir, apskritai paėmus, tai tiesa. Tačiau palankiai susiklosčius aplinkybėms – nupiepęs negrabus užpuolikas, na, toks jums į porą, nuošali vieta, – kartais gali parodyti, jog esi ne iš kelmo spirtas. Ko gero, būtent norėdamas priminti šią pernelyg jau dažnai pamirštamą galimybę, aš užgaišau prie vieno incidento, neįdomaus savaime, kaip visa tai, kas jus pamoko ar įspėja. Bet ar aš valgydavau, bent jau retkarčiais? Iš būtinybės, iš būtinybės – šaknis, uogas, kartais kokią menkutę gervuogę, kartais grybą, drebėdamas, nes grybus paži-

nojau prastai. Ką dar, ak, taip, ceratonijų vaisius, taip mėgstamus ožkų. Galiausiai supratau, kad miškuose gausu gerų dalykų. Ir girdėjęs kalbant ar veikiau kažkur perskaitęs tais laikais, kai man atrodė, jog verta lavintis arba linksmintis, arba bukintis, arba prastumti laiką, kad miške žmogus, manydamas, jog eina tiesiai priekin, iš tikrųjų tik sukasi ratu, aš stengiausi suktis ratu kaip įmanydamas, tikėdamasis, jog šitaip man pavyks eiti tiesiai į priekį. Mat lioviausi būti mulkis, ir man pavykdavo būti gudriam kiekvienąsyk, kai pasistengdavau. Ir įsiminiau viską, kas man galėjo būti gyvenime naudinga. O jeigu nėjau griežtai tiesia linija dėl to, kad sukausi ratu, tai bent jau nesisukau ratu, ir tai jau buvo šis tas. Taip darydamas diena iš dienos, naktis iš nakties, tikėjausi, kad kada nors išeisiu iš to miško. Nes mano kraštas buvo ne vien tik miškas, anaiptol. Jame buvo ir lyguma, ir kalnas, ir jūra, ir keletas miestų bei miestelių, sujungtų vienas su kitu keliais ir vieškeliais. Be to, buvau taip įsitikinęs, jog kada nors išeisiu iš to miško, kad buvau išėjęs iš jo daugiau nei vieną kartą, ir žinojau, kaip sunku nepadaryti dar kartą to, ką jau esi padaręs. Bet tąsyk viskas buvo kiek kitaip. Ir vis dėlto turėjau tvirtą viltį, kad vieną dieną pamatysiu pro tas sustingusias šakas, tarsi išraižytas iš vario ir niekad nepajudinamas jokio dvelksmo, suvirpant keistą lygumų šviesą, virpinamą skubrių, blyškių verpetų. Tačiau sykiu ir baiminausi tos dienos. Taigi jau nebeabejojau, kad anksčiau ar vėliau ji ateis. Juk jaučiausi tame miške ne per blogiausiai, galėjau įsivaizduoti ir kur kas baisesnių dalykų, ir būčiau pasilikęs ten suvis be didelių apgailestavimų, per daug nevirkaudamas dėl savo krašto šviesos, lygumų ir kitų patrauklių dalykų. Mat pažinojau tuos savo krašto patrauklius dalykus ir maniau, kad miškas juos atstoja. Ir jis ne tik atstojo juos, ma-

no galva, bet dar, palyginti su jais, turėjo pranašumą – jame buvau aš. Keistas dalykų supratimas, ar ne. Gal mažiau keistas, negu atrodo. Mat būdamas miške, nei blogesnėje, nei geresnėje vietoje už kitas, ir laisvas ten pasilikti, ar neturėjau teisės matyti jo pranašumus ne dėl to, kas jis buvo, o dėl to, kad jame buvau aš. Nes aš buvau jame. Ir jame esant man nebereikėjo į jį eiti, kas buvo itin paisytina, turint galvoje mano kojų būklę ir kūno būklę apskritai. Štai ir viskas, ką norėjau pasakyti, ir jei nepasakiau šito iš karto, vadinasi, kažkas tam pasipriešino. Tačiau likti miške negalėjau, noriu pasakyti, kad man tai nebuvo leista. Kitaip tariant, tai padaryti galėjau, fiziškai man nieko nebūtų buvę lengviau, bet aš juk nebuvau vien fizinis kūnas, ir jeigu būčiau likęs miške, būčiau jautęsis peržengiąs kažkokį imperatyvą, bent jau man buvo susidaręs toks įspūdis. Nors galėjau ir apsirikti, ir, ko gero, būčiau geriau padaręs, jei būčiau likęs miške, aš būčiau galėjęs jame likti, dievaž, be sąžinės graužimo, be skaudaus jausmo, kad esu kaltas, beveik padaręs nuodėmę. Mat aš labai vengdavau, visada labai vengdavau savo pasakinėtojų. Ir jeigu būdamas padorus negaliu tuo didžiuotis, tai nematau ir jokio reikalo dėl to liūdėti. Tačiau imperatyvai, – tai jau truputį kitas reikalas, visad buvau linkęs jiems paklusti, nežinau kodėl. Juk jie niekad nėra manęs niekur nuvedę, nors visada ištraukdavo iš tokių vietų, kur nesijausdamas gerai jaučiausi ne blogiau negu kur nors kitur, paskui nutildavo, palikę mane sumaištyje. Taigi aš pažinojau tuos savo imperatyvus, ir vis dėlto jiems paklusdavau. Tai virto įpročiu. Reik pasakyti, kad jie beveik visi buvo susiję su tuo pačiu klausimu – mano santykiais su motina ir būtinybe kaip galima anksčiau juos bent šiek tiek paaiškinti, ir netgi su to paaiškinimo, kuris šiuo atveju derėjo, pobūdžiu bei būdais, kaip jį

prieiti maksimaliai veiksmingai. Taip, tie imperatyvai būdavo gana aiškūs, netgi detalūs, iki akimirkos, kai pavykus mane išjudinti jie imdavo mikčioti, prieš suvis nutildami, palikdami mane stirksoti kaip kokį kvailį, nežinantį nei kur eina, nei kam. Ir jie beveik visi buvo susiję, tikriausiai jau minėjau tai, su tuo pačiu skaudžiu ir dygiu klausimu. Aš net manau, kad negalėčiau paminėti nė vieno jų, kuris būtų kitokio turinio. Ir tas, kuris tuomet ragino mane palikti mišką kaip galima greičiau, ničniekuo nesiskyrė, jeigu kalbėsim apie esmę, nuo tų, prie kurių jau buvau pripratęs. Mat jo formoje aš, regis, įžvelgiau naują detalę. Mat po įprastos tirados atsirado štai šitoks iškilmingas įspėjimas: O gal jau per vėlu. Jis buvo lotyniškas, *nimis sero,* manau, kad tai lotyniškai. Hipotetiniai imperatyvai – malonus dalykas. Bet jei man niekad nepavyko likviduoti savo motinos problemos, nereikia kaltinti vien tik to balso, apleidusio mane prieš laiką. Jį gali kaltinti tik iš dalies, tai viskas, ką jam galima prikišti. Mat išorinis pasaulis tam irgi priešinosi, įvairiais ir klastingais būdais, aš jau daviau kelis jų pavyzdžius. Ir net jeigu tas balsas būtų taip nedavęs man ramybės, kad būčiau tam veiksmui pasiryžęs, man tai nebūtų pavykę dėl kitų kliūčių, pastojusių man kelią. Ir kaip šitoj komandoj, kuri buvo pilna dvejonės, paskui nuščiuvo, nenumanyti to: Molojau, nedaryk to! Ar jis ne tam nuolat primindavo man mano pareigą, kad geriau parodytų, kokia ji absurdiška? Galimas daiktas. Laimė, jis apskritai tik mygo tą nuolatinį polinkį, kuriam ir nereikėjo nuolatos priminti, kad jis bevalis, mygo, kad šitaip išsityčiotų iš jo, jei norite žinoti. Taigi pats vienas visą gyvenimą ėjau motinos link, man regis, norėdamas suteikti mūsų santykiams tvirtesnį pagrindą. Ir kai aš būdavau pas ją, o man dažnai tatai pavykdavo, palikdavau ją nieko nenuvei-

kęs. O kai jau nebebūdavau pas ją, vėl traukdavau jos link, tikėdamasis, jog kitą kartą man pasiseks geriau. Ir kai manydavau jau liovęsis tai daręs ir jau užsiimąs kitais dalykais arba iš viso niekuo neužsiimąs, iš tikro aš tik poliruodavau savo sumanymus ir ieškodavau kelio į jos namus. Reikalai krypsta keista linkme. Taigi net ir be to vadinamojo imperatyvo, kuriuo aš abejoju, man būtų buvę sunku likti miške, nes turėjau numanyti, kad motinos tenai nėra. Bet gal man reikėjo pasistengti pasilikti, kad ir kaip būtų buvę sunku. Ir dar sau sakiau: „Su tokiais tempais netrukus aš jau nebegalėsiu kilnotis iš vietos vieton, aš būsiu priverstas likti, kur esąs, nebent tik kas mane paneštų". Ak ne, aš nekalbėjau tokia aiškia kalba. Ir kai sakau: „Aš sau sakiau", ir pan., tai noriu pasakyti tik, kad suvokiau neaiškiai, jog taip ir buvo, nežinodamas tiksliai, ką tai reiškė. Ir visad, kai tariu: „Aš pasakiau sau tai ar tai", ar kai kalbu tuo vidiniu balsu ištardamas: „Molojau", paskui kokią nors gražią frazę, daugiau ar mažiau aiškią ir paprastą, arba kai esu priverstas priskirt tretiesiems asmenims kažkokius nesuprantamus žodžius, ar kai kalbėdama su kitu žmogumi mano burna išleidžia beveik padoriai artikuliuotus garsus, aš tik paklūstu kažkokio bendro susitarimo, verčiančio tave meluoti arba tylėti, reikalavimams. Mat viskas įvyko visiškai kitaip. Taigi nesakiau sau: „Su tokiais tempais, netrukus" ir pan., bet gal tai buvo panašu į tai, ką būčiau sau pasakęs, jei būčiau sugebėjęs. Faktiškai nepasakiau ničnieko, tačiau girdėjau kažkokį ūžesį, kažkokį pakitimą tyloje, tada įsiklausiau, lyg koks gyvūnas, kuris, kaip aš įsivaizduoju, krūpčioja ir dedasi negyvas. Tuomet manyje kartais miglotai rasdavos kažin koks supratimas, na, tai, ką išreiškiu, kai tariu: „Aš pasakiau sau" ir pan., arba: „Molojau, nedaryk to" arba: „Tai jūsų mamos pavar-

dė?“ paklausė komisaras, – cituoju iš atminties. Arba ką aš išreiškiu, nepuldamas taip žemai, kaip *oratio recta,* o naudodamasis kitomis figūromis, irgi melagingomis, pavyzdžiui: „Man atrodė, kad“ ir pan., arba: „Man susidarė įspūdis, kad“ ir pan., nes niekas man neatrodė ir joks įspūdis nesusidarė, tik kažin kur kažkas pasikeitė, ir šitai vertė keistis ir mane, arba tai reiškė, kad pasaulis irgi privalo pasikeisti tam, kad niekas nebūtų pasikeitę. Ir tai yra tos smulkios pataisos, kaip susisiekiančiuose induose, kurias galiu išreikšti tik sakydamas, pavyzdžiui: „Bijojau, kad“ arba: „Tikėjausi, kad“, arba: „Tai jūsų mamos pavardė?“ – paklausė komisaras, kurias tikriausiai galėčiau išreikšti ir kitaip, geriau, jei pasivarginčiau. Tikriausiai aš taip ir padarysiu kurią nors dieną, kai pasivargint man atrodys ne taip siaubinga kaip šiandien. Nors nemanau. Taigi aš sau sakiau: „Su tokiais tempais netrukus aš jau nebegalėsiu kilnotis iš vietos vieton, bet, kad ir kur aš būčiau tą akimirką, būsiu priverstas likti ten, nebent tik atsirastų koks nors pakankamai malonus žmogus ir jis mane paneštų“. Mat mano etapai darėsi vis trumpesni ir trumpesni, taigi ir mano sustojimai vis dažnesni ir dažnesni ir, pridursiu, ilgesni, nes ilgo sustojimo sąvoka nebūtinai išplaukia iš trumpo etapo sąvokos, kaip ir dažno sustojimo sąvoka, gerai pamąsčius, nebent suteiktum žodžiui „dažnas“ prasmę, kurios jisai neturi, ko daryti aš nieku gyvu nenorėčiau. Ir man juolab atrodė geidautina išeiti iš to miško kaip galima greičiau, nes netrukus atsidursiu tokioje padėtyje, kad nuolat jausiuos negalįs išeiti iš bet kur, na, kad ir kokio medžių guoto. Buvo žiema, matyt, buvo žiema, ir dauguma medžių ne tik kad buvo jau be lapų, bet dar tie lapai buvo pajuodę ir akyti, ir mano ramentai į juos grimzte nugrimzdavo, kartais iki pat šakumo. Toks vertas

pažymėti dalykas, – man nebuvo šalčiau nei paprastai. O gal tai buvo tik ruduo. Juk aš visad buvau mažai jautrus temperatūros pakitimams. O šešėlis, nors ir atrodė praradęs savo mėlynumą, likdavo toks pat tirštas kaip anksčiau. Ir tai galiausiai privertė mane pasakyti: „Jis nebe toks mėlynas, nes žalumos dabar mažiau, tačiau jis toks pats tirštas švininio žiemos dangaus dėka". Paskui kažką apie juodas šakas, nuo kurių krito juoduma, kažką tokio. Tos juodų lapų krūvos, ir dar tarsi aptrėkštos purvu, gerokai vėlino mano atvykimą. Bet net jei jų nebūtų, aš būčiau atsisakęs eiti stačias, kaip eina žmonės. Ir dar prisimenu tą dieną, kai atsigulęs kniūbsčias, tik tam, kad pailsėčiau, ir paniekinęs reglamentą, staiga, sušėręs sau per kaktą, sušukau: „Dievaž, juk egzistuoja dar ropojimas, buvau pamiršęs". Bet kaip tai padaryti, turint galvoje mano kojų ir liemens būklę? Ir galvos? Tačiau, prieš pradedant aiškinti toliau, – vienas žodelis apie miško šnaresius. Kad ir kaip aš klausiausi, jų negirdėjau. Veikiau jau, pasitelkęs visus geriausius norus ir truputį vaizduotės, kartais išgirsdavau tolimą gongo dūžį. Ragas prie miško tinka, jo tikėtis gali. Tai medžiotojas. Bet gongas! Netgi tamtamas, kraštutiniu atveju, nebūtų manęs šokiravęs. Bet gongas! Tai kėlė nusivylimą – lauki bent jau garsiųjų šnaresių, o išgirsti tik gongą, tolumoje, kartkartėmis. Valandėlę vyliausi, kad tai tik mano širdis, vis dar plakanti. Bet tiktai valandėlę. Nes mano širdis nemuša, šliurkšėjimo garsų, kuriuos išleidžia ta sukriošusi pompa, veikiau reikėtų ieškoti hidraulikoje. Lapų, kol jie nukrito, aš irgi klausiausi bergždžiai, sutelkęs visą dėmesį. Sustingę ir nelankstūs, jie tylėjo, sakytum, būtų žalvariniai, kertu lažybų, kad kartą jau esu minėjęs tai. Tiek apie to miško šnaresius. Kartkartėmis papūsdavau į savo ragą pro kišenės audeklą. Jis skambėjo kaskart dus-

liau. Nusegiau jį nuo dviračio. Kuriuo momentu? Nebežinau. Na o dabar užbaikime. Gulėdamas ant pilvo, ramentais naudodamasis kaip kobiniais, įbesdavau juos prieš save į pomiškį ir, kai pajusdavau, kad jie gerai įsikabino, pasistumdavau priekin riešais, laimė, dar stipriais, nepaisant mano išsekimo, nors ir baisiausiai ištinusiais bei iškankintais savotiško, tikriausiai deformuojančio artrito. Štai keliais žodžiais apibūdinsiu, kaip aš tai padarydavau. Šitas kilnojimosi būdas turi tą pranašumą prieš kitus būdus, aš kalbu apie tuos, kuriuos esu išbandęs, kad, panorėjęs pailsėti, sustoji ir pasiilsi, be kitų ceremonijų. Juk stovėdamas nepailsėsi, lygiai kaip ir sėdėdamas. Nors yra ir tokių žmonių, kurie juda sėdėdami, ir netgi atsiklaupę, pasistumdami dešinėn, kairėn, į priekį ir atgal su ramentais. Bet kai judi į priekį kaip roplys, vos tik sustojęs iš karto pradedi ilsėtis, ir netgi pats tasai judėjimas yra savotiškas poilsis, palygint su kitais judėjimais, turiu galvoje tuos, kurie šitaip mane išvargino. Štai taip aš ir judėjau priekin tame miške, lėtai, tačiau savotiškai reguliariai, ir padarydavau savo penkiolika žingsnių per dieną ne visiškai susieikvodamas. Aš net šliaužiau ant nugaros, aklai įbesdamas ramentus į brūzgynus paskui save, pusiaumirkom žiūrėdamas į juodą šakų dangų. Ėjau pas mamą. Ir retkarčiais sau sakydavau: „Mama“, matyt, norėdamas save padrąsinti. Nuolat pamesdavau kepurę, jos raištelis buvo seniai nuplyšęs, kol galiausiai, pagautas nuotaikos, užsivožiau ją ant kiaušo taip energingai, kad jau nebegalėjau nusiimti. Ir jeigu būčiau pažinojęs damų ir būčiau susitikęs jas tuomet, man būtų buvę neįmanoma pasveikinti jų deramai. Tačiau man neišėjo iš galvos, kuri dar veikė, nors ir sulėtintai, kad turiu suktis, suktis be paliovos, ir aš kas trečią ar ketvirtą staigų trūktelėjimą keisdavau kursą, o tai man leisdavo

apsukti, jei ir ne ratą, tai bent didžiulį daugiakampį, padarai tiek, kiek gali, ir sykiu leido man tikėtis, jog, kad ir kas būtų, aš judu priekin tiesia linija, dieną ir naktį, motinos link. Ir iš tikrųjų atėjo ta diena, kai miškas baigėsi, ir išvydau lygumos šviesą, visai taip, kaip ir buvau numatęs. Tik išvydau ją ne iš toli, virpančią už rūsčių kamienų, kaip tikėjausi, o pasinėriau į ją staiga, atsimerkiau ir konstatavau, kad jau esu atvykęs. Ir šitai tikriausiai paaiškinama tuo, kad jau senokai atsimerkdavau tik išimtiniais atvejais. Ir net tuomet, kai keisdavau nežymiai kryptį, darydavai tai iš akies, patamsyje. Miškas baigėsi grioviu, nežinau kodėl, ir būtent tame griovyje ir suvokiau, kas man nutiko. Matyt, į jį įkritęs ir atsimerkiau, nes kam gi dar būčiau atsimerkęs? Žiūrėjau į lygumą, kuri driekėsi priešais mane kiek užmato akis. Ne, ne visai kiek užmato akis. Nes mano akiai apsipratus su dienos šviesa, man pasirodė, jog regiu silpnai brėžiantis horizonte miesto bokštus ir varpines, miesto, kurį niekuo nebuvo galima numanyti esant mano miestu, kol nebus gauta smulkesnės informacijos. Teisybė, lyguma man pasirodė pažįstama, bet mano kraštuose visos lygumos panašios viena į kitą – pažinti vieną, vadinasi, pažinti jas visas. Beje, ar tai buvo mano miestas, ar ne, ar kažkur po tais gležnais dūmais alsavo mano motina, ar ji nuodijo orą už šimto mylių nuo čia, buvo absurdiškai bergždi klausimai žmogui, patekusiam į mano padėtį, nors ir neginčijamai įdomūs grynojo pažinimo požiūriu. Mat kaip galėčiau nusivilkti per tą platų viržyną, kur mano ramentai čiuoptų bergždžiai? Gal riedėdamas. O paskui? Ar bus man leista nuriedėti iki motinos namų? Laimė, kad aplinkybėms susiklosčius šitaip skaudžiai, ką buvau miglotai numatęs, tegu ir nesuvokdamas viso jų kartėlio, išgirdau save liepiant sau nesinervinti, esą jau vyksta-

ma man į pagalbą. Būtent taip, žodis žodin. Galiu pasakyti, kad tie žodžiai nuskambėjo man ausyse ir suvokime taip pat garsiai ir aiškiai, kaip tas „ganėtinai ačiū" berniūkščio, kurio stiklinį rutuliuką aš pakėliau, beveik neperdedu. „Nesinervink, Molojau, mes jau atvykstame." Ką gi, tikriausiai reikia būti mačius viską, įskaitant ir pagalbą, kad susidarytum išsamų jų planetos resursų vaizdą. Leidau sau nugarmėti į patį griovio dugną. Matyt, tai buvo pavasaris, pavasario rytas. Man atrodė, kad girdžiu giedant paukščius, tikriausiai vieversius. Jau seniai nebuvau girdėjęs paukščių čiulbesio. Kaip atsitiko, kad negirdėjau jų miške? Ir nemačiau. Tada man tai nebūtų pasirodę keista. O dabar buvo keista. Ar girdėjau juos čiulbant prie jūros? Žuvėdras? Niekaip negalėjau prisiminti. Prisiminiau griežles. Atminty išplaukė tiedu keliauninkai. Vienas turėjo lazdą. Buvau pamiršęs juos. Vėl išvydau ėriukus. Bent jau sakau tai dabar. Aš nesinervinau, kitos mano gyvenimo scenos išplaukė atmintyje. Regis, čia lijo, čia švietė saulė, pakaitomis. Tikras pavasario oras. Panorau vėl grįžti į mišką. Ak, tai netikras noras. Molojus galėjo likti ten, kur buvo.

II

Vidurnaktis. Lietus čaižo langų stiklus. Aš ramus. Viskas aplinkui miega. Ir vis dėlto aš atsikeliu ir einu prie rašomojo stalo. Man nesinori miego. Lempa mane apšviečia vienoda, minkšta šviesa. Aš nustačiau ją. Ji degs iki aušros. Girdžiu ūbaujant didįjį apuoką. Koksai siaubingas karo šauksmas! Kitados klausydavausi jo šaltakraujiškai. Sūnus miega. Tegu miega. Ateis tokia naktis, kai ir jis, nebegalėdamas miegoti, sės prie darbo stalo. Aš būsiu užmirštas.

Mano ataskaita bus ilga. Gal jos ir nebaigsiu. Mano pavardė ir vardas – Moranas, Žakas. Taip mane vadina. Mano dainelė sudainuota. Mano sūnaus irgi. Tikriausiai jis to neįtaria. Manosi stovįs ant gyvenimo slenksčio, tikro gyvenimo. Beje, taip ir yra. Jis vardu Žakas, kaip ir aš. Tatai negali sukelti painiavos.

Prisimenu tą dieną, kai gavau įsakymą užsiimti Molojumi. Tai buvo vasaros sekmadienis. Sėdėjau savo sodelyje, pintame krėsle, man ant kelių gulėjo užversta juoda knyga. Buvo, matyt, apie vienuolika, dar per anksti eiti į bažnyčią. Mėgavausi sekmadienio poilsiu, apgailestaudamas dėl tos svarbos, kuri jam teikiama kai kuriose parapijose. Dirbti ir netgi žaisti sekmadienį, mano nuomone, nėra peiktinas dalykas. Viskas, mano nuomone, priklausė nuo dirbančiojo ar žaidžiančiojo dvasios būsenos, nuo jo dar-

bų, nuo jo žaidimų pobūdžio. Mąsčiau su pasitenkinimu apie tai, kad tas kiek liberalus požiūris plito netgi tarp dvasininkų, kurie kaskart labiau buvo linkę sutikti, kad šabas, jeigu lankai pamaldas ir paaukoji savo dešimtinę, gali būti laikomas tokia pat diena kaip ir kitos, tam tikrais atžvilgiais. Manęs asmeniškai tai nelietė, man visada patikdavo nieko neveikti. Mielai būčiau ilsėjęsis ir darbo dienomis, jeigu būčiau turėjęs galimybių. Ne, užkietėjęs tinginys nebuvau. Tai buvo kas kita. Žiūrėdamas, kaip daroma tai, ką veikiau būčiau padaręs pats, jei būčiau panorėjęs, ir ką padarydavau geriau kiekvienąsyk, kai tik tam pasiryždavau, jausdavausi atliekąs užduotį, iki kurios manęs nebūtų išaukštinusi jokia veiklos forma. Tačiau eilinėmis savaitės dienomis tokiam džiaugsmui galėjau atsiduoti tik retais atvejais.

Buvo gražus oras. Atsipalaidavęs žvelgiau į savo avilius, stebėjau, kaip bitės išskrenda iš jų, paskui vėl įskrenda vidun. Girdėjau skubrius sūnaus žingsnius ant žvirgždo: kupinas užsidegimo jis įsivaizdavo dievažin kokius pabėgimus ir gaudynes. Šūktelėjau jam, kad nesusipurvintų. Jis neatsakė.

Viskas aplinkui buvo ramu. Jokio dvelksmo. Iš kaimynų kamino kilo tiesus mėlynas dūmas. Ramūs garsai, plaktukų ir rutulių taukšėjimas, grėblio brūžčiojimas per žvirgždą, tolumoje – vejapjovės burzgimas, mano brangios bažnyčios varpas. Ir, aišku, paukščiai, ypač strazdas ir strazdas giesmininkas, su savo liūdnai tylančiomis giesmėmis, priveikti karščio, palikę aukštas aušros šakas dėl krūmų šešėlio. Su malonumu įkvėpdavau savo citrininės verbenos aromatą.

Šitaip tekėjo mano paskutinės laimės ir ramybės akimirkos.

Kažin koks vyras įėjo į sodą ir skubiai žengė prie manęs. Aš jį gerai pažinojau. Aš ne prieš, jei taip jau reikia, kad kaimynas

ateitų manęs pasveikinti sekmadienį, jei jis to nori, nors man geriau būtų nieko nematyti. Tačiau minėtasis žmogus nebuvo kaimynas. Mūsų santykiai buvo išimtinai darbiniai, ir jis atėjo iš toli manęs sutrukdyti. Taigi buvau linkęs pasitikti jį gana šaltai, juoba kad jis sau leido ateiti tiesiai ten, kur aš sėdėjau po savo obelim. Mat aš labai nepalankiai žiūrėjau į žmones, kurie sau šitai leisdavo. Jei kas norėjo su manim pasikalbėti, jam tereikėjo paskambinti man į duris. Marta buvo apmokyta. Įsivaizdavau esąs apsaugotas nuo akių bet ko, kas įeidavo į mano namus ir žengdavo trumpa alėja, nusidriekusia nuo sodo tvoros iki namo durų, ir iš tikrųjų, ko gero, toks buvau. Bet trinktelėjus vartams aš susierzinęs atsisukau ir išvydau tą aukštą figūrą, kuri pro lapus atrodė miglota; ji puolė per veją tiesiai prie manęs. Neatsistojau ir nepakviečiau jo atsisėsti. Jis sustojo priešais, ir mudu žvelgėme vienas į kitą tylėdami. Jis vilkėjo sunkiais, tamsiais išeiginiais drabužiais, ir tai galutinai nuteikė mane prieš jį. Toks grubus išorės paisymas, kai siela tuo tarpu džiūgauja savo skarmaluose, man visada atrodė šlykštus. Stebėjau, kaip jo didžiulės kojos traiškė mano saulutes. Mielai būčiau išvaręs jį botago kirčiais. Visa bėda, kad tas reikalas buvo susijęs ne su juo vienu. Sėskitės, – pakviečiau, sušvelnėjęs nuo minties, kad juk galų gale jis tik atliko savo kaip tarpininko pareigas. Taip, man staiga pagailo jo, pagailo savęs. Jis atsisėdo ir nusišluostė kaktą. Pastebėjau, kad sūnus stebi mus iš už krūmo. Tuomet mano sūnui buvo trylika ar keturiolika metų. Kaip savo amžiaus jis buvo aukštas ir stiprus. Kartais jo protas, regis, pasiekdavo vidurkį. Juk jis mano sūnus. Pašaukiau jį ir liepiau atnešti alaus. Aš dažnai pasijusdavau esąs priverstas elgtis kaip žmogus, žiūrintis pro rakto skylutę. Sūnus instinktyviai mane pamėgdžiojo. Jis stebė-

tinai greitai grįžo su dviem stiklinėm ir litriniu alaus buteliu. Atkimšo butelį ir pripylė mums stiklines. Jis labai mėgo atkimšinėti butelius. Liepiau jam nueiti nusiprausti, susitvarkyti drabužius, žodžiu, pasiruošti pasirodymui visuomenėje, nes jau artėja pamaldų metas. Jis gali likti, – pasakė Gaberis. Aš nenoriu, kad jis liktų, – atsakiau. Ir, pasisukęs į sūnų, vėl liepiau jam eiti ruoštis. Jei tais laikais ir buvo kas, ko nemėgau, tai vėluoti į vidurdienio pamaldas. Kaip jums patinka, – atsakė Gaberis. Mudu pamėginome kreiptis vienas į kitą „tu". Bergždžiai. Aš kreipiuosi, kreipdavausi „tu" tik į du asmenis. Žakas pasišalino niurnėdamas, įsikišęs pirštą į burną, šlykštus ir nehigieniškas įprotis, nors, nuodugniai pagalvojus – geresnis, man regis, už piršto kišimą į nosį. Jeigu tai, kad jis kišo pirštą į burną, padėdavo mano sūnui išvengti piršto kišimo į nosį ar kur kitur, tada jis buvo teisus tai darydamas, tam tikru atžvilgiu teisus. Štai jums instrukcijos, – pasakė Gaberis. Jis išsitraukė iš kišenės užrašų knygelę ir pradėjo skaityti. Retkarčiais užversdavo tą knygelę, apdairiai palikęs jos viduje pirštą, ir leisdavosi į paaiškinimus bei svarstymus, kurie man buvo nereikalingi, nes aš išmaniau savo amatą. Kai jis galiausiai baigė, pasakiau jam, kad tas darbas manęs nedomina ir kad būtų geriau, jeigu viršininkas kreiptųsi į kitą agentą. Jis nori, kad tai būtumėte jūs, vienas Dievas težino kodėl, – atsakė Gaberis. Tikriausiai jis jums pasakė kodėl, – tariau užuosdamas meilikavimą, kurį ganėtinai mėgau. Jis pasakė, kad tik jūs vienas sugebate atlikti tą darbą, – paaiškino jis. Tai buvo daugiau ar mažiau tai, ką aš norėjau išgirsti. Ir vis dėlto, – pasakiau, – tas reikalas man atrodo vaikiškai paprastas. Gaberis ėmė pagiežingai kritikuoti mūsų darbdavį, privertusį jį atsikelti vidury nakties, kaip tik tuo metu, kai jis ruošėsi pozai mylėtis su savo žmo-

na. Ir dėl tokios kvailystės, – pridūrė. Ir jis jums sakė, kad pasitiki tik manimi? – perklausiau. Jis pats nebežino, ką kalba, – atsakė Gaberis. Ir pridūrė: Nei ką daro. Paskui nušluostė savo katiliuko pamušalą, įdėmiai tyrinėdamas jo vidų, tarsi ten ko ieškotų. Tokiu atveju man sunku atsisakyti, – tariau, puikiai žinodamas, kad atsisakyti man bet kuriuo atveju neįmanoma. Atsisakyti! Bet mes, agentai, dažnai taip linksminamės, bambėdami tarpusavyje ir dėdamiesi laisvais žmonėmis. Jūs išvyksite šiandien, – pasakė Gaberis. Šiandien! – sušukau. Ar jam galvoj negerai! Jūsų sūnus vyks su jumis, – pridūrė Gaberis. Aš tylėjau. Kai reikalas tapdavo rimtas, mes tylėdavome. Gaberis užsegė savo užrašų knygelę ir vėl įsikišo ją į kišenę, kišenę irgi užsegė. Atsistojo, persibraukė rankomis per krūtinę. Mielai išgerčiau dar stiklą, – pasakė. Eikite į virtuvę, – tariau, – tarnaitė jums įpils. *Salut,* Moranai, – atsisveikino.

Eiti į pamaldas buvo jau per vėlu. Man nereikėjo žiūrėti į laikrodį, kad tai suprasčiau, jaučiau, kad pamaldos prasidėjo be manęs. Aš, niekada nepraleisdavęs pamaldų, praleidau jas būtent šį sekmadienį! Kai man jų taip reikėjo! Kad atgyčiau! Nusprendžiau paprašyti privataus pabendravimo antroje dienos pusėje. Apsieisiu be pietų. Su mieluoju tėvu Ambrozijumi visada galima susitarti.

Pašaukiau Žaką. Jokio rezultato. Sakau sau: „Matydamas, kad aš vis dar rimtai kalbuosi, jis nuėjo į pamaldas pats vienas“. Vėliau pasirodė, kad toks aiškinimas buvo teisingas. „Tačiau, – pridūriau, – jis juk galėjo pas mane užsukti prieš išeidamas“. Aš mėgdavau samprotauti sakydamas monologą, ir tada būdavo matyti, kaip krutinu lūpas. Bet tikriausiai jis bijojo mane sutrukdyti ir būti supeiktas. Mat kartais, peikdamas savo sūnų, aš peržengda-

vau saiko ribas, ir todėl jis manęs bijojo. Aš pats niekada nebuvau deramai baudžiamas. Ak, ir lepinamas nebuvau, manimi tiesiog nesirūpino. Iš čia ir tie jau nepagydomi netikę įpročiai, kurių net ir pedantiškiausias pamaldumas niekad nesugebėjo priveikti. Tikėjausi apsaugosiąs nuo tos bėdos savo sūnų, kartkartėmis jam gerai sušerdamas ir paremdamas tai pamokslu. Paskui sau ir sakau: „Ar jis išdrįstų man pasakyti, kad grįžta iš pamaldų, jeigu nebūtų į jas nuėjęs, jeigu, pavyzdžiui, jis tik nubėgo pas savo draugelius už tos skerdyklos?" Ir pasižadėjau viską išgauti apie tai iš tėvo Ambrozijaus. Nes nereikėjo leisti, kad mano sūnus įsivaizduotų, jog jis gali meluoti man nebaudžiamas. O jeigu tėvas Ambrozijus negalėtų suteikti man tos informacijos, kreipsiuos į zakristijoną – neįmanomas dalykas, kad jis nebūtų pastebėjęs, ar mano sūnus buvo vidurdienio pamaldose. Kadangi puikiai žinojau, jog zakristijonas turėjo tikinčiųjų sąrašą ir atsistojęs prie krikštyklos jis mus žymėdavo per absoliuciją. Reikia atkreipti dėmesį į tokią smulkmeną: tėvas Ambrozijus apie šitą machinaciją nieko nežinojo, taip taip, visa, kas buvo susiję su sekimu, jam buvo nepakenčiama, tam maloniajam tėvui Ambrozijui. Iš jis būtų iškart išvaręs zakristijoną, jeigu manytų, kad šis gali taip įžūliai pasielgti.

Zakristijonas taip kruopščiai darbavosi prie to sąrašo, matyt, savęs paties pamokymui. Aš, savaime suprantama, žinojau tik, kaip šitai vykdavo per vidurdienio mišias, neturėdamas asmeniškai jokios kitų pamaldų, į kurias nekeldavau kojos, patirties. Tačiau esu girdėjęs, kad lygiai tokia pati kontrolė buvo vykdoma ir per jas, jei ne paties zakristijono, tikriausiai užsiėmusio kuo nors kitu, tai kurio nors vieno iš jo daugybės sūnų. Keista parapija, kurios parapijiečiai žino daugiau už kunigą apie aplinkybes, regis, labiau priklausiančias jo kompetencijai, o ne jų.

Štai apie ką galvojau laukdamas grįžtant sūnaus ir pasišalinant Gaberio – jo dar negirdėjau išeinant. Ir šįvakar man atrodo keista, kad aš galėjau galvoti apie visa tai: apie savo sūnų, apie savo išsiauklėjimo stoką, apie tėvą Ambrozijų, apie zakristijoną Džolį su jo sąrašu, galvoti tokiu metu. Argi man nereikėjo užsiimti kuo nors naudingesniu po to, ką visai neseniai išgirdau? Faktas tas, kad aš dar nebuvau pradėjęs rimtai žiūrėti į tą reikalą. Ir tai man juolab keista, nes toks nerūpestingumas man nebūdingas. O gal aš instinktyviai vengiau apie tai galvoti, stengdamasis patausoti dar kelias ramybės akimirkas? Net jeigu, perskaičius Gaberio pranešimą, tas reikalas man ir pasirodė manęs nevertas, atkaklus viršininko siekis patikėti jį man, Moranui, veikiau nei kam nors kitam, ir naujiena, kad mano sūnus vyks su manimi, turėjo įspėti mane, kad ši užduotis – nepaprasta. Bet užuot tuojau pat sutelkęs į ją visas proto ir patirties atsargas, aš sėdėjau ir galvojau apie savo giminės silpnybes ir apie savo aplinkinių ypatumus. Ir vis dėlto tas nuodas jau pradėjo mane veikti, nuodas, kurį man ką tiktai supylė. Muisčiausi fotelyje, perbraukdavau delnais per veidą, sukryžiuodavau ir išskirdavau kojas ir pan. Pasaulio spalva ir svoris jau keitėsi, netrukus man teks prisipažinti, kad nerimastauju.

Su apmaudu prisiminiau ką tik išgertą šviesų alų. Ar po „Valenšteino“ stiklo man bus suteiktas Kristaus kūnas? O jeigu nutylėčiau? „Ar atėjote po pasninko, mano sūnau?“ Jis nieko manęs neklaustų. Bet Dievas tikriausiai anksčiau arba vėliau tai sužinos. Tikriausiai jis man atleis. Tačiau ar eucharistija turės tokį pat poveikį po alaus, kad ir lengvo? Pamėginti juk vis tiek galima. Ką apie tai moko Bažnyčia? O jeigu atliksiu šventvagystę? Nusprendžiau pakeliui į presbiteriją sučiulpti kelias mėtines pastiles.

Atsistojau ir nuėjau į virtuvę. Paklausiau, ar Žakas grįžo. Aš nemačiau jo, – atsakė Marta. Ji atrodė blogai nusiteikusi. O tasai kitas? – paklausiau. Koks kitas? – perklausė ji. Tasai, kur atėjo mano vardu paprašyti stiklo alaus, – paaiškinau. Niekas manęs nieko neprašė, – pasakė Marta. Beje, – pridūriau nesutrikęs, – aš šiandien nepietausiu. Ji paklausė manęs, ar aš nesergu. Kadangi iš prigimties buvau ėdrūnas. Ir ypač sekmadienio pietų visada geisdavau labai gausių. Virtuvėje gardžiai kvepėjo. Tiesiog šiandieną aš pietausiu truputį vėliau, ir tiek, – paaiškinau. Marta žiūrėjo į mane su įtūžiu. Tarkim, ketvirtą valandą, – pridūriau. Žinojau viską, kas šokčiojo ir stojos piestu už tos siauros ir žylančios kaktos. Šiandien jūs negalėsite išeiti, – pasakiau šaltai, – apgailestauju. Praradusi iš pykčio amą, ji šoko prie prikaistuvių. Jūs pasistengsite išsaugoti man visa šitai kaip tik įmanoma labiau šiltą, – pasakiau. Ir, žinodamas, kad ji sugebėtų mane nunuodyti, pridūriau: Visą rytojaus dieną turėsit laisvą, jei jums taip tinka.

Išėjau ir nužingsniavau keliu. Vadinasi, Gaberis išėjo neišgėręs savo alaus. O taip norėjo jo. „Valenšteinas" – gera markė. Patykojau sugrįžtant Žaką. Jei eis iš bažnyčios, pasirodys man iš dešinės, jei iš skerdyklos – iš kairės. Pro šalį praėjo vienas laisvamanis kaimynas. Kas gi čia, šiandien nesimeldžiame, – pasakė. Jis žinojo mano įpročius, norėjau pasakyti, mano sekmadieninius įpročius. Visi juos žinojo, ir viršininkas, ko gero, geriau nei bet kas kitas, nors ir buvo toli. Atrodot taip, tarsi regėjot šmėklą, – pasakė kaimynas. Dar blogiau, – jus, – atšoviau. Įėjau vidun, nulydėtas tyčia iškreiptos bjaurios šypsenos. Mačiau, kaip jis bėga pas savo sugyventinę, pasiruošęs išpyškinti: „Ar pažįsti tą suskį Moraną, kad būtum mačiusi, kaip aš jį sumoviau! Jis žado neteko! Dėjo į kulnus!"

Žakas grįžo netrukus. Nebuvo matyti jokio dūkimo ženklo. Pasakė, kad pats vienas nuėjo į bažnyčią. Paklausiau jo kelis deramus klausimus apie apeigų eigą. Atsakė nesutrikęs. Liepiau nusimazgoti rankas ir sėstis prie stalo. Pats grįžau į virtuvę. Aš tik zujau pirmyn atgal. Galite patiekti į stalą, – pasakiau. Ji buvo apsiverkusi. Pasižvalgiau po puodus. Airiškas troškinys. Sotus ir pigus patiekalas, nors sunkokai virškinamas. Garbė šaliai, kurios vardą jis išpopuliarino. Aš sėsiu prie stalo ketvirtą valandą, – pasakiau. Man nereikėjo pridurti žodžio lygiai. Aš mėgau punktualumą, visi, kurie gyveno po mano stogu, irgi turėjo jį mėgti. Užlipau į savo kambarį. Ir ten išsipleikęs ant lovos, užsitraukęs užuolaidas, pirmąsyk pasistengiau atversti Molojaus bylą.

Pirmiausia norėjau apsvarstyti tik netrukus ištiksiančius nemalonumus, pasiruošimus, kurių ji vertė imtis. Visada vengiau galvoti apie Molojaus bylos esmę. Jaučiau, kaip mane apima didžiulė sumaištis.

Ar man važiuoti lengvu motociklu? Pradėjau nuo šito klausimo. Turėjau metodišką protą ir niekada nevykdavau atlikti užduoties gerokai nepasvarstęs, kaip geriausia išvykti. Tai buvo pirmoji problema, kurią reikėjo išspręsti kiekvienos apklausos pradžioje, ir aš neišjudėdavau iš vietos neišsprendęs jos taip, kad būčiau patenkintas. Kartais išvažiuodavau lengvuoju motociklu, kartais traukiniu, kartais autobusu, o būdavo kad išvykdavau ir pėsčias arba dviračiu, tyliai, naktį. Mat kai tave supa priešai, kaip kad supo mane, negali išvykti lengvuoju motociklu, netgi naktį, nepastebėtas, nebent naudotumeisi juo kaip paprastu dviračiu, o tai beprasmiška. Bet nors buvau įpratęs pirmiausia išspręsti tą delikatų transporto klausimą, niekada neatsitikdavo taip, kad aš, tegu tobulai ir neišgvildenčiau, bent jau neapsvarstyčiau tų veiks-

nių, nuo kurių jis priklauso. Mat kaipgi gali nuspręsti, kaip vykti, jeigu iš anksto nežinai, kur vyksti ar bent jau kokiu tikslu? Tačiau šiuo atveju aš griebiausi transporto problemos be jokio kito pasiruošimo, išskyrus tai, ką apatiškai išgirdau iš Gaberio pranešimo. Smulkiausias to pranešimo detales sugebėsiu išgauti, kai panorėsiu. Tačiau kol kas dėl to nesivarginau, aš vengiau tai daryti sakydamas sau: „Tai banali užduotis. Norėti išspręsti transporto problemą tokiomis sąlygomis – beprotybė". Bet būtent šitai aš ir dariau. Jau buvau netenkąs galvos.

Aš mėgdavau vykti lengvuoju motociklu, tas keliavimo būdas buvo man prie širdies. Ir nežinodamas priežasčių, kurios tam prieštarautų, nusprendžiau vykti lengvuoju motociklu. Štai šitaip ties Molojaus bylos slenksčiu ir įsibrovė pragaištingas malonumo principas.

Saulės spinduliai prasiskverbė pro plyšį tarp užuolaidų ir išryškėjo dulkių šabas. Iš to padariau išvadą, kad oras vis dar gražus, ir apsidžiaugiau. Kai išvyksti lengvuoju motociklu, geriau jau, kad oras būtų gražus. Aš klydau, oras jau nebebuvo gražus, dangus niaukstėsi, matyt, netrukus pradės lyti. Tačiau kol kas dar švietė saulė. Šituo aš ir rėmiausi su nesuvokiamu lengvabūdiškumu, neturėdamas daugiau kuo remtis.

Paskui, kaip buvau įpratęs, griebiausi pagrindinio klausimo – kokius daiktus pasiimti su savimi. Ir čia irgi priėmiau visiškai niekam tinkamą sprendimą per sūnų, kuris įsiveržė, norėdamas sužinoti, ar jam galima išeiti. Aš susitvardžiau. Jis nusišluostė plaštaka lūpas. Šito aš nepakęsdavau. Bet yra dar bjauresnių gestų, žinau iš patyrimo.

Išeiti? – paklausiau, – o kur tu nori eiti? Išeiti! Koks nepakenčiamas neaiškumas. Pasijutau baisiai alkanas. Į Guobas, – atsakė

jis. Taip vadinamas mūsų nedidukas miesto sodas. Nepaisant to, kad jame nėra guobų, kaip mane patikino. Ką ten veiksi? – paklausiau. Pakartosiu botaniką, – atsakė jis. Būdavo tokių akimirkų, kai aš įtardavau, kad sūnus mane apgaudinėja. Ši buvo viena iš tokių. Man beveik būtų buvę geriau, jeigu jis būtų pasakęs: „Pakvėpuoti grynu oru“ arba: „Paspoksoti į merginas“. Visa bėda, kad botaniką jis išmanė kur kas geriau nei aš. Priešingu atveju būčiau galėjęs užduoti kelis sunkius klausimus, kai jis sugrįš. Aš tiesiog mėgau augalus, ir tiek. Kartais netgi regėdavau juose perteklinį Dievo buvimo įrodymą. Eik, – pasakiau, – bet sugrįžk pusę penkių, turiu su tavimi pasikalbėti. Gerai, tėveli, – atsakė jis. „Gerai, tėveli!“ Ak!

Nusnaudžiau. Bet trumpinkime tą reikalą. Kai ėjau pro bažnyčią, kažkas privertė mane sustoti. Pažiūrėjau į portalą, jėzuitų stiliaus, labai gražų. Man jis atrodė bjaurus. Nuskubėjau į presbiteriją. Abatas miega, – pasakė tarnaitė. Aš palauksiu, – atsakiau. Ar tai skubu? – paklausė ji. Ir taip, ir ne, – atsakiau. Ji įvedė mane į svetainę, klaikiai tuščią. Tėvas Ambrozijus įėjo trindamasis akis. Sutrukdžiau jus, tėve, – tariau. Paneigdamas mano žodžius jis pliaukštelėjo liežuviu per gomurį. Neaprašinėsiu mūsų pozų, būdingų jam ir man. Jis pasiūlė man cigarą, kurį mielai priėmiau ir įsidėjau į kišenę tarp parkerio ir automatinio pieštuko. Tėvas Ambrozijus puikavosi savo pasaulietiškumu ir etiketo išmanymu, jis, niekada nerūkęs. Ir visi sakė, kad jis labai atlapaširdis. Aš jo paklausiau, ar jis matė mano sūnų per vidurdienio mišias. Žinoma, atsakė jis, – mes net pasikalbėjom. Matyt, atrodžiau nustebęs. Taip, patvirtino jis, – nematydamas jūsų įprastinėje vietoje, pirmoje eilėje, išsigandau, kad sunegalavote. Todėl pasikviečiau jūsų sūnelį, ir jis mane nuramino. Turėjau labai jau

ne laiku pasirodžiusį svečią, – paaiškinau, – ir negalėjau atsilaisvinti. Jūsų sūnus man taip ir paaiškino, – pasakė jis. Ir pridūrė: Bet atsisėskim, juk mums – ne į traukinį. Jis nusijuokė ir atsisėdo, pasikėlęs sunkią sutaną. Ar galėčiau pasiūlyti taurelę, kad geriau virškintų? – paklausė. Aš nustėrau. Ar Žakas ką nors prasitarė apie alų? Jis galėjo tai padaryti. Atėjau paprašyti jus vienos malonės, – tariau. Ji jau suteikta, – atsakė jis. Mudu susižvalgėm. Na, – pradėjau, – sekmadienis be Kūno ir Kraujo man kaip... Jis pakėlė ranką. Tik be profaniškų palyginimų, – pasakė. Gal jis galvojo apie pabučiavimą be ūsų arba apie jautienos kepsnį be garstyčių. Aš nemėgstu būti nutraukiamas. Pradėjau rodyti nepasitenkinimą. Žinau, ką pasakysite, – tarė, – negaišinkite laiko, juk norite prieiti išpažinties. Aš nuleidau galvą. Tai kiek neįprasta, – pasakė. Paklausiau savęs, ar jis valgęs. Žinojau, kad mėgo ilgai pasninkauti, aišku, būdamas ištikimas marinimosi dvasiai ir dar todėl, kad jam taip patarė jo gydytojas. Taip jis nušaudavo du zuikius vienu šūviu. Tik niekam nesakykite, tegu tai lieka tarp mudviejų ir... Jis nutraukė savo mintį, pakėlęs pirštą ir akis į lubas. Kas gi čia, – pasakė, – iš kur ta dėmė? Aš savo ruožtu pakėliau akis į lubas. Nuo drėgmės, – atsakiau. To betrūko, – pareiškė jis, – kaip apmaudu. Tas „to betrūko“ man pasirodė neturinti pavyzdžio beprotybė. Kartais būna taip, – pasakė jis, – kad norisi net verkti. Ir atsistojo. Einu susirasiu savo įrankių komplektą, – pridūrė. Jis pavadino tai savo įrankių komplektu. Pasilikęs vienas, sunėręs pirštus taip, kad, rodės, tuoj lūš jų sąnariai, aš prašiau Viešpaties, kad man patartų. Be rezultatų. Ir tai jau šiokia tokia paguoda. O dėl tėvo Ambrozijaus, turint galvoje tai, kaip skubiai jis nušoko prie savo įrankių dėžės, man atrodė visiškai aišku, kad jis nieko neįtaria. O gal jam buvo įdomu suži-

noti, kaip toli aš nueisiu. Gal jam knietėjo įstumt mane į nuodėmę. Aš taip reziumavau tą padėtį. Jeigu jis žino, kad aš gėriau alaus ir vis tiek privers mane prieiti išpažinties, tada jis, lygiai kaip ir aš, daro nuodėmę, jeigu nuodėmė išvis egzistuoja. Taigi rizikavau menkai. Jis grįžo su savotiška monstrancija-lagaminėliu, atidarė jį ir nė valandėlės nesudvejojęs atliko tą reikalą. Aš atsistojau ir karštai jam padėkojau. Didelio čia daikto, – pasakė jis, – grynas niekis. O dabar mudu galim pasišnekučiuoti.

Neturėjau ką daugiau jam pasakyti. Norėjau tik vieno – kaip galima greičiau pareiti namo ir prisikimšti pilvą troškinio. Numalšinęs sielos alkį, jaučiausi alkanas kaip vilkas. Tačiau likus dar truputėliui laiko mano tvarkaraštyje, pasidaviau ir skyriau jam aštuonias minutes. Jos pasirodė man be galo ilgos. Jis man pranešė, kad ponia Kleman, vaistininko žmona ir pati aukščiausios klasės vaistininkė, nukrito nuo kopėčių savo laboratorijoje ir persilaužė kaklelį... Kaklelį! – sušukau. Šlaunikaulio, – paaiškino jis, – jūs neleidžiate man užbaigti. Ir pridūrė, kad taip ir turėjo atsitikti. O aš, kad nelikčiau skolingas, informavau jį, kad man daug rūpesčių sukėlė mano vištos, ypač pilkoji višta, kuri nebenorėjo nei dėti kiaušinių, nei perėti ir jau daugiau kaip mėnesį tupėjo nuo ryto iki vakaro, įkišusi į dulkes užpakalį. Kaip Jobas, cha cha, – pasakė jis. Aš irgi pakartojau: cha cha. Kaip gera retkarčiais pasijuokti, – tarė jis. Iš tikrųjų? – pertariau aš. Žmogui šitai būdinga, – pasakė jis. Aš pastebėjau tai, – patvirtinau. – Po to stojo trumputė pauzė. Kuo jūs ją šeriate? – paklausė jis. Dažniausiai kukurūzais, – atsakiau. Koše ar grudais? – pasiteiravo. Ir tuo, ir tuo. Pridūriau, kad ji beveik nieko nebelesė. Nieko! – sušuko jis. Beveik nieko, – patikslinau. Gyvūnai niekada nesijuokia, – pasakė jis. Tik mums šitai atrodo keista, – prita-

riau. Prašau? – perklausė jis. Tik mums tai atrodo keista, – pasakiau labai garsiai. Jis pagalvojo. Kristus irgi niekada nesijuokė, – pasakė, – kiek mums žinoma. Žiūrėjo į mane. Jums tai atrodo keista? – paklausiau. Žinoma, – atsakė. Mudu liūdnai vienas kitam nusišypsojome. Gal ji kartais pasigavo pieputį? – paklausė. Aš atsakiau, kad ne, tikrai ne, ji galėjo pasigauti ką tik nori, bet tik ne pieputį. Jis pagalvojo. Ar mėginote bikarbonatą? – paklausė. Ką jūs tuo norėjote pasakyti? – pasiteiravau. Geriamąją sodą, – patikslino, – ar mėginote? Dievaži ne, – pasakiau. Pamėginkite, – sušuko jis, rausdamas iš pasitenkinimo, – sugirdykite jai po kelis desertinius šaukštus keliskart per dieną keletą mėnesių, ir pamatysite, ji atsigaus. Ar tai milteliai? – paklausiau. Na, žinoma, – patvirtino jis. Dėkoju jums, – pasakiau, – šiandien pat pamėginsiu. Tokia graži višta, tokia nuostabi dedeklė. Veikiau nuo rytojaus, – pasitaisiau. Buvau pamiršęs, kad vaistinė šiandieną uždaryta. Išskyrus, aišku, neatidėliotinus atvejus. O dabar štai lašelis, kad geriau virškintų, – pasiūlė. Aš atsisakiau.

Tas pokalbis su tėvu Ambrozijum paliko man skaudų įspūdį. Jis buvo vis dar tas pats brangus žmogus, ir drauge nebe tas. Man pasirodė, kad netyčia įžvelgiau jo veide, na, kaip čia pasakius, taurumo stygių. Turiu pasakyti, kad ostija užgulė akmeniu mano skrandį. Ir grįždamas namo jaučiausi tarsi žmogus, kuris išgėręs nuskausminamąjį vaistą iš pradžių stebisi, paskui pasipiktina, konstatavęs, kad skausmas nepraėjo. Ir netgi įtariau tėvą Ambrozijų, žinantį apie mano rytinį ekscesą, įsiūlius man nešvęstos duonos. Arba susilaikius nuo proto pastangų, kai tarė tuos magiškus žodžius. Tad namo grįžau labai prastai nusiteikęs lietui pliaupiant kaip iš kibiro.

Troškinys mane nuvylė. Kur svogūnai? – sušukau. Pasibaigė, –

atsakė Marta. Nuskubėjau į virtuvę ieškoti svogūnų, kuriuos įtariau ją išmetus iš puodo, žinant, kaip aš juos mėgstu. Išrausiau viską, netgi šiukšliadėžę. Tuščia. Ji pašaipiai mane stebėjo.

Vėl užkopiau į savo kambarį, praskleidžiau užuolaidas į pragaištingą dangų ir atsiguliau. Negalėjau suprasti, kas man darėsi. Tais laikais, kai nesuprasdavau, jausdavausi prislėgtas. Pasistengiau susitvardyti. Nepavyko. Taip ir turėjo būti. Mano gyvenimas tekėjo lauk, bet aš nežinojau, pro kokią spragą. Vis dėlto man pavyko užsnūsti, o tai nelengva, kai skausmas neapibrėžtas. Ir paniręs į tą sutemų snūdulį aš džiaugiausi, kad pasiekiau tokią būseną, kai įėjo mano sūnus, nepasibeldęs. Jei ir yra kas, kuo bjauriuosi, tai tuo, kad į mano kambarį įeinama nesibeldžiant. Aš juk kaip tik galėjau būti stojęs masturbavimosi prieš savo kilnojamąjį veidrodį poza. Išvysti savo tėvą su žiojinčia kelnių prakarpa, išsprogusiomis akimis, besistengiantį išsirauti niūrų ir aitrų malonumą – ne itin pamokomas reginys jaunuoliui. Aš anaiptol nešvelniai priminiau jam, kas yra padorumas. Jis užprotestavo pasakęs, kad pasibeldė du kartus. Tu galėjai belstis ir šimtą kartų, – atsakiau, – bet neturėjai teisės įeiti nepakviestas. Bet, – pradėjo jis. Bet ką? – perklausiau. Tu liepei man ateiti pusę penkių, – atsakė. Gyvenime yra svarbesnių dalykų už punktualumą, – pasakiau, – tai drovumas. Pakartok. Tose paniekos iškreiptose lūpose mano ištartas sakinys nuskambėjo gėdingai. Jis buvo visas permirkęs. Į ką tu spoksojai? – paklausiau. Į lelijų šeimos augalus, tėti, – atsakė jis. „Į lelijų šeimos augalus, tėti!“ Mano sūnus mokėdavo pasakyti tą „tėti“ labai jau ypatingai, kai norėdavo mane užgauti. O dabar įdėmiai klausyk manęs, – tariau. Jo veidas tapo nerimastingai dėmesingas. Mes išvykstame šįvakar, – pasakiau trumpai, – į kelionę. Tu apsivilksi mokyklinę

eilutę, žaliąją... Bet ji juk mėlyna, tėti, – pataisė jis. Ar mėlyną, ar žalią, tu ją apsivilksi, – pasakiau įtūžęs. Ir kalbėjau toliau. Į kuprinę, kurią padovanojau tau per gimtadienį, susidėsi tualeto reikmenis, vienerius marškinius, septynerias apatines kelnes ir vieną porą puskojinių. Supratai? Kokius marškinius, tėti? – paklausė jis. Nesvarbu kokius, – sušukau, – marškinius! Kokius batus man apsiauti? – paklausė. Tu turi dvi poras batų, – atsakiau, – vienus išeiginius ir vienus kasdienius, ir dar manęs klausi, kuriuos apsiauti? Atsistojau. Ar tik nesityčioji iš manęs? – paklausiau.

Taigi aš ką tik daviau sūnui tikslius nurodymus. Bet ar jie buvo tinkami? Ar atlaikys jie tolesnius svarstymus? Ar nebūsiu priverstas netrukus juos atšaukti? Aš, niekada nekeičiantis nuomonės regint sūnui. Reikėjo baimintis dėl visko.

Kur mes vyksime, tėti? – paklausė jis. Kiek kartų buvau jam sakęs manęs neklausinėti. Ir iš tikrųjų, kur mes vyksim? Daryk, ką tau sakau, – paliepiau. Aš užsirašęs rytoj pas poną Py, – tarė jis. Nueisi pas jį kitą dieną, – pasakiau. Bet man skauda, – pasiskundė. Yra dar ir kitų dantistų, – pasakiau, – ponas Py – ne vienintelis dantistas šiaurės pusrutulyje. Ir neapdairiai pridūriau: Mes vykstam ne į dykumą. Bet jis labai geras dantistas, – paaiškino sūnus. Visi dantistai vienodi, – atšoviau. Galėjau pasiųsti jį po velnių su tuo jo dantistu, bet ne, aš jį švelniai įtikinėjau, kalbėjausi su juo kaip lygus su lygiu. O juk galėjau ir atkreipti jo dėmesį į tai, kad jis melavo sakydamas, jog jam skauda. Anksčiau jam skaudėjo, regis, krūminis dantis, bet dabar nebeskauda. Man tai sakė patsai Py. Aš sutaisiau tą dantį, – sakė jis man, – negali būti, kad jūsų sūnui jį vėl skaudėtų. Aš puikiai prisimenu tą pokalbį. Žinoma, jo dantys labai blogi, – pasakė Py. Žinoma? –

perklausiau, – kaip žinoma? Ką jūs tuo norite įteigti? Jo dantys blogi nuo prigimimo, – paaiškino Py, – ir visada bus blogi. Aš, žinoma, padarysiu viską, ką galėsiu. Tai reiškė: aš iš prigimties linkęs padaryti viską, ką galiu, aš būtinai visada padarysiu viską, ką galiu. Dantys, blogi nuo prigimimo! O man, man jau liko tik priešakiniai dantys, tie, kuriais kandama.

Vis dar lyja? – paklausiau. Sūnus, išsitraukęs iš kišenės veidrodėlį, apžiūrėjo burną iš vidaus, pakėlęs pirštu viršutinę lūpą. Oi, – sudejavo nesiliaudamas apžiūrinėjęs. Gana jau vazotis po tą burną! – pasakiau. Prieik prie lango ir pasakyk man, ar dar lyja. Jis nuėjo prie lango ir pasakė, kad vis dar lyja. Ar visas dangus apsitraukęs? – paklausiau. Taip, – atsakė jis. Jokios prošvaistės? – paklausiau. Ne, – atsakė jis. Užtrauk užuolaidas, – liepiau. Tos nuostabios akimirkos, kol akis pripranta prie tamsos. Tu vis dar čia? – paklausiau. Jis vis dar buvo čia. Paklausiau, ko jis dar laukia, užuot darydamas tai, ko prašiau. Sūnaus vietoje jau seniai būčiau mane palikęs. Jis nebuvo manęs vertas, jis buvo iš kito molio. Negalėjau nepadaryti tokios išvados. Tikrai jau apgailėtinas pasitenkinimas jaustis geresniam už savo sūnų ir nepakankamas, kad numalšintum sąžinės graužatį dėl to, kad davei jam gyvybę. Ar aš galiu pasiimti savo ženklų kolekciją? – paklausė jis. Mano sūnus turėjo du albumus, vieną didelį, kuris buvo jo kolekcija tikrąja to žodžio prasme, ir kitą mažą, kur laikė visus dubletus. Leidau jam pasiimti pastarąjį. Kai galiu suteikti malonumo nenusižengdamas savo principams, mielai tai darau. Jis pasišalino.

Aš atsistojau ir nuėjau prie lango. Nenustygau vietoje. Kyštelėjau galvą pro užuolaidas. Dulkia smulkus lietus, dangus užsitraukęs. Jis man nemelavo. Prošvaistės buvo galima tikėtis aš-

tuntą valandą, pusę devynių. Gražus saulėlydis, sutemos, naktis. Apie vidurnaktį pakils jau dylantis mėnulis. Paskambinau Martai ir vėl atsiguliau.

Pietausime namie, – pasakiau. Ji pažiūrėjo į mane nustebusi. Argi mes ne visada pietaujame namie? Aš dar nepasakiau jai, kad išvykstame. Pasakysiu paskutinę minutę, kai koja jau bus balnakilpėj, kaip sakoma. Aš ne visiškai ja pasitikėjau. Pasikviesiu ją paskutinę akimirką ir pasakysiu: „Marta, mes išvykstame, dienai, dviem, trims, savaitei, dviem, nežinau, sudie". Reikėjo palikti ją nežinioje. Tai kam ją kviečiau? Ji juk vis tiek būtų patiekusi mums vakarienę, kaip visada. Padariau klaidą įsivaizduodamas save jos padėtyje. Ir kam reikėjo atimti iš jos tą popietę? Šitai buvo lengviau suprantama. Bet pasakyti jai, kad mes pietaujame namie, koks netaktas! Juk ji jau žinojo tai, manė žinanti, žinojo iš tikrųjų. O po tokio nereikalingo patikslinimo ji galėjo užuosti, jog kažkam rengiamasi, ir pradėti mus sekti, mėgindama suprasti, kas čia dedasi. Pirmoji klaida. Antroji klaida, nors laiko atžvilgiu pirmoji, – pamiršau prigrasinti sūnui, kad jis niekam neprasitartų, ką jam pasakiau. Žinoma, tai nebūtų niekam sukliudę. Bet nesvarbu, aš privalėjau to pareikalauti, tai buvo mano pareiga sau pačiam. Nieko kito ir nedariau, kaip tik kvailystes, aš, šiaip jau toksai gudrus. Pasistengiau pasitaisyti ir pasakiau: Truputį vėliau nei paprastai, po devynių. Ji jau pasisuko išeiti, grubus jos protas jau buvo sunerimęs. Manęs nėra namie, kad ir kas klaustų, – pasakiau. Žinojau, ką ji darys. Užsimes ant pečių maišą ir nusigaus iki sodo galo. Ten pasikvies Haną, senąją seserų Elsner virėją, ir gerą valandėlę jos šnibždėsis per pinučius. Hana niekada neišeidavo iš namų, ji nemėgdavo išeiti iš namų. Seserys Elsner buvo neblogos kaimynės. Kiek per daug

muzikuodavo, tai buvo vienintelis dalykas, kurį galėjau joms prikišti. Jei ir yra kas mane nervina, tai muzika. Tai, ką šiuo metu teigiu, neigiu, kuo abejoju, galiu daryti ir esamuoju laiku. Bet verčiau jau vartosiu įvairias būtojo laiko formas. Mat dažniausiai nesu tikras, gal taip jau nebėra, dar nežinau, tiesiog nežinau, ir tiek, gal niekada ir nežinosiu. Aš truputėlį pagalvojau apie seseris Elsner. Viskas dar liko nesuplanuota, o aš galvojau apie seseris Elsner. Jos turėjo aberdyną, vardu Zulu. Žmonės vadino jį Zulu. Kartais, kai būdavau geros nuotaikos, pašaukdavau: „Zulu! Zuliuk!“ – ir jis prieidavo pasisveikinti su manimi pro pinučius. Bet tam turėdavau būti džiugiai nusiteikęs. Aš nemėgstu gyvūnų. Keista, aš nemėgstu žmonių ir nemėgstu gyvūnų. O Dievas jau pradeda man kelti pasibjaurėjimą. Pritūpęs glostydavau jam ausį per pinučius, šnekėdamas meilikaujamus žodžius. Jis nesuvokdavo, kad kelia man pasibjaurėjimą. Pasistodavo ant užpakalinių kojų ir prisispausdavo krūtine prie grotelių. Tada išvysdavau jo mažiuką juodą penį, užsibaigiantį skysta drėgnų plaukų kasele. Jis jausdavosi netvirtai, pakinkliai virpėdavo, mažytės pėdos, čia viena, čia kita ieškodavo, kur dėtis. Aš irgi sverdėdavau pritūpęs. Laisva ranka prilaikydavau pinučius. Gal ir aš jam buvau šlykštus. Man buvo sunku atsiplėšti nuo tų bergždžių minčių.

Staiga, pagautas maištingų paskatų, paklausiau savęs, kas mane privertė sutikti imtis šio darbo. Bet aš jau sutikau, aš jau pasižadėjau. Per vėlu. Garbė. Nieko nelaukdamas pradėjau auksinti savo bejėgiškumą.

Bet negi negalėjau atidėti mūsų išvykimo rytdienai? Arba išvykti vienas? Ak, tas bergždžias neryžtingumas. Bet mes išvyksime paskutinę akimirką, truputį prieš vidurnaktį. „Šitas sprendi-

mas neatšaukiamas“, – tariau sau. Be to, jis buvo pateisintas mėnulio fazės.

Elgiausi taip, kaip elgdavausi negalėdamas užmigti. Mintyse vaikščiojau, iš lėto, įsidėmėdamas kiekvieną to labirinto detalę, jo takeliai man buvo taip pat pažįstami, kaip ir mano sodo takeliai, ir vis dėlto nuolat nauji, į valias tušti arba pagyvinti keistų susitikimų. Ir girdėjau tuos tolimus cimbolus: laiko dar yra, laiko dar yra. Tačiau įrodymas, kad taip nebuvo, buvo tai, kad aš sustojau, viskas išnyko, ir vėl pamėginau sutelkti mintis ties Molojaus byla. Nepaaiškinamas protas, čia jūra, čia švyturys.

Mes, agentai, niekada nieko neužsirašome. Gaberis nebuvo agentas ta prasme, kuria juo buvau aš. Gaberis buvo kurjeris. Taigi jis turėjo teisę į užrašų knygelę. Kad būtum geras kurjeris, privalai turėti ypatingų savybių, gerų kurjerių kur kas mažiau negu gerų agentų. Aš, puikus agentas, būčiau tik apgailėtinas kurjeris. Dažnai dėl to apgailestaudavau. Gaberis buvo apsaugotas įvairiais būdais. Jis naudojosi tik jam vienam suprantamu ženklų kodu. Kiekvienas kurjeris, prieš juo paskiriamas, privalėjo pateikti savo ženklų kodą direktoratui. Gaberis ničnieko neišmanė apie pranešimus, kuriuos atnešdavo. Galvodamas apie juos, jis darydavo stulbinamai klaidingas išvadas. Taip, negana to, kad nieko apie juos nenutuokė, tai dar manėsi viską suprantąs. Ir tai dar ne viskas. Jo atmintis buvo tokia prasta, kad tie pranešimai egzistavo ne jo galvoje, o vien tik užrašų knygelėje. Jam tik reikėdavo užversti tą užrašų knygelę, ir po minutės visas jos turinys išgaruodavo jam iš galvos. Ir kai aš sakau, kad jis galvojo apie savo pranešimus ir darė iš jų išvadas, tai šitai būdavo visai ne taip, kaip galvojame mes, jūs ir aš, užvertę knygą ir tikriausiai užsimerkę, jis tai darydavo tik tol, kol skaitė. O kai pakeldavo

nuo užrašų knygelės galvą ir pradėdavo komentuoti, darydavo tai iškart, nepraleidęs nė vienos sekundės, nes jeigu būtų praradęs bent sekundę, būtų pamiršęs viską, ir tekstą, ir komentarą. Aš dažnai paklausdavau savęs, ar kurjeriams nebūdavo daroma chirurginė operacija, kad jie pavirstų tokiais užmaršiais. Bet nemanau. Kadangi visais kitais atvejais, kai tai nebūdavo susiję su šitais pranešimais, jų atmintis būdavo ganėtinai gera. Ir aš girdėjau Gaberį labai padoriai kalbant apie savo vaikystę ir šeimą. Būti neperprantamam visiems kitiems, išskyrus save patį, uždaram, pačiam to nežinant, savo užduočių prasmei ir nesugebančiam jų įsiminti ilgiau nei kelias sekundes, – tokių gabumų retai kada turi draugėje vienas individas. O būtent šito buvo reikalaujama iš mūsų kurjerių. Ir įrodymas to, kad jie buvo labiau vertinami už agentus, turinčius veikiau tvirtų nei iškilnių bruožų, buvo tai, kad jie gaudavo nustatytą atlyginimą – aštuonis svarus per savaitę, o mes gaudavome tik šešis su puse svaro, į šiuos skaičius neįėjo premijos ir kelionės išlaidos. Ir kai aš kalbu apie kurjerius ir agentus daugiskaita, tai darau tai be jokios garantijos. Mat niekad nesu matęs jokio kito kurjerio, išskyrus Gaberį, nei jokio kito agento, išskyrus save. Tačiau manau, kad mudu buvom ne vieninteliai, ir Gaberis tikriausiai manė tą patį. Mat, mano galva, mudu abu nebūtume ištvėrę jausdamiesi, kad esame vieninteliai tokios rūšies. Ir mums turėjo atrodyti natūralu, man, kad kiekvienam agentui priskiriamas vienas kurjeris, o Gaberiui, kad kiekvienam kurjeriui priskiriamas vienas agentas. Tad ir galėjau pasakyti Gaberiui: „Tegu jis duoda tą užduotį kam nors kitam, aš jos nenoriu“, o Gaberis galėjo atsakyti man: „Jis nenori nieko kito, tik jūsų“. Ir pastaruosius žodžius, jeigu tikėsime, kad Gaberis jų neišsigalvojo, tyčia norėdamas mane suer-

zinti, viršininkas, galimas daiktas, ištarė vieninteliu tikslu – išsaugoti mūsų iliuziją, jei tokios būta. Visa tai nėra labai aišku.

Ir jeigu mes regėjome save esant didžiulio tinklo nariais, tai tikriausiai dėl labai jau žmogiško jausmo, esą pasidalyta nesėkmė yra menkesnė nesėkmė. Tačiau bent man, sugebančiam išgirsti proto falcetą, buvo akivaizdu, kad tikriausiai tik mudu darėme tai, ką darėme. Taip, nušvitimo akimirkomis aš maniau, kad tai įmanoma. Ir nieko neslėpdamas nuo jūsų pasakysiu, jog kartais tas nušvitimas būdavo toks veriantis, kad suabejodavau net paties Gaberio buvimu. Ir jei nebūčiau tuojau pat nugrimzdęs vėl į tamsą, ko gero, būčiau priėjęs iki to, kad būčiau gudriai eliminavęs ir tą viršininką, ir patikėčiau, kad tiktai aš vienintelis turėčiau jausti atsakomybę dėl savo nelaimingos egzistencijos. Mat su tais šešiais su puse svaro per savaitę plius premijomis ir prasimanytų išlaidų padengimu jaučiausi nelaimingas. O nusikratęs Gaberio ir viršininko (tokio, pavarde Judis), ar būčiau galėjęs atsisakyti malonumo pa... – na, jūs mane supratote. Tačiau aš nebuvau sukurtas didžiulei sunaikinančiai šviesai, man buvo skirta tiktai maža lempelė ir didelė kantrybė, kad ja apšviesčiau tuščius šešėlius. Buvau tvirtas žmogus, tarp kitų tvirtuolių.

Nusileidau į virtuvę. Nesitikėjau sutikt ten Martą, bet sutikau. Ji sėdėjo kampe prie židinio toj savo supamojoje kėdėje ir niūriai sūpavosi. Ta supamoji kėdė, jeigu tikėsime jos žodžiais, buvo vienintelis brangus jai turtas, ir ji nebūtų išsiskyrusi su ja už jokius pinigus. Dar verta pabrėžti štai tokią smulkmeną: ji pasistatė ją ne savo kambaryje, o virtuvėje, kampe prie židinio. Eidama gult vėlai ir anksti keldamasi būtent virtuvėje ji galėjo šauniausiai ja pasinaudoti. Daugelis šeimininkų, ir aš buvau vienas iš jų, į poilsio baldus darbo vietoje žiūri nepalankiai. Tarnaitė nori pailsėti?

Tegu eina į savo kambarį. Tegu virtuvėje viskas būna iš balto kieto medžio. Turiu jums pasakyti, kad Marta, prieš pradėdama man tarnauti, pareikalavo, kad leisčiau laikyti jos supamąją kėdę virtuvėje. Pasipiktinęs aš jai atsakiau. Paskui, pamatęs, kad jos nenumaldysiu, sutikau. Turėjau pernelyg gerą širdį.

Kiekvieną šeštadienį man būdavo pristatomos mano visos savaitės šviesaus alaus atsargos, kitaip tariant, pustuzinis litrinių butelių. Niekada neprisiliesdavau prie to alaus iki kitos dienos, nes šviesus alus, kai būna perkeltas, kad ir labai nedaug, į kitą vietą, privalo pastovėti. Iš tų šešių litrinių butelių mudu su Gaberiu ištuštinome vieną. Vadinasi, turėjo būti likę penki plius dar anos savaitės butelio likutis. Nuėjau podėlin. Tenai stovėjo penki buteliai, užkimšti ir užantspauduoti, ir vienas atkimštas, tuščias trimis ketvirčiais. Marta nulydėjo mane akimis. Išėjau nepasakęs jai nė žodžio ir užkopiau viršun. Nieko kito ir nedariau, tik vaikščiojau pirmyn ir atgal. Užėjau į sūnaus kambarį. Sėdėdamas prie nediduko rašomojo stalo jis džiaugėsi savo ženklais – abu albumai, didysis ir mažasis, gulėjo priešais jį atversti. Man besiartinant jis skubinai juos užvertė. Iš karto supratau, ką jis rezgė. Bet iš pradžių paklausiau: Ar susidėjai daiktus? Jis atsistojo, paėmė krepšį, padavė jį man. Žvilgtelėjau vidun. Įkišau ranką ir klajodamas akimis po tuštumą čiuopiau jo turinį. Ten netrūko nieko. Grąžinau sūnui krepšį. Ką darai? – pasiteiravau. Žiūrinėju ženklus, – atsakė jis. Tu vadini tai žiūrinėti ženklus? – paklausiau. Žinoma, – atsakė jis neapsakomai įžūliai. Nutilk, mažas melagi! – sušukau. Ar žinote, ką jis darė? Paprasčiausiai perkėlinėjo iš savo vadinamosios gražiosios kolekcijos į dubletų albumą retus vertingus ženklus, tuos, į kuriuos kasdien spoksodavo susižavėjęs ir su kurias išsiskirti negalėjo pasiryžti net ir

kelioms dienoms. Parodyk man savo naująjį Timorą, penkis geltonus reisus, – pasakiau. Jis sudvejojo. Parodyk juos man! – sušukau. Aš pats jį jam daviau, jis man kainavo tik floriną. Pasitaikė gera proga, anais laikais. Aš įkišau jį čia, – pasakė jis gailiai, keldamas dubletų albumą. Tiek ir norėjau sužinoti, veikiau išgirsti jį tai pasakant, nes jau žinojau šitai. Puiku, – tariau. Ir nužengiau prie durų. Paliksi namuose abu albumus, – pasakiau, – ir mažąjį, ir didįjį. Nė vieno priekaištingo žodžio, tik pranašiškas būsimasis laikas, toks paprastas, nukaltas pagal modelį tų laikų, kuriuos vartojo Judis. „Jūsų sūnus vyks su jumis." Išėjau. Bet kol smulkiais žingsneliais, beveik tipendamas ir džiaugdamasis kaip visada savo kilimo minkštumu ėjau koridoriumi savo kambario link, man toptelėjo mintis, privertusi mane sugrįžti į sūnaus kambarį. Jis sėdėjo toje pačioje vietoje, tik kiek kitokia poza, rankos buvo padėtos ant stalo, galva nusvarinta ant rankų. Tas vaizdas nusmelkė man širdį, bet savo pareigą aš atlikau nesudvejojęs. Jis nejudėjo. Dėl viso pikto, – pasakiau, – padėsime tuos albumus į seifą, kol grįšime. Jis nekrustelėjo. Ar girdi mane? – paklausiau. Jis staigiai šoko, apvertė kėdę ir ištarė šiuos tūžmasties kupinus žodžius: Daryk su jais, ką nori! Aš nebenoriu jų matyti! Reikia palaukti, kol pyktis liausis, tokia yra mano nuomonė, reikia veikti šaltai. Paėmiau albumus ir neprataręs nė vieno žodžio pasišalinau. Sūnus buvo nepagarbus su manimi, tačiau dabar buvo ne laikas priversti jį tai pripažinti. Sustingęs koridoriuje išgirdau, kaip kažkas nukrito ir dunkstelėjo. Kitas, mažiau gebantis tvardytis nei aš, būtų įsikišęs. Bet man toli gražu nebuvo nemalonu, kad sūnus išliejo savo skausmą. Tokie dalykai apvalo žmogų. Mano nuomone, nebylaus skausmo reikia bijoti labiau.

Pasikišęs albumus po pažastim grįžau į savo kambarį. Apsaugojau sūnų nuo rimtos pagundos – susikišti į kišenes tuos kelis ženklus, prie kurių jis buvo ypač prisirišęs, kad galėtų paganyti po juos akis per mūsų kelionę. Ne, pasiimti keletą ženklų – dalykas anaiptol nepeiktinas. Bet tai būtų buvęs nepaklusnumas. Kad galėtų į juos pasižiūrėti, jam būtų reikėję pasislėpti nuo tėvo. O juos pametęs, ko negalėjo neatsitikti, jis būtų griebęsis melo, kad pateisintų man jų dingimą. Ne, jei jam iš tikro buvo neįmanoma išsiskirti su savo kolekcijos perlais, verčiau jau reikėjo pasiimti visą albumą. Mat albumą sunkiau pamesti negu ženklą. Bet man buvo lengviau nuspręsti tai, ką jis gali ir ko negali. Mat aš žinojau tai, ko jis dar nežinojo, be kita ko, kad šis išbandymas jam išeis į sveikatą. *Sollst entbehren*[1] buvo toji pamoka, kurią norėjau jam įteigti, kol jis dar buvo jaunas ir švelnus. Magiški žodžiai, iki penkiolikos metų aš net neįsivaizdavau, kad juos galima sujungti draugėn. Ir šito poelgio, tegu jis padarė mane pasibaisėtiną jo akyse ir privertė pajusti neapykantą ne tik mano asmeniui, bet ir pačiai tėvo idėjai, aš neatsisakysiu, aš tęsiu jį visomis išgalėmis. Minties, kad kada nors tarp mano ir jo mirties, kai jis akimirką liausis įžeidinėjęs mano atminimą, jam blykstels klausimas, ar tik aš nebuvęs teisus, man pakako, šitai atlygino man visą vargą, kurį aš nuvargau ir dar nuvargsiu. Pirmąsyk jis tikriausiai atsakys sau neigiamai, ir vėl griebsis savo prakeikimų. Bet abejonė bus pasėta. Jis dar sugrįš prie to. Taip aš samprotavau.

Iki pietų man liko dar kelios valandos. Nusprendžiau deramai jas išnaudoti. Kadangi po pietų aš miegu. Nusivilkau švarką,

[1] Tu privalai atsisakyti – *vok.* (Vert. past.)

nusiaviau batus, atsisegiau kelnes ir palindau po antklodėmis. Būtent gulėdamas, paniręs į šilumą, patamsį, aš geriau skrodžiu melagingą išorės klegesį, surandu jame vietą savo persekiojamajam, intuityviai pajuntu, kurį maršrutą rinktis ir nusiraminu absurdiškame kito žmogaus sielvarte. Toli nuo pasaulio, nuo jo šurmulio, nuo jo machinacijų, nuo jo paliekamų žaizdų, nykios šviesos, aš jį vertinu, o sykiu vertinu ir tuos, kurie, lygiai kaip aš, į jį paniro neatšaukiamai, ir tą, kuriam reikėtų, kad aš jį išvaduočiau, aš, pats nesugebantis išsivaduoti. Viskas miglota, bet tokiu paprastu miglotumu, kuris tarsi balzamu užtraukia didžiulius suskaldymus. Masės išjuda, plikos tarsi įstatymai. Niekam nerūpi, iš ko jos sudarytos. Žmogaus čia irgi esama, kažkur, tokio didžiulio viešpatijų luisto, paprasto, vienišo tarp kitų, tarsi kokia uola nepavaldaus netikėtumams. Ir kažkur tame luiste – manantis, kad jis gyvuoja atskirai, įsispraudęs klientas. Čia tiktų bet kuris. Tačiau man mokama už tai, kad ieškočiau. Aš prieinu, ir jis atsiskiria nuo fono, visą gyvenimą jis laukė tik šito, kad jo geidautų labiau negu kitų, manytis, kad jis prakeiktas, palaimingas, manytis, kad jis, kaip ir visi kiti, tik eilinis žmogus. Taip mane kartais paveikia tyla ir šiluma, prietema, mano lovos kvapai. Aš atsistoju, išeinu lauk, – ir viskas pasikeičia. Kraujas atslūgsta galvoje, iš visų pusių mane siaučia sprogstančių, susijungiančių, vienas kito vengiančių dalykų triukšmas, akys bergždžiai stengiasi rasti panašumų, kiekvienas odos taškelis šaukia kitokią žinią, aš svirduliuoju tarp reiškinių purslų. Draskomas būtent tokių pojūčių, – laimė, žinau, kad jie yra iliuziniai, – turiu gyventi ir darbuotis. Jie padeda rasti prasmę. Lygiai taip ir žmogus, kurį pažadino staigus skausmas. Jis sustingsta, sulaiko kvapą, laukia, taria sau: „Tai blogas sapnas“ arba: „Tai neuralgi-

ja, nestipri“, atsikvepia ir vėl užmiega, visas tebekrečiamas virpulio. Ir vis dėlto nepasakysi, kad nemalonu prieš darbo pradžią vėlei pasinerti į tą tirštą, lėtą pasaulį, kur viskas juda su niūriu jaučių sunkumu, taip kantriai traukiant tais neatmenamais keliais ir, aišku, bet kokia apklausa ten būtų neįmanoma. Tačiau šiuo atveju, pabrėžiu, šiuo atveju, turėjau tam kitokių priežasčių, tikiuosi, rimtesnių, be to, labiau priskirtinų naudingiems negu maloniems dalykams. Kadangi tik tuomet, kai perkėliau tą užduotį, kurią man buvo pavesta atlikti, į tą, na, kaipgi čia pasakius, – galo neturinčio galutinio tikslo atmosferą, kodėl gi ne, drįsau ją apsvarstyti. Kadangi ten, kur Molojaus būti negalėjo, beje, Morano irgi, Moranas galėjo palinkti virš Molojaus. Ir jei ta apžiūra nebūtų nei itin vaisinga, nei naudinga mano įsakymų įvykdymui, aš bent jau būsiu užmezgęs šiokį tokį ryšį, ir nebūtinai klaidingą. Kadangi, kiek žinau, klaidingos sąvokos nebūtinai lemia klaidingus ryšius. Ir ne tik tai, o dar nuo pat pradžių aš būsiu apsiautęs savo žmogeliuką pasakiška išore, kas, nujaučiau, tikrai galėtų man vėliau padėti. Tad nusivilkau švarką, nusiaviau batus, atsisegiau kelnes ir įsmukau po antklodėmis, ramia sąžine, kuo puikiausiai suvokdamas, ką darau.

Molojus ar Molosas nebuvo man nepažįstamas. Jeigu būčiau turėjęs kolegų, būčiau galėjęs įtart save kalbėjus apie jį su jais kaip apie kažką, kam anksčiau ar vėliau bus lemta užimti mūsų dėmesį. Tačiau kolegų aš neturėjau ir nežinojau, kokiomis aplinkybėmis patyriau apie jo buvimą. Gal aš jį susigalvojau, kitaip tariant, radau jau gatavą savo galvoje. Be jokios abejonės, kartais sutinki nepažįstamų, kurie nėra tau absoliučiai nepažįstami, nes vaidino kažkokį vaidmenį kai kuriuose smegenyse užsifiksavusiuose epizoduose. Man taip nebuvo atsitikę niekada, nema-

nau, kad esu sukurtas tokiems potyriams, ir netgi paprasčiausias *déjà vu* man atrodė visai pranokstantis mano galimybes. Ir visgi viskas rodė, kad tuomet man tai nutiko. Mat kas gi kitas galėjo man kalbėti apie Molojų, jei ne aš pats, ir su kuo gi kitu, jei ne su savimi pačiu, galėjau apie jį kalbėti? Bergždžiai stengiausi prisiminti. Juk taip retai kalbėdamasis su žmonėmis tokių temų vengdavau. Jei kas nors kitas būtų man kalbėjęs apie Molojų, būčiau paprašęs jį nutilti, o pats nė už ką nebūčiau patikėjęs jo egzistencijos jokiai gyvai būtybei. Jeigu būčiau turėjęs kolegų, žinoma, viskas būtų buvę kitaip. Su kolegomis gali pasikalbėti apie dalykus, apie kuriuos nutyli visose kitose draugijose. Tačiau kolegų aš neturėjau. Ir tuo, matyt, paaiškinamas milžiniškas nejaukumas, kurį jutau nuo pat to reikalo pradžios. Kadangi regėti save esant tokių nešvankybių teatru – nemenkas reikalas subrendusiam vyriškiui, kuriam atrodo, kad su staigmenomis viskas jau baigta. Čia iš tikrųjų buvo ko išsigąsti.

Regis, ir motina Moloj ar Molos nebuvo man visai svetima. Tačiau ji buvo kur kas mažiau ryški nei jos sūnus, kuris, dievaž, toks anaiptol nebuvo, turiu galvoje ryškus. Galų gale tikriausiai nieko ir nežinojau apie motiną Moloj arba Molos, tik tiek, kiek toks sūnus nešioja tarsi placentos atplaišas jos paliktas žymes.

Iš tų dviejų pavardžių, Molojus ir Molosas, antroji man pasirodė gal truputį taisyklingesnė. Tačiau nedaug. Tai, ką išgirsdavau tikriausiai sielos gelmėse, kurių akustika buvo labai prasta, buvo pirmas skiemuo: Mol-, labai aiškus, beveik iš karto palydimas antrojo, duslesnio, tarsi sugerto pirmojo skiemens, ir jis galėjo būti ir -oj-, ir -os-, ir -ot-, ir netgi -ok-. Ir jei mane labiausiai traukė prie -os-, taip buvo, matyt, todėl, kad mano protas jautė tam skiemeniui silpnybę, o kiti manyje nesuvirpindavo jokios stygos.

Tačiau nuo tos akimirkos, kai Gaberis ištarė „Molojus“ ne vieną, o kelis kartus, ir visus juos vienodai aiškiai, aš buvau priverstas sutikti, kad ir man reikia sakyti Molojus ir kad sakydamas Molosas darau klaidą. Tad ateity, nepaisydamas savo pomėgių, prisiversiu sakyt Molojus kaip ir Gaberis. Kad tai galėtų būti du skirtingi asmenys, vienas maniškis Molosas, o kitas apklausos Molojus, toji mintis man net nešmėstelėjo, o jei ir būtų šmėstelėjusi, būčiau nubaidęs ją, kaip nubaidoma musė arba širšė. Viešpatie, kaip menkai žmogus sutaria su savimi pačiu. Aš, taip didžiavęsis, kad esu ramus, šaltas kaip ledas, be suvaidintos gilumos.

Taigi žinojau apie Molojų, nors ne kažin ką apie jį žinodamas. Trumpai papasakosiu tą truputį, kurį aš apie jį žinojau. Ta pačia proga nurodysiu labiausiai į akį krintančias mano žinių apie Molojų spragas.

Jo erdvė buvo labai striuka. Laikas jam irgi buvo atmatuotas. Jis skubėjo be paliovos, tarsi apimtas nevilties, į be galo artimus tikslus. Čia jis kalinys, mesdavosi prie nežinia kokių siaurų ribų, čia, persekiojamasis, ieškojo prieglobsčio centre.

Jis sunkiai dūsuodavo. Vos jis išnirdavo iš mano sąmonės, aš irgi įnikdavau dūsuoti.

Rodės, jis sunkiai skynėsi kelią net lygiame lauke. Veikiau jau puldavo nei ėjo. Ir vis dėlto artėjo, nors ir labai lėtai. Svyruodavo kairėn ir dešinėn kaip meškinas.

Tardamas nesuprantamus žodžius užversdavo galvą.

Buvo stambus, dramblotas, net deformuotas. Ir nors nebuvo juodas, buvo tamsios spalvos.

Jis visą laiką buvo kelyje. Niekada nesu matęs jo besiilsinčio. Kartais sustodavo ir imdavo svaidyti aplinkui įtūžusius žvilgsnius.

Štai taip jis mane lankydavo su labai dideliais tarpais. Aš visas virsdavau griausmu, sunkia mase, įtūžiu, dusuliu, nepaliaujama pastanga, pašėlusia ir bergždžia. Žodžiu, savo priešingybe. Mane tai pakeisdavo. Ir kai matydavau jį dingstant, savotiškai riaumojant visam jo kūnui, beveik gailėdavausi.

O ko jis siekė, neturėjau nė menkiausio supratimo.

Nebuvo jokių požymių, nurodančių jo amžių. Manau, kad toks, kokį jį regėjau, jis buvo visada, ir liks toks iki galo, beje, galo, kurį man buvo sunku įsivaizduoti. Kadangi nesuvokdamas, kas galėjo privesti jį iki tokios būklės, nesuvokiau ir kaip, paliktas savo paties galimybėms, jis galėtų padaryti tam galą. O natūralus galas man atrodė vargiai įmanomas, nežinau kodėl. Tačiau mano paties natūralus galas, o aš tvirtai apsisprendžiau nesiekti jokio kito, ar jis nebus kartu ir jo galas? Būdamas kuklus, turėjau abejonių. Beje, ar esama nenatūralių galų, argi visi jie nėra prigimtiniai, ir tie nenuneigiamai geri, ir vadinamieji blogi? Nepasiklyskime bergždžiuose numatymuose.

Apie jo veidą neturėjau jokios informacijos. Įsivaizdavau jį apžėlusį, ruplėtą ir besivaipantį. Niekas nepatvirtino tokios mano nuomonės.

Kad toks žmogus kaip aš, apskritai toks pedantiškas, ramus, taip kantriai pasigręžęs ir į išorę, ir į menkiausią blogį, savo namų, savo sodo, savo nedidelio turto dirbinys, ištikimai ir sumaniai atliekantis atgrasų darbą, sutramdantis savo mintis to, ką galima suskaičiuoti, ribose, nes į fantazijas jis žvelgia su siaubu, kad taip sukurptas žmogus, nes aš buvau kurpinys, leistųsi persekiojamas ir apninkamas chimerų, turėjo man atrodyti keista, tai turėjo netgi paskatinti mane įvesti tvarką tuose dalykuose, savo paties labui. Tačiau toli gražu. Aš regėjau čia tik vienatvišką reikmę, ži-

noma, nelabai rekomenduotiną, tačiau kurią patenkinti reikėjo, jei norėjau likti vienišas, o aš norėjau to, siekiau to su tokiu pat menku entuziazmu kaip ir tų savo vištų arba savo tikėjimo, bet kupinas įžvalgumo. Beje, šis siekis užėmė tik menką vietą toj neapsakomoj dailidės dirbtuvėj, kuri ir buvo mano gyvenimas, kompromitavo ją ne daugiau negu mano sapnai, ir taip pat greitai užsimiršdavo. Stoti ugnies pusėn prieš gaisrą man visada atrodė išmintinga. Ir jeigu man reikia papasakoti savo gyvenimo istoriją, tai visiškai nebūtina užsiminti apie tas šmėklas, o juolab apie vargšo Molojaus šmėklą. Kadangi buvo kitų, labiau jaudinančių.

Bet tokio pobūdžio vaizdus valia susigrąžina tik panaudojusi prieš juos smurtą. Ji kažką atima iš jų ir kažką prideda. Ir tas Molojus, kurį iškėliau į paviršių aną atmintiną rugsėjo sekmadienio rytą, aišku, nebuvo tikras mano dugno Molojus, nes dar nebuvo išaušusi jo valanda. Tačiau dėl pagrindinių bruožų buvau ramus, juose panašumo būta. Ir jeigu tas neatitikimas būtų buvęs kur kas didesnis, man nereikėtų dėl jo apgailestauti. Kadangi tai, ką dariau, dariau ne dėl Molojaus, kuris man buvo nė motais, ir ne dėl savęs, kurio atsižadėjau, o vien tik dėl darbo, kuris, nors jam ir reikia mūsų, kad jį įvykdytume, iš esmės yra anonimiškas ir išliks, jaudrindamas žmonių protus, kai tų vargšų amatininkų jau nebebus. Manau, niekas nepasakys, kad aš žiūrėjau į savo darbą nerimtai. Veikiau bus ištarta su grauduliu: „Ak, tie seni meistrai, jų rasė jau užgeso, o forma, iš kurios jie buvo nulieti, jau sudaužyta“.

Dvi pastabos.

Tasai Molojus, prie kurio aš artinausi taip apdairiai, turėjo tik labai iš tolo panėšėti į tikrąjį Molojų, tą, su kuriuo netrukus susikibsiu kalnuose ir slėniuose.

Tikriausiai aš, pats to nesuvokdamas, jau miešiau va šitaip atstatytą savyje Molojų su Gaberio aprašyto Molojaus elementais.

Iš viso buvo trys, ne, keturi Molojai. Tasai, kuris tūnojo mano įsčiose, mano sukurta jo karikatūra, Gaberio Molojus ir tasai, iš kūno ir kraujo, kuris laukė manęs kažkur. Dar pridurčiau ir tą Judžio, jei Gaberis nebūtų toks stebuklingai tikslus visomis jam pavestų dalykų smulkmenomis. Nevykę samprotavimai. Nes argi buvo galima daryti rimtą prielaidą, kad Judis patikėjo Gaberiui visa tai, ką žinojo, ar manė žinąs (Judžiui tai buvo visai tas pats) apie savo globotinį? Tikrai jau ne. Jis pasakė tik tai, ką manė esant naudinga deramam ir greitam jo įsakymų įvykdymui. Taigi pridurčiau dar penktąjį Molojų, Judžio Molojų. Tačiau ar tas penktasis Molojus nesusipynė, kas buvo neišvengiama, su ketvirtuoju, tikruoju, kaip sakoma, tuo, kuris lydi jo šešėlį? Aš brangiai sumokėčiau, kad sužinočiau tai. Žinoma, buvo dar ir kitų. Tačiau apsiribokim tuo, kas pasakyta, jeigu sutinkate, tuo mūsų pašvęstųjų rateliu. Ir nesivelkime į norus sužinoti, kaip smarkiai tie penki Molojai buvo jau nusistovėję ir kaip smarkiai jie buvo linkę keistis. Kadangi Judžiui buvo būdinga gana lengvai mainyti savo nuomones.

Išėjo trys pastabos. O aš buvau numatęs tiktai dvi.

Šitaip pralaužęs ledus, maniausi jau galįs stoti akistaton su Gaberio pranešimu ir įeiti į oficialių duomenų šerdį. Rodės, kad apklausa galiausiai prasidės.

Ir būtent tuomet stipriai suduoto gongo griausmas perliejo namus. Ir iš tikrųjų buvo jau devynios valandos. Aš atsistojau, pasitvarkiau drabužius ir nusileidau paskubomis žemyn. Kad sriuba jau patiekta į stalą, na ką gi aš čia paistau, kad ji jau beužšąlanti, Marta visad įspėdavo triumfuodama ir su didžiuliu pasi-

tenkinimu. Juk paprastai aš jau sėdėdavau prie stalo, ištiesęs ant krūtinės servetėlę, trupindamas duoną, kilnodamas stalo įrankius, žaisdamas su atramėle peiliams ir laukdamas, kada man bus patiekta, kelios minutės prieš nuskirtą valandą. Aš įnirtingai puoliau sriubą. Kur Žakas? – paklausiau. Ji gūžtelėjo pečiais. Pasibjaurėtinas vergo judesys. Liepkit jam nusileisti tučtuojau, – išpyškinau. Priešais mane sriuba nebegaravo. Ar ji išvis kada garavo? Marta grįžo. Jis nenori leistis žemyn, – pasakė. Padėjau šaukštą. Pasakykit man, Marta, ką gi jūs čia sutaisėt? Ji man įvardijo patiekalą. Ar jau esu tai valgęs? – paklausiau. Ji patikino mane, kad esu. Tada paleidau sąmojį, kuris labai jau man patiko, aš taip iš jo juokiausi, kad net ėmiau žagsėti. Marta jo nesuprato ir žiūrėjo į mane apdujusi. Tegu jis leidžiasi žemyn, – galiausiai pasakiau. Prašau? – perklausė Marta. Pakartojau savo sakinį. Ji vis dar atrodė nuoširdžiai nustebusi. Šitam mažyčiam Trianone mes esame trise, – tariau, – jūs, mano sūnus ir galiausiai aš. Aš jam liepiu nulipt žemyn. Bet jis juk negaluoja, – paaiškino Marta. Net jei jis būtų agonijoje, – tariau, – privalėtų nusileisti. Pyktis kartais įpiršdavo man kalbos klaidų. Negalėjau dėl jų apgailestauti. Man atrodė, kad visa kalba – vien tik kalbos klaidos. Aš jas natūraliai išpažinau. Man iš tikrųjų reikėjo truputį apsijuodinti.

Žakas buvo raudonas kaip bijūnas. Valgyk sriubą, – liepiau, – liežuvį prarysi. Aš ne alkanas, – atšovė jis. Valgyk sriubą, – pakartojau. Supratau, kad jis jos nevalgys. Kas tau yra? – paklausiau. Blogai jaučiuosi, – atsakė. Koks bjaurus daiktas tas jaunimas. Pasistenk kalbėti pozityviau, – pasakiau. Aš tyčia pavartojau tą sunkoką visiems jaunuoliams žodį, nes prieš kelias dienas buvau jam paaiškinęs jo prasmę ir vartoseną. Tad turėjau šviesių

vilčių, kad jis man pasakys, jog nesuprato. Bet jis buvo toks mažas gudragalvis. Marta! – sušukau. Ji pasirodė. Laukiame tęsinio, – pareiškiau. Ir įdėmiau pažiūrėjau pro langą. Lietus ne tik kad liovėsi lijęs, šitai aš jau žinojau, bet dar rytuose kaskart aukščiau kilo gražaus ir mirgančio raudonio juostos. Aš jas veikiau nuspėjau esant, nei mačiau pro savo giraitę. Didžiulis džiaugsmas, neperdedu, užliejo mane priešais tokį grožį, tokį pažadą. Nusigręžiau išleidęs atodūsį, nes džiaugsmas, kurį įkvepia grožis, retai kada nebūna sumišas, ir išvydau priešais save tai, ką teisėtai pavadinau tęsiniu. Kas gi čia dabar? – paklausiau savęs. Paprastai sekmadienio vakarą mes valgome šaltus patiekalus, paukštienos likučius nuo šeštadienio vakaro: vištos, anties, žąsies, kalakuto, balažin ko. Man visada labai jau sekdavos su kalakutėmis, jas auginti, man regis, įdomiau negu antis. Gal jos kiek ir lepesnės, tačiau kur kas našesnės tam, kas moka jas pagirti, patausoti, trumpai tariant, tam, kas jas myli ir kam jos atsimoka tuo pačiu. Tai piemens pyragas, – paaiškino Marta. Paragavau jį tiesiai iš lėkštės, kur jis buvo patiektas. O ką gi padarėte su vakarykšte vištiena? – paklausiau. Martos veidas pergalingai nušvito. Ji laukė to klausimo, tai buvo akivaizdu, ji jo tikėjosi. Pamaniau, – tarė ji, – kad bus geriau, jei jūs suvalgysite prieš išvykstant ką nors karšta. O kas jums sakė, kad aš rengiuos išvykti? – paklausiau. Ji žengė durų link – aiškus ženklas, kad rengėsi sviesti strėlę. Įžeisti ji mokėjo tik pabėgdama. Aš ne akla, – pasakė ji. Ir atidarė duris. Savo nelaimei, – pridūrė. Ir uždarė paskui save duris.

Aš pažvelgiau į sūnų. Jis buvo išsižiojęs ir užsimerkęs. Tai tu mus išdavei? – paklausiau. Sūnus apsimetė nesuprantąs, apie ką aš kalbu. Ar sakei Martai, kad mes išvykstame? – paklausiau. Jis

pasakė, kad ne. O kodėl ne? – paklausiau. Aš jos nemačiau, – atsakė jis begėdiškai. Bet juk ji ką tik buvo užlipusi į tavo kambarį, – priminiau. Pyragas buvo jau iškeptas, – atsakė jis. Kartais jis beveik prilygdavo man. Ir vis dėlto suklydo priminęs tą pyragą. Tačiau jis buvo dar jaunas ir nepatyręs, tad lioviausi jį gniuždęs. Pasistenk pasakyti man bent kiek tiksliau, – tariau, – ką tu jauti. Man skauda pilvą, – pasakė jis. Skauda pilvą! – Ar turi karščio? – paklausiau. Nežinau, – atsakė jis. Pasitikrink, – liepiau. Jis atrodė kaskart labiau atbukęs. Laimė, aš mėgdavau sudėlioti visus taškus ant i. Eik susirask termometrą, – liepiau, – antrajame nuo viršaus mano rašomojo stalo stalčiuje, iš dešinės, pasimatuok temperatūrą ir atnešk man termometrą. Palaukiau kelias minutes, paskui, niekieno neprašomas, žodis žodin, lėtai pakartojau tą gana ilgą ir sunkų sakinį su ne mažiau kaip trimis liepiamosios nuosakos veiksmažodžiais. Kai jis nutolo, matyt, supratęs esmę, džiugiai pridūriau: Juk žinai, į kokią burną jį įsikišti? Kalbėdamas su sūnumi, aš mielai griebdavausi abejotino skonio juokų, auklėjimo tikslais. Tuos, kurių druskos jis nepajusdavo iš karto, o jų turėjo būti nemažai, galėjo apmąstyti laisvu laiku ar paieškoti įtikinamiausio jų paaiškinimo su draugeliais. O tai jau savaime buvo puikios pratybos. Ir kartu nukreipdavau jo jauną protą pačiu vaisingiausiu keliu – kūno ir jo funkcijų baimės. Bet savo sakinį aš surezgiau prastai, veikiau reikėjo pasakyti: „Neapsirik, įkišk jį deramon angon“. Tą graužatį aš pajutau įdėmiai apžiūrinėdamas piemens pyragą. Pakėliau šaukštu jo plutą ir pažvelgiau vidun. Patyrinėjau jį šakute. Pasikviečiau Martą ir pasakiau jai: Šito neėstų ir Jo šuo. Šypsodamasis galvojau apie savo rašomąjį stalą, kuris iš viso turėjo tik šešis stalčius, po tris abipus tos ertmės, kur aš laikydavau įkišęs

kojas. Kadangi jūsų vakarienė valgyti visiškai netinkama, – paaiškinau, – būkit maloni paruošti paketą sumuštinių su tuo, kas liko jūsų nesuvalgyta iš vakarykštės vištos. Galiausiai grįžo sūnus. Kuriam galui tada turėti minutinį termometrą? Jis padavė man jį. Ar bent nušluostei jį? – paklausiau. Matydamas, kad žvairuoju į gyvsidabrį, nuėjo prie durų ir uždegė šviesą. Kaip toli Judis buvo šią akimirką. Retkarčiais žiemą, kai grįždavau išvargęs ir perkaręs po nevaisingų išvykų dienos, šlepetes rasdavau jau besišildančias prieš ugnį priekiu į liepsną. Jis turėjo temperatūros. Tau nieko nėra, – pasakiau. Ar galiu eiti viršun? – paklausė jis. Kurio galo? – pasiteiravau. Atsigulti, – paaiškino jis. Ar tik čia nekvepia gražiu *force majeure* atveju? Tikriausiai, nors niekada nedrįsčiau jo šauktis. Neketinau išprovokuoti perkūno trenksmus, nuo kurių gal neatsikelsiu niekada, vien tik dėl to, kad mano sūnų surėmė diegliai. Jei jis rimtai susirgtų kelyje, tai būtų jau kitas reikalas. Aš ne šiaip sau studijavau Senąjį Testamentą. Ar tu šikai, vaikeli? – paklausiau švelniai. Mėginau, – atsakė jis. Ar jauti norą? – paklausiau. Taip, – atsakė jis. Bet niekas neišeina lauk, – konstatavau. Neišeina, – sutiko jis. Truputis vėjo? – paklausiau. Taip, – atsakė jis. Staiga prisiminiau tėvo Ambrozijaus cigarą. Užsidegiau jį. Pažiūrėsim, ką čia galima padaryti, – tariau stodamasis. Užlipome viršun. Padariau jam sūraus vandens klizmą. Jis priešinosi, bet neilgai. Ištraukiau antgalį. Pasistenk palaikyti vandenį, – pasakiau, – nesėdėk ant to puodo, atsigulk kniūbsčias. Mes buvome vonioje. Jis atsigulė ant plytelių, atstatęs savo storą subinę. Leisk jam gerai įsigerti, – tariau. Kokia diena. Žiūrėjau į savo cigaro pelenus. Jie buvo mėlyni ir kieti. Atsisėdau ant vonios krašto. Porcelianas, veidrodžiai, chromas suteikė man didžiulės ramybės. Bent jau manau,

kad tos ramybės kaltininkai buvo jie. Beje, toji ramybė nebuvo didelė. Aš atsistojau, padėjau cigarą ir išsivaliau šepetėliu priešakinius dantis. Dantenas burnos ertmėje irgi patryniau. Žiūrėjau į save atkišęs lūpas, kurios man sulenda į burną, kai ilsiuosi. Kaip aš atrodau? – paklausiau savęs. Ūsų vaizdas suerzino mane kaip visada. Jie nebuvo tokie, kokie turėjo būti. Jie man tiko, be ūsų aš buvau neįsivaizduojamas. Tačiau reikėjo, kad jie man tiktų labiau. Būtų pakakę menko pakeitimo jų kirpime. Bet kokio? Ar jų buvo per daug, per maža? O dabar, – tariau nebežiūrėdamas į sūnų, – sėskis ant puodo vėl ir stumk. O gal tai buvo veikiau susiję su spalva? Krintančių išmatų garsas sugrąžino mane iš dausų į žemę. Sūnus atsistojo visas drebėdamas. Mudu kartu palinkome ties puodu, kurį palūkuriavęs paėmiau už ąsos ir pradėjau lenkti į vieną ir į kitą šoną. Kelios gyslotos drožlės plaukiojo gelsvame skystyje. Kaipgi tu nori nusišikti, jei nieko neturi pilve? Jis priminė man, kad pietavo. Tu gi prie nieko neprisilietei, – tariau. Jis tylėjo. Pataikiau tiesiai į tašką. Tu pamiršai, kad mes po valandos ar dviejų išvykstame, – pasakiau. Aš negalėsiu, – teisinosi jis. Taigi, – toliau kalbėjau, – tu privalai pavalgyti. Aitrus skausmas pervėrė man kelį. Kas tau, tėti? – paklausė jis. Aš nudribau ant taburetės, pakėliau kelnių klešnę, pažiūrėjau į kelį, sulenkiau, atlenkiau koją kelis kartus. Greit atnešk jodo, – paliepiau. Tu ant jo sėdi, – pasakė jis. Aš atsistojau, ir kelnių klešnė nudribo ant kulkšnies. Toje inercijoje esama dalykų, galinčių išvest iš proto tikrąja tų žodžių prasme. Aš suriaumojau taip, kad seserys Elsner negalėjo neišgirsti. Jos liaujas skaičiusios, pakelia galvas, susižvalgo, klausosi. Tik tiek. Šūksnis naktyje, dar vienas. Dvi senos plaštakos, gyslotos, žieduotos, ieško viena kitos ir viena kitą spaudžia. Aš vėl pakėliau kelnių klešnę,

su įsiūčiu ją užraitojau iki šlaunies, nukėliau taburetės dangtį, paėmiau jodą ir išsitryniau juo kelį. Kelis pilnas smulkių ir judančių kauliukų. Leisk jam gerai įsigerti, – patarė sūnus. Už tai jis man dar sumokės. Baigęs daryti, ką dariau, viską sudėjau vėl į vietą ir nuraitojau kelnių klešnę, vėl atsisėdau ant taburetės ir ėmiau klausytis. Tik tiek. O gal norėtum pamėginti tikrų vimdomųjų? – pasiūliau kaip niekur nieko. Aš noriu miego, – atsakė jis. Eik atsigulk, – tariau, – atnešiu tau į lovą ką nors skanaus ir lengvo užkąsti, tu truputį numigsi, paskui mudu drauge išvyksime. Prisitraukiau jį prie krūtinės. Ką į tai pasakysi? – paklausiau. Jis pasakė: Gerai, tėti. Ar tąją valandėlę jis mylėjo mane taip pat, kaip jį mylėjau aš? Su tuo tyleniu niekad nežinai. Eik greitai gulkis, – tariau, – tvarkingai apsiklok, aš tuoj ateisiu. Nusileidau į virtuvę, paruošiau dubenėlį karšto pieno, sviestainį su uogiene ir pastačiau juos ant savo gražaus lakuoto padėklo. Jis paprašė ataskaitos. Jis gaus ją, tą savo ataskaitą. Marta žiūrėjo į mane tylėdama, išsidrėbusi savo supamojoje kėdėje. Sakytum, kokia Parka, pritrūkusi siūlo. Aš viską gražiai sutvarkiau po savęs, žengiau prie durų. Ar aš galiu eit atsigulti? – paklausė ji. Palaukė, kol atsitiesiu, laikydamas prikrautą padėklą, kad manęs to paklaustų. Išėjau iš virtuvės, padėjau padėklą ant kėdės laiptų apačioje ir sugrįžau atgal. Ar paruošėte sumuštinius? – paklausiau. Tuo tarpu pienas jau atšalo ir užsitraukė šlykščia plėvele. Ji buvo juos paruošusi. Aš einu gulti, – pasakė ji. Visi ėjo gulti. Turėsit atsikelti po valandos ar dviejų, – pasakiau, – užstumti velkes. Tegu pati sprendžia, ar verta gultis tokiomis aplinkybėmis. Ji paklausė, kiek laiko aš ketinu nebūti. Ar Marta suvokė, kad aš vykstu ne vienas? Tikriausiai. Užlipusi viršun pakviesti sūnų, net jeigu jis jai nieko ir nesakė, turėjo pastebėti tą kuprinę.

Aš nieko nežinau, – atšoviau. Ir iš karto, matydamas, kokia gi ji sena, blogiau negu sena, senstanti, tokia jau vieniša ir liūdinti savo amžiname kampe, pridūriau: Neilgam, neliūdėkit. Ir paskatinau ją, kaip man atrodo šiltais žodžiais, gerai pailsėti, kol manęs nebus, ir prasiblaškyti lankant drauges bei pasikviečiant jas į svečius. Netausokite nei arbatos, nei cukraus, – dar pasakiau, – ir jeigu atsitiks kas nors tokio nepaprasto, kad jums reiks pinigų, kreipkitės į poną Savory. Tas netikėtas mano draugiškumas taip mane užvaldė, kad norėjau paspaust jai ranką, kurią ji, vos supratusi mano ketinimus, paskubomis nušluostė į prijuostę. Suspaudęs aš nepaleidau tos raudonos, glebios rankos. Pirštų galais suėmiau jos pirštą, prisitraukiau artyn ir nenuleidau nuo jo akių. Jei būčiau turėjęs ašarų, būčiau jas liejęs kiauras valandas upeliais. Tikriausiai ji savęs paklausė, ar tik aš neketinu pateikti jai nepadorių pasiūlymų. Sugrąžinau jai ranką, paėmiau sumuštinius ir išėjau.

Marta tarnavo pas mane seniai. Aš dažnai vykdavau į keliones. Ir niekada neatsisveikindavau su ja va šitaip, visada padarydavau tai atsainiai, netgi tuomet, kai tekdavo bijoti, jog išvykstu ilgam, nors šįkart taip nebuvo. Kartais išvykdavau netaręs jai nė žodžio.

Prieš įeidamas į sūnaus kambarį, įėjau į savąjį. Vis dar buvau įsikandęs cigarą, tačiau jo gražūs pelenai buvo kažkur nukritę. Papriekaištavau sau dėl tos rūpestingumo stokos. Ištirpdžiau piene migdomuosius miltelius. Jis gaus viską, ko nori. Buvau beišeinąs su tuo padėklu, kai mano žvilgsnį patraukė tie du albumai, padėti ant mano stalo. Pagalvojau, ar man neatsiėmus to draudimo, bent jau dėl dubletų albumo. Ką tik jis buvo čia atėjęs ieškoti termometro. Ir buvo čia ilgai. Ar nepasinaudojo proga pasi-

čiupti kelis iš savo mėgstamų ženklų? Aš neturėjau laiko viską sužiūrėti. Padėjau padėklą ir paieškojau iš akies kelių ženklų, Togo, to ryškiai raudono ženklo su gražiu laivu, 1901 metų Nijasos dešimties reisų ir keleto kitų. Tas Nijasos ženklas man labai patiko. Jis buvo žalias, ir jame buvo pavaizduota žirafa, skabanti palmės viršūnę. Tie ženklai buvo, kur buvę. Tai nieko neįrodė. Tai įrodė tik tai, kad tie ženklai buvo, kur buvę. Nusprendžiau, kad savo sprendimo, laisvai priimto ir aiškiai išsakyto, atšaukti negalėsiu, nesudavęs smūgio savo autoritetui, kurio jis visiškai nebuvo pajėgus ištverti. Apgailestavau dėl to. Sūnus jau miegojo. Aš jį pažadinau. Jis viską suvalgė ir išgėrė raukydamasis iš pasibjaurėjimo. Štai šitaip jis man atsidėkojo. Palaukiau, kol nebeliks nė vieno lašo, nė vieno trupinio. Jis nusisuko į sieną, ir aš jį apkamšiau. Tik per plauką nepabučiavau jo. Nei jis, nei aš neištarėme nė žodžio. Kol kas mums žodžių nereikėjo. Beje, mano sūnus retai kada prabildavo į mane pirmas. Ir kai aš jam kalbėdavau, dažniausiai jis man atsakydavo iš lėto ir tarsi nenorom. O su draugeliais, kai manydavo, kad aš toli, buvo neįtikėtinas patarška. Kad šitą polinkį gožė mano buvimas, manęs toli gražu neliūdino. Net vienas iš šimto nesugeba nutilti ir klausytis, ir netgi nesupranta, ką tai reiškia. O būtent tuomet ir išskiri anapus to beprasmio griausmo tylą, iš kurios sudaryta visata. Aš geidžiau šito pranašumo savo sūnui. Ir kad jis liktų nuošaly nuo tų, kurie didžiuojasi, kad moka atvert akis. Juk aš ne tam kovojau, vargau, kenčiau ir susikūriau padėtį, ir gyvenau kaip hotentotas, kad mano sūnui reikėtų daryt tą patį. Išėjau iš kambario ant pirštų galiukų. Aš mielai atlikdavau savo vaidmenį iki pat galo.

Šitaip nustūmęs į šalį pareigos vykdymo akimirką, ar turėčiau atsiprašyti dėl savo kalbų? Palieku tą pasiūlymą atsitiktinumo

valiai. Ir juo per daug nesidomiu. Juk aprašydamas šią dieną, aš vėlei esu tas, kuris patyrė ją, kuris prisodrino ją neramaus ir niekingo gyvenimo, turėdamas tik vienui vieną tikslą – išsiblaškyti ir galėti nedaryti to, ką daryti jis privalėjo. Ir kaip anuomet Molojui priešinosi mano mintys, taip šiąnakt jam priešinosi mano plunksna. Jau kuris laikas ši išpažintis mane kankina. Ji nesuteikia man palengvėjimo.

Su karčiu pasitenkinimu apmąsčiau – jei mano sūnus gaus galą kelyje, tai atsitiks ne mano noru. Kiekvienas turi savo įsipareigojimų. Žinau tokių, kuriems miegoti jie netrukdo.

Tariau sau: Šiuose namuose esama kažko, kas man trukdo veikti. Toksai žmogus kaip aš negali išsisukinėdamas pamiršti to, nuo ko jis išsisukinėja. Nusileidau į sodą ir vaikščiojau ten kone visiškoje tamsoje. Jei sodas būtų buvęs man menkiau pažįstamas, aš būčiau atsitrenkęs į krūmynus arba į savo avilius. Cigaras užgeso nespėjus man to pastebėti. Nupurčiau jį ir įsidėjau į kišenę, ketindamas vėliau išmesti į peleninę arba į šiukšlių dėžę. Tačiau rytojaus dieną, toli nuo Shito, radau jį savo kišenėje ir, garbės žodis, ne be pasitenkinimo. Mat galėjau patraukti dar kelis dūmus. Pajusti atsiradus tarp dantų šaltą cigarą, išspjauti jį, ieškoti jo patamsyje, pakelti jį nuo žemės, paklaust savęs, ką gi dabar pritiktų su juo daryti, nupurtyti jo pelenus ir įsikišti į kišenę, išvysti vaizduotės akimis peleninę ir šiukšlių dėžę – tai buvo tik pagrindiniai etapai vyksmo, kurį aš ištęsiau mažiausiai į ketvirtį valandos. Kiti buvo susiję su šunimi Zulu, su kvaptimis, lietaus sustiprintomis dešimteriopai, kurių šaltinių mielai ieškojau savo galvoje ir tarp pirštų, su šviesa pas vieną kaimyną, su triukšmu pas kitą ir pan. Sūnaus langas buvo menkai apšviestas. Jis mėgdavo miegoti su naktine lempele prie šono. Truputį

pykau ant savęs, kad leidau jam paveldėti tą užgaidą. Dar visai neseniai jis neužmigdavo, jei negalėdavo apkabinti savo pliušinio meškiuko. Kai jis jau bus užmiršęs tą meškiuką (Rudnosiuką), atimsiu iš jo ir tą naktinę lempą. Ką būčiau daręs tądien, jeigu sūnus nebūtų manęs išblaškęs? Tikriausiai būčiau vykdęs savo pareigą.

Va šitaip prastai jausdamasis ir sode, ir namuos, patraukiau į namus, sau sakydamas: Viena iš dviejų – arba mano namai niekuo dėti, kad aš sau vaikštinėju, apniktas štai tokios slogios būsenos, arba dėl to reikėjo kaltinti visumą mano nedidelių valdų. Priimti šią antrąją hipotezę reiškė atsiprašyti dėl visko, ką padariau, ir iš anksto atsiprašyti dėl visko, ką dar nuveiksiu iki savo išvykimo. Ji teikė man atleidimo iliuziją ir dirbtinės laisvės akimirką. Tad aš ją priėmiau.

Iš tolo virtuvė man atrodė paskendusi tamsoje. Tam tikru atžvilgiu taip ir buvo. Tačiau kitu atžvilgiu taip nebuvo. Mat priglaudęs akį prie stiklo, išvydau joje neaiškią rausvą šviesą, – ji negalėjo sklisti iš krosnies, nes krosnies neturėjau, turėjau tik paprastą viryklę, kuri veikė uždegus dujas. Krosnis, jei taip jau norite, tačiau dujinė krosnis. Kitaip tariant, virtuvėje buvo ir tikra krosnis, tačiau ji neveikė. Na žinote, aš nesijausčiau patogiai namuose be dujinės krosnies. Mėgstu naktį nutraukęs pasivaikščiojimą prieiti prie langų, nesvarbu, ar jie apšviesti, ar ne, ir spoksoti į kambarius, sužinoti, kas juose dedasi. Užsidengiu veidą rankomis ir žiūriu pro pirštus. Šitaip esu išgąsdinęs ne vieną kaimyną. Jis skubinai išbėga lauk, nieko neranda. Tuomet patys tamsiausi kambariai išnyra iš šešėlio, tarsi pritvinkę tos dingusios dienos ar lempos, ką tiktai užgesintos dėl priežasčių, kurias geriau jau nutylėti. Bet tie virtuvės atšvaitai buvo kitokio pobū-

džio ir sklido nuo naktinės lempos su raudonu apvaliu gaubtu – ji nuolat degė Martos kambaryje, greta virtuvės, prie nedidukės iš medžio išdrožtos švenčiausiosios mergelės, kabančios ant sienos, kojų. Pabodus suptis Marta išėjo iš virtuvės ir išsitiesė ant lovos, palikusi atviras kambario duris, kad girdėtų visus namų garsus. Bet gal ji jau užmigo.

Užlipau viršun. Sustojau priešais sūnaus duris. Pasilenkiau ir prigludau ausim prie rakto skylutės. Kiti prikiša prie rakto skylutės akį, aš – ausį. Nieko neišgirdau, savo nuostabai. Mat mano sūnus miegodavo triukšmingai, su pravira burna. Saugojausi, kad neatidaryčiau durų. Kadangi ta tyla galėjo kurį laiką užimti mano protą. Grįžau į savo kambarį.

Tada ir atsivėrė tas neregėtas reginys: Moranas, besirengiantis išvykti, visiškai nenutuokdamas, ką įsipareigojo padaryti, nepasitikslinęs žemėlapyje nei tvarkaraštyje, neapsvarstęs nei kelionės, nei jos etapų problemų, abejingas meteorologinėms perspektyvoms ir tik neaiškiai tenutuokiąs apie tuos įrankius, kuriais reikėjo apsirūpinti, apie galimą tos ekspedicijos trukmę, apie pinigų, kurių prireiks, sumą ir netgi apie darbo, kurį reikės atlikti, pobūdį, vadinasi, ir apie priemones, kurias teks taikyti. Ir vis dėlto aš švilpavau, grūsdamas į kelionės krepšį minimumą daiktų, panašių į tuos, kuriuos nurodžiau savo sūnui. Apsivilkau seną kanapėtą medžioklinę eilutę su trumpomis kelnėmis, kurios susisegė prie kelių, apsimoviau priderintas prie jos kojines ir apsiaviau porą juodų tvirtų batų aukštais aulais. Užsidėjęs ant sėdmenų rankas pasilenkiau ir apžiūrėjau savo kojas. Ilgos ir laibos, kreivos, jos atrodė nekaip su tokia išranga, beje, mūsų miestelis nebuvo matęs manęs su tais drabužiais. Tačiau kai tekdavo išvykti naktį, į tolimą kelionę, aš mielai apsivilkdavau tuos

drabužius, jausdamasis su jais laisvai, nors ir atrodžiau lyg apsitaisęs karnavalui. Man trūko tik tinklo drugeliams gaudyti, kad iš tolo būčiau panašus į kaimo mokyklos mokytoją, kuris išvyksta atsigauti po ligos. Sunkūs auliniai, švytintys juodai, tarsi maldaute maldaujantys tamsiai mėlynų saržos kelnių, buvo tarsi malonės smūgis tai aprangai, kuri be jų galėtų pasirodyti neinformuotiesiems prastu gero tono skoniu. O dėl kepurės, tai po brandžių dvejonių, aš apsisprendžiau pasiimti nuo lietaus pageltusią ryžių šiaudų skrybėlę. Jos raištis buvo pasimetęs, todėl ji atrodė nežmoniškai aukšta. Man kilo pagunda pasiimti juodą peleriną, tačiau galiausiai vietoj jos pasirinkau sunkų žieminį skėtį su masyviu kotu. Pelerina – praktiškas drabužis, ir aš turėjau jų kelias. Ji palieka didžiulę manevrų laisvę rankoms ir tuo pat metu jas paslepia. Ir būna atvejų, kai pelerina, taip sakant, yra būtina. Bet skėtis irgi turi didžiulių pranašumų. Ir jeigu būtų buvusi žiema ar net ruduo, o ne vasara, tikriausiai būčiau pasiėmęs abudu daiktus. Man taip jau buvo atsitikę, ir aš tuo tiktai džiaugdavausi.

Taip apsitaisęs negalėjau tikėtis likti nepastebėtas. Aš to ir nenorėjau. Leistis būti pastebimam mano profesijoje – meno vaikystė. Sukelti gailesčio, atlaidumo jausmą, išprovokuoti kvailą juoką ir sarkazmą – būtina. Tiek išsriegtų angų toj paslapčių statinėje. Su sąlyga, kad negali nei susijaudinti, nei juoktis, nei iškoneveikti. Aš lengvai persiimdavau tokia būsena. Paskui stojo naktis.

Sūnus tiktai varžys mane. Jis buvo panašus į begalę savo amžiaus ir savo aplinkos berniukų. Tėvas, tai jau iškart kur kas rimčiau. Net ir juokingas, jis reikalauja pagarbos. Ir kai matai jį vaikštinėjant su savo berniuku, kurio veidas vis tįsta, tįsta, – ne-

lieka jokios galimybės dirbti. Jis iš karto palaikomas našliu, ir čia jau nieko nebepadės pačios linksmiausios spalvos, jos veikiau dar labiau pablogina tą padėtį, ir jam prikergiama seniai jau mirusi, ko gero, gimdant žmona. Ir mano ekscentriškumai bus regimi tik kaip našlystės, suardžiusios man supratimo galias, padarinys. Manyje sukilo pyktis prieš tą, kuris man primetė tokius pančius. Jei būtų norėjęs išvysti mane pralaimėjusį, nebūtų geriau suveikęs. Jei aš būčiau galėjęs šaltai kaip visada apmąstyti tą darbą, kurį atlikti buvau prašomas, tikriausiai būčiau nusprendęs, kad sūnaus buvimas būtų veikiau jau jį palengvinęs nei sukėlęs kančių. Tačiau negrįžkime prie šito klausimo. Gal galėčiau suvaidinti, kad jis – tik mano padėjėjas arba tiesiog sūnėnas. Uždrausčiau jam vadinti mane tėčiu ar rodyt man švelnius jausmus kitų akivaizdoje, prigrasinęs, kad gaus vieną iš tų antausių, kurių taip bijo.

Ir jeigu šitaip rutuliodamas tas liguistas mintis aš visgi kartkartėmis švilpteldavau kelis taktus, tai tik todėl, kad širdies gilumoje, matyt, buvau patenkintas palikdamas namus, sodą, mūsų miestelį, aš, šiaip jau nenoriai juos palikdavęs. Yra žmonių, kurie švilpauja be jokios priežasties. Tik jau ne aš. Ir kol aš vaikščiojau pirmyn ir atgal po savo kambarį, tvarkydamasis, kabindamas į spintą drabužius, dėliodamas į dėžes skrybėles (kurias ištraukiau, kad laisvai išsirinkčiau kurią nors vieną) bei rakindamas įvairius stalčius, aš kartu džiugiai save regėjau toli nuo tos bendruomenės, nuo tų pažįstamų veidų ir nuo visų savo saugumo inkarų, sėdintį tamsoje ant kažin kokio ribos ženklo, – kojos sukryžiuotos, ranka padėta ant šlaunies, alkūnė vienoje rankoje, smakras – kitoje, akys įdurtos į žemę, lyg į kokią šachmatų lentą, – šaltai svarstantį savo rytdienos, poryt-

dienos planus, kuriantį būsimąjį laiką. Tada pamiršdavau, kad sūnus bus mano pašonėje, spurdės ir skųsis, reikalaus valgyti, miegoti, purvins apatines kelnes. Patraukiau naktinio stalelio stalčių, išsiėmiau pilną tūbelę morfijaus tablečių, mano mėgstamų raminamųjų.

Maniškis raktų rinkinys – milžiniškas, jis sveria daugiau nei svarą. Nėra nė vienerių durų, nė vieno stalčiaus mano namuose, kurio rakto nepasiimčiau, kad ir kur eičiau. Aš juos nešiojuos dešinėje kelnių, šiuo atveju tų ligi kelių, kišenėje. Sunki grandinė, pritaisyta prie petnešų, neleidžia jų pamesti. Ta grandinė, ilgesnė keturis ar penkis kartus negu reikia, ilsisi susirangiusi mano kišenėje ant raktų rinkinio. Jos svoris lenkia mane į dešinę, kai būnu pavargęs arba kai pamirštu atsverti jį raumenų pagalba.

Paskutinį kartą apsidairiau ir pastebėjau, kad pamiršau kai kurias atsargumo priemones, atitaisiau tą klaidą, pasiėmiau kelionės krepšį, vos vos neparašiau gitarą, šiaudinę skrybėlę, skėtį, tikiuosi, nieko nepamiršau, užgesinau šviesą, išėjau į koridorių ir užrakinau savo kambario duris. Bent šitai jau yra aišku. Iš karto išgirdau smaugimo garsą. Tai buvo mano miegantis sūnus. Pažadinau jį. Negalime sugaišti nė valandėlės, – pasakiau. Jis beviltiškai kabinosi į savo miegą. Tai buvo natūralu. Kelių net ir paties kiečiausio miego valandų vos lytiškai subrendusiam, nevirškinimo varginamam organizmui nepakanka. O kai aš jį pradėjau purtyt ir padėjau išlipt iš lovos, pirmiausia traukdamas už rankos, paskui už plaukų, jis įtūžęs nusisuko nuo manęs į sieną ir suleido nagus į čiužinį. Turėjau sukaupti visą energiją, kad įveikčiau jo pasipriešinimą. Bet vos atskyriau jį nuo lovos, jis išsprūdo iš mano glėbio, puolė ant žemės ir ėmė raičiotis, piktai,

maištingai klykdamas. Prasidėjo. Štai tokio koktaus darkymosi akivaizdoje buvau priverstas pasinaudoti skėčiu: laikiau jį už galo abiem rankom. Bet kol nepamiršau, turėčiau tarti vieną žodį apie savo šiaudinę skrybėlę. Jos kraštuose buvo pradurtos dvi skylės, po vieną kiekvienoje pusėje, aišku, aš jas pradūriau pats, savo alkūniniu grąžtuvu. Ir tose skylėse įtvirtinau du gumelės galus, ji buvo pakankamai ilga, kad man palįstų po smakru, veikiau jau po žandikauliais, tačiau ne pernelyg ilga, nes reikėjo, kad ji gerai priglustų, veikiau jau po žandikauliais. Tad kad ir kaip aš įsitempdavau, mano šiaudinė skrybėlė likdavo savo vietoje, – man ant galvos. Ar tau ne gėda, – šaukiau, – mažas neišauklėtas parše! Jeigu nebūčiau susivaldęs, būčiau įtūžęs. O įtūžis – tai pramoga, kurios aš negaliu sau leisti. Mat tuomet apanku, akys pasrūva krauju, ir kaip tasai didysis Gustavas aš išgirstu subildant prisiekusiųjų teismo suolus. Ak, anaiptol ne be žalos sau esi švelnus, protingas, mandagus, kantrus, diena iš dienos, metai iš metų. Numečiau skėtį ir isskubėjau iš kambario. Ant laiptų sutikau Martą, ji kopė aukštyn be kepuraitės, plaukai buvo išdrikę, drabužiai sujaukti. Kas gi čia darosi? – sušuko ji. Nenuleidau nuo jos akių. Ji grįžo į virtuvę. Drebėdamas nubėgau į stoginę, čiupau kirvį ir puolęs kieman, pasiraitojęs rankoves, ėmiau kapoti ten gulėjusį seną kelmą, ant kurio žiemą ramiai sau skaldydavau malkas. Galiausiai ašmenys įsmigo taip giliai, kad aš nebegalėjau jų ištraukti. Pastangos, kurias tam padėjau, mane nuvargino, tačiau sykiu ir nuramino. Vėl užlipau viršun. Sūnus jau rengėsi, verkdamas. Visi verkė. Padėjau jam užsidėt kuprinę. Priminiau, kad nepamirštų lietpalčio. Jis norėjo įkišti jį į kuprinę. Patariau kol kas laikyti jį permestą per ranką. Buvo beveik pusiaunaktis. Pakėliau savo lietpaltį. Nenuken-

tėjusį. Eik, – liepiau. Jis išėjo iš kambario, kurį aš dar įdėmiai nužiūrėjau, prieš išeidamas paskui jį. Ten buvo tikra jovalynė. Mano kukliu įsitikinimu vakaras buvo gražus. Oras prisodrintas kvapčių. Žvirgždas girgždėjo mums po kojų. Ne, – pasakiau, – pro čia. Patraukiau į giraitę. Eidamas paskui mane sūnus vis klupčiojo, vis atsitrenkdavo į medžių kamienus. Jis nemokėjo eiti priekin tamsoje. Buvo dar jaunas, priekaišto žodžiai nuščiuvo mano lūpose. Sustojau. Įsikibk man į ranką, – tariau. Galėjau pasakyti: „Duok ranką“. Pasakiau: „Įsikibk man į ranką“. Keista. Tačiau takelis buvo pernelyg jau siauras, kad galėtume eiti juo vienas greta kito. Taigi aš atkišau ranką už nugaros, ir sūnus ją sučiupo, kupinas dėkingumo, kaip man pasirodė. Taip mudu priėjome grubius vartelius, jie buvo užrakinti. Atrakinau juos ir pasitraukiau į šalį, kad sūnus galėtų praeiti pirmas. Atsigręžiau pasižiūrėti į namus. Iš dalies juos užstojo giraitė. Dantytas stogo gūbrys, tik vienas kaminas su keturiais jo dūmtakiais buvo vos matomi dangaus fone, kur jau spingsojo kelios blausios žvaigždės. Atkišau veidą tai juodai kvapios augalijos masei, ji buvo mano, aš galėjau daryti su ja ką panorėjęs, ir niekas man dėl to nepriekaištaus. Ten buvo aibės paukščių giesmininkų, pakišę galvas po sparnu jie nieko nebijojo, nes buvau jiems pažįstamas. Mano medžiai, mano krūmai, mano gėlių lysvės, mano mažytės vejos, regis, aš juos mylėjau. Jei kartais ir nukirsdavau kokią nors šaką ar nuskindavau gėlę, tai tik norėdamas joms gero, kad jos augtų tankesnės ir laimingesnės. Tačiau darydavau tai susigaužusia širdim. Beje, tai visai paprastas dalykas, aš pats to nedarydavau, aš liepdavau tai padaryti Krisčiui. Daržovių neauginau. Netoliese buvo vištidė. Melavau sakydamas, kad laikau kalakučių ir pan. Laikiau tiktai kelias vištas. Mano pilkoji vištukė

buvo čia, ne ant laktos drauge su visomis kitomis, o ant žemės, kampe, purve, atiduota žiurkių malonei. Gaidys jau nebešoko ant jos įnirtingai. Artėjo ta diena, kai kitos vištos, jei ji neatsigaus, sutelkusios jėgas, ją sukapos į gabalus snapais ir sudraskys nagais. Viskas aplinkui buvo tylu. Turiu labai subtilią klausą. Nors nesu muzikantas, toli gražu. Išgirdau tą žavingą bruzdesį, susidedantį iš mažyčių letenėlių trypčiojimo, nervingai šlaminamų plunksnų, tylaus, trūksmingo kudakavimo, tokių būdingų vištidėms naktį ir nurimstančių dar prieš aušrą. Kiek vakarų klausydavausi jo susižavėjęs ir sau kartodamas: „Rytoj jau būsiu laisvas". Taip paskutinį kartą atsigręžiau į savo menką turtą, prieš jį palikdamas, tikėdamasis jį išsaugoti.

Gatvelėje, jau užrakinęs vartelius, pasakiau sūnui: Į kairę. Aš jau seniai palioviau vaikščiojęs su savo sūnumi, nors kartais to labai norėdavau. Menkiausia išvyka su juo man būdavo tikra kančia: jis nuolatos patraukdavo ne ta kryptim. Tuo tarpu, išėjęs vienas, regis, žinojo visus pačius trumpiausius kelius. Kai jį pasiųsdavau pas bakalėjininką arba pas ponią Kleman, ar netgi daug toliau į kelią V parnešt grūdų, jis grįždavo dukart greičiau nei aš, kai man reikėdavo nueit tą kelią, ir anaiptol nebėgdavo. Juk nenorėjau, kad žmonės matytų mano sūnų šokinėjant po gatves, kaip tuos nenaudėlius, kuriuos jis slapčia lankydavo. Ne, aš norėjau, kad jis vaikščiotų taip kaip aš, mažyčiais ir skubriais žingsneliais, aukštai iškėlęs galvą, lygiai, taupiai kvėpuodamas, su plačiais rankų mostais ir nežiūrėdamas kairėn nei dešinėn, taip, kad atrodytų, jog jis nieko nemato, o iš tikrųjų pastebėtų menkiausias kelio smulkmenas. Bet su manim jis neišvengiamai pasukdavo ne ten, pakakdavo kokios nors sankryžos ar paprasčiausio kelių susikirtimo, kad jis nuklystų nuo teisingo kelio, to, kurį

buvau išrinkęs. Aš nemanau, kad jis darydavo tai tyčia. Bet pasikliaudamas manim jis nebepaisydavo to, ką daro, nebežiūrėdavo, kur eina, judėdavo į priekį mašinaliai, paniręs į kažkokį sapną. Sakytum, leidosi įtraukiamas visų angų, galinčių jį įsiurbti, pradanginti. Taigi mudu įpratom eiti pasivaikščioti kiekvienas sau. Ir vienintelis mudviejų reguliarus pasivaikščiojimas kartu buvo sekmadienio ėjimas iš namų į bažnyčią ir, mišioms pasibaigus, iš bažnyčios namo. Įsiliejęs į lėtą tikinčiųjų minią, mano sūnus jau nebelikdavo su manim vienas. Jis tapdavo dalim tos paklusnios bandos, kuri ėjo dar kartą padėkoti Dievui už jo geradarystes, maldauti jo atleidimo ir gailestingumo, o paskui, nuraminus sielą, vėl grįžti prie kitokių malonumų.

Palaukiau, kol jis sugrįš, ir tada ištariau žodžius, skirtus išspręsti šitą klausimą kartą ir visiems laikams. Tu atsistosi už manęs, – tariau, – ir seksi man iš paskos. Šitas sprendimas buvo pranašus daugeliu atžvilgių. Bet argi sūnus sugebėtų eiti man iš paskos? Argi nestos toji lemtingoji akimirka, kai jis, pakėlęs galvą, pasijus esąs pats vienas nežinomoje vietoje, o aš, atsipeikėjęs nuo savo minčių, atsigręšiu ir konstatuosiu, jog jis dingo? Akimirką pažaidžiau su mintimi, ar nepririšus jo ilga virve, kurios abu galai apvytų mūsų liemenis. Yra daug būdų atkreipt į save dėmesį, bet nebuvau tikras, kad būtent šitas bus iš tų gerųjų. Juk sūnus galėjo patyliukais atrišt mazgus savo gale ir pabėgti, palikęs mane vieną traukti toliau savo keliu, lydimą ilgos pažeme besivelkančios virvės – kaip Kalė miestelėną. Kol toji virvė, užkibusi už kokio nors įtvirtinto ir sunkaus daikto, sustabdytų mano žingsnius. Taigi reikėjo, kad vietoj minkštos ir tylios virvės būtų grandinė, nors apie tai neverta nė galvoti. Bet aš vis tiek galvojau, valandėlę taip smaginaus galvodamas, įsivaizduoda-

mas save ne taip prastai suręstame pasaulyje ir stengdamasis sumanyti, kaip čia geriau, turint tik paprastą grandinę, be geležinio antkaklio, be lanko, be antrankių, be jokių geležinių pančių, prirakinus prie savęs sūnų taip, kad jam jau niekad nebepavyktų manęs nusikratyti. Tai buvo paprasčiausia žabangų ir mazgų problema, ir būčiau ją išsprendęs, jeigu būtų reikėję. Tačiau mane jau traukė kiton pusėn naujas mano keliaujančio sūnaus paveikslas – jis ėjo ne paskui mane, o priekyje. Tokioje padėtyje aš galėčiau neišleisti jo iš akių ir įsikišti, vos tik jis padarys menkiausią klaidingą judesį. Tačiau jau ir be to, kad man reikės vaidinti ne vien tik prižiūrėtojo ir slaugo, o dar ir kitus vaidmenis tos išvykos metu, negalėjimo žengt nė žingsnio, neturint prieš akis to mažo paniurusio ir putlaus kūno, perspektyva man buvo nepakenčiama. Eikš čionai! – sušukau. Kadangi, išgirdęs mano žodžius, kad reikia eit į kairę, jis žengė į kairę, tarsi karščiausias jo troškimas būtų mane įsiutinti. Susmukęs ant savo skėčio, galvą taip nunarinęs, tarsi būčiau prakeiktas, laisvosios rankos pirštus įkišęs tarp dviejų lentjuosčių varteliuose aš sustingau kaip statula. Tad jis sugrįžo antrą kartą. – Aš tau liepiu eiti man iš paskos, o tu vis eini priekyje, – pasakiau.

Tai buvo didžiosios atostogos. Sūnaus moksleiviška kepurė su snapeliu buvo žalia su priekyje auksu išsiuvinėtais inicialais ir elnio ar šerno galva. Ji buvo užsmaukta ant didelio šviesaus jo kiaušo su kapsulės tikslumu. Būtent šitaip jis mėgo ją dėvėti. Taip griežtai vertikaliai užvožiamose kepurėse esama kažko, kas turi galios mane įsiutinti. O dėl jo lietpalčio, tai užuot nešęs jį perlenktą per ranką ar užsimetęs ant pečių, kaip jam liepiau, jis suvyniojo jį į gumulą ir laikė spausdamas prie pilvo abiem rankom. Stovėjo va šitaip prieš mane išskėtęs savo didžiules pėdas,

linkstančiais keliais, atkišęs pilvą, krūtinę įtraukęs, užvertęs smakrą, išsižiojęs, tikra *minus habens*[2] poza. Aš irgi, matyt, atrodžiau išsilaikąs ant kojų tik dėl savo skėčio ir todėl, kad rėmiausi į vartelius, dėka. Galiausiai man pavyko išartikuliuoti: Ar sugebi eiti paskui mane? Jis neatsakė. Tačiau aš pagavau jo mintį taip pat aiškiai, tarsi jis būtų ją išsakęs, kitaip tariant: „O tu, ar sugebi mane vesti?" Išmušė vidurnaktį, mano brangiosios bažnyčios varpai. Nesvarbu. Aš jau nebe namie. Mintyse, kur yra viskas, kas man reikalinga, ieškojau, kokį gi brangų daiktą jis galėjo turėti pasiėmęs su savim. Tikiuosi, nepamiršai savo skautiško peilio, mums gali jo prireikti. Be penkių ar šešių neatidėliotinos būtinybės ašmenų, tas peilis turėjo dar kamščiatraukį, konservų peilį, skylamušį, atsuktuvą, laužtą ir dar balažin kokius nieknie-kius. Aš pats jam jį padovanojau jo pirmojo prizo, gauto už istoriją ir geografiją, mokslus, kurie dėl nesuprantamų man priežasčių mokykloje, kurią jis lankė, buvo laikomi vienas nuo kito neatsiejami, proga. Didžiausias bukagalvis visose filologinėse disciplinose ir vadinamuosiuose tiksliuosiuose moksluose, jis netu-rėjo sau lygių, kai vardydavo mūšių, revoliucijų, restauracijų ir kitų žmogiškosios padermės žygių, atliekamų lėtai kylant į šviesą, datas ir kada brėždavo ribas bei viršūnių aukštį. Šitai buvo verta stovyklos peilio. Tik nesakyk man, kad palikai jį namie, – tariau. Žinoma, ne, – atsakė jis išdidžiai ir patenkintas pliaukštelėjo per kišenę. Tai duokš jį man, – liepiau. Jis, aišku, nieko neatsakė. Nebuvo pratęs paklust iškart. Duokš man tą peilį, – surikau. Jis man jį padavė. Ką gi kita galėjo veikti, palikęs naktį visai vienas su manim, be jokių liudininkų? Tai buvo padaryta jo

[2] Menkų gebėjimų žmogus – *lot.* (Vert. past.)

labui, kad jis nepasiklystų. Nes ten, kur skauto peilis, ten ir jo širdis, nebent jis turėtų lėšų įsigyti kitą, o tai toli gražu nebuvo mano sūnaus atvejis. Mat jis niekad nesinešiojo pinigų, nes jam jų nereikėjo. Tačiau kiekvieną gautą pensą, o jis jų gaudavo nedaug, dėdavo iš pradžių į savo itališką taupyklę, paskui į taupomąją kasą, kurios knygelė buvo mano rankose. Sūnus tikriausiai būtų mielai man rėžęs tą akimirką per gerklę tuo pačiu peiliu, kurį taip oriai įsidėjau į kišenę. Tačiau jis buvo dar per jaunas, tas mano sūnus, dar per geibus įvykdyt didžiuosius teisingumo aktus. Nors laikas veikė jo naudai, ir tai tikriausiai buvo jam paguoda, kad ir koksai jis buvo kvailas. Kad ir kaip būtų, šį kartą jis sulaikė ašaras, už ką esu jam labai dėkingas. Atsitiesiau, uždėjau ranką jam ant peties ir pasakiau: Kantrybės, mano sūnau, kantrybės. Baisiausia šituose reikaluose yra tai, kad, jeigu turi noro, tai stinga galimybių, ir atvirkščiai. Tačiau įtarti šito mano sūnus dar negalėjo, vargšas, jam turėjo atrodyti, kad įsiūtis, sudrebindavęs jį, iškreipdavęs visus jo bruožus, paliks jį tik tada, kai jis išgieš jį taip, kaip tas užsitarnavo. Ir dar. Taip, jam, matyt, atrodė, kad jis – siela to grafo Montekristo, kurio maivymasis, pateiktas kišeninėje „Klasikos skaitinių“ serijoje, jam, beje, buvo gerai žinomas. Paskui, smarkokai pliaukštelėjęs per tą bejėgį jo mentikaulį, tariau: Keliaujam.

Ir, garbės žodis, aš iš tikrųjų leidaus į kelionę, o mano sūnus išjudėjo paskui mane. Išvykau, lydimas sūnaus, kaip buvo reikalaujama instrukcijose, kurias gavau.

Neketinu pasakoti įvairių nuotykių, kurie mums nutiko, man ir mano sūnui, drauge ir atskirai, prieš mums atvykstant į Molojaus šalį. Tai būtų nuobodu. Tačiau stabdo mane ne šitai. Viskas šitam man primetamam pasakojime nuobodu. Bet aš savaip pri-

vesiu jį iki tam tikro taško. Ir jeigu jis, o varge, nepatiks mano samdytojui, jeigu šis ras čia užgaulių pastraipų sau ir savo kolegoms, juo blogiau mums visiems, jiems visiems, nes man blogiau jau nebėra. Kitaip tariant, norint susidaryti apie tai kokią nors nuomonę, man reikėtų daugiau vaizduotės, negu aš jos turiu. O jos aš turiu daugiau nei kitados. Ir tam apgailėtinam klerko darbui, kuris yra ne mano sfera, aš atsiduodu anaiptol ne dėl tų priežasčių, kurias galėtum numanyti. Aš vis dar paklūstu įsakymams, jei norite žinoti, bet įkvepia mane jau nebe baimė. Taip, bijau aš visada, bet tai daugiausia įpročio reikalas. Ir balsui, kurio klausausi, nebūtinai reikėjo Gaberio, kad jį išgirsčiau. Kadangi jis yra manyje ir skatina mane išlikti iki galo ištikimu tarnu, koks visada ir buvau, to reikalo, kuris yra ne mano reikalas, ir kantriai, susitaikant su kartėliu ir kraštutinumais vaidinti savo vaidmenį, kaip aš ir pats norėjau, tais laikais, kai dar norėjau, kad jį vaidintų kiti. Ir visa tai – nekenčiant savo šeimininko ir jaučiant panieką jo ketinimams. Kaip matote, tas balsas – gana dviprasmiškas, ir juo ne visad lengva sekti, kai jis samprotauja ir valdingai sprendžia. Ir vis dėlto aš juo seku, daugiau arba mažiau, aš juo seku tuo atžvilgiu, kad suprantu jį, ir tuo, kad jam paklūstu. Ir nemanau, kad yra daug balsų, apie kuriuos galėtum šitiek pasakyti. Ir aš jaučiu, kad seksiu juo nuo šiolei, kad ir ką jis man lieptų. O kai jisai nutils, palikęs mane pilną abejonių ir neaiškumų, palauksiu jo sugrįžtant ir nieko nedarysiu, nors ir visas pasaulis per savo aibę susibūrusių, vienu balsu bylojančių autoritetų įsakinėtų man tą ar aną, grasindamas nežmoniškais kankinimais. Nors šįvakar, šįryt išgėriau truputį daugiau nei visada, ir rytoj jau galiu pakeisti nuomonę. O dar tas balsas sako man, kad aš tik pradedu suvokti, jog šito kruopščiai iki galo

atlikto darbo prisiminimas man padės iškęsti ilgas laisvės ir klajokliško gyvenimo kančias. Ar šitai reiškia, kad būsiu išvarytas iš namų, iš savo sodo, kad vieną gražią dieną neteksiu savo medžių, vejų, paukščių, kurių kiekvienas man toks artimas, su tiktai jam būdingu giedojimo, plasnojimo, artėjimo prie manęs arba sprukimo, kai artėju, būdu, ir kad neteksiu viso absurdiško savo namų jaukumo, to prieglobsčio, kuriame kiekvienas daiktas turi savo vietą, kur turiu viską, ko man reikia, po ranka žmogaus daliai ištverti, kur manęs nepasiekia mano priešas, to prieglobsčio, kuriam sukurti, išgražinti, ištobulinti ir išsaugoti aš paaukojau viso savo gyvenimo triūsą? Aš jau per senas, kad visa tai prarasčiau, kad pradėčiau viską iš naujo, aš jau per senas! „Nurimk, Moranai, nusiramink. Būk malonus, jokių emocijų."

Aš jau minėjau, kad nepasakosiu jums visų bėdų, kurias patyriau keliaudamas iš savo krašto į Molojaus šalį, vien tik dėl to, kad neturiu tokių ketinimų. Ir kai rašau šias eilutes, žinau, kaip smarkiai rizikuoju sukelti įtarimą to, kurio malonę man tikriausiai būtų naudinga patausoti, ypač dabar. Bet aš vis vien rašau jas, ir mano ranka nedreba, ji nenumaldomais šaudyklės mostais zuja pirmyn ir atgal ir abejingai ryja mano puslapį. Tačiau kelias iš jų trumpai papasakosiu, nes šitai man atrodo pageidautina, ir taip galėčiau supažindint jus su savo visiškos brandos metodais. Bet prieš prieidamas prie jų, papasakosiu tą nedaug, ką aš palikdamas namus žinojau apie Molojaus šalį, tokią skirtingą nuo maniškės. Mat viena tos bausmės ypatybių yra ta, kad man neleidžiama prašokti etapus ir pasakyti tiesiai, apie ką čia kalbama. Turiu vėl nežinoti to, kas man jau nebėra nežinoma, ir dar manyti, kad žinau tai, ką maniau žinąs, kai vykau iš namų. Ir jeigu retkarčiais pažeidžiu šią taisyklę, tai tiktai nereikšmingai ir

dėl smulkmenų. O apskritai aš jai paklūstu. Ir taip karštai, kad visiškai neperdėsiu, jei pasakysiu, jog veikiau esu tas, kuris daro atradimus, o ne tas, kuris pasakoja apie juos, dar ir dabar, dažniausiai. Ir vargiai mano kambario tyloje ir visuose kituose to reikalo dalykuose, kurie susiję su manim, man buvo labiau aišku, kur einu ir kas manęs ten laukia, nei tąnakt, kai kabinausi į vartelius greta stuobrio sūnaus toje gatvelėje. Ir nenustebsiu, jei vėlesniuose puslapiuose nutolsiu nuo griežtos tikrosios įvykių eigos. Bet nemanau, kad net Sizifas būtų įpareigotas kasytis, dejuoti arba džiūgauti, visada būtent tose pačiose vietose, jeigu tikėsime madinga doktrina. Ir netgi galimas dalykas, kad jei ne itin priekabiai žiūri į patį tą kelią, jei jis vis vien jį atveda į deramąjį uostą numatytu laiku. Ir kas gi žino, ar jis kiekvienąsyk nemano, kad tai pirmas kartas? Juk šitai turėtų palaikyt jo viltį, ar ne, viltį, kuri yra toks pragariškas *par excellence* nusiteikimas, priešingai, nei buvo galima manyti iki mūsų dienų. O kai regi save kartojant vis tą pačią užduotį ir nematai tam galo, pasijunti be galo maloniai.

Molojaus šalimi aš vadinu labai siaurai nubrėžtą teritoriją, kurios administracinių ribų jis niekada neperžengė ir, galimas dalykas, niekada neperžengs dėl to, kad jam tai draudžiama, arba dėl to, kad jis nenori to daryti, arba tiesiog dėl ypatingai susiklosčiusio atsitiktinumo. Ši teritorija driekėsi šiaurėje su palyginti švelnesnio klimato maniške, ir ją sudarė gyvenvietė, kuriai vieni davė miestelio pavadinimą, kiti regėjo ją tik kaip bažnytkaimį su aplink išsibarsčiusiais kaimais. Tasai miestelis ar bažnytkaimis, pasakykime tai iš karto, vadinosi Baly, ir jo paviršius su jam priklausančiomis žemėmis buvo daugių daugiausiai penkios arba šešios kvadratinės mylios. Išsivysčiusiose

šalyse tai, regis, vadinama komuna ar kantonu, nebežinau, bet mes tokiems teritorijos padalijimams į mažesnius vienetus neturime sukūrę abstraktaus ir apibendrinančio termino. Jiems nusakyti mes naudojamės kita reto grožio ir paprastumo sistema, kurios esmė – sakyti Baly (kadangi kalbame apie Baly), kai norima pasakyti Baly, ir Balyba, kai norima pasakyti Baly ir jam priklausančios valdos, bei Balybaba, kai norima pasakyti Baly valdos, priklausančios išimtinai Baly. Aš, pavyzdžiui, gyvenau ir, gerai pagalvojus, vis dar gyvenu Shite, pagrindiniame Shitbos mieste. Ir vakarais, kai, norėdamas įkvėpti gryno oro, išeidavau pasivaikščioti už Shito ribų, aš kvėpuodavau Shitbabos grynu oru ir jokiu kitu.

Balybaba, nors ir netoli išsidriekusi, galėjo pasigirti šiokia tokia įvairove. Vadinamosios ganyklos, šiek tiek durpyno, keletas giraičių ir, juo labiau artėji prie jos ribų, – banguojantys ir beveik šypsantys paviršiai, sakytum, Balybaba būtų patenkinta, kad nesidriekia toliau. Tačiau svarbiausia šitų kraštų grožybė buvo savotiškas prismaugtas užtakis, kurį neskubrūs pilki potvyniai ir atoslūgiai ištuštindavo ir pripildydavo, ištuštindavo ir pripildydavo. Ir net romantikos nepakerėti žmonės plaukdavo iš miestelio miniomis grožėtis šituo reginiu. Vieni sakydavo: „Nėra nieko gražiau už šitą drėgną smėlį“. Kiti: „Reikia apsilankyti čia per jūros potvynį, jei norit pamatyti Balybos užtakį. Koks grožis tas švininis ir, pasakytum, stovintis vanduo, jei nežinotum, kad taip nėra!“ O dar kiti net tvirtino, esą jis panašus į požeminį ežerą. Tačiau visi, tarp jų ir Iziuji gyventojai, sutiko, kad jų miestas buvo prie jūros. Ir savo laiškų viršuje rašydavo Baly prie jūros.

Balyba buvo menkai teapgyvendinta, ir aš tuo nuoširdžiai

džiaugiausi. Jos žemės ne itin tiko kultivuoti. Vos tik įdirbta žemė ar kokia pieva išplatėdavo, iš sykio nosis durdavo į kokią nors druidų giraitę ar pelkės ruožą, iš kurio nieko neištrauktum, nebent žiupsnelį labai prastos kokybės durpių ar likučius to pelkių ąžuolo, naudojamo gaminti amuletus, peilius popieriui, servetėlių žiedus, rožinius, antpečius ir kitokius niekus. Pavyzdžiui, Martos madona buvo išdrožta Balyboje. Ganyklos, nepaisant galingų liūčių, buvo be galo skurdžios, nutaškuotos uolų. Čia vešėjo tik varpučiai ir keista mėlyna karti žolė, netinkama galvijų pašarui, nors noromis nenoromis ja tenkinosi asilai, ožkos, juodieji avinai. Tad iš kurgi Balyba sėmėsi savo prabangos? Aš tuoj jums pasakysiu. Ne, nesakysiu nieko. Nieko.

Tad šitai ir yra dalis to, ką aš maniau žinąs apie Balybą, kai palikau namus. Kažin ar tik nepainioju jos su kita vietove.

Už kokių dvidešimties žingsnių nuo vartelių gatvelė šliejosi prie kapinių tvoros. Ji leidžiasi žemyn, siena kyla kaskart aukščiau. Netrukus jau keliauji žemiau, nei guli mirusieji. Būtent čionai aš ir turiu tą savo žemės sklypą amžiams. Kol žemė egzistuos, šita vieta bus mano, teoriškai. Aš retkarčiais nueidavau pasižiūrėti savo kapo. Paminklas jau buvo pastatytas. Tai buvo paprastas lotynų kryžius, baltas. Norėjau, kad jie iškaltų mano vardą, su „čia ilsisi“ ir mano gimimo datą. Tada beliktų pridurti tik mirties datą. Man tai nebuvo leista. Kartais šypsodavausi, tarsi jau būčiau miręs.

Kelias dienas mudu keliavome pėsti slaptais keliais. Rodytis vieškelyje nenorėjau.

Pirmąją dieną radau tėvo Ambrozijaus cigaro galą. Ne tik neišmečiau jo į peleninę, šiukšliadėžę, o dargi įsidėjau į kišenę persivilkdamas eilutę. Pats to nejausdamas. Žiūrėjau į jį nustebęs,

užsidegiau, patraukiau kelis trūksnius, numečiau. Tai buvo svarbus pirmosios dienos faktas.

Parodžiau sūnui, kaip naudotis kišeniniu kompasu. Jam tai buvo didžiulis malonumas. Jis elgėsi gerai, geriau, nei aš tikėjausi. Trečią dieną atidaviau jam jo peiliuką.

Oras buvo mums palankus. Lengvai nukakdavome savo dešimt mylių per dieną. Miegodavome po atviru dangum. Taip mums patarė atsargumas.

Parodžiau sūnui, kaip pasidaryt užuoglaudą iš šakų. Jis buvo skautas, bet nieko nemokėjo. Ne, jis mokėjo sukurti laužą. Kiekvieną sykį, kai sustodavome, jis vis maldaudavo, kad leisčiau jam palavinti tą talentą. Man neatrodė, kad tai naudinga.

Mes valgydavom šaltą maistą, konservus, kurių pasiųsdavau jį parnešti iš miestelių. Čia jis jau man patarnaudavo. Gerdavom iš upokšnių.

Visos tos atsargumo priemonės buvo aiškiai nereikalingos. Kartą aš užmačiau laukuose pažįstamą ūkininką. Jis ėjo mūsų link. Tuoj pat apsisukau, sugriebiau sūnų už alkūnės ir ėmiau tempti priešingon pusėn. Ūkininkas mus pasivijo, kaip numačiau. Pasveikinęs manęs paklausė, kurgi mes einame. Matyt, tas laukas priklausė jam. Atsakiau, kad grįžtame namo. Laimė, nebuvome nuėję per toli. Tada jisai paklausė, kur mes buvome. Gal kas jam pavogė jautį arba paršą. Buvom išėję pasivaikščioti, – paaiškinau. Mielai parvežčiau jus savo mašina, – pasakė jis, – bet važiuosiu tik vakare. Gaila, – tariau. Jei malonėtumėt palaukti, – pasakė, – labai mielai tai padaryčiau. Aš padėkojau jam. Laimė, buvo dar netgi ne vidurdienis. Nenorėti laukti iki vėlyvo vakaro neatrodė labai jau keista. Ką gi, – pasakė jis, – laimingai grįžkit. Mes padarėm didžiulį lankstą ir vėl įsukome į kelią, vedantį šiaurėn.

Tos atsargumo priemonės tikriausiai buvo perdėtos. Norint viską gerai atlikti, reikėjo keliauti naktį, o dieną slėptis, bent jau iš pradžių. Bet oras buvo toks gražus, kad negalėjau tam pasiryžti. Galvojau vien tik apie savo malonumą, ir dar kaip galvojau! Mano darbe man taip dar niekada nėra nutikę. O tas lėtumas judant mums į priekį! Matyt, aš nesiskubinau atvykti.

Tolydžio mėgaudamasis jau besibaigiančios vasaros malonėmis, priešokiais pamąstydavau apie Gaberio nurodymus. Man nepavykdavo atkurti jų taip, kad būčiau visiškai patenkintas. Naktį, po šakomis, išsivadavęs iš gamtos pagundų, atsiduodavau tai problemai visas. Garsai, kuriuos išleisdavo miegodamas sūnus, mane be galo trikdė. Kartais išlįsdavau iš tos užuoglaudos ir vaikščiodavau pirmyn ir atgal tamsoje. O kartais atsisėsdavau, nugara atsiremdavau į medį, patraukdavau po savimi pėdas, apsikabindavau blauzdas ir smakru atsiremdavau į vieną kelią. Net atsisėdus tokia poza man nepavykdavo išsiaiškinti to dalyko. Tiesą pasakius, ko gi aš ieškojau? Sunku pasakyti. Ieškojau dalyko, kurio trūko, kad Gaberio pranešimas būtų išsamus. Maniau, kad jam derėjo man paaiškinti, ką reikės padaryti su Molojumi, kai jį surasiu. Mano darbas niekada neapsiribodavo žmogaus buvimo vietos nustatymu. Tai būtų pernelyg gražu. Aš visad privalėdavau vienaip arba kitaip paveikt klientą, nelygu kokie buvo tie nurodymai. Tos intervencijos įgydavo įvairiausių formų, nuo pačių energingiausių iki pačių santūriausių. Jerko bylai, kuriai sėkmingai užbaigti man prireikė beveik trijų mėnesių, galas atėjo tądien, kai man pavyko užvaldyti jo kaklaraiščio smeigtuką ir jį sunaikinti. Kontakto užmezgimas buvo tik labai maža mano darbo dalis. Jerką suradau jau trečią dieną. Iš manęs nebuvo pareikalauta įrodymų, kad man tatai pavyko, jie patikėjo mano žo-

džiu. Judis, matyt, turėjo būdų tai patikrinti. Kartais jie manęs paprašydavo kokios ataskaitos.

Kitąsyk mano misija buvo atvesti vieną asmenį į tam tikrą vietą tam tikrą valandą. Labai jau subtilus darbas, nes tas asmuo nebuvo moteris. Man niekad nereikėjo turėti reikalų su moterimis. Gaila. Nemanau, kad jos būtų dominusios Judį. Prisimenu ta proga seną pokštą apie moterų sielą. Klausimas: ar moterys turi sielą? Atsakymas: taip. Klausimas: kodėl? Atsakymas: kad galėtų būti prakeiktos. Labai įdomu. Laimė, man buvo suteikta didžiulė laisvė veikti dieną. Svarbu buvo ne data, o valanda. Kartą per pasimatymą aš palikau jį kažin kokia dingstimi vieną. Jis buvo malonus vaikis, toks liūdnas ir tylus. Miglotai pamenu, jog sugalvojau kažin kokią istoriją su moterim. Palaukite, tuoj prisiminsiu. Taip, pasakiau jam, kad ji jau šeši mėnesiai kaip jį įsimylėjusi ir baisiai geidžia susitikt su juo vienoje nuošalioje vietoje. Aš net įvardijau tą vietą. Ji buvo gana garsi aktorė. Kai nuvedžiau jį į tą vietą, kurią jinai nurodė, savaime aišku, kad pasitraukiau, iš santūrumo. Vis dar regiu jį, žiūrintį, kaip aš nutolstu. Manau, jis būtų norėjęs, kad būčiau jo draugas. Nežinau, kaip susiklostė jo reikalai. Atlikęs užduotį, aš nebesidomėdavau savo operacijų objektais. Ir netgi pasakysiu, kad po to niekada nesu matęs jų nė vieno. Sakau tai be jokios paslėptos minties. Ak, kiek istorijų galėčiau jums papasakoti, jeigu būčiau ramus. Ir kokia šutvė susirinko mano galvoje, kokia juokingų gaišenų galerija. Merfis, Vatas, Jerkas, Mersjė ir dar daugybė kitų. Nebūčiau patikėjęs, kad... o taip, tikiu tuo mielai. Istorijos, istorijos. Aš nemokėjau jų papasakoti. Nemokėsiu papasakoti ir šitos.

Taigi man nepavyko sužinoti, kaipgi turėsiu elgtis su Molojumi, kai jį surasiu. Nurodymai, kurių Gaberis negalėjo man

nepateikti ta proga, visai išgriuvo iš galvos. Štai kuo viskas pasibaigia, kai kiaurą sekmadienį nieko daugiau ir nedarai, kaip tik kvailystes. Beprasmiška klausti savęs: „Na, ko gi paprastai iš manęs prašoma?“ Mano nurodymuose nebūdavo nieko įprasto. Juose buvo kokia nors ypatinga operacija, ji retkarčiais pasikartodavo, bet nepakankamai dažnai, kad turėtų daug šansų būti ta, apie kurią norėjau sužinoti. Net jeigu būčiau prašomas atlikti visada tą patį, išskyrus tiktai vieną kartą, to vieno karto būtų jau pakakę, kad mano rankos būtų surištos, toks buvau skrupulingas.

Sakiau sau, kad verčiau jau nebegalvoti apie tai, kad iš pradžių reikia surasti tą Molojų, o paskui jau žiūrėsiu, kad laiko dar yra, kad viską prisiminsiu būtent tuomet, kai to tikėsiuos kuo mažiausiai, o jeigu ir suradęs Molojų aš vis dar nežinosiu, ką su juo daryti, tai sugebėsiu susisiekti su Gaberiu taip, kad Judis nesužinos. Turėjau jo adresą, kaip ir jis turėjo manišką. Pasiųsiu jam depešą: „Ką daryti su M.?“ Jis mokės atsakyt man aiškiai, nors, reikalui esant, užmaskuotai. Bet ar Balyboj yra telegrafas? Nors, būdamas tik žmogus, sakiau sau dar ir tai, kad juo vėliau surasiu tą Molojų, juo daugiau šansų turėsiu prisiminti, ką privalau su juo daryti. Ir mudu būtume ramiai sau toliau žingsniavę pėsčiomis, jeigu nebūtų įvykęs štai šitoks incidentas.

Vieną naktį, galiausiai užmigęs greta sūnaus kaip paprastai, šokte pašokau iš to miego, pajutęs, kad kažkas man sukirto iš visų jėgų. Būkite ramūs, sapnų tikrąja to žodžio prasme pasakoti aš nemoku. Užuoglaudoje buvo tamsu, nors akį durk. Aš įdėmiai klausiausi nekrutėdamas. Ir nieko negirdėjau, tik sūnaus knarkimą ir dusulį. Jau ketinau sau pasakyti, kaip paprastai, kad tai tik blogas sapnas, kai aštrus skausmas pervėrė man kelį. Tad

štai kuo galima paaiškinti tą mano staigų nubudimą. Tai iš tikrųjų buvo panašu į smūgį, aš taip įsivaizduoju arklio spyrį. Nerimastingai laukiau jo atsikartojant, sustingęs ir sulaikęs kvapą, ir, žinoma, išmuštas prakaito. Apskritai aš elgiausi lygiai taip, kaip elgiamasi panašiomis aplinkybėmis, kiek man žinoma. Ir iš tikrųjų skausmas atsikartojo po kelių minučių, tačiau silpnesnis negu pirmą kartą, veikiau nei antrą. O gal jis pasirodė man silpnesnis tik todėl, kad jo laukiau? Ar kad buvau pradėjęs prie jo priprasti? Nemanau. Kadangi jis pasikartojo vėl, kelis kartus, ir kaskart vis silpnesnis už ankstesnįjį, kol galiausiai išvis nurimo, ir aš galėjau vėl užmigti ganėtinai nurimęs. Bet prieš užmigdamas suspėjau prisiminti, kad tasai skausmas man nebuvo visai naujas. Kadangi jau buvau pajutęs jį vonioje, kai stačiau sūnui klizmą. Bet tuomet jis nusmelkė mane tik vieną kartą ir nebeatsinaujino. Aš vėlei užmigau vis klausdamas savęs, vietoj lopšinės, ar tąsyk man suskaudo tą patį kelį, kurį suskaudo ką tik, ar kitą. Ir būtent to man niekad nepavyko sužinoti. Sūnus irgi, paklaustas to, nesugebėjo atsakyti, kurį iš dviejų kelių aš tryniau priešais jį jodu tą vakarą, kai mes išvykome. Ir truputį aprimęs vėl užmigau, ramindamas save: „Tai tik lengvutė neuralgija, kurią sukėlė ilga kelionė pėsčiomis ir vėsios drėgnos naktys“, ir sau žadėdamas, jog pirmai progai pasitaikius apsirūpinsiu šilumingos vatos dėžele su gražiu velniu ant jos dangčio. Tokia tad yra minties sparta. Bet viskas tuo nesibaigė. Mat vėl nubudęs prieš išauštant, šį kartą skatinamas gamtinės reikmės, su nežymia varpos erekcija, kad būtų įtikimiau, aš negalėjau atsikelti. Kitaip tariant, galiausiai vis dėlto atsikėliau, privalėjau tai padaryti, bet kokiomis pastangomis! Negalėjau, lengva tai pasakyti ir parašyti, o iš tikrųjų nieko nėra sunkiau. Matyt, dėl valios, kurią menkiausias

pasipriešinimas, regis, paleidžia nuo grandinės. Taigi iš pradžių aš maniau, kad negalėsiu sulenkti kojos, tačiau padėjus daugybę pastangų pavyko ją šiek tiek sulenkti. Ankilozė nebuvo tobula. Aš vis dar kalbu apie savo kelį. Bet ar jis buvo tas pats, kuris pažadino mane nakties pradžioje? Negalėčiau prisiekti. Jis neskaudėjo. Jis tiesiog buvo nelankstus. Skausmas, bergždžiai įspėjęs mane kelis kartus, nurimo. Štai kaip regėjau tą dalyką. Man būtų buvę neįmanoma, pavyzdžiui, atsiklaupti, nes kad ir kaip klaupiesi, visada privalai sulenkti abu kelius, jeigu nenori priimti aiškiai groteskiškos ir neįmanomos iškęsti ilgiau nei keletą sekundžių pozos, turiu galvoje – skaudamą koją ištiesus priešais save, kaip daro šokėjai kaukaziečiai. Apžiūrėjau skaudamą kelį kišeninio žibinto šviesoje. Jis buvo nei raudonas, nei ištinęs. Aš pasikrapštinėjau prie kelio girnelės. Sakytum, ji būtų klitoris. Visą tą laiką sūnus pūkštė lyg ruonis. Jis neįtarė, ką gali iškrėsti gyvenimas. Aš irgi buvau naivus. Tačiau žinojau, ką jis gali.

Tvyrojo ta klaiki šviesa, kuri stoja prieš patį saulės patekėjimą. Daiktai patylomis vėlei įsėlina į savo dieninę būseną, užima padėtį, dedasi mirę. Aš atsargiai ir, turiu pasakyti, kupinas savotiško smalsumo atsisėdau ant žemės. Kuris nors kitas mano vietoje mėgintų atsisėsti kaip paprastai, be ceremonijų. Tik jau ne aš. Kad ir koks naujas buvo tas naujas kryžius, aš iš karto radau geriausią būdą jį nešti. Tačiau kai sėdiesi ant žemės, turėtum sėstis turkiškai ar susiriest kaip gemalas, tai vienintelės įmanomos, taip sakant, pozos pradedančiajam. Tad netrukus išsipleikiau ant nugaros. Ir dar neilgai trukus prie visų savo žinių pridūriau štai ką: kai iš tų pozų, kurias normalus žmogus užima negalvodamas, tau belieka prieinamos tik dvi ar trys, jos tampa turtingesnės. Aš veikiau būčiau teigęs priešingai, ir dar apsipu-

todamas, jei pats nebūčiau to patyręs. Taip, kai negali patogiai nei stovėti, nei sėdėti, griebiesi įvairių horizontalių pozicijų, kaip vaikas motinos skreite. Ištiri jas kaip niekados prieš tai ir randi jose malonumų, kurių net ir neįtarei. Trumpai tariant, jos tampa begalinės. Ir jeigu, nepaisant visko, galiausiai pavargsti nuo jų, nelieka nieko kito, kaip atsistoti ar pasikelti ant sėdynės kelioms akimirkoms. Štai tokie vietinio ir neskausmingo paralyžiaus pranašumai. Ir nenustebčiau, jei didieji klasikiniai paralyžiai turėtų analogiškų ir gal net dar labiau pritrenkiančių džiaugsmų. Iš tikrųjų galiausiai nebepajėgti pajudėti, tai šis bei tas! Mano protas tiesiog apsąla, kai pagalvoju apie tai. O dar ir visiška afazija! Ir gal dar totalus kurtumas! Ir gal, kas žino, akies tinklainės paralyžius! Ir labai galimas dalykas – atminties praradimas! Ir sveikų smegenų belikę lygiai tiek, kiek reikia, kad galėtum džiūgauti! Ir bijoti mirties kaip atgimimo.

Pagalvojau, ką reikėtų daryti, jei mano kelis nepagerėtų arba jei jis dar pablogėtų. Žiūrėjau pro šakas, kaip žemėja dangus. Dangus iš ryto pažemėja, šis reiškinys nebuvo deramai pabrėžtas. Jis priartėja, tarsi norėdamas matyti. O gal tai žemė pasikelia prieš vykdama, norėdama, kad ją įvertintum.

Nedėstysiu savo svarstymų. Nors šitai man būtų lengva. Jų išvada leidžia parašyti tokią pastraipą.

Ar gerai miegojai? – paklausiau, vos tik sūnus pramerkė akis. Galėjau jį pažadinti, bet ne, leidau nubusti natūraliai. Galiausiai jis man pasakė, kad jaučiasi nekaip. Mano sūnus dažnai atsakinėdavo į klausimus netiksliai. Kur mes esam? – paklausiau. Ir koks bažnytkaimis arčiausias? Jis man įvardijo. Miestelis buvo man pažįstamas, aš esu jame lankęsis, tai buvo nemažas miestelis, mums pasisekė. Aš netgi pažinojau kelis jo gyventojus. Kuri

šiandien diena? – paklausiau. Sūnus man ją patikslino, nesudvejojęs nė akimirkos. O juk jis ką tik atsipeikėjo! Sakiau jums, kad jis istorijos ir geografijos klausimų asas. Būtent iš jo aš sužinojau, kad Kondomą skalauja Baisa. Gerai, – tariau, tu tuojau pat nueisi į Houl, tau tai užims, – paskaičiavau, – tris valandas daugių daugiausia. Jis nustebęs žiūrėjo į mane. Ten nusipirksi dviratį pagal savo ūgį, – paaiškinau, – pasistenk, kad jis būtų kuo labiau padėvėtas. Gali sumokėti už jį iki penkių svarų. Padaviau jam penkis svarus dešimties šilingų kupiūromis. Jis privalo turėti labai tvirtą bagažinę, – pasakiau, – jei ji nebus pakankamai tvirta, paprašysi, kad tau pakeistų į labai tvirtą. Stengiausi kalbėti labai aiškiai. Paklausiau, ar jis patenkintas. Jis neatrodė esąs patenkintas. Pakartojau nurodymus ir vėl paklausiau, ar jis patenkintas. Jis atrodė veikiau apstulbęs. Gal taip jį paveikė tasai didžiulis patirtas džiaugsmas. Galgi jis netikėjo savo ausimis. Ar tu bent supratai? – paklausiau. Kaip gera retkarčiais dorai pasikalbėti. Pakartok man, ką turi padaryti, – paprašiau. Tai buvo vienintelis būdas patikrinti, ar jis suprato. Turiu nueiti į Houl, – pasakė, – už penkiolikos mylių nuo čia. Penkiolikos mylių? – perklausiau. Taip, – atsakė jis. Gerai, – tariau, – kalbėk toliau. Nupirkti dviratį, – pasakė jis. Aš laukiau. Ir nieko daugiau. Dviratį! – surikau. – Bet Houl miestelyje juk milijonai dviračių! Kokį dviratį? Jis pagalvojo. Padėvėtą, – pamėgino pataikyti. O jei nerasi padėvėto? – paklausiau. Tu man sakei padėvėtą, – patvirtino jis. Aš tylėjau gana ilgai. O jei nerasi padėvėto, – galiausiai ištariau, – ką darysi tuomet? Tu man to nesakei, – pasiteisino. Kokia tai atgaiva, kai retkarčiais gali pasišnekėti. Kiek pinigų aš tau daviau? – paklausiau. Jis perskaičiavo kupiūras. Keturis svarus, – pasakė. Perskaičiuok, – paliepiau. Jis vėl jas perskaičiavo.

Keturi svarai dešimt, – išpyškino. Duokš man juos, – pasakiau. Jis padavė man kupiūras, ir aš jas perskaičiavau. Keturi svarai dešimt. Aš tau daviau penkis, – sakau. Jis neatsakė, leido byloti skaičiams. Negi jis pavogė iš manęs dešimt šilingų ir paslėpė kur nors drabužiuose? Ištuštink savo kišenes, – paliepiau. Sūnus pradėjo jas tuštinti. Neužmirškim, kad visą tą laiką aš gulėjau. Jis nežinojo, kad negalavau. Beje, aš nebuvau sunegalavęs. Aš išsiblaškęs apžiūrinėjau daiktus, kuriuos jis išdėliojo prieš mane. Jis traukė juos iš kišenių vieną paskui kitą, delikačiai juos palaikydavo iškėlęs, suspaudęs nykščiu bei rodomuoju pirštu ir man atsukdamas skirtingas jų puses galiausiai padėdavo ant žemės greta manęs. O kai viena kišenė liko tuščia, jis ištraukė jos pamušalą ir papurtė. Pakilo dulkių debesėlis. To patikrinimo absurdiškumas netrukus ėmė mane slėgti. Liepiau jam liautis. O gal jis paslėpė tuos dešimt šilingų rankovėje ar burnoje. Reikėtų atsikelti ir išrausti viską nuo apačios iki viršaus. Bet tąsyk jis pamatytų, kad esu sunegalavęs. Nepasakyčiau, kad aš negalavau iš tikro. Kodėl gi nenorėjau, kad jis žinotų, jog negaluoju? Nežinau. Galėjau perskaičiuoti likusius man pinigus. Bet kas iš to? Ar bent žinojau, kokią sumą buvau paėmęs iš namų? Ne. Aš ir sau mielai taikydavau tą Sokrato metodą. Ar žinau, kiek išleidau? Ne. Šiaip jau komandiruočių sąskaitas tvarkydavau labai griežtai, pateisindavau iki paskutinio kelionėje išleisto penso. Šį kartą to nepadariau. Net jeigu tai būtų buvusi pramogų kelionė, nebūčiau taip laidęs vėjais pinigų be jokio varžymosi. Tarkime, aš apsirikau, – sakau, – ir daviau tau tik keturis svarus dešimt. Jis vangiai rinko daiktus, kuriais nuklojo žemę ir vėlei grūdo juos į kišenes. Kaip jį priverst suprasti? Liaukis tai daręs ir klausykis, ką tau sakau, – tariau. Ištiesiau jam kupiūras. Perskaičiuok

jas, – liepiau. Jis perskaičiavo. Kiek? – paklausiau. Keturi svarai dešimt, – atsakė. Dešimt ko? – paklausiau. Dešimt šilingų, – atsakė jis. Tu turi keturis svarus dešimt šilingų, – pasakiau. Taip, – patvirtino jis. Aš tau daviau keturis svarus dešimt šilingų, – pasakiau. Taip, – patvirtino jis. Tai buvo neteisybė, aš daviau jam penkis. Tu sutinki, – pasakiau. Taip, – patvirtino jis. Ir kaipgi tu manai, kam aš daviau tau šitiek pinigų? – paklausiau. Kam šitiek pinigų? – perklausė jis. Jo veidas nušvito. Kad nusipirkčiau dviratį, – pasakė. Kokį dviratį? – paklausiau. Padėvėtą, – atsakė jis nedvejodamas. Ar tu manai, kad padėvėtas dviratis kainuoja keturis svarus dešimt šilingų? – paklausiau. Nežinau, – atsakė jis. Aš irgi nieko nežinojau apie tai. Tačiau ne tai buvo svarbu. Ką būtent aš tau pasakiau? – paklausiau. Mudu abu mėginom prisiminti. Pasistenk, kad jis būtų kuo labiau padėvėtas, – ištariau pagaliau, – štai ką aš tau pasakiau. Ak, – sulemeno jis. Aš jums neperpasakoju šito dueto *in extenso*, tik pateikiu jo pagrindinius bruožus. Aš nesakiau tau padėvėtą, aš pasakiau tau, kad jis būtų kuo labiau padėvėtas. Jis vėl pradėjo rinkti nuo žemės savo daiktus. Palik juos, – sušukau, – ir klausykis, ką tau sakau. Jis pabrėžtinai numetė didžiulį suvytų virvių kamuolį. Tie dešimt šilingų, ko gero, buvo jo viduje. Tu nematai skirtumo tarp padėvėto ir kuo labiau padėvėto? – paklausiau. Pažiūrėjau į savo laikrodį. Buvo dešimt valandų. Aš tiktai dar labiau sujaukiau mūsų mintis. Nebesistenk suprasti, – pasakiau, – o klausykis, ką aš tau pasakysiu, nes antrą kartą nekartosiu. Sūnus priėjo prie manęs, atsiklaupė. Sakytum, aš rengiausi atiduoti dvasią. Ar žinai, kas yra naujas dviratis? – paklausiau. Taip, tėti, – atsakė jis. Gerai, – tariau, – jeigu nerasi padėvėto dviračio, nupirksi naują. Aš kartoju. Aš pakartojau. Aš, pažadėjęs jam nebekartoti.

O dabar pasakyk man, ką turi padaryti, – paliepiau. Ir pridūriau: Nusigręžk, tau smirda iš burnos. Vos nepridūriau: „Tu nevalai dantų ir dar skundiesi, kad turi abscesų“, tačiau laiku susiturėjau. Ne laikas buvo pradėti naują temą. Pakartojau: Ką turi padaryti? Jis susikaupė. Nueiti į Houl, – pasakė, – už penkiolikos mylių... Nesuk sau galvos dėl tų mylių, – nutraukiau. – Tu jau Houl miestelyje. Ką turi padaryti? Ne, aš negaliu. Galiausiai jis suprato. Kam tas dviratis, – paklausiau, – Goeringui? Jis vis dar nesuprato, kad tas dviratis – jam. Teisybė, tuomet jis buvo beveik mano ūgio. O dėl bagažinės, tai tarsi nieko nebūčiau sakęs. Tačiau galiausiai jo protas sugėrė viską. Netgi tokiu mastu, kad jis paklausė, ką jam reikės daryti, jei neužtektų pinigų. Grįši čionai, ir mudu nuspręsime. Aišku, svarstydamas visus tuos dalykus prieš jam nubundant, aš numačiau, kad jis gali patekti į keblią padėtį paklaustas, iš kurgi, būdamas toks jaunas, turi tiek pinigų. Ir žinojau, ką jam reikėtų tokiu atveju daryti, o būtent – susiieškoti policijos seržantą Paulių arba pareikalauti, kad jam jį atvestų, pasisakyti savo pavardę ir paaiškinti, kad aš, Žakas Moranas, įpareigojau jį nupirkti dviratį Houl, leidžiant suprasti, kad pats aš likau Shite. Čia, aišku, turėjau reikalo su dviem skirtingomis operacijomis: pirmoji – reikėjo numatyti, koks tai bus atvejis (iki sūnui nubundant), antroji – rasti jam tinkamą sprendimą (gavus žinią, kad Houl buvo pati artimiausia gyvenvietė). Bet negalėjo būti nė kalbos, kad perduosiu jam tokius subtilius nurodymus. Nebijok, – pasakiau, – pinigų tau užtenka, kad nusipirktum gerą dviratį, kurį parsigabensi čia negaišdamas. Su mano sūnumi reikėjo numatyti viską. Jis niekada nebūtų nuspėjęs, ką daryti su jau nupirktu dviračiu. Jis būtų sugebėjęs pasilikti Houl, vienas Dievas težino kokiomis sąlygomis ir laukti naujų

nurodymų. Jis paklausė manęs, kas man nutiko. Ko gero, aš susiraukiau. Tu man jau nusibodai, – pasakiau. Ir paklausiau, ko gi jis laukia. Aš jaučiuosi nekaip, – paaiškino. Aš, jo paklaustas, kaip jaučiuosi, nieko neatsakiau, o jis, kurio niekas nieko neklausė, pareiškė nekaip jaučiąsis. Tu nesidžiaugi, kad gausi gražų naujutėlaitį dviratį, kuriuo naudosiesi pats vienas? – paklausiau. Aš, žinoma, labai norėjau išgirsti, kad jis džiaugiasi. Tačiau pasigailėjau ištaręs tuos žodžius, kurie galėjo tik dar labiau sustiprinti jo sąmyšį. Nors tokiam šeimyniškam pokalbiui šito beveik pakanka. Sūnus išėjo iš užuoglaudos, ir kai nusprendžiau, kad jis nutolo jau pakankamai, aš irgi iš jos išsiropščiau, vargais negalais. Jis nužingsniavo kokius dvidešimt žingsnių. Stovėdamas nerūpestinga poza – nugara atsirėmęs į medį, drąsiai sulenkęs sveikąją koją priešais kitą – stengiausi atrodyt atsainus. Pašaukiau jį. Jis atsigręžė. Aš pamojau ranka. Jis valandėlę žiūrėjo į mane, paskui atsuko nugarą ir nužingsniavo savo keliu. Pašaukiau jį vardu. Jis vėl atsigręžė. Žibintą! – šaukiau. Gerą žibintą! Jis nesuprato. Ir kaipgi galėjo suprasti už dvidešimties žingsnių, kai nieko nesuprasdavo ir vieno žingsnio atstu. Jis pasuko atgal. Aš rodžiau jam ženklais, kad nesiartintų, ir šaukiau: Eik šalin! Eik šalin! Jis sustojo ir žvelgė į mane, palenkęs galvą šonan kaip papūga, regis, visai suglumęs. Aš neapdairiai palinkau į priekį, norėdamas pakelti kokį akmenį, medgalį ar žemės grumstą, bet ką, ką būtų galima nusviesti, ir vos neparkritau. Nulaužiau gyvą šaką sau virš galvos ir energingai sviedžiau sūnaus pusėn. Jis apsisuko ir nubėgo. Kartais aš iš tikrųjų nesuprasdavau savo sūnaus. Jis juk turėjo žinoti, kad aš jo nepasieksiu, net ir su geru akmeniu, ir vis dėlto pasileido tekinas. Gal išsigando, kad imsiu vytis? Manau, kad iš tikrųjų mano bėgimo būde – atlošus galvą,

dantis sukandus, sulenkus kiek įmanoma alkūnes ir keliais beveik daužant veidą, yra kažkas, kas kelia siaubą. Dažnokai pavydavau greitesnius už save būtent todėl, kad bėgdavau va šitaip. Jie sustoja, laukia manęs, užuot leidęsi persekiojami tokio siaubingo šėlo. O dėl žibinto, tai mums žibinto nereikėjo. Vėliau, kai dviratis suras savo vietą mano sūnaus gyvenime, jo kupiname užduočių ir nekaltų žaidimų gyvenime, tada tasai žibintas bus reikalingas apšviesti jo naktines išvykas. Tikriausiai numatydamas tokią laimingą ateitį ir pagalvojau apie tą žibintą ir šaukiau sūnui, kad jis nupirktų gerą, kad vėliau jo išvykos ir sugrįžimai būtų apšviesti ir jiems negrėstų joks pavojus. Ir dar galėjau pasakyti jam, kad jis prieš vykdydamas sandėrį atkreiptų dėmesį į dviračio varpelį ir kad nusukęs jo dangčiuką gerai ištirtų vidų ir įsitikintų, jog tas varpelis geras ir geros būklės, ir kad jis juo paskambintų, patikrintų jo garsą. Bet mes vėliau turėsime daug laiko apžvelgti visus tuos dalykus. Ir aš mielai padėsiu sūnui, kai ateis laikas, pritvirtinti prie dviračio geriausius žibintus, ir priekyje, ir užpakalyje, ir patį geriausią iš visų varpelių, ir dar pačius geriausius stabdžius.

Ta diena man labai prailgo. Man trūko sūnaus! Kaip įmanydamas ieškojau veiklos. Valgiau kelis kartus. Pasinaudojau tuo, kad galiausiai likau vienas, be jokio liudininko, išskyrus Dievą, ir pasimasturbavau. Mano sūnui tikriausiai šovė galvon tokia pati mintis, tikriausiai jis sustojo pasimasturbuoti. Tikriausiai jam tai suteikė didesnį malonumą negu man. Keliskart apėjau mūsų užuoglaudą, manydamas, kad ta mankšta bus naudinga mano keliui. Ėjau gan sparčiai ir be ypatingo skausmo, tik greitai pavargdavau. Po kokių dešimties vienuolikos žingsnių mano koją apimdavo didžiulis nuovargis, veikiau sunkumas, ir gaudavau

sustoti. Tas nuovargis praeidavo iškart, ir aš galėdavau vėl išjudėt iš vietos. Išgėriau truputį morfino. Uždaviau sau šiokių tokių klausimų. Kodėl nepaprašiau sūnaus atnešti vaistų mano keliui? Kodėl nuslėpiau nuo jo, kad negaluoju? O gal širdies gilumoje buvau patenkintas dėl to, kas man nutiko, ir gal net taip patenkintas, kad ir pasveikti nenorėjau? Gana ilgam atsidaviau tos vietovės grožybėms – žiūrėjau į medžius, laukus, dangų, paukščius ir įdėmiai įsiklausydavau į tuos garsus, kurie pasiekdavo mane iš arti ir iš toli. Akimirką pamaniau išgirdęs tylą, apie kurią jau, regis, kalbėjau. Atsigulęs užuoglaudoje mąsčiau apie tą užduotį, kurią atlikti buvau įpareigotas. Vėl pasistengiau prisiminti, ką turiu padaryti su Molojumi, kai jį surasiu. Nušliaužiau iki upelio. Gulėdamas apžiūrėjau jame savo atspindį, paskui nusimazgojau veidą ir rankas. Laukiau, kad mano atvaizdas nusistovėtų, žiūrėjau, kaip virpėdamas jis vis labiau, labiau darėsi panašus į mane. Retkarčiais koks nors lašas, nuvarvėjęs man nuo veido, jį vėl sudrumsdavo. Dieną aš neregėjau nė gyvos dvasios. Bet vakarop išgirdau žingsnius aplink užuoglaudą. Sustingau. Žingsniai nutolo. O kiek vėliau, išėjęs iš tos užuoglaudos nežinia kokiu tikslu, už kelių žingsnių nuo savęs išvydau vyrą, jis stovėjo tarsi sustingęs. Buvo atsukęs man nugarą. Vilkėjo pernelyg jau sunkų paltą tam metų laikui ir buvo atsirėmęs į tokią masyvią, tokią išstorėjusią ir apačioje, ir viršuje lazdą – kad pasakytum, jog tai kuoka. Jis atsigręžė, ir mudu gan ilgai žiūrėjome vienas į kitą tylėdami. Kitaip tariant, aš tiesiog įdūriau į jį akis, kaip darau visada, nuduodamas, kad nebijau, o jis tuo tarpu retkarčiais nusmelkdavo mane skubriu žvilgsniu, paskui nuleisdavo akis, tačiau ne iš drovumo, o veikiau norėdamas kuo ramiau apmąstyti, ką išvydo, ir tik paskui pridurti prie to kitus

vaizdus. Mat jo mestas žvilgsnis buvo be galo šaltas ir galingas. Veidas buvo išblyškęs ir gražus, tokį turėdamas būčiau labai patenkintas. Aš jau buvau beduodąs jam penkiasdešimt penkerius metus, kai jis nusivožė skrybėlę, palaikė ją rankoj valandėlę, paskui vėl užsidėjo ant galvos. Tai visiškai nepanėšėjo į tai, kas vadinama nukelti skrybėlę. Tačiau, manau, kad nusilenkęs gerai pasielgiau. Toji skrybėlė buvo labai jau nepaprasta, ir savo forma, ir spalva. Nemėginsiu jos aprašyti, ji neatitinka jokios man žinomos kategorijos. Didžiulė tankių jo plaukų kupeta buvo balta, nors jie ir buvo purvini. Prieš vėl jam sukišant tuos plaukus po kepure, suspėjau pamatyti, kaip jie jam šiaušės ant pakaušio. Jo veidas buvo purvinas, apžėlęs, taip, jis buvo išblyškęs, gražus, purvinas ir apžėlęs. Vyriškis padarė tokį keistą judesį, tarsi višta, kai pašiaušia plunksnas, paskui pamažėle susitraukia ir tampa mažesnė, negu buvo. Maniau, kad jis nueis netaręs man nė žodžio. Bet jis staiga paprašė duonos kriaukšlės. Ir palydėjo tą žeminantį prašymą liepsningu žvilgsniu. Jo tartis buvo svetimšalio arba žmogaus, atpratusio kalbėti. Ir iš tikrųjų aš tariau sau su palengvėjimu, matydamas jį tik iš nugaros: „Jis svetimšalis“. Gal norite sardinių dėžutės? – paklausiau. Jis prašė manęs duonos, o aš jam siūliau žuvies. Čia visas aš kaip nuluptas. Duonos, – paprašė jis. Nuėjau į užuoglaudą ir paėmiau kampą duonos, kurį laikiau sūnui, nes jis tikriausiai bus išalkęs, kai pargrįš. Padaviau jį vyriškiui. Maniau, kad jis surys ją vietoje. Bet jis perlaužė ją pusiau ir susidėjo gabalus į palto kišenes. Ar aš galėčiau apžiūrėti jūsų lazdą? – paklausiau. Ištiesiau ranką. Jis nekrustelėjo. Uždėjau ranką ant lazdos, virš jo rankos. Pajutau, kaip jo pirštai iš lėto atsileidžia. Dabar jau aš laikiau tą lazdą. Jos lengvumas mane nustebino. Vėl įbrukau ją vyrui į ranką. Jis nusmelkė mane

paskutiniu žvilgsniu ir nužingsniavo. Jau buvo beveik naktis. Jis žengė skubriu ir netvirtu žingsniu, dažnokai keitė kryptį, lazda ne tiek naudojosi, kiek vilko pažeme. Mielai būčiau sekęs jį akimis ilgai ilgai. Mielai būčiau stovėjęs vidur dykumos, pusiaudienį, ir mielai sekčiau jį akimis, kol jis pavirs tik mažyliu taškeliu ties horizonto linija. Dar ilgą laiką likau lauke. Kartais įtempdavau ausis. Tačiau sūnaus pargrįžtant negirdėjau. Pajutęs šaltį įėjau užuoglaudon, atsiguliau ant sūnaus palto. Tačiau pajutęs, kad mane ima miegas, vėl išėjau ir sukūriau didžiulį laužą, kad sūnus rastų pas mane kelią. Kai ta ugnis įsidegė, tariau sau: „Dabar tai jau galėsiu susišildyt!“ Aš šildžiaus trindamas rankas vieną į kitą po to, kai atitraukdavau jas nuo ugnies, ir dar prieš tai, kai vėl prikišdavau jas prie ugnies ir kai atsukdavau tai ugniai nugarą, ir kai patraukdavau nuo jos palto skvernus, ir kai sukiojausi tarsi ant iešmo. Galiausiai, nebeįstengdamas pakelt to karščio ir to nuovargio, atsiguliau ant žemės prie ugnies ir užmigau, pats sau sakydamas: „Gal mano drabužiai užsidegs nuo kokios žiežirbos, ir aš nubusiu jau liepsnojantis deglas“. Ir dar sakydamas sau daugelį kitų dalykų, priklausančių skirtingoms minčių sekoms ir, regis, tarpusavyje nesusijusių. Tačiau kai nubudau, jau buvo vėl diena, ir ugnis buvo jau užgesusi. Nors žarijos dar buvo šiltos. Mano kelis skaudėjo nė truputėlio ne mažiau, nors ir labiau jis neskaudėjo. Kitaip tariant, gal jam ir buvo kiek blogiau, bet aš šito nesuvokiau, nes, ačiū Dievui, kaskart labiau prie jo priprasdavau. Nors nemanau. Mat kaskart įsiklausydamas į savo kelį, versdamas jį patirti įvairius išbandymus, aš nepasitikėjau tuo pripratimu ir stengdavausi nuo jo abstrahuotis. Veikiau tai buvo kažkas kitas, prileistas prie mano vienatinių pojūčių paslapties, kuris man sakė: „Jokio pasikeitimo, Moranai, jokio

pasikeitimo". Šitai gali atrodyti neįmanoma. Nuėjau į giraitę nusipjauti lazdos. Tačiau galiausiai radęs tinkamą šaką, prisiminiau, kad neturiu peilio. Grįžau užuoglaudon, tikėdamasis rasti ten sūnaus peiliuką tarp tų daiktų, kuriuos jis išdėliojo ant grindų ir nesurinko. Ten jo nebuvo. Užtat netyčia mano žvilgsnis krito ant skėčio, ir aš tariau sau: „Kurio galo man pjautis lazdą, jei turiu skėtį". Ir pabandžiau pavaikščioti remdamasis tuo skėčiu. Nors taip judėjau priekin nei greičiau, nei mažiau skausmingai, pavargdavau vis dėlto mažiau. Ir dar – užuot sustojęs pailsėti kas dešimt žingsnių, lengvai nužengdavau penkiolika, kol skausmas priversdavo mane sustoti. Ir tomis atvangos akimirkomis aš irgi naudodavausi savo skėčiu. Nes atsirėmęs į tą skėtį, konstatuodavau, kad mano kojos sunkumas, matyt, nulemtas apytakos stokos, išnykdavo greičiau negu tuomet, kai stovėdavau padedamas vien raumenų ir gyvybės medžio. Ir taip apsiginklavęs aš jau nebesitenkinau bidzenimu aplink tą mūsų užuoglaudą, kaip dariau vakar, o jau judėjau spinduliškai į visas puses. Aš netgi pasiekiau vieną nedidelę kalvelę, nuo kurios geriau buvo matyti visa erdvė, kur bet kada galėjo išnirti mano sūnus. Ir retkarčiais aš jį regėdavau vaizduotės akimis, palinkusį virš vairo ar visu ūgiu minantį pedalus, kaskart labiau artėjantį, girdėjau jį dūsuojant, regėjau putlų jo veidą, spindintį džiaugsmu, kad pagaliau pargrįžta. Bet tuo pat metu sekiau užuoglaudą, kuri traukė mane nepaprastai, tad pereiti nuo vieno spindulio prie kito ten, kur jie labiausiai išsiskiria, kas būtų buvę labai patogu, man buvo neįmanomas dalykas. Kiekvieną sykį toliau paėjęs turėjau grįžti iki tos užuoglaudos, kad įsitikinčiau, jog ten viskas tvarkinga, paskui ir vėl išeidavau. Ir didžią dalį tos antros dienos aš sueikvojau va šitaip tuščiai vaikščiodamas pirmyn ir atgal, tykoda-

mas, įsivaizduodamas, nors ir ne visą dieną. Nes retkarčiais aš dar ir atsiguldavau toje užuoglaudoje, kuri jau pamažėle virto man mažais namais, kad ramiai pamąstyčiau apie šį bei tą, o būtent apie savo maisto atsargas, kurios taip greitai seko, kad po godžiai surytų penktą valandą pavakarių man liko tiktai dvi dėžutės sardinių, keli sausainiai ir kelios bulvės. Be to, aš vis dar stengiaus prisiminti, ką privalėsiu padaryti su Molojumi, kai jį surasiu. Mąsčiau dar apie save ir apie tai, kas manyje taip pasikeitę jau kuris laikas. Ir man atrodė, kad regiu save senstantį lašalo greičiu. Tačiau mintis, kuri man tuomet kilo, nebuvo būtent ta mintis apie senėjimą. O tai, ką aš regėjau, veikiau jau priminė kažkokį sutrupėjimą, tūžmingą sugriuvimą tų dalykų, kurie visuomet mane saugojo nuo to, kuo būti buvau pasmerktas. Arba kaskart greičiau gręžiausi link nežinia kokios šviesos ir veido, kuriuos aš pažinojau ir išsižadėjau. Bet kaipgi aprašyt tą pojūtį, kuris iš masyvaus, tamsaus, girgždančio, akmeningo staiga pavirto skystu. Tada išvydau mažytį burbuliuką, palengva kylantį iš gelmių per ramius vandenis, pradžioj vienspalvį, vos šviesesnį už lydinčius jį sūkurius, paskui iš lėto virstantį veidu su akiduobėmis, burnos ertme ir dar kitokiais įspaudais, nebuvo galima suprasti, ar tai moters, ar vyro veidas, jaunas ar senas, nei to, ar jo ramybė irgi nėra vandens, kuris jį skiria nuo šviesos, padarinys. Tačiau turiu prisipažinti, kad žiūrėjau išsiblaškęs į tas vargingas figūras, į kurias galbūt stengėsi sutilpti mano žlugimo jausmas. Ir tai, kad nesileidau jų kankinamas, irgi rodė, kaip smarkiai aš pasikeičiau ir kaip man buvo nesvarbu turėti savo „aš“. Ir tikriausiai būčiau padaręs krūvą atradimų savo atžvilgiu, jei būčiau pasistengęs. Tačiau pakakdavo išgauti bent kiek daugiau šviesos, turiu galvoje, tuose mane apspitusiuose tam-

siuose šešėliuose, pasitelkus kokią nors viziją ar minties pastangą, kad įpulčiau į naujus rūpesčius. Ir kiek vėliau viską reikėdavo pradėt iš naujo. Ir toks veikimo būdas man irgi buvo svetimas. Kadangi mano prigimčiai, noriu pasakyti įpročiams, nebūdinga atlikti visus skaičiavimus vienu metu, aš juos atskirdavau vieną nuo kito, paskui kiek tiktai būdavo įmanoma išrutuliodavau pakaitomis. Ir net tos nuorodos dėl Molojaus, kurių man trūko, – kai tik pajusdavau jas sukirbėjus atminties gelmėse, staigiai nusisukdavau nuo jų ir atsigręždavau į kitas nežinomas man nuorodas. Tad aš, kuris prieš dvi savaites būčiau džiugiai skaičiavęs, kiek dar laiko galiu ištraukti su likusiais man maisto produktais, ko gero, įtraukęs į tuos svarstymus ir vitaminų bei kalorijų problemą ir susikūręs galvoje daugybę meniu, asimptotiškai artėjančių prie maistinio nulio, tą dieną pasitenkinau tik vangiai konstatavęs, jog greitai mirsiu nuo išsekimo, jeigu man nepavyks atnaujint maisto atsargų. Taip prabėgo antroji diena. Bet lieka paminėti dar vieną incidentą prieš pereinant prie trečiosios dienos.

Užkūriau ugnį ir žiūrėjau, kaip ji įsidega, kai išgirdau kažką į mane kreipiantis. Balsas, išgirstas taip arti, kad net pašokau, buvo vyro balsas. Tačiau pašokęs susitvardžiau ir toliau kursčiau ugnį lyg niekur nieko, baksnodamas lazda, kurią prieš tai ir nusilaužiau būtent tam tikslui, – jos šakas, lapus ir netgi dalį žievės nudraskiau nagais. Aš visad mėgdavau nulupti žievę nuo šakų, apnuogint gražų, šviesų ir glotnų stiebą. Tačiau migloti meilės medžiui ir gailesčio jausmai dažniausiai šitai sutrukdydavo. Tarp mano artimųjų buvo Tenerifo dracena, išgyvenusi 5000 metų, ji žuvo žaibo nutrenkta. Tai buvo ilgaamžiškumo pavyzdys. Toji šaka buvo stora, kupina syvų, kai kišdavau ją į liepsnas, ji neuž-

sidegdavo. Laikiau ją už plonojo galo. Ugnies spragsėjimas, veikiau jau to medžio, kuris rangės jos apimtas, – triumfuojanti ugnis juk nespragsi, ji leidžia visai kitokį garsą, – suteikė tam vyrui galimybę prisiartinti prie manęs man nepajutus. Jei ir yra koks nors dalykas, kuris mane erzina, tai, kai būnu užkluptas netikėtai. Taigi aš ir toliau, nepaisydamas judesio, kurį sukėlė išgąstis, ir kupinas vilčių, kad jis paliko nepastebėtas, kursčiau ugnį, lyg būčiau vienui vienas. Tačiau kai jo ranka kaip reikiant smogė man per petį, buvau priverstas pasielgti taip, kaip bet kas kitas būtų pasielgęs mano vietoje, ir šitai man pavyko staigiai pasisukus ir puikiai imituojant, taip man atrodė, baimę ir pyktį. Ir štai aš stoviu akis į akį su tuo vyru, kurio pavidalą ir bruožus iš pradžių sunkiai išskyriau tamsoje. Sveikas, bičiuli, – pasakė jis. Ir visgi pamažėle ėmiau nuraukti, kokiam tipui priklausė tas individas. Ir, garbės žodis, visos jo dalys buvo labai gražiai suderintos ir harmoningos, galėjai pasakyti, kad jo veidas buvo vertas kūno ir atvirkščiai. O jei būčiau galėjęs pamatyti jo subinę, be jokios, abejonės būčiau pamanęs, kad ji nėra prastesnė už visa kita. Nesitikėjau, kad rasiu ką nors tokiame užkampyje, – pasakė jis, – man velniškai pasisekė. Aš, pasitraukęs nuo jau įsiliepsnojusios ugnies, kurios šviesa, mano nebeužstota, krito ant įsibrovėlio, iš karto suvokiau, kad neapsirikau ir kad jis buvo būtent iš tų įgrisėlių, kaip aš ir nujaučiau. Gal galit pasakyti man, – tarė jis. Turėsiu aprašyti jį glaustai, nors tai ir prieštarauja mano principams. Jis buvo veikiau nedidukas, tačiau kresnas. Vilkėjo dukslią šlykštaus kirpimo tamsiai mėlyną eilutę (švarkas dvieilis) ir avėjo juodus batus, nežmoniško platumo, – jų nosys buvo užsirietusios aukščiau kelties. Tasai šlykštus fasonas, regis, buvo juodų batų monopolis. Jūs nežinote, – pasakė jis. Kutuoti tamsios,

mažiausiai septynių pėdų ilgio, keliskart apsuktos jam aplink kaklą šerpės galai buvo nukarę ant nugaros. Jam ant galvos stirksojo mėlyno fetro skrybėlė siaurais kraštais, į kurios kaspiną buvo įsmeigtas meškerės kabliukas su dirbtine musele, ir tai atrodė labai sportiškai. Jūs mane girdite – paklausė? Bet visa tai buvo tik grynas niekas, palyginti su veidu, kuris neaiškiai panėšėjo, man apmaudu tai pasakyti, į manąjį, tik, žinoma, nebuvo toks subtilus – tie patys trumpi nevykę ūsai, tos pačios mažytės šeško akys, toji pati nosies parafimozė ir smulki raudona burna, tarsi ji būtų išraudusi mėgindama iššikti lauk liežuvį. Ei, jūs! – pašaukė jis. Nusigręžiau į ugnį. Ji gražiai degė. Užmečiau dar malkų. Aš kalbu su jumis jau penketą minučių, – pridūrė. Patraukiau link užuoglaudos, jis man užstojo kelią. Pamatęs, kad aš šlubuoju, dar labiau įsidrąsino. Patariu atsakyti į mano klausimus, – paragino. Aš jūsų nepažįstu, – atsakiau. Nusijuokiau. Tas sąmojis ištrūdo man netyčia. Ar pageidaujat pamatyti mano vizitinę kortelę? – paklausė. Ji nieko man nepasakys, – tariau. Jis priėjo arčiau. Dinkit iš čia, – tariau. Tada nusijuokė jis. Jūs atsisakot su manimi kalbėti? – paklausė. Aš vargais negalais prisiverčiau. Ką norėtumėt sužinoti? – paklausiau. Ko gero, jis pamanė, kad aš atlyžau. Taip jau geriau, – pasakė. Pasitelkiau pagalbon sūnaus, kuris galėjo pasirodyti kiekvieną akimirką, vaizdą. Aš jums jau tai sakiau, – pareiškė jis. Aš drebėjau. Būkit malonus pakartoti, – paprašiau. Sutrumpinkim tą reikalą. Jis paklausė manęs, ar aš mačiau praeinant pro šalį senį su lazda. Ir apibūdino jį. Prastai. Jo balsas atsklisdavo iki manęs tarytum iš toli. Ne, – atsakiau. Kaip ne? – perklausė jis. Aš nieko nemačiau, – paaiškinau. Bet jis juk ėjo pro čia, – pasakė jis. Aš tylėjau. Kada čia atsiradote? – paklausė. Jo kūnas irgi apsiblausė, tarsi jis būtų pradėjęs skaidy-

tis. Ką jūs čia veikiate? – paklausė. Jums patikėta prižiūrėti šitą teritoriją? – pasiteiravau. Jis tiestelėjo į mane ranką. Man regis, vėl jam pakartojau, kad jis dingtų. Vis dar prisimenu tą ranką, artėjančią, balzganą, delnas susigniaužia ir atsigniaužia. Rodėsi, ji pati viena stūmės į priekį. Nežinau, kas tada nutiko. Bet kiek vėliau, gal netgi daug vėliau radau jį išsipleikusį ant žemės, iš galvos liko košė. Apgailestauju, kad negaliu nurodyti aiškiau, kaip buvo pasiektas toks rezultatas. Tai būtų buvęs geras pasiskaitymas. Bet juk pasiekęs šitą pasakojimo tašką nesileisiu į literatūrą. Aš pats likau nesužalotas, tikrai ne, vos keli įdrėskimai, kuriuos pastebėjau tik rytojaus dieną. Pasilenkiau virš jo. Tai darydamas supratau, kad mano koja lankstosi vėl. Jis jau nebuvo panašus į mane. Paėmiau jį už kulkšnių ir nuvilkau užuoglaudon, atbulą. Jo batai žvilgėjo, nutepti storu riebaus batų tepalo sluoksniu. Puskojinės buvo raštuotos. Kelnių klešnės atvirto, ir iš po jų buvo matyti balta beplaukė kojų oda. Kulkšnys buvo plonos, kaulėtos, visai kaip mano. Beveik galėjau jas suglėbti pirštais. Jis dėvėjo keliaraiščius, vienas atsisegė ir karojo. Toji detalė mane sugraudino. Grįžau prie ugnies. Mano kelis vėl darėsi nelankstus. Jam jau nebereikėjo būti lanksčiam. Nuėjau į užuoglaudą, pasiėmiau sūnaus paltą. Grįžau prie ugnies, užsidengęs tuo paltu atsiguliau. Aš beveik nemiegojau, nors šiek tiek nusnūdau. Klausiausi, kaip ūbauja pelėdos. Jos nebuvo didieji apuokai, jų riksmas priminė garvežio švilpuką. Klausiausi lakštingalos. Ir tolimų griežlių. Jeigu būčiau girdėjęs apie kitus paukščius, kur šūkauja ir gieda naktį, būčiau klausęsis ir jų. Rankas sudėjęs ir pasirėmęs į jas smakru, žiūrėjau, kaip ugnis gęsta. Tykojau aušros. Vos tik ji ėmė brėkšti, atsistojau ir patraukiau užuoglaudon. Jo keliai irgi buvo ganėtinai sustingę, bet, laimė, strėnų

sąnariai vis dar krutėjo. Nuvilkau jį iki giraitės, dažnai sustodamas pailsėti, bet nepaleisdamas jo kojų, kad nereikėtų lenktis vėl jų kelti. O paskui suardžiau užuoglaudą ir ant to kūno užmečiau išlaisvintas šakas. Susidėjau abu krepšius, užsimečiau juos ant kupros, pasiėmiau paltą ir skėtį. Taigi išvykau iš stovyklos. Bet prieš išvykdamas valandėlę susikaupiau, kad įsitikinčiau, jog nieko nepamiršau, nes vien savo smegenimis nepasitikėjau, apsigraibiau kišenes, apsižvalgiau aplinkui. Ir būtent čiuopdamas kišenes, konstatavau, kad neturiu raktų, smegenys negalėjo manęs informuoti, kad jų nebėra. Netrukus radau juos išsibarsčiusius ant žemės, nes sulūžo žiedas. Iš pradžių, tiesą pasakius, suradau grandinėlę, paskui raktus ir galiausiai tą žiedą, perskilusį perpus. O kadangi negalėjo būti nė kalbos, kad lenkčiaus kaskart pakelti raktų, tegu ir naudodamasis skėčiu, aš padėjau ant žemės krepšius, skėtį ir paltą, atsiguliau tarp raktų kniūbsčias ir taip galėjau juos susirinkti gana lengvai. O kai vienas kuris iš jų buvo toliau nei siekė ranka, prišliauždavau prie jo, įsikibęs abiem rankom į žolę. Ir kiekvieną raktą, prieš įsidėdamas jį į kišenę, nušluostydavau į žolę, nesvarbu, ar to reikėdavo, ar ne. O retkarčiais pasikeldavau ant rankų, kad geriau matyčiau aplinkui. Ir daugelį raktų, kuriuos aš va šitaip pamatydavau gulinčius atokiai, pasiekdavau prisiridenęs prie jų kaip koks didžiulis cilindras. O neberadęs jų daugiau tariau sau: „Neverta jų skaičiuoti, juk aš ir nežinau, kiek jų buvo“. Tada akys vėl puldavo ieškoti. Tačiau galiausiai pasakiau sau: „Tiek to, pasitenkinsiu tais, kuriuos turiu“. Ir ieškodamas va šitaip raktų radau ausį, kurią nusviedžiau į giraitę. Ir dar keistesnis daiktas – radau savo šiaudinę skrybėlę, kurią maniau užsivožęs ant galvos! Viena iš skylučių, per kurią buvo perverta gumelė, išskydo iki pat apvado

krašto, jei galiu drįsti šitaip išreikšti savo mintį, ir todėl ji buvo jau nebe skylutė, o plyšys. Tačiau antra skylutė atsilaikė, ir gumelė vis dar stirksojo savo vietoje. Galiausiai sau tariau: „Dabar aš atsistosiu ir iš viršaus nužvelgsiu paskutinį kartą visą tą plotą“. Šitaip ir padariau. Būtent tada ir atradau žiedą, iš pradžių vieną jo dalį, paskui kitą. Tada, neberadęs nieko, kas priklausytų man ar mano sūnui, vėl užsikroviau krepšius, gerai užsismaukiau ant pakaušio šiaudinę skrybėlę, persimečiau per ranką sūnaus paltą, pasiėmiau skėtį ir išėjau.

Bet nuėjau netoli. Kadangi netrukus sustojau ant kalnelio viršūnės, nuo kurios galėjau nesivargindamas stebėti ir stovyklos išsidėstymą, ir aplinkinius laukus. Ir čia su įdomumu pastebėjau, kad žemė šitoje vietoje ir netgi debesys danguj buvo išdėstyti tokia tvarka, kad pamažėle kreiptų akis stovyklos link, kaip kokio didžio senovės meistro paveiksle. Įsitaisiau kaip tik įmanoma patogiau. Nusikračiau tuos įvairius nešulius ir suvalgiau visą dėžutę sardinių bei obuolį. Atsiguliau kniūbsčias ant sūnaus palto. Čia atsiremdavau alkūnėmis į žemę, žandikaulius prilaikydamas delnais, ir taip nukreipdavau akis į horizontą, čia pasidarydavau iš delnų mažą pagalvėlę ir padėdavau ant jos skruostą, penkias minutes vieną, penkias minutes kitą, vis dar kniūbsčias. Galėjau pasidaryti pagalvę iš tų dviejų krepšių, bet nepasidariau, nepagalvojau apie tai. Diena prabėgo ramiai, be jokio incidento. Ir tiktai šuo nutraukė tos trečios dienos monotoniją – iš pradžių jis sukinėjosi aplink mano laužo liekanas, paskui nubidzeno į giraitę. Bet nemačiau, kad jis iš jos išbėgtų, gal todėl, kad buvau nukreipęs dėmesį kitur, gal jis išbėgo pro kitą pusę, perbėgęs tą giraitę, taip sakant, skersai. Susitaisiau skrybėlę, pradūręs naują skylę greta senosios sardi-

nių dėžutės raktu ir vėlei pervėręs per ją gumelę. Pasitaisiau ir žiedą susukęs draugėn jo abi puses, užmoviau ant jo raktus ir vėl prikabinau prie jo tą ilgą grandinę. O kad laikas slinktų ne taip lėtai, uždaviau sau kelis klausimus ir pasistengiau į juos atsakyti. Štai jų keli.

Klausimas. Kas atsitiko su mėlyna fetrine skrybėle?

Atsakymas.

Klausimas. Ar jie neįtarė to senio su lazda?

Atsakymas. Labai galimas daiktas.

Klausimas. Kokie buvo jo šansai reabilituotis?

Atsakymas. Menki.

Klausimas. Ar turiu pasakyti sūnui apie tai, kas įvyko?

Atsakymas. Ne, nes tada jis bus įpareigotas mane įskųsti.

Klausimas. Ar jis mane įskųstų?

Atsakymas.

Klausimas. Kaip aš jaučiausi?

Atsakymas. Maždaug taip, kaip ir visada.

Klausimas. O vis dėlto aš pasikeičiau ir vis dar keičiuosi?

Atsakymas. Taip.

Klausimas. Ir to nepaisant, jaučiausi maždaug taip, kaip visada?

Atsakymas. Taip.

Klausimas. Kaip tai galėjo atsitikti?

Atsakymas.

Šie ir dar kiti klausimai buvo atskirti ilgesniais ar trumpesniais laiko tarpais ne tik vienas nuo kito, bet ir nuo jiems priklausančių atsakymų. Ir atsakymai ne visada buvo pateikiami klausimų uždavimo tvarka. Tačiau ieškodamas atsakymo arba atsakymų į vieną konkretų klausimą, aš rasdavau atsakymą arba atsakymus į klausimą, kurį aš jau buvau bergždžiai savęs paklausęs, tuo atžvilgiu,

kad negalėjau atsakyti, arba rasdavau kitą klausimą ar kitus klausimus, į kuriuos savo ruožtu reikėjo atsakyt nedelsiant.

O persikėlęs vaizduotės akimis į dabartį, aš tvirtinu, jog visą šią pastraipą parašiau tvirta ir net patenkinta ranka ir ramesniu nei bet kada protu. Kadangi dar prieš tai, kai kas nors perskaitys šias eilutes, aš būsiu jau toli, ir dargi ten, kur niekam neateis į galvą manęs ieškoti. Be to, Judis manimi pasirūpins, jis neleis, kad aš būčiau nubaustas už klaidą, padarytą atliekant pareigas. Ir mano sūnui jie irgi nieko nepadarys, bet bus apgailestaujama, kad jo toks tėvas, ir jam iš visų pusių plauks siūlymai padėti ir bus reiškiama pagarba.

Taip prabėgo trečioji diena. O apie penktą aš suvalgiau paskutinę sardinių dėžutę ir kelis sausainius, su dideliu apetitu. Taigi man liko tik keli obuoliai ir dar keli sausainiai. Tačiau apie septintą, kai saulė buvo jau gerokai pažemėjusi, grįžo sūnus. Matyt, aš valandžiukę nusnūdau, nes neišvydau jo horizonte, iš pradžių kaip taškelio, paskui kas kartą vis didesnio, kaip kad buvau numatęs. Kai pastebėjau jį, jis buvo jau tarp stovyklos ir manęs ir traukė jos link. Mane užliejo didžiulis jaudulys, aš skubiai atsistojau ir ėmiau staugti mojuodamas skėčiu. Sūnus atsigręžė, ir aš mojuodamas tuo skėčiu, tarsi norėčiau užkabinti kažką jo rankena, daviau jam ženklą, kad eitų pas mane. Valandėlę aš pamaniau, kad jis man meta iššūkį ir eis toliau savo keliu iki stovyklos, veikiau iki stovyklos vietos, nes stovyklos jau nebebuvo. Tačiau galiausiai jis pasuko manęs link. Jis stūmė dviratį, priėjęs prie manęs, paleido jį iš rankų judesiu, reiškiančiu, kad jam jau visko per akis. Pakelk jį, – paliepiau, – noriu jį pamatyti. Iš tikrųjų tai buvo gana geras dviratis. Mielai jį aprašyčiau, mielai nepagailėčiau keturių tūkstančių žodžių. Ir tu šitai vadini dvira-

čiu? – paklausiau. Tik iš dalies tikėdamasis, kad jis man atsakys, toliau apžiūrinėjau dviratį. Bet jo tylėjime buvo kažkas taip jau nepaprasta, kad pakėliau į jį akis. Jo akys stačiai lindo iš kaktos. Kas tau nutiko? – paklausiau. Ar mano kelnių prakarpa atsisegė? Jis vėl paleido dviratį iš rankų. Pakelk jį, – paliepiau. Jis pakėlė. Ką tu pasidarei? – paklausė. Parkritau, – atsakiau. Parkritai? – perklausė. Taip, parkritau, – sušukau, – ar pats niekada nebuvai nukritęs? Ieškojau pavadinimo to augalo, kuris išdygsta iš pakaruoklių ejakuliacijos ir šaukia, kai jį nuskini. Kiek už jį sumokėjai? – paklausiau. Keturis svarus, – atsakė jis. Keturis svarus! – sušukau. Jeigu jis būtų man pasakęs, kad sumokėjo du svarus ar netgi trisdešimt šilingų, būčiau sušukęs lygiai taip pat. Manęs prašė keturių svarų penkiolikos, – patikslino. Ar turi kvitą? – paklausiau. Jis nežinojo, kas yra kvitas. Aš apibūdinau. Tiek pinigų išleidau sūnaus mokslams, o jis net nežinojo, kas yra paprasčiausias kvitas. Nors manau, kad jis tai žinojo taip pat gerai kaip aš. Mat kai jam liepiau: O dabar pasakyk man, kas yra kvitas, – jis man atsakė kuo puikiausiai. Šiaip jau man buvo visiškai vis vien, ar jis buvo priverstas suploti už tą dviratį tris keturis kartus daugiau, nei jis to vertas, ar dalį pinigų, skirtų tam pirkiniui, pasiglemžė. Aš juos traukiau ne iš savo kišenės. Grąžink tuos dešimt šilingų, – pasakiau. Aš juos išleidau, – paaiškino. Liaukis, liaukis. Jis pradėjo man aiškinti, kad pirmą dieną parduotuvės buvo uždarytos, kad antrą dieną... Aš atsakiau jam: Liaukis, liaukis. Ir apžiūrėjau bagažinę. Tai buvo geriausias daiktas tame dviratyje. Drauge su pompa. Ar jis bent jau važiuoja? – paklausiau. Nuleido padangą už dviejų mylių nuo Houl, – atsakė jis, – likusią kelio dalį ėjau pėsčias. Pažiūrėjau į jo batus. Pripumpuok, – paliepiau. Paėmiau dviratį. Nebežinojau, kurio

gi rato padanga buvo nuleista. Kai du daiktai būna maždaug vienodi, aš sutrinku. Jis sukčiavo: oras veržėsi lauk tarp ventilio ir sujungimo, kurio jis tyčia neprisuko iki galo. Laikyk gi dviratį ir duok man pompą, – paliepiau. Netrukus padanga tapo kieta. Žiūrėjau į sūnų. Jis ėmė protestuoti. Priverčiau jį nutilti. Pačiupinėjau padangą po penkių minučių. Ji buvo tokia pati kieta. Tu apgailėtinas, – pasakiau. Jis išsitraukė iš kišenės šokolado plytelę ir padavė ją man. Paėmiau ją. Tačiau užuot suvalgęs, kaip norėjau, ir nors bjauriuosi išlaidavimu, nusviedžiau ją kuo toliausiai, padvejojęs akimirką. Tačiau tikėjausi, kad sūnus tų dvejonių nepastebėjo. Gana. Mes leidomės keliu. Veikiau tai buvo takelis. Pamėginau užsiropšt ant bagažinės. Nelanksčios mano kojos pėda pamėgino palįst po žemėmis, į kapą. Pasiaukštinau tą sėdynę kuprine. Laikyk jį tvirtai, – liepiau. To buvo negana. Pridėjau dar ir kelionės krepšį. Jo kupros lindo man į sėdmenis. Juo labiau man kas priešinasi, juo labiau aš nirštu. Jei būtų laiko, vien tik nagais ir dantimis išsigraužčiau iš žemės įsčių iki pat jos paviršiaus, puikiai žinodamas, kad nieko ten nelaimėsiu. O kai nebeturėsiu nagų, dantų, pragremšiu uolą kaulais. Štai keliais žodžiais sprendimas, kurį aš priėjau. Pirma kelioninis krepšys, paskui kuprinė, paskui keturlinkai sulenktas sūnaus paltas, visa tai tvirtai pririšta sūnaus virvės galais prie bagažinės ir sėdynės ramsčio. O skėtį pasikabinau ant kaklo, norėdamas išlaisvinti abi rankas, kad jomis galėčiau apkabinti sūnaus liemenį, veikiau laikytis jam už pažastų, nes galiausiai sėdėjau kur kas aukščiau nei jis. Važiuok, – liepiau. Jis beviltiškai pamėgino, aš tuo tikiu. Mudu parvirtome. Pajutau veriantį skausmą blauzdikaulyje. Buvau visas įveltas į užpakalinį ratą. Padėk man! – sušukau. Sūnus padėjo man atsikelti. Kojinė buvo perplėšta, koja

kraujavo. Laimė, tai buvo nesveikoji koja. Ką gi aš veikčiau, jei atsakytų abi kojos? Būčiau suradęs išeitį. Gal tai net buvo tasai blogis, kuriuo atsiperki už gėrį. Savaime aišku, galvojau apie flebotomiją. Tau nieko neatsitiko? – paklausiau. Ne, – atsakė jis. Aišku. Smarkiai smogiau skėčiu jam į pakinklį, ten, kur tarp kojinės ir kelnių regėjau žvilgant odą. Jis suriko. Tu nori, kad mudu žūtume? – paklausiau. Aš neturiu jėgų, – teisinosi jis, – aš neturiu jėgų. Dviračiui, regis, nieko nenutiko, gal tik užpakalinis ratas kiek įlinko. Iš karto supratau, kokią padariau klaidą. O būtent – kad atsisėdau ir atitraukiau nuo žemės kojas dar prieš mums pradedant važiuoti. Pasvarsčiau. Pamėginsime dar, – tariau. Aš negaliu, – atsakė jis. Nestumk manęs į galą, – pasakiau. Jis apžergė rėmą. Išjudėsi pamažėle, kai duosiu ženklą, – pasakiau. Vėl atsisėdau gale. Kai atsisėdau, mano kojos nesiekė žemės. Būtent to ir reikėjo. Palauk, kol duosiu ženklą, – pasakiau. Pasislinkau į šoną, kol sveikoji koja pasiekė žemę. Dabar galinį ratą slėgė tik nesveikoji koja, skaudžiai pakelta ir atkišta. Sukišau pirštus į sūnaus striukę. Važiuok pamažiukais, – liepiau. Ratai pradėjo suktis. Sekiau jiems įkandin, pusiau velkamas, pusiau pasišokčiodamas. Bijojau dėl savo kiek per žemai nukarusių sėklidžių. Greičiau! – sušukau. Jis spūstelėjo pedalus. Vienu šuoliu užšokau ant sėdynės. Dviratis sulingavo, atsistatė, įgijo pagreitį. Bravo! – sušukau šėldamas iš džiaugsmo. Valio! – sušuko sūnus. Kaip aš nekenčiu šito šūksnio! Vos prisiverčiau parašyti. Regis, sūnus buvo toks pats patenkintas kaip ir aš. Jo širdis plakė man po ranka, nors mano ranka buvo toli nuo jo širdies. Laimė, takelis leidosi žemyn. Laimė, aš pasitaisiau savo skrybėlę, jei nebūčiau padaręs to, vėjas būtų nunešęs ją. Laimė, oras buvo gražus, ir aš buvau jau nebe vienas. Laimė, laimė.

Taip mudu pasiekėme Balybą. Nepasakosiu apie kliūtis, kurias turėjome įveikti, piktadarius, kuriuos turėjome aplenkti, sūnaus vairavimo prasižengimus ir tėvo dvasios nuopuolius. Aš ketinau, beveik norėjau papasakoti visa šitai, aš džiaugdavausi pagalvojęs, kad ateis akimirka, kada galėsiu šitai padaryti. Dabar jau to daryti nebeketinu, toji akimirka atėjo, bet man praėjo noras. O mano kelis negerėjo. Ir neblogėjo. Blauzdikaulio žaizda jau užsitraukė. Pats vienas niekada nebūčiau atvažiavęs. Turėčiau padėkoti už tai sūnui. Už ką? Už tai, kad atvykau. Jis dažnai skųsdavosi sveikata, pilvu, dantimis. Duodavau jam morfino. Jo veido išraiška kaskart prastėjo. Kai jo paklausdavau, kas jam yra, jis nemokėdavo man atsakyti. Turėjome nemalonumų su tuo dviračiu. Tačiau aš užbaigiau tą reikalą. Be sūnaus nebūčiau atvykęs. Mudu sugaišom tam nemaža laiko. Savaites. Kadangi pasukome ne tuo keliu, kadangi neskubėjome. Aš vis dar nežinojau, ką man reikės daryti su Molojumi, kai jį surasiu. Nebegalvojau apie tai. Aš daug galvodavau apie save, kelyje, sėdėdamas už sūnaus nugaros, galvą iškėlęs virš jo galvos, ir stovyklavietėse, kai jis vis triūsinėdavo ir kai išvykdavo, palikęs mane vieną. Kadangi jis išvykdavo dažnai, patikslinti mūsų pozicijų, nupirkti maisto. Kitaip tariant, aš nieko nebedariau. Turiu pareikšti, kad jis labai manimi rūpinosi. Jis buvo nerangus, kvailas, lėtas, nevalyvas, melagis, išlaidautojas, veidmainys, nemeilus, tačiau jis nepalikdavo manęs. Aš daug galvodavau apie save. Kitaip tariant, dažnai pažvelgdavau savin, paskui užsimerkdavau, užmiršdavau, pradėdavau iš naujo. Mums ilgai truko atvykti į Balybą, mes ten atvykome to nežinodami. Sustok, – paliepiau sūnui vieną dieną. Aš pastebėjau piemenį, kurio išvaizda man patiko. Jis sėdėjo ant žemės ir glostė šunį. Juodos nukirptos avys

vaikščiojo aplinkui be jokios baimės. Viešpatie, kokia pastorališka šalis. Palikęs sūnų ant kelkraščio, nužingsniavau prie jų per pievą. Dažnai sustodavau atsipūsti, atsirėmęs į skėtį. Piemuo žiūrėjo, kaip aš artinuosi, bet nesikėlė. Šuo irgi nelojo. Avys irgi. Taip, pamažėle, viena paskui kitą, jos atsigręždavo į mano pusę, žiūrėdavo, nenuleisdamos akių, kaip aš artėju. Tik kartais koks nežymus atsitraukimo judesys, kokia mažytė baksnojanti į žemę pėda išduodavo jų sumišimą. Kaip avys jos neatrodė baikščios. Sūnus, savaime aišku, irgi stebėjo, kaip aš tolstu, jaučiau į nugarą įbestą jo žvilgsnį. Tyla buvo absoliuti. Kitaip tariant, gili. Viską sudėjus, tai buvo iškilminga akimirka. Oras buvo žavingas. Artėjo vakaras. Kiekvieną sykį, kai sustodavau, apsidairydavau. Žvelgiau į piemenį, į avis, į šunį ir net į dangų. Tačiau žingsniuodamas mačiau vien tiktai žemę ir savo kojų žaismą – sveikoji energingai mesdavos į priekį, susilaikydavo, sustodavo, palaukdavo, kol prie jos priartės kita. Galiausiai sustojau už kokių dešimties žingsnių nuo to piemens. Toliau eiti nebevertėjo. Kaip man būtų buvę malonu išsidriekti prie jo. Jo šuo mylėjo jį, jo avys jo nebijojo. Netrukus jis tikriausiai atsistos, pajutęs iškritus rasą. Avidė buvo toli, toli. Tikriausiai jis iš tolo matė savo namų šviesą. Aš jau stovėjau tarp avių, jos buvo apsupusios mane ratu, jų žvilgsniai – įbesti į mane. Gal kartais aš atėjęs jų pasirinkti mėsininkas. Nukėliau skrybėlę. Mačiau, kaip šuo nulydėjo mano mostą akimis. Vėlei apsidairiau nepajėgdamas nieko pasakyti. Nežinojau, kaip galėčiau nutraukti tą tylą. Vos negrįžau, taip nė žodžio ir neprataręs. Galiausiai išskiemenavau: Balyba, – tonu, kuris, tikėjausi, nuskambėjo kaip klausimas. Piemuo išsitraukė iš burnos pypkę ir nukreipė jos kotą žemėn. Norėjau paprašyti jo: „Paimkite mane su savimi, aš jums

ištikimai tarnausiu. Tik už pastogę ir už maistą". Aš supratau, tačiau tikriausiai to nebuvo matyti į mane pažiūrėjus, nes jis pakartojo savo mostą, nukreipęs žemėn pypkės kotą, ir taip padarė kelis kartus. Baly, – ištariau. Jis pakėlė ranką, ji valandėlę pasvyravo, lyg būtų virš žemėlapio, paskui sustingo. Pypkė dar šiek tiek rūko, dūmas trumpam nudažė orą melsvai ir išsisklaidė. Žiūrėjau ten link, kur jis rodė. Šuo irgi. Visi trys buvom pasigręžę į šiaurę. Avims aš jau pradėjau darytis nebeįdomus. Gal jos suprato. Girdėjau, kaip jos vėl pradėjo rupšnoti žolę, klaidžioti po pievą. Galiausiai lygumos gale išvydau kažin kokią blausią pašvaistę, tarsi tai būtų nuotolio sudrumstų tūkstančių aiškių šviesų suma. Ji priminė Paukščių Taką. Buvo išdrikusi tarsi mažas skilimas gražioje tiesioje ir tamsioje horizonto linijoje. Padėkojau vakarui, leidžiančiam matyti šviesas, žvaigždes danguj, o žemėje – šaunias žmonių uždegtas švieseles. Dieną piemuo būtų bergždžiai pakėlęs pypkę į ilgą, ryškią, šviesią dangaus ir žemės jungtį. O dabar aš jaučiau, kaip tasai vyras ir tas šuo vėl pasisuko į mane ir kaip tas vyras vėlei užtraukė pypkę tikėdamasis, kad ji dar neužgeso. Ir aš žinojau, kad vienas stebeiliju į tą tolimą pašvaistę, kuri, žinojau, tolydžio ryškės, ryškės, paskui staiga užges. Ir nesmagiai jaučiausi, kad aš vienas, galbūt drauge su savo sūnumi, ne, vienas šitaip susižavėjęs. Klausiau savęs, kaip man čia pasitraukus be pernelyg jau didelio pasibjaurėjimo savim ir neįskaudinus savęs, kai toks galingas atodūsis aplink mane man pranešė, kad išvykstu ne aš, o banda. Žiūrėjau, kaip jie tolsta, tas vyras priekyje, avys jam įkandin, taip susigrūdusios į krūvą, nunarinusios galvas, vis pasistumdydamos, kartais parisnodamos, nupešdamos nuo žemės, net nestabtelėdamos ir lyg aklai, po paskutinį kąsnį,

galiausiai – šuo, svyruodamas ir vizgindamas didžiulę juodą purią uodegą, nors ir nebuvo nieko, kas galėtų matyti jo pasitenkinimą, jeigu tai buvo pasitenkinimas. Ir šitaip tolo ta maža banda, nei šeimininkui šaukiant, nei šuniui kišantis, išsaugodama nepriekaištingą tvarką. Tikriausiai šitaip ji ir nužingsniuos iki pat tvarto arba aptvaro. O ten piemuo tik pasitrauks į šalį, praleisdamas tuos savo gyvulius, ir suskaičiuos juos, praeinančius, sąžinei nuraminti. Paskui patrauks namų link, o ten virtuvės durys atviros, lempa dega, jis įeina ir sėdasi prie stalo, nenusiimdamas kepurės. O šuo sustoja palei slenkstį – jis nežino, ar galima jam eit vidun, ar privalu likti lauke.

Tąnakt turėjau gana smurtingą sceną su sūnumi. Nebeprisimenu dėl ko. Palaukite, tai gali būti svarbu.

Ne, nežinau. Juk turėjau tiek scenų su sūnumi. Tąsyk ji man, matyt, atrodė tokia pati scena, kaip visos kitos, tai viskas, ką žinau. Tikriausiai aš ją užbaigiau sėkmingai, pritaikęs jau išmėgintus būdus, meistriškai jam parodęs, kaip smarkiai jis apsirinka. Tačiau rytojaus dieną supratau, kad klydau. Mat anksti nubudęs pasijutau esąs toje užuoglaudoje vienas, aš, visada pabusdavęs pirmas. Ir dargi mano instinktas sakė man, kad vienas buvau jau gana ilgai, taip, jau ilgai mano sūnaus kvėpavimas nebesimiešė su manuoju toj ankštoje užuoglaudoje, kurią jis pastatė mano vadovaujamas. O kad jis išvažiavo naktį ar aušrai vos pasvidus dviračiu, šiaip jau nereiškė nieko, kas galėtų sukelti rimtą nerimą. Aš būčiau sugebėjęs rasti tam puikių, kilnių paaiškinimų, jeigu tai būtų viskas. Visa bėda, kad jis išsinešė ir savo krepšį, o drauge su juo ir paltą. Ir nei užuoglaudoje, nei lauke neliko nieko, kas priklausytų jam, visiškai nieko. Ir šitai dar ne viskas – jis išvyko su gražia pinigų suma, jis, turėjęs teisę tik į

kelis pensus retkarčiais, kad įmestų juos į savo itališką taupyklę. Kadangi jis rūpinosi viskuo, žinoma, mano vadovaujamas, ir ypač pirkiniais, aš iki tam tikros ribos pasitikėjau juo piniginiuose reikaluose. Taigi sūnus visada turėdavo kišenėje sumą kur kas didesnę nei būtinasis minimumas. Galiausiai, kad šitai atrodytų labiau įtikinama, pridursiu štai ką:

1° Aš norėjau, kad jis išmoktų tvarkyti iš dalies dvigubą buhalteriją ir įkaliau jam tų dalykų pradmenis.

2° Nebesijaučiau turįs parako rūpintis tais apgailėtinais niekais, kurie man teikė tiek džiaugsmo kitados.

3° Liepiau jam dairytis antro dviračio per savo išvykas, lengvo, pigaus. Mat jau pavargau nuo bagažinės, be to, regėjau artinantis dieną, kai mano sūnus nebeturės jėgų minti pedalus už abu. Ir aš maniau galėsiąs, ką gi aš čia kalbu, žinojau galėsiąs, truputį pasitreniravęs, išmokti viena koja minti pedalus. Tada ir vėl užimsiu vietą, kuri man ir priklausė, turiu galvoje, priekyje. O mano sūnus seks paskui mane. Ir tuomet jau tikriausiai nebenutiks skandalingų dalykų, kitaip tariant, kai mano sūnus, nepaisydamas to, ką jam liepiu, suka į dešinę, kai aš sakau jam sukt į kairę, arba važiuoja tiesiai, kai aš sakau jam sukt į dešinę arba į kairę, kaip tai dabar nutikdavo kaskart dažniau.

Štai ir viskas, ką norėjau pridurti.

Bet apžiūrėjęs savo piniginę konstatavau, kad joje buvo tik penkiolika šilingų, kas leido man daryti prielaidą, jog mano sūnus nepasitenkino suma, kurią turėjo, bet dar prieš išvažiuodamas iškraustė mano kišenes, kol aš miegojau. Ir mano pirmas jausmas – tokia jau keista ta žmogaus siela – buvo dėkingumas, kad jis paliko man tą menkutę sumą, pakankamą, kad išsisukčiau, kol atvyks pagalba, ir aš regėjau čia savotišką delikatumą!

Taigi buvau vienas su savo kelioniniu krepšiu, skėčiu, kurį jis irgi galėjo išsinešti, ir tais penkiolika šilingų, jausdamasis apleistas apgalvotai, šaltai ir tikriausiai iš anksto apsvarsčius, Balyboje, žinoma, jei iš tikrųjų buvau joje, bet dar tolokai nuo Baly. Ir išbuvau taip kelias dienas, nežinau kiek, ten, kur sūnus mane paliko, misdamas maisto likučiais (jis kuo lengviausiai galėjo išsineštt ir juos), nematydamas nė gyvos dvasios, nesugebantis veikti, o gal galiausiai pakankamai stiprus, kad nieko nebeveikčiau. Juk aš buvau ramus, žinojau, kad viskas tuoj pasibaigs arba iš naujo prasidės, nesvarbu, nesvarbu ir kaip, man reikėjo tik laukti.

Ir man net būdavo smagu kartais ugdyti savyje tas vaikiškas viltis, kad būtų jas lengviau sunaikinti vėliau, pavyzdžiui, kad sūnus, pykčiui nuslūgus, pasigailės manęs ir grįš! Arba kad Molojus, kurio šalis tai buvo, ateis iki manęs, nesugebėjusio prieiti iki jo, ir taps man draugas, tėvas, kad jis padės man padaryti viską, ką padaryti privalau, taip, kad Judis ant manęs nesupyks ir nenubaus! Taip, aš leidau joms augti ir kauptis savyje, žvilgėti ir pasipuošti begale žavių detalių, paskui nušluodavau, plačiu pasišlykštėjimo kupinu šluotos mostu, išvalydavau jas ir visiškai patenkintas nužiūrinėdavau tą tuštumą, kurią jos užteršė. O vakare pasigręždavau į žiburius Baly, stebėdavau, kaip jie ten žvilga kaskart ryškiau, ryškiau, paskui užgęsta beveik visi vienu metu, tokios šlykščios ir žybsinčios įbaugintų žmonių švieselės. Ir tardavau sau: „Tik pamanyk, gal aš ten būsiu, nepaisant tos mane ištikusios bėdos!“ Ir dėl to Obidilio, apie kurį aš vos neprakalbau, kurį taip troškau pamatyti iš arti, tai aš taip niekad ir nepamačiau jo nei iš arti, nei iš toli, ir, galimas dalykas, jo išvis nebuvo, ir mane tai ne itin stebintų. O pagalvojus apie sankcijas,

kurių galėtų griebtis Judis prieš mane, mane nupurtė galingas juokas, nors neištrūko nė menkiausio garso, o mano veide ryškėjo vien tik liūdnumas ir ramybė. Bet jis supurtė visą mano kūną, iki pat kojų, kad net turėjau atsiremt į medį ar į krūmą, kai jis apniko mane stovint, ir skėčio jau nebepakako pusiausvyrai išlaikyti. Keistas juokas, jeigu tai buvo juokas, ir, gerai pagalvojus, aš jį taip vadinu vien tiktai iš tingumo arba iš neišmanymo. O dėl manęs, tai turiu pasakyti, kad jau visai nebegalvojau apie tą įprastinį laisvalaikio leidimą. Nors kartais man atrodė, kad esu netoli jo, kad artėju prie jo kaip smėlis prie bangos, kuri išbrinksta ir nubąla, nors turiu pripažinti, kad tas palyginimas ne itin tinka mano padėčiai, kuri veikiau jau panėšėjo į šūdo, laukiančio, kad vanduo jį nuplautų, padėtį. Ir čia aš atkreipiu dėmesį į tą menkutį dūrį širdin, kuris ištiko mane vieną kartą, kai musė, skrisdama žemai virš mano peleninės, savo sparnų dvelksmu pakėlė pelenus aukštyn. Dariausi kaskart silpnesnis, silpnesnis ir patenkintas. Nieko nevalgiau jau kelias dienas. Tikriausiai būčiau radęs gervuogių ir grybų, bet jie manęs nedomino. Kiaurą dieną drybsodavau užuoglaudoje, lyg ir apgailestaudamas dėl sūnaus palto, o vakarais išeidavau kaip reikiant pasijuokti priešais Baly šviesas. Nors ir kentėjau truputį nuo pilvo spazmų ir vidurių pūtimo, jaučiausi nepaprastai patenkintas, patenkintas savim, ir kone džiūgavau, susižavėjęs savo asmeniu. Ir sau sakydavau: „Netrukus aš visai prarasiu sąmonę, tai tiktai laiko klausimas“. Tačiau atvyko Gaberis ir tam dūkimui padarė galą.

Tai atsitiko vieną vakarą. Aš ką tik buvau išlindęs iš užuoglaudos truputį pakvatoti ir pasimėgauti savo silpnumu. Jis buvo ten jau kuris laikas. Sėdėjo ant kelmo, snūduriavo. Sveiki, Moranai, – ištarė. Jūs mane atpažįstate? – paklausiau. Jis išsitraukė savo už-

rašų knygelę, atvertė, paseilino pirštą, pervertė puslapius, surado reikiamą, pakėlė jį sau prie akių, o jas tuo pat metu nuleido prie užrašų knygelės. Aš nieko nematau, – pareiškė. Jis buvo apsirengęs lygiai taip, kaip paskutinį kartą. Vadinasi, aš negerai elgiausi, blogai manydamas apie jo išeiginius drabužius. Nebent tai buvo vėl sekmadienis. Bet argi aš ne visada matydavau jį šitaip vilkintį? Gal turite degtuką? – paklausė. Nepažinau to tokio tolimo jo balso. Ar kišeninį žibintuvėlį? – pridūrė. Iš mano veido jam turėjo būti aišku, kad neturėjau nieko šviečiančio. Jis išsitraukė iš kišenės mažą žibintuvėlį ir apšvietė tą puslapį. Perskaitė: Moranas, Žakas, grįžta namo, nutraukęs visas užduotis. Užgesino žibintuvėlį, užvertė užrašų knygelę, laikydamas joje pirštą, ir žvelgė į mane. Aš nepaeinu, – tariau. Kaip? – paklausė jis. Aš ligonis, nepajudu, – paaiškinau. Aš negirdžiu nė vieno jūsų žodžio, – pasakė. Aš jam šaukiau, kad nepajudu iš vietos, kad esu ligonis, kad mane reikia transportuoti, kad mano sūnus mane apleido, kad man jau visko per akis. Jis nužvelgė mane sunkiu žvilgsniu nuo galvos iki kojų. Žengiau kelis žingsnius pasiremdamas skėčiu, norėdamas jam parodyti, kad nepaeinu. Jis vėl atsivertė savo užrašų knygelę, vėl apsišvietė tą puslapį, ilgai į jį žiūrėjo ir pasakė: Moranas grįš namo nutraukęs visas užduotis. Užvertė užrašų knygelę, vėl įsidėjo ją į kišenę, atsistojo, persibraukė rankomis per krūtinę ir pareiškė, kad miršta iš troškulio. Nė žodžio nepasakė apie tai, kaip aš atrodau. Tuo tarpu buvau jau nesiskutęs nuo tos dienos, kai mano sūnus atsivarė iš Houl dviratį, nei šukavęsis, nei prausęsis, jau nekalbant apie visus kitokius trūkumus ir didžiules vidines metamorfozes. Jūs mane atpažįstate? – surikau. Ar aš jus atpažįstu? – perklausė. Susimąstė. Žinau, ką jis darė, jis stengėsi kaip galima geriau suregzti

sakinį, kuris mane įžeistų. Na ir Moranas, po perkūnais! – pasakė. Aš sverdėjau iš silpnumo. Jeigu būčiau numiręs, jis būtų pasakęs: „Ak, tas senis Moranas, jis visai nesikeičia“. Darėsi vis tamsiau. Aš klausiau savęs, ar tai iš tikrųjų Gaberis. Ar jis supyko? – paklausiau. Ar kartais neturėtumėte buteliuko alaus? – paklausė jis. Aš klausiu jūsų, ar jis supyko? – sušukau. Supyko, – atsakė Gaberis, – jūs juokaujate, jis trina rankas nuo ryto iki vakaro, aš tai girdžiu iš prieškambario. Tai dar nieko nereiškia, – pasakiau. Ir kikena pats vienas, – pridūrė Gaberis. Jis tikriausiai supykęs ant manęs, – tariau. Žinote, ką jis pasakė man anądien? – paklausė Gaberis. Ar jis pasikeitė? – paklausiau. Kaip? – perklausė Gaberis. Ar jis pasikeitė? – sušukau. Pasikeitė, – pakartojo Gaberis, – ne, nepasikeitė, kodėl turėtų pasikeisti, jis sensta, ir tiek, kaip ir pasaulis. Šįvakar jūsų labai keistas balsas, – pasakiau. Nemanau, kad jis mane išgirdo. Gerai, – atsakė, vėl persibraukęs rankomis per krūtinę iš viršaus į apačią, – aš išeinu, nes jūs neturite ką man pasiūlyti. Jis pasišalino neatsisveikinęs. Bet aš jį pasivijau, nepaisydamas to pasišlykštėjimo, kurį jis man sukėlė, nepaisydamas savo silpnumo ir nesveikos kojos, aš trūktelėjau jį už rankovės atgal. Ką jis pasakė jums? – paklausiau. Jis sustojo. Moranai, – tarė, – jūs iš tikrųjų baigiate mane užknisti. Maldauju, – tęsiau, – pasakykite man, ką jis pasakė. Jis pastūmė mane. Aš parkritau. Jis nenorėjo, kad aš parkrisčiau, tiesiog nesuvokė, kokios aš būklės, jis tik norėjo nustumt mane toliau. Aš nesistengiau atsikelti. Pradėjau staugti. Jis prisiartino, palinko virš manęs. Jo tankūs nukarę ūsai buvo tamsiai rudi. Mačiau, kaip jie sukrutėjo, kaip lūpos prasivėrė, ir kone tuo pat metu tarytum išgirdau jį murmant susirūpinimo kupinus žodžius. Gaberis ne šiurkštus, aš jį gerai pažįstu. Gaberi, – ištariau, – aš prašau jūsų

labai nedaug. Gerai prisimenu tą sceną. Jis norėjo padėti man atsikelti. Aš jį nustūmiau. Puikiau jaučiausi ten, kur buvau. Ką gi jis jums pasakė? – paklausiau. Nesuprantu, – atsakė Gaberis. Jūs ką tik man prasitarėte, kad jis jums kažką pasakė, – paaiškinau, – paskui aš jus nutraukiau. Nutraukėte? – perklausė Gaberis. Žinote, ką jis man pasakė anądien, – pakartojau, – tai jūsų žodžiai. Jo veidas nušvito. Tasai storulis Gaberis buvo beveik toksai pats gyvas kaip ir mano sūnus. Jis man pasakė, – tarė Gaberis, – jis man... Garsiau! – sušukau. Jis man pasakė, – pakartojo Gaberis, – Gaberi, Gaberi, pasakė jis, gyvenimas – velniškai gražus dalykas, Gaberi, negirdėtas dalykas. Jis prigludo prie manęs veidu. Negirdėtas dalykas, pasakė jis, velniškai gražus dalykas, negirdėtas dalykas. Jis nusišypsojo. Aš užsimerkiau. Šypsenos – labai gražus dalykas, labai padrąsinantis, tačiau joms reikia šiokio tokio atstumo. Aš pasakiau: Jūs manote, kad jis kalbėjo apie žmogaus gyvenimą? Klausiausi. Įdomu, ar jis kalbėjo apie žmogaus gyvenimą? – pridūriau. Vėl pramerkiau akis. Aš buvau vienas. Rankos buvo pilnos žolių ir žemių, aš jas išroviau pats to nejausdamas ir vis dar roviau. Aš roviau jas su šaknimis tikrąja to žodžio prasme. Lioviaus tai daręs, taip, tą pat akimirką, kai supratau, ką padariau, ką darau, tai taip bjauru, tuomet lioviausi, atgniaužiau delnus, ir jie netrukus liko tušti.

Tą naktį leidausi keliu atgal. Labai netoli tenuėjau. Bet tai buvo mažytė pradžia. Svarbu pirmasis žingsnis. Antras jau nebe toks svarbus. Kasdien artėjau vis labiau. Šitas sakinys – neaiškus, jis neišreiškia to, ko aš tikėjausi. Iš pradžių žingsnius skaičiau dešimtimis. Sustodavau, kai jau nebegalėdavau, bet sau sakydavau: „Bravo, jau šitiek dešimčių, tiek daugiau nei vakar“. Paskui skaičiuodavau po penkiolika, po dvidešimt ir galiausiai po penkias-

dešimt žingsnių. Taip, į galą aš jau galėjau žengti penkiasdešimt žingsnių prieš sustodamas pailsėti, atsirėmęs į savo ištikimą skėtį. Matyt, iš pradžių aš šiek tiek klaidžiojau Balyboje, jei iš tikrųjų buvau joje. Paskui leidausi daugmaž tais pačiais keliais, kuriais atėjome. Bet tie keliai atrodė jau kitaip, kai ėjau jais atgal. Klausydamasis proto balso, aš valgiau viską, ką valgoma man pasiūlydavo gamta, miškas, laukai ir vandenys. Baigiau morfiną.

Gavau įsakymą grįžti rugpjūtį, vėliausiai rugsėjį. Namo grįžau pavasarį, labiau tikslus būti nenoriu. Taigi keliavau visą žiemą.

Bet kuris kitas mano vietoje būtų atsigulęs į sniegą ir tvirtai nusprendęs nebesikelti. Tik jau ne aš. Kitados maniau, kad žmonės niekad neprivers manęs paklusti. Aš visados maniau esąs gudresnis už daiktus. Yra žmonės ir yra daiktai. Nekalbėkite man apie gyvūnus. Nei apie Dievą. Daiktas, kuris man priešinasi, net jeigu daro tai mano labui, priešinasi trumpai. Pavyzdžiui, šitas sniegas. Nors, tiesą pasakius, jis veikiau jau mane masino, negu man priešinosi. Bet tam tikru atžvilgiu jis visgi priešinosi man. Ir to pakako. Aš priveikiau jį griež   damas iš džiaugsmo dantimis, kandžiais gali griežti kuo puikiausiai. Aš skyniausi kelią į tai, ką būčiau pavadinęs savo pragaištimi, jei būčiau galėjęs suvokti, ką dar galėčiau pragaišinti. Gal aš jau šitai suvokiau, gal niekaip nebaigiau suvokti, ilgainiui norom nenorom tai suvoki, ir aš suvoksiu. Bet būdamas daiktų, žmonių klastos ir savo kūno silpnumo taikinys per tą kelionę, aš to nesuvokiau. Mano kelis, jeigu atsiribosime nuo įpratimo, nekankino manęs nei ką daugiau, nei ką mažiau negu pirmąją dieną. Skausmas, kad ir koks būtų, nedidėjo. Ar galima paaiškinti šitokį dalyką? Tačiau jei grįšime prie musių, tai, mano nuomone, yra tokių, kurios išsiperi namuose žiemos pradžioje ir greit nugaišta. Matai, kaip, dar visai mažytės,

jos skraido šiltose kertėse, lėtai, vangiai ir tyliai. Kitaip tariant, išvysti kokią vieną retkarčiais. Tikriausiai jos nugaišta labai jaunos, nespėjusios padėti kiaušinėlių. Žmonės iššluoja jas, įvaro šluota į semtuvėlį, patys to nesuvokdami. Toji musių vada keista. Tačiau mane kankino kitos negalės, tegu tas žodis ir netikslus, didžia dalim susijusios su viduriais. Aš nebenoriu pasakoti apie jas, apgailestauju, tai būtų buvęs šaunus daikčiukas paskaityti. Pasakysiu tik tiek, kad kitas mano vietoje nebūtų jų ištvėręs be pagalbos. Bet aš! Dvilinkas, pilvą spausdamas laisva ranka aš stūmiausi į priekį, retkarčiais neviltingai ir pergalingai suriaumodamas. Matyt, čia buvo kaltos kai kurios iš mano suvalgytų samanų. Jei aš jau įsidėjau į makaulę prisistatyti budeliui punktualiai, tai net dizenterija su kraujais man to nesutrukdytų, judėčiau į priekį keturiomis, šikdamas žarnomis, skanduodamas prakeikimus. Aš jau sakiau jums, tai mano broliai, regis, mane apmovė.

Tačiau nepasakosiu apie tą kelionę atgal ir jos sukeltą tūžmastį bei išdavystes. Ir nutylėsiu apie nedorėlius ir šmėklas, kurios ketino sutrukdyti man grįžt namo, kaip liepė Judis. Ir vis dėlto užsiminsiu apie tuos dalykus keliais žodžiais, vien tik savišvietos tikslais ir tam, kad susikurčiau sielą, leidžiančią daryti išvadas. Pradėkime nuo mano retų minčių.

Man keistai rūpėjo kai kurie teologinio pobūdžio klausimai. Štai keli iš jų:

1° Ko verta teorija, esą Ieva radosi ne iš Adomo šonkaulio, o iš naviko jo kojos sustorėjime (šiknoje)?

2° Ar tas žaltys šliaužė, ar, kaip tvirtina Komestoras, vaikščiojo stačias?

3° Ar Marija buvo pradėta per ausį, kaip teigia šventasis Augustinas ir Adobardas?

4° Kiek laiko mus dar vers laukti savęs Antikristas?

5° Ar tikrai svarbu, kuria ranka plaunamas pasturgalis?

6° Ką galvoti apie airių priesaiką, ištariamą laikant dešinę ranką ant šventųjų relikvijų, o kairę ant vyriškojo organo?

7° Ar gamta laikosi šabo?

8° Ar teisybė, kad velniai visiškai nekenčia pragaro kančių?

9° Algebrinė Kreigo teologija. Ką apie ją manyti?

10° Ar teisybė, kad šventasis Rokas, būdamas kūdikis, nenorėjo žįsti nei trečiadieniais, nei penktadieniais?

11° Ką manyti apie parazitų ekskomunikavimą šešioliktame amžiuje?

12° Ar reikia pritarti italų batsiuviui Lovatui, kuris išsikastravęs prisikaldino prie kryžiaus?

13° Ką Dievas veikė prieš sukurdamas pasaulį?

14° Ar ilgainiui palaimingoji vizija netampa nuobodulio šaltiniu?

15° Ar teisybė, kad Judo kankinimai nevykdomi šeštadienį?

16° O kas, jeigu mišias už mirusiuosius atnašautume gyviesiems?

Ir sukalbėjau sau gražų Tėve mūsų: Dieve, kurs nebesi danguj nei žemėje, nei pragare, nenoriu ir netrokštu, kad tavo vardas būtų šventas, tujen ir pats žinai, kas tau dera. Ir pan. Vidurys ir pabaiga – labai gražūs.

Tai štai į tokį lengvabūdišką ir žavų pasaulį aš pasitraukiau, kai mano taurė tapo sklidina.

Bet uždaviau sau kitus klausimus, galimas daiktas, man artimesnius. Štai kai kurie iš jų:

1° Kodėl nepasiskolinau tų kelių šilingų iš Gaberio?

2° Kodėl gi paklusau įsakymui sugrįžti?

3° Kaip laikosi Molojus?

4° Tas pats klausimas sau pačiam.

5° Kas bus man?

6° Tie patys klausimai, tik taikomi mano sūnui.

7° Ar jo motina pateko į dangų?

8° Tas pats klausimas, tik taikomas mano motinai.

9° Ar aš pateksiu į dangų?

10° Ar vieną gražią dieną visi mes vėl susitiksime danguj – aš, mano motina, mano sūnus, jo motina, Judis, Gaberis, Molojus, jo motina, Jerkas, Merfis, Vatas, Kamjė ir kiti?

11° Kaip laikosi mano vištos ir mano bitės? Ar mano vargšė pilka vištukė vis dar gyva?

12° Ar dar gyvi Zulu, seserys Elsner?

13° Ar Judžio kontora vis dar toje pačioje vietoje, Akacijų aikštės Nr. 8° Kas, jeigu aš jam parašyčiau? Jeigu nueičiau susitikt su juo? Aš jam paaiškinčiau. Ką gi aš jam paaiškinčiau? Atsiprašyčiau jo. Už ką atsiprašyčiau?

14° Argi žiema nebuvo ypač atšiauri?

15° Kiek laiko aš nebuvau priėjęs nei išpažinties, nei komunijos?

16° Kuo vardu buvo tas kankinys, kuris kalėjime, sukaustytas grandinėmis, apėjęs kirminais ir išmuštas žaizdų, nebegalėdamas net pajudėti, pats įsišventino ant savo pilvo ir davė sau nuodėmių atleidimą?

17° Ką aš darysiu iki savo mirties? Ar nebūtų įmanoma pagreitint ją nenusidėjus?

Bet prieš pradėjęs stumti savo kūną tikrąja to žodžio prasme per tąs ledines nuošalias vietas, paskui, po atlydžio, per klampynes, pasakysiu, kad daug galvojau apie savo bites, labiau nei apie savo vištas, o Dievas žino, kad aš galvojau apie savo vištas. Ypač

galvojau apie jų šokį, nes mano bitės šoko, ak, ne taip, kaip šoka žmonės, norėdami prasiblaškyti, o kitaip. Maniau, kad tik aš vienas pasaulyje tai žinojau. Labai jau nuodugniai ištyriau tą reikalą. Ypač tą šokį šoko bitės, grįžtančios į avilį, daugiau arba mažiau nešinos nektaru, ir jį sudarė gausybė įvairių figūrų ir ritmų. Galiausiai įžvelgiau jame sistemą ženklų, kuriais tos bitės, patenkintos ar nepatenkintos savo laimikiu, rodė lauk išskrendančioms bitėms, kuria kryptim reikėjo ar nereikėjo skristi. Bet išskrendančios bitės irgi šoko. Matyt, tai buvo jų būdas pasakyti: „Aš supratau“ arba: „Dėl manęs nesirūpink“. Tačiau nutolusios nuo avilio ir pasinėrusios į darbą bitės nešoko. Tenai taisyklė, regis, buvo: kiekvienas sau, jeigu manysime, kad bitės geba operuoti tokiomis sąvokomis. Būdingas to šokio bruožas – ypač sudėtingos skrydžio nubrėžtos figūros, aš jų išskyriau ne mažiau, matyt, jos turi savo prasmę. Bet būta dar ir dūzgimo klausimo – jo tembro įvairovė artėjant prie avilio ir nuo jo tolstant vargiai galėjo būti atsitiktinė. Iš pradžių priėjau prie išvados, kad kiekvieną šokio figūrą sustiprindavo tiesiogiai prie jos priderintas dūzgimas. Bet teko atsisakyti tos malonios hipotezės. Kadangi regėjau tą pačią figūrą (na, tai, ką vadinau ta pačia figūra), lydimą labai jau įvairių dūzgimų. Taigi ir pasakiau sau: „Dūzgimo tikslas – ne pabrėžti šokį, o priešingai, jį paįvairinti“. Ir tos pačios figūros prasmė visai pakinta priklausomai nuo ją palydinčio dūzgimo. Aš surinkau daugybę pastebėjimų šita tema, aš juos suskirsčiau, ir ne be rezultato. Tačiau svarbu buvo ne vien tik figūra, dūzgimas, bet dar ir tos figūros atlikimo aukštis. Ir aš nė kiek neabejojau, kad ta pati figūra, lydima to paties dūzgimo, atlikta dvylikos pėdų nuo žemės aukštyje, reiškė visai ką kita, negu ji reiškė atlikta šešių pėdų aukštyje. Kadangi bitės

šoko ne bet kuriame lygyje, ne kaip pakliuvo, o buvo trys ar keturi, visad tie patys lygiai, kuriuose bitės šoko. Ir jeigu aš jums pasakyčiau, kokie buvo tie lygiai ir koks ryšys juos siejo, nes rūpestingai juos išmatavau, jūs manimi nepatikėtumėt. O juk dabar ne laikas viliot netikinčiuosius. Kartais galėtum pasakyti, kad aš rašau skaitytojams. Ir nors paskyriau tiems klausimams daugybę darbo, mane kaip niekad glumino tas begalinių šokių sudėtingumas, čia būta, matyt, kitokių lemiamų veiksnių, apie kuriuos aš visiškai nenutuokiau. Ir sakiau sau, perlietas susižavėjimo: „Štai kur dalykas, kurį galėsiu tyrinėti visą gyvenimą, taip niekad jo ir nesupratęs". Ir per visą kelionę atgalios, kai klausdavau savęs, ar dar galėsiu mažumėlę kuo nors pasidžiaugti, paguodą rasdavau būtent galvodamas apie savo bites, apie jų šokį, aš. Juk aš vis dar norėjau retkarčiais patirti kokį nors menkutį džiaugsmą! O galimybę, kad tas šokis iš esmės nebuvo niekas kita, kaip vakariečių šokis, lengvabūdiškas ir bereikšmis, aš priimdavau nė nemirktelėjęs. Ir visgi man, sėdinčiam prie saulės užtvindytų savo avilių, tai visados bus gražus dalykas pažiūrėti ir tokios didelės svarbos, kad mano žmogiškiems, nors žmogumi esu prieš valią, svarstymams niekados nepavyks jo suteršti.

Ir savo bičių aš nenuskriausiu, kaip kad nuskriaudžiau Dievą, kuriam buvau išmokytas priskirti savo pykčius, baimes ir troškimus, ir netgi savo kūną.

Minėjau balsą, kuris man nurodinėjo, veikiau patarinėjo. Jį pirmą kartą išgirdau per tą kelionę atgal. Nekreipiau į jį dėmesio.

Dabar, man regis, kūno atžvilgiu dariausi sparčiai nebeatpažįstamas. Ir kai aš perbraukdavau veidą rankomis įprastu, dabar labiau nei bet kada pateisinamu mostu, tai veidas, užčiuoptas mano rankų, jau buvo nebe mano veidas, ir tai jau buvo nebe

mano rankos, kurias pajusdavo tas mano veidas. O vis dėlto to pojūčio esmė buvo tokia pati kaip ir tada, kai būdavau nepriekaištingai nusiskutęs ir išsikvepinęs, o mano rankos buvo baltos ir glebios inteligento rankos. Ir pilvas, kurio aš nebeatpažindavau kaip savo, paliko mano pilvas, senas mano pilvas, nežinia kokios intuicijos dėka. O jeigu jau sakau jums viską, tai ir toliau aš atpažindavau save ir net turėjau raiškesnį ir gyvesnį savo tapatybės pojūtį negu anksčiau, nepaisant tų intymių sužalojimų ir žaizdų, kuriomis jis buvo padengtas. Ir šituo požiūriu man nusisekė kur kas prasčiau negu kitiems mano pažįstamiems. Apgailestauju, kad šitas paskutinis sakinys neišėjo geresnis. Jis nusipelnė, kas žino, būti nedviprasmiškas.

Tuo tarpu esama drabužių, kurie taip prigula prie kūno ir tampa, taip sakant, nuo jo neatskiriami taikos metu. Taip, aš visada buvau labai jautrus drabužiams, nors iki dendžio man buvo dar labai toli. Negalėjau skųstis savaisiais, tvirtais ir gero kirpimo. Žinoma, aš nebuvau uždengtas taip, kaip reikėjo, bet kas gi dėl to kaltas? Ir dar man teko išsiskirti su savo šiaudine skrybėle, per menka atlaikyti žiemą, bei kojinėmis (dviem poromis), kurias drėgmė ir šaltis, ilga kelionė ir neįmanomybė mano sąlygomis jas tinkamai išskalbti per trumpą laiką pavertė nieku tikrąja to žodžio prasme. Bet aš pailginau kiek tik galėjau petnešą, ir mano kelnės, labai dukslios, kaip ir derėjo, nusmuko iki kulkšnių. O išvydęs tą melzganą kūną tarp savo kelnių ir batų aulo, kartais prisimindavau savo sūnų ir jam sukirstą smūgį, juk protas susijaudrina nuo menkiausių analogijų. Neprižiūrimi mano batai stembėjo. Taip ginasi negyva ir įdegusi oda. Oras cirkuliavo juose laisvai, matyt, neleisdamas sustingt į ledą mano kojoms. Man taip pat teko pasigailėti, kad išsiskyriau su savo apatinėmis kelnėmis (dvejomis).

Jos supuvo nuo sąlyčio su mano nelaikomomis išmatomis. Po to kelnių sėdynė, irgi sušutusi netrukus, įsirėžė man kiaurai nuo stuburgalio iki kapšelio kapsulės. Ką gi dar privalėjau išmesti? Marškinius? Na jau ne! Bet aš dažnai juos užsimaukšlindavau išvirkščius ir dar priekiu į užpakalį. Leiskite pagalvoti.

Galėjau apsivilkti marškinius keturiais būdais. Priekis priekyje gerąja puse, priekis priekyje išvirkščiąja puse, priekis užpakalyje gerąja puse, priekis užpakalyje išvirkščiąja puse. O penktą dieną viską pradėdavau iš naujo. Darydavau tai tikėdamasis, kad šitaip jie ilgiau laikys. Ar tai prailgino jų amžių? Nežinau. Jie vis dar laikė. Krimstis dėl smulkmenų – tai laikui bėgant susilaukti didelių bėdų. Bet ką gi dar turėjau išmesti? Prisegamas apykakles, taip, išmečiau jas visas, ir net nesudėvėjęs. Tačiau kaklaraištį pasilikau, netgi dėvėjau jį, pasirišęs ant nuogo kaklo, manau, kad iš bravūros. Kaklaraištis buvo taškuotas, tik neatsimenu, kokios spalvos.

Kai lydavo, kai snigdavo, kai berdavo kruša, iškildavo štai tokia dilema. Ar pasirėmus skėčiu kiūtinti toliau ir kiaurai peršlapti, ar kur sustoti ir pasislėpti po išskėstu skėčiu. Ta dilema buvo dirbtinė, kaip daugelis dilemų. Kadangi iš mano skėčio viršaus teliko keletas skutų, besiplaikstančių apie strypus, ir naudodamasis tuo skėčiu jau ne kaip ramsčiu, o kaip priedanga, aš būčiau galėjęs eiti toliau labai lėtai. Tačiau buvau įpratęs taip prie nuostabaus mano gražaus skėčio nepralaidumo, kita vertus, nebegalėti eiti juo nepasirėmęs, kad toji dilema man taip ir liko neišspręsta. Aišku, būčiau galėjęs nusidrožti lazdą iš šakos ir žingsniuoti toliau į priekį, ja remdamasis ir iškėlęs virš galvos išskėstą skėtį, nepaisydamas nei lietaus, nei sniego, nei krušos. Bet nieko panašaus nepadariau, nežinau kodėl. Ir vis dėlto, kai pildavo lietus ir tie kiti dalykai, kurie ant mūsų krinta iš dangaus, kartais aš

visgi eidavau į priekį, pasiramsčiuodamas tuo skėčiu ir permirkdamas iki siūlo galo, tačiau užvis dažniausiai sustodavau kaip įbestas, išskėsdavau tą skėtį virš galvos ir laukdavau, kada gi baigsis ta dargana. Ir tuomet irgi peršlapdavau iki siūlo galo. Tačiau visa esmė buvo ne tai. Net jeigu būtų pradėję lyti mana, aš būčiau laukęs nejudėdamas kaip stulpas po tuo skėčiu, kad visa tai nurimtų, prieš ja pasinaudojęs. Ir kai ranka pavargdavo laikyti skėtį ore, aš perkeldavau jį į kitą ranką. O laisvąja ranka plekšnodavau ir trindavau visas kūno dalis, kurias tik ji pasiekdavo, taip gerindamas kraujo apytaką arba vedžiodavau ja sau per veidą būdingu mostu. Ir ilgas mano skėčio smaigas būdavo tarsi pirštas. Geriausios mano mintys aplankydavo mane per tuos sustojimus. Tačiau kai būdavo visai aišku, kad tas lietus ir pan. nesiliaus kiaurą dieną arba naktį, aš pasielgdavau protingai ir susikurdavau tikrą užuoglaudą. Nors nebemėgau tikrų užuoglaudų, sukrautų iš šakų. Kadangi lapų netrukus nebeliko, išskyrus kai kurių spygliuočių spyglius. Nors tai nebuvo tikroji priežastis, dėl kurios nebemėgau tikrų užuoglaudų, ne. Jose aš nuolatos galvodavau apie sūnaus paltą, aš jį regėdavau tikrąja to žodžio prasme (paltą), aš regėdavau tiktai jį, ir jis užpildydavo visą erdvę. Tiesą pasakius, tai buvo tai, ką mūsų bičiuliai anglai vadina trenču, ir aš užuosdavau jo gumą, nors šiaip jau trenčai gumuoti nebūna. Taigi kiek įmanydamas aš vengdavau tikrų užuoglaudų, sukrautų iš šakų, bemeilijau naudotis vietoj jų tuo ištikimu skėčiu arba medžiu, gyvatvore, krūmu, griuvėsiais.

O jau mintis išeit į vieškelį, kad kas nors mane pavežėtų, tokia mintis man niekados nešaudavo į galvą.

O susirasti prieglobstį kur kaime, pas valstiečius, tokia mintis man būtų nepatikusi, jeigu ir būtų šovusi į galvą.

Grįžau namo su visais penkiolika šilingų. Ne, du iš jų išleidau. Ir štai kokiomis aplinkybėmis.

Man teko ištverti ir kitų pasikėsinimų, ne vien tik šitą, kitų akiplėšiškų poelgių, bet apie juos nepasakosiu. Likim prie paradigmų. Gal man dar teks ištverti ateityje ir kitų, negali būti dėl to tikras, tačiau juk niekad apie juos nesužinosi, tikrų tikriausiai. Buvo vakaras. Aš ramiai laukiau po savo skėčiu, kad pragiedrėtų, kai staiga buvau šiurkščiai užkabintas iš nugaros. Nieko neišgirdau. Stovėjau tokioje vietoje, kur buvau visai vienas. Kažin kokia ranka mane atsuko kiton pusėn. Tai buvo storas ūkininkas raudonu veidu. Jis vilkėjo vaškuotę, o ant galvos turėjo katiliuką, avėjo guminiais auliniais batais. Per išsipūtusius jo skruostus žliaugė lietus, vanduo varvėjo nuo storų jo ūsų. Bet kam jį aprašinėti. Kupini neapykantos mudu susižvalgėme. Gal tai buvo tas pats žmogus, kuris taip mandagiai pasiūlė parvežti mane su sūnumi namo. Nemanau. Ir vis dėlto jo veidas buvo man pažįstamas. Ir ne tik veidas. Jis laikė rankinį žibintą. Neuždegtą. Tačiau galėjo jį uždegti kada tik panorėjęs. Kita ranka laikė kastuvą. Man palaidoti. Jis suėmė mane už švarko, už atlapo. Kol kas jis manęs dar nepurtė, tikriausiai papurtys, kai užsigeis. Jis tik keikė mane. Stengiaus suprasti, ką gi galėjau padaryti, kad įvaryčiau jį į tokią būseną. Matyt, pakėliau antakius. Bet aš juk visada pakėlęs antakius, jie kone visad ilsis mano garbanose, mano kakta – vieni rumbai ir raukšlės. Galiausiai supratau, kad aš – ne savo namuose. Buvau jo valdose. Ką gi veikiau jo valdose? Jei ir yra koks klausimas, kuris man kelia baimę, į kurį niekada nesugebėjau atsakyti įtikinamai, tai būtent šitas. O juolab kito žmogaus valdose! Ir dargi naktį! Ir dar tokiu oru, kuriuo šuns lauk neišvarysi! Bet šalto kraujo aš nepraradau. Tai

įžadas, – tariau. Mano balsas būna gan elegantiškas, kai aš to noriu. Matyt, padarė jam įspūdį. Jis paleido mane. Kelionė į šventas vietas, – paaiškinau, naudodamasis savo pranašumu. Jis pasiteiravo kur. Partija buvo jau laimėta. Pas Shito madoną, – atsakiau. Pas Shito madoną? – perklausė, tarsi žinotų Shitą kaip savo nuosavą kišenę ir tai, kad ten nėra jokios madonos. Bet kurgi nėra madonos? Pas tą pačią, – atsakiau jam. Pas juodą? – paklausė, norėdamas mane patikrinti. Kiek man žinoma, ji ne juoda, – atsakiau. Kuris nors kitas būtų išsidavęs. Tik jau ne aš. Aš pažinojau tas silpnąsias mūsiškių kaimo jurgių vietas. Jūs niekada jos nepasieksite, – pasakė jis. Esu skolingas jai už tai, kad netekau sūnaus, – tariau, – tačiau išsaugojau jo mamą. Karvių augintojui tokie jausmai galėjo tik patikti. Jeigu jis būtų žinojęs! Ilgokai pasakojau jam tai, ko niekada, deja, nebuvo. Ninetės aš nesiilgiu, toli gražu. Bet ji, gal, kas žino, taip, gaila, nesvarbu. Tai nėščių moterų madona, – paaiškinau, – ištekėjusių nėščių moterų, ir aš esu prisiekęs nusigauti, tegu ir su vargais, iki jos nišos, kad išreikščiau jai savo padėką. Šis incidentas suteiks jums galimybės pasigėrėti mano išmoningumu, netgi ir tuo vėlyvuoju laikotarpiu. Bet nužengiau kiek per toli, nes jo žvilgsnis ir vėlei tapo piktas. Ar galėčiau paprašyti jus paslaugos, – kreipiausi, – Dievas atlygins jums už tai. Ir pridūriau: Dievas man šįvakar pasiuntė jus. Nuolankiai paprašęs paslaugos žmonių, jau pasiruošusių tave nudobti, kartais sulauki gerų rezultatų. Truputį karštos arbatos, – maldavau, – be cukraus ir be pieno, kad atgaučiau jėgas. Suteikti tokią paslaugėlę sugurintam piligrimui, pripažinkite, buvo didelė pagunda. Gerai, užeikit pas mane, – pasakė, – išsidžiovinsite. Aš negaliu, aš negaliu, – šaukiau, – juk aš prisiekiau eiti tiesia linija. Ir kad sušvelninčiau tą blogą įspū-

dį, kurį padarė šitie žodžiai, išsitraukiau floriną iš kišenės ir kyštelėjau jam. Čia jūsų vargšams, – pasakiau. Ir pridūriau, mat buvo neaišku: Florinas jūsų vargšų taupyklei. Tai toli, – pasakė jis. Dievas jus palydės, – tariau. Jis pagalvojo. Buvo apie ką. O svarbiausia – nieko nevalgyti, – pridūriau, – ne, iš tikrųjų turiu nieko nevalgyti. Ak, tas senis Moranas, klastingas kaip gyvatė. Aš, žinoma, labiau jau būčiau linkęs į smurtą, bet rizikuoti nedrįsau. Galiausiai jis pasišalino, įsakęs man palaukti. Nežinau, kokie buvo jo ketinimai. Kai man atrodė, kad jis jau pakankamai nutolęs, suskleidžiau skėtį ir patraukiau priešinga kryptim, statmena gerajai, žvėriškai žliaugiant lietui. Tai šitaip aš išleidau vieną floriną.

O dabar pamėginsiu užbaigti.

Ėjau palei kapinių tvorą. Buvo naktis. Galbūt vidurnaktis. Gatvelė kilo aukštyn, aš kopiau sunkiai. Silpnas vėjelis ginė debesis per vos apšviestą dangų. Didis dalykas turėti savo sklypą kapinėse amžiams. Nuostabus dalykas. Jei būtų tik šita amžinastis. Aš atvykau prie tų vartelių. Jie buvo užrakinti. Labai teisingai. Tačiau aš negalėjau jų atrakinti. Raktas įtaikė skylėn, bet nesisuko. Nuo ilgo nenaudojimo? Nauja spyna? Aš juos išlaužiau. Atsitraukiau kiton gatvelės pusėn ir įnirtingai puoliau vartelius. Grįžau namo, kaip Judis man liepė. Galiausiai atsistojau. Kas gi čia taip skaniai kvepėjo? Alyvos? Matyt, raktažolės. Nužingsniavau prie avilių. Jie vis dar buvo ten, kur buvę, kaip ir bijojau. Nukėliau vieno dangtį ir pastačiau ant žemės. Tai buvo nedidukas stogas su smailiu kraigu ir staigiais nuolydžiais, kurie išėjo už kraštų. Įkišau ranką avilin ir perbraukiau tuščius padėklus, pavedžiojau po dugną. Vienam kampe ranka aptiko sausą korėtą kamuoliuką. Šis subyrėjo pirštams prisilietus. Bitės susitelkė į

spiečių pasišildyti ir pamėgint užmigti. Ištraukiau jų visą saują. Buvo per daug tamsu, kad ką nors įžiūrėčiau, tad įsidėjau jas į kišenę. Jos ničnieko nesvėrė. Jos visą žiemą buvo paliktos lauke, jie išėmė jų medų ir nedavė joms cukraus. Taip, aš dabar galiu jau baigti. Į vištidę net nebėjau. Mano vištos irgi nugaišo, aš tai žinojau. Tik jas jie nugaišino kitaip, gal išskyrus pilkiukę. Mano bitės, mano vištos, aš jas apleidau. Žengiau prie namo. Jis skendėjo tamsoj. O durys buvo užrakintos. Aš jas išlaužiau. Gal ir būčiau galėjęs atidaryti jas kuriuo nors iš savo raktų. Aš pasukau jungiklį. Jokios šviesos. Nuėjau į virtuvę, į Martos kambarį. Nė gyvos dvasios. Tačiau gana visų šitų istorijų. Namas buvo apleistas. Elektros kompanija nutraukė šviesos tiekimą. Jie pasiūlė man vėl įjungti jį. Tik aš nebenorėjau. Štai koks tapau. Grįžau į sodą. Rytojaus dieną apžiūrėjau tą saują bičių. Sparnų ir žiedų dulkės. Radau laiškų laiptų apačioje, pašto dėžutėje. Vienas laiškas iš Savory. O sūnui sekėsi gerai. Savaime aišku. Nebekalbėkim apie jį. Jis grįžo. Jis miega. Vienas laiškas nuo Judžio, trečiuoju asmeniu, prašantis ataskaitos. Jis gaus tą savo ataskaitą. Dabar vėl vasara. Prieš metus lygiai tokiu pat metu aš išvykau. Aš išeinu. Kartą mane aplankė Gaberis. Jis norėjo ataskaitos. Keista, o aš maniau, kad viskas baigta. Tie susitikimai, tos kalbos. Užsukit dar kada, – pasakiau. Kartą mane aplankė tėvas Ambrozijus. Negaliu patikėti! – pasakė žiūrėdamas į mane. Manau, kad jis iš tikro mane mylėjo, savaip. Pasakiau jam, kad nebedėtų į mane vilčių. Jis ėmė postringauti. Buvo teisus. O kas gi neteisus? Aš palikau jį. Išeinu. Gal susitiksiu Molojų. O mano kelis negerėja nė trupučio. Ir neblogėja. Dabar aš jau turiu ramentus. Taip viskas bus greičiau. Ir tai bus geras metas. Aš išmoksiu. Visa, ką reikėjo parduoti, pardaviau. Tačiau turėjau didelių skolų. Aš jau

nebeištversiu būti žmogumi, nebemėginsiu juo būti. Nebeuždegsiu šitos lempos. Tuoj ją užpūsiu ir eisiu sodan. Galvoju apie ilgas gegužės, birželio dienas, kai gyvenau sode. Kartą kalbėjau su Hana. Ji man papasakojo, kaip laikosi Zulu, seserys Elsner. Ji žinojo, kas aš esu, ji manęs nebijojo. Ji niekad nepalikdavo namų. Nemėgdavo išeiti iš namų. Kalbėdavosi su manimi pro langą. Naujienos buvo blogos, tačiau nevisiškai. Buvo jose ir gero. Tai buvo gražios dienos. Žiema buvo ypač atšiauri, visi taip sakė. Taigi mes turėjome teisę į šitą nuostabią vasarą. Nežinau, ar mes turėjome į ją teisę. Mano paukščių jie nenužudė. Tai buvo laukiniai paukščiai. Ir vis dėlto labai patiklūs. Aš atpažindavau tuos paukščius ir jie, regis, atpažindavo mane. Tačiau juk niekad nežinai. Buvo ir tokių, kurių trūko, bet buvo ir naujų. Stengiausi geriau suprast jų kalbą. Nesinaudodamas savąja. Tai buvo ilgiausios, gražiausios metų dienos. Aš gyvenau sode. Aš jau kalbėjau apie balsą, kuris man pasakydavo tai šį, tai tą. Dabar pradėjau jį geriau pažinti, suprasti, ko jis nori. Jis nevartojo žodžių, kurių buvo išmokytas Moranas, kai buvo mažas, ir kurių jis išmokė savo mažylį. Tad iš pradžių aš nežinojau, ko jis nori. Tačiau galiausiai perpratau tą kalbą. Aš supratau ją, aš ją suprantu, nors gal ir neteisingai. Tačiau svarbu ne tai. Tai jis pasakė man, kad aš turiu pateikti ataskaitą. Ar šitai reiškia, kad aš dabar esu laisvesnis? Nežinau. Sužinosiu. Tada grįžau namo ir parašiau: Dabar vidurnaktis. Lietus čaižo langų stiklus. Tai nebuvo vidurnaktis. Nelijo.

1947

Beckett, Samuel

Be49

Molojus: romanas / Samuel Beckett;

iš prancūzų kalbos vertė Violeta Tauragienė. –

Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004. – 226 p.

ISBN 9986-39-322-1

„Molojus" – pirmasis Samuelio Becketto,

vieno iš garsiausių bei įtakingiausių XX a. dramaturgų

ir prozos meistrų, Nobelio premijos laureato,

romanas lietuviškai.

UDK 840-3

Samuel Beckett

M O L O J U S

Romanas

Redaktorius Saulius Repečka

Dailininkas Dovydas Čiuplys

Korektorės Virginija Savickienė,

Audronė Daugnorienė

Maketavo Dalia Kavaliūnaitė

2004 01 13.10,2 apsk. leidyb. l.

Užsakymas 291. Tiražas 1500.

465-oji leidyklos knyga.

Išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla,

K. Sirvydo 6, 01101 Vilnius.

www.rsleidykla.lt / info@rsleidykla.lt

Spausdino AB „Sapnų sala",

Moniuškos 21, LT-2004 Vilnius.

Samiuelis Beketas (Samuel Beckett, 1906–1989) – vienas garsiausių XX a. dramaturgų ir prozos meistrų, antiromano ir absurdo teatro pradininkas, žymiosios pjesės „Belaukiant Godo" autorius, Nobelio premijos laureatas (1969) – jos, beje, neatvyko pasiimti.

Kuo toliau jis žengia, tuo daugiau gero man daro. Man nereikia filosofijų, traktatų, dogmų, pažiūrų, išeičių, tiesų, atsakymų – nieko iš nupigintų prekių asortimento. Tai – drąsiausias, negailestingiausias [...] rašytojas, ir kuo giliau jis įgrūda mano nosį į mėšlą, tuo aš jam dėkingesnis.

HAROLDAS PINTERIS

Beketas – savitas... Jis prakalbino nukaršėlius, luošius, bežadžius, priėjusius liepto galą vyrus ir moteris, be pozos ir pretenzijų, be tuščių kalbų apie prasmingą egzistenciją.

RICHARDAS ELLMANAS

... kokia gi gali būti pabaiga tiems tyrams, kur iš tikrųjų niekada nebuvo nei tikros šviesos, nei stačio daikto, nei paprasčiausio pamato, o vien tie nulinkę, tolydžio smunkantys ir trupantys po dangumi daiktai, kurie neprisimena nei ryto, nei viliasi sulaukti vakaro. Šitie daiktai, iš kur jie atsiradę, iš ko jie padaryti?

Dabar norėčiau kalbėti apie tuos dalykus, kurie man dar liko, atsisveikinti, baigti mirti.

Pūti – irgi gyventi, aš tai žinau, nevarginkit manęs, nors kartais šitai pamiršti.

MOLOJUS

ISBN 9986-39-322-1

9 789986 393221